

A NAGYCSEPCSÉNYI ÉS MUTHNAI

VLADÁR-CSALÁD

TÖRTÉNETE ÉS LESZÁRMAZÁSA

IRTA

VLADÁR KÁROLY HITES ÜGYVÉD EREDETI OKMÁNYOK FELHASZNÁLÁSÁVAL ÍROTT LATIN NYELVŰ KIADATLAN MŰVE ALAPJÁN:

BRÁZ BÉLA

TURÓC VÁRMEGYE LEVÉLTÁROSA

TURÓCSZENTMÁRTON, 1907

A MAGYAR NYOMDA NYOMÁSA (TULAJDONOS: MOSKÓCZI FERENCNÉ)

Tartalom.

A mű ismertetése	3
Vladár Károly előszava	9
A turóc vármegyei nemességről általánosságban	14
A Muthna és Csepcsén szomszédságában levő birtokok régi elnevezései	17
Konotopa	17
Konotopa vagy Kanapota földrajzi fekvése	19
Kismajus	21
A kismájusi föld határai	13
Chernakov	24
Chornakou, Chernakov, eredetileg Churnok földnek fekvése	25
Doboz földje	26
Lackovch	26
Albertföldre	27
Vidasföldre	27
Sarnovicaföldre	28
Nádaséri föld, nemkülönben Gay és Polon	29
Bene fiainak földje	29
Az elősorolt földeknek birtokosai mint szomszédok	30
A Namzalon család	30
A Vidásteleki család	37
A Vydás család leszármazása	47
Nádasei (Nedozor) András családja	48
Az Othmár család	49
A Ža nocha család (ma Jezernice)	50
A Borcivalvi birtokosok	51
A Gyiwegh [Registruban Gyvegh] (Dyvák) földbirtokosokról	55
Az Alsómuthnai család	56
A Gay család (Hay grófok)	57
A jegyzetek összefoglalata	64
Az ősi jogokról s a helybeli birtokokról	66
Általános rész	66
A muthnai földnek fekvése és határai	67
A chepcheni föld fekvése és határai	69
A közös jogokról és a jelvényekről	71
A Muthna-Csepcséni család jogtörténeti leszármazásának korszaka az első birtokszerezésnek idejéből az 1523. évi örökvallásig (Fassio perennalis) — — —	74
A Muthnai család a Cserneki családból veszi eredetét	74

Csernek városa	76
A Csernek család ősiségéről s a Muthna-Csepcsányi nemzetség elődeiről	77
A Csernekből való kiköltözésnek okai és az ezeket szolgáló alkalmak	80
A muthnai jogok első szerzése	82
A muthnai birtokjog fejleményei s egyéb események a chepchéni birtokcseréig	83
Az első birtokháborítás	89
A cserneki birtokcsere	93
A muthnai és chepchéni adományos birtok további fejleménye 1343—1358-ig	98
Körmöcnek első kísérletei Muthna elfoglalásáért	99
A muthnai telepítvények, vagyis Advocatiák es Iudicatusok	101
A muthnai telepítvények örökös bíróságának adásvevési szerződése 1383-ból	104
Nemesi nyomozás s a muthnai birtok folytatása	106
A muthnai dolgok felzavart állása	109
A muthnai és csepcsényi jogok felosztása	116
Az 1490—1498. évi események	119
A Muthnában elkövetett erőszakoskodások	123
Az elidegenítések korszaka	124
Az 1502. évi szerződés	126
A birtokeladás ellen emelt tiltakozások	156
A muthnai föld minősége és fekvése	160
A nagycepcseni birtok régi és újabb kiterjedéséről és curiákra felosztásáról	162
A Nagycepcsenben régente létező quartalisticus (leánynegyedi) jogok	166
Az egyes családok curiái	169
A nagycepcseni és muthnai birtokeladást követő időszak a legújabb időig	172
A Kaszay család	172
Uj donatio (adományozás)	177
A nagycepcseni „niżny, vagyis Diacsikovszky Dwor“ curiának pertörténete	179
Az új felosztásról. — Némely dolgok	190
Az örökeladást követő elidegenítések	194
A muthnai erdők használatára vonatkozó differentiák	202
A szomszéd birtokosokkal való közös perek	213
A Dvorecz családdal való per	214
A divékiekkel folyt per	215
A kelemenfalviakkal való per	215
A Bodor- és Ivánkófalviakkal való per	216
Körmöccel való per	219
A legújabb s jelenleg is folyó pör	224
Nagycepcsen rövid leírása	227
A család közös fölszerelése, javadalmi s eszközei	230
Az 1831. évben élő közbirtokosok névsora	233
A Turóc megyéből kiköltözökdött Vladár család azon tagjai, kik a megyétől kaptak nemesi bizonyítványt	234
A Vladár család jelesbjei a régmúltban s egyes nevezetesebb szemelvények a család történetéből	538
A muthnai jogok fentartására vonatkozó óvszerek	248
A Nagycepcsenyi és Muthnai Vladár család leszármazási táblázatai.	

A NAGYCSEPCSÉNYI ÉS MUTHNAI

VLADÁR-CSALÁD

TÖRTÉNETE ÉS LESZÁRMAZÁSA

IRTA

VLADÁR KÁROLY HITES ÜGYVÉD EREDETI OKMÁNYOK FELHASZNÁLÁSÁVAL ÍROTT LATIN NYELVŰ KIADATLAN MŰVE ALAPJÁN:

BRÁZ BÉLA
TURÓC VÁRMEGYE LEVÉLTÁROSA

TURÓCSZENTMÁRTON, 1907
A MAGYAR NYOMDA NYOMÁSA (TULAJDONOS: MOSKÓCZI FERENCNÉ)

A mű ismertetése.

A régmúlt ős emlékei iránt lelkesülő emberben él az a lelkes vágy, hogy őseinek egykori lakhelyét és multját megismerje s lelke táplálkozva az ősök emlékeinek dicsőségéből, szíve szeretettől lángoljon nemzeti létének szent ügye iránt.

Az elhunytak élete az utódok emlékezetében folytatódik.

Olvassuk el történetünk lapjain az ősöknek akár a harc mezején, akár a béke munkájában teljesített közérdekű nemes szolgálatait s megújul hennünk a vágy nyomdokaikba lépni s nemes példáikat követni.

Szép eszme a gazdag történeti mult emlékeinek fölelevenítése.

Amik a századok gyors röptében elmúltak s némán fekszenek a köz- vagy magánokmányok hiteles lapjain, ezeket életrekeltetni s ezzel az ősök kegyeletét az utódokban élénkebbé tenni: ez volt hő vágya és célja e mű írójának.

Erkölcsei érzés, kegyeletes hála s hazafias buzgóság indította egykor Vladár Károly turócmegyei hites ügyvédet s nagycsepcsi földbirtokost arra, hogy az 1825–1831 évek között, az egykor terebélyes fává nőtt Vladár-család történeti multját, mint maga mondja, kizárólag a család számára latin nyelven megírja.

Miután a klasszikai nyelv uralma letűnt, ez a szép s valóban becses mű majdnem százados por leple alá került, míg végre az 1905-ik évben az írónak fiában, Vladár Károly nagycsepcsi földbirtokosban felébredt a vágy e műnek egész tartalmát bővebben megismertetni s azt egyes lelkes családtagok támogatása mellett lefordította. A műnek a család tradíciója tekintetéből való érdekessége, valamint általános történeti becse felkelté a figyelmet a családtagokban s ezek közt különösen Tomcsányi Mórné szül. Vladár Mária urnőben.

Lelkesült a mű iránt, s fáradtságot nem kimélve utazgatott ennek érdekében s lelkesedéssel hivatott fel az ismert családtagokat a közreműködésre, hogy e mű sajtó alá rendeztessék.

Áldozatkészségét, páratlan tevékenységét s nyugalmat nem ismerő fáradalmait a család tagjai örömmel fogadták s a nemes példa után indulva, szívélyes áldozatkészséggel honorálták, midőn anyagi támogatásukkal lehetővé tették, hogy e mű napvilágot lásson. Miért is a páratlan s nemeslelkű urnőnek, mint e mű nagyrabecsült patronájának hálás emlékül e műben mond a család köszönetet.

Ime azoknak a névsora, kik a műre való előfizetéssel annak kinyomatását lehetővé tették:

Bernáth Géza, a m. kir. Curia másodelnöke, Budapest.

Csepcsányi Béla földbirtokos, Tótróna.

Hajós József cs. és kir. kamarás, Budapest.

Vladár Berta férj. Rosza Jánosné, Ivánkafalva.

Vladár Dániel, Kiszeben.

Vladár Emilia férj. Saskó Gyuláné, Nagycsepcsény.

Vladár Endre pénzügyigazgató, Beregszász.

Vladár Ervin földbirtokos, Bánfalva.

Vladár Ferenc cs. és kir. kamarás, ny. százados, Berlin.

Vladár Ferenc építész, Székelyudvarhely.

Vladár Gábor földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár Gábor Sándor földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár Gergely földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár Ilona, Nagykőrös.

Vladár Imre cs. és kir. kamarás, ny. őrnagy, Budapest.

Vladár István kir. törvényszéki bíró, Pozsony.

Vladár János Sándor földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár János Adameje földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár József földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár Kálmán földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár Lajos intéző, Bia.

Vladár Lajos vegyész, Nagykőrös.

Vladár László körjegyző, Szinóbanya.

Vladár Mária férj. Keviczky Gáborné, Nagycsepcsény.

Vladár Mária férj. Tomcsányi Mórné, Budapest.

Vladár Mária férj. Kontsek Károlyné, Nagycsepcsény.

Dr. Vladár Márton, Budapest.

Vladár Mihály cs. és kir. kamarás, ezredes, Szeged. † szept. hó.

Vladár Miklós földbirtokos, Losonc.

Vladár Pál földbirtokos, Nagycsepcsény.

Dr. Vladár Róbert, Budapest.

Vladár Róza férj. Gál Sándorné, Nagykőrös.

Dr. Vladár Tivadar, Budapest.

Vladár Vendel földbirtokos, Nagycsepcsény.

Vladár Viola férj. Okolicsányi Gyuláné, Budapest.

Vladár Vilma férj. Okolicsányi Józsefné, Szirák.

Özv. Vladár Zsuzsanna férj. Kontsek Lászlóné.

*

Mielőtt néhai Vladár Károly nagyszabásu művének ismertetésére s tüzetesebb tárgyalására átmennénk, legyen szabad az ő Muthnának legrégibb történeti fejlődését röviden vázolni.

Az ős Thuruch provincia déli részén, mint gazdátlan rengeteg terült el ama elhagyatott vadon, melyet csak vadállatok s elvadult gonosztevők birtak biztos menhelyül az emberek s a iustitia elől.

Régi okmányok fekete erdőnek nevezik eme roppant vadont, melyet nemcsak helyi fekvése s hatalmas szálfáinak homályossága tett titokszerűvé, de a benne tanyázó vadak kegyetlensége rémségessé és sötétté.

Zavaros hely volt a szláv mutno vagy mutna jelentés után, melynek chaosát a legmerészebb kutató sem közelithette meg; homályos zürzavar, melytől rettegett az utazó.

Elképzelhetjük, mily veszedelmes s fáradalmas volt átgázolni ezen rengeteg erdőség vizmosásain, járatlan ösvényein, ha a merész utazó a szomszéd vármegyékbe akart áthatolni.

Hisz a hatalmas erejü mozdony az ő Muthna egykori északi határszélétől, a mai Stubnyafürdőtől, most is csak lassu dübörgéssel s merész kanyargásokkal liheg fel ezen erdőségeken egykori déli határpontjára, a szentjánosi hegy gerincére.

A szerencsétlen véletlen, a gyászemlékü muhi csata adott alkalmat e fekete rengeteg benépesítésére azon időben, midőn IV. Béla, a hontalan fejedelem Turuch várába irányítá futását. Ekkor kezd a megye föllendülni, a vad tatár okozta romjaiból uj életre kelni, midőn a muhi csatából az idemenekülő királyt kísérő vitézek itt kaptak birtokadományozásokat.

A találékony emberi elme s a szorgalmas kéz kezdte tisztogatni a rengeteget, s az irtványokon lakházakat emelt, majd szántóföldeket

s réteket tisztogatott magának a hatalmas völgyekben s ezeknek oldalán.

Egy százados mnknának az eredménye hozta létre az akkor virágzásnak indult községeket, melyeket a Szlavóniából ide menekült s itt nemesi szabadalmakat nyert Vladár-Csepicséni család létesített, karöltve a csehországi Kutténbányából ideszakadt szegény németekkel.

A muthnai nemesek 1263—1328-ig békében birták ezen nagy kiterjedésű erdőterületet, mely három részre osztatott, Felső-, Alsó- és Középső Muthnára. A kedvezőbb fekvésű helyeket kiirtották s ott maguknak Curiákat emeltek s virágzó villákat létesítettek, aszerint amint számuk szaporodott. S midőn egy félszázad leforgása alatt házilag már berendezkedtek, az irtást s a telepítést tovább terjesztették. Legelől jártak a felsőmuthnaiak, kik közvetlen curialis területük mellett a Chamarna rétvén létesítettek virágzó telepet a körmöci németek segítségével, vagyis a mai Szklenót. Telepítési terjeszkedésüket egész Jánoshegyig vitték, melynek aljában két szerény telep alakult felső s alsó Thurcsek. Továbbá a két Stubnya, mely körül a régibb Vetus-Lehotának (alsó Stubnya), az újabb pedig Nova-Lehotának (felső Stubnya) neveztetett. Történeti tény az, hogy a muthnai nemesek telepítették 1360—1400 között Szklenót, a két Turcseket s új Lehotát. Ugyanezen időtáiban telepítették felső Stubnyát s Csremosnót a Hay grófok. (Comes.)

Róbert Károly a bányászatot felvirágoztatni akarta minden áron s e nemes céljának kivételére a bányavárosoknak rendkívüli kedvezményeket s privilegiumot adott. A bányászat egyik nevezetes pontja volt Körmöcbánya. A király Kutténbányából bányatelepítvényeseket hívott oda, s hogy a veszedelemmel járó s máskülönben is kemény munkát velők megkedveltessen, privilegiumot adott nekik, ezenkívül házak építésére s egyuttal megélhetési szempontból földművelésre roppant területeket. Ezen rendkívüli kiváltság a Károly-féle privilegiumban van részletesen leírva, mint ezt később látni fogjuk. Ezen „privilegium Carolinum“ szerint Körmöcbánya városától minden irányban két mérföldre fekvő föld, erdő s rétterület Körmöchöz tartozónak mondatik.

Körmöc ezen terjeszkedésével megzavarta a muthnai nemesek

eddiggi csendes munkálkodását s elhintette az ellenségeskedés magvát. Egymásután részint vevés, részint erőszak útján kezdte meg hódító foglalásait az erdőterületekre, aztán a curialis részekre, végre pedig a muthnai nemesek által létesített községekre. Hódításai az 1390—1405. évre terjednek, midőn 1405-ben nádori ítélet által elvették a nemesektől Szklenót, a két Turcheket s alsó Stubnyának felerészét.

A hatalmasabb s királyi kegyet is élvező Körmöcbánya valószínűs ököljoggal lépett fel a muthnai s már ekkor a csepcséni földeket is bíró nemesekkel szemben. S midőn Magyarországon a belzavarok folytán felburjánzott a fejetlenség, az elszegényedett muthnai nemesekre is szomorú korszak következett. 1500—1526-ig ugyszólván az egész Muthnát részint kényszer, részint könnyelműség által a körmöciek kezére juttatták. S amit az ősök királyi kegy útján nyertek s saját szorgalmuk által létesítettek, elvesztették az utódok s elvesztegették. Az örökségi birtokukról, Nagymuthnáról elköltözködtek.

A községek, u. m. felső- s középső Muthna pusztulásnak, az ősi Curiák pedig romlásnak indultak. Ma már a szomorú traditio csak emléküket tartja fenn. A hajdanta virágzó nemesi községek romjait itt-ott néhány major vagy gazdasági épület jelzi. Rég letűnt, dicső idők szomorú emléke mindez. A három község, u. m. Szklenó s a két Turchek szintén idegen uralom alá került s a jelenleg élő generatioja alig tudja, hogy első létezését s megalapítását az egykori hatalmas muthnai nemeseknek köszönheti, kik egykoron megalapítói s földesurai voltak ezen németajku községeknek, mint ezt a régi okmányok kétségbevonhatatlanul bizonyítják.

Kik voltak a XI—XIII. században az ős Muthnának, vagy inkább a „fekete erdőnek“ urai, azt titokzatos homály fedi. Van ugyan némi adat, de az is oly homályos, hogy a kritika sarát alig állhatja.

Plachta vagy Palatha (valószínűleg a divékujfalusi Plachy-család őse), Domonkosnak a fia, Lorandus, a XIV. század végén Szécsi Tamás országbíró előtt pert indított Alsómuthnai Benének (Beniczkyek őse) fia János ellen, ki Muthnának alsó részét, Alsómuthnát (jelenleg Alsó-Stubnya) közvetlen Dyvák (Divék) szomszédságában birta.

Loránd bemutatta IV. Bélának 1230. évi donatioját, melyet őseinek Donner és Veiszk-nak adományozott. Ennek ellenében alsómuthnai Benének fia, János szintén felmutatta Béla király 1266. évi donatioját, melyet Róbert Károly átíratban megerősített, s mely szerint nevezett Jánosnak ősei: Erdew és Lukács ezen birtokba be is vezettettek.

Mivel Loránd donationalis levele homályos volt, mert IV. Béla 1235. kezdett uralkodni, Benének fia János pedig kétségbevonhatlan okmányokkal igazolta jogait az alsómuthnai birtokra, s különben is Lorándnak jogai elévültek, ezért utóbbi kérelmével elutasított s örök hallgatásra ítéltetett.

Nagymuthnának történelmi fejleményei részletesen e műben vannak leírva, valamint a család leszármazásai is okmányok alapján.

E nagyszabású mű annál inkább becsesebb az utódokra nézve, s az író részére annál nagyobb hálát kér, mert bővebben ismerteti Körmöc városával az erdők, illetve a fahasználati jogból származott óriási pereket, melyek immár egy fél ezredévet értek meg. Mondhatni, hogy alig létezik ily történeti családi mű, mely a család érdekeit annyira felkarolná, mint e munka.

De közfigyelmet érdemel e mű történeti becsénél fogva nemcsak a nemes vármegye, de egyes családoknak a részéről is, mert nemcsak a vármegye egyes nevezetesebb történelmi mozzanatait tárgyalja, de vonatkozásokban egyes családoknak is rövid történeti levezetését, genealogiáját s per analogiam azoknak e családdal rokon-történelmi szereplését is ismerteti.

Turócszentmárton, 1907. évi július hó.

Bráz Béla,
levéltáros.

Vladár Károly előszava.

Munkálkodásom célja nem az, hogy a sokaság csodáljon. Megelégszem szerény számú olvasóimmal. (Horat. Satyra Lib. I.)

A Vladár nemes családnak történeti multjából s az őseiktől a késő utódokra visszamaradt s átszármazott eseményeket a régiség iránti szeretettől indítva, csendes elmével vizsgálva s fontolgatva, lelkemben felmerült ama vágy és óhaj, hogy ezen nemes családnak, mely engem szült s kiváltságainak részesévé tett, eredetét, ősi jogait, s az idők viszontagságai szülte változásokat minél hathatósan megismervén, ezen ősi ismereteknek szeretetét a családba átvigye.

Minél nagyobb törekvést fordítottam erre, de a gyermekkor által belém oltott irányzatok kevés előnyt nyújtottak céljaim megvalósítására.

Mert a család őseitől visszamaradt s az idők különféle viszontagságain keresztülvergődő történeti adatok és emlékek oly homályosak s azokat oly összezavartaknak találtam, hogy ezen ősi emlékekhez szorosán ragaszkodni s azoknak hitelt adni csak úgy véltem, ha e családnak ősi jogait s történeti adatait más családoknak jogaival s történeti emlékeivel összehasonlítva, az összehasonlításból levont következményeket úgy csoportosítsam, hogy így a különböző családokból egynek s viszont az egynek ideáljából a többinek történeti vonatkozásait levezethessem.

Ilyen a többi közt a Namzalon (az eredeti donatióban így) család is, melynek tévesen tulajdonítatik a kiscsepcsényi birtokszerzés, illetve a kiscsepcsényi birtokcsere Hricsóért, talán Kis Májusnak analógiai elnevezése miatt.

Ilyen a Zsarnócamelléki Vidas család is, melynek kiváltságolt okmányai más jogokkal tévesztetnek össze. Valamint azonban a régiségeknek eredeti emléke csakis hiteles okmányokból állapítható meg, másrésről bizonyos az is, hogy azon differenciák, melyeknek ezen család létezése óta ki volt téve, nem kevés előnyt nyujtanak céloom elérésére s kivitelére.

Mert tény az, hogy minél több peres ügyekkel s differenciákkal küzdöttek ezen családnak ősei ellenfeleikkel, annál több hiteles közokmányokat hoztak nyilvánosságra, nemcsak a név, hanem a radikális jogoknak emlékét is, miben senki nem kételkedhetik.

Ilynemű okmányok Körmöc városának adattak át megőrzés végett, s bizonyos az, hogy ezen okmányok itten biztosabban s minden hamisítástól s az idők viszontagságaitól menten jobban őriztetnek, mint bárhol¹⁾ s így azok az utódok számára épen átszarmazhattak.

Mindazonáltal nem találom oly feltűnőknek és csodálandóknak ezen család elődeinek ősiségéről mutakozó kételyeket s az ingadozó s egybevető levezetéseket, melyek ellene szórványosan felhoznak s mintegy odavettetnek. Belátom, hogy ezen ingadozó conjecturák forrásai onnan származnak, hogy Körmöc városa ezen okmányok kiadására, illetve hiteles közlésére biróilag kényszerítettett, s így a Vladár-családra vonatkozó több ősi okmánycsomagot, Isten tudja hogyan, más okmányokkal összekevervén s így ezeket amazokkal is közölte.

Törekvésem tehát minden homályt eloszlatni, az eredetét világos ismertetésben bemutatni, a kéteseknek látszókat megmagyarázni, a hibákat kijavítani s minden zavart kiküszöbölni.

Midőn 1823-ban és 1824-ben az ügyvédi gyakorlattól visszajöttem, az ifju hév lelkesedésével kezdtem megkedvelt munkámhoz, az okmányok gyűjtéséhez. Pesten ügynök állott rendelkezésemre, majd az egyes családoknál őrzött okmányok. Először egyes kivonatokat gyűjtöttem munkámhoz saját magánhasználatra.

Munkám elé bevezetésképpen „Előjegyzeteket“ (praeliminarium

¹⁾ Az idők viszontagságai folytán történt, hogy az 1558., illetve az 1560. évet megelőző köz- és magánokmányok Turóc vármegye levéltárában alig őriztetnek. Az 1618. évi 76. törvénycikkből kitűnik, hogy a thuróci convent, mint hiteles helynek jegyzőkönyvei s pecsétje s így az egész levéltár a Révayak által megcsorbított (direptum et violatum).

notionum) bocsátottam. Szem előtt tartottam az egybevetéseket és összehasonlításokat; megtartva a helyekre és személyekre vonatkozó differenciákat, a kronológiára is különös gondot fordítva. Végre kiterjeszkedtem a hazai jogokra és törvényekre, a szomszédos családok történeti adataira való hivatkozással, s a bevezető részt jegyzetekkel láttam el.¹⁾

Munkálkodásom, illetve munkámnak célja nem az, hogy ezáltal a családi ősi jogok historikus levezetését a nyilvánosságra hozzam,²⁾ egyedüli óhajom, hogy a családom iránti szeretetet és lelkesedést külsőleg is bebizonyítsam s ezért megelégszem kevés olvasóval, sőt óhajtanám, hogy ezen a Vladár-családra vonatkozó s egyes titkos adatokat tartalmazó mű, mely csakis a család érdeke, a nyilvánosságra ne jöjjön, hanem ismerete maradjon a család szentélyében.

Meggyőződése az, hogy ezen előismeretek összeállításával s ismertetésével, melyek ezen kor viszonyait is érintik, utódainknak, kik 500—600 évvel utánunk következnek, nem kevesebb élvezetet nyújtok, mint nyújtottak nekem azon okmányok, melyek visszamenőleg 500—600 évvel ezelőtt keltezve, művem megírására oly nagy befolyással voltak.

Különben meg vagyok győződve, hogy senki rosszindulatu bírálója nem lesz ezen művemnek, mert amennyit tehettem, megtettem s így a kritika igyekezetemnek jó szándékából mit sem vonhat le.

Elegendőnek s elég alkalmasnak véltem a nevezetesebb s hiteles okmányokból ezen jegyzeteket egyszerű s mindenki felfogásához mérten oly irányban körvonalozni, hogy ami mint pozitív tény hozatik fel, az mint megtörtént igazság, az okmány felemlítésével s az okmány keltének kitételével bizonyittassék. Eltekintve azonban minden részrehajlástól, mely talán családom iránt indíthatott volna, egyedül a tiszta igazság vezérelt munkám megírásában.

Kelt Nagycsepcsénben, 1831. év október hó 16-án.

Muthnai és nagycsepcséni *Vladár Károly*, Györgynek fia,
hítes ügyvéd s néhány családnak ügyésze.

¹⁾ 1825-ben munkám töredékekben függőben volt egész 1831-ig, mikor is az országszerte dúló s pusztító keleti cholera hivatalos ténykedésemtől elszólítván, ezen művemnek megírására, illetve annak folytatására szenteltem időmet.

²⁾ E tekintetből a nyilvánosság részére egy külön művet ily cím alatt „Jegyzetek Turócz vármegyéből“, mely már töredékekben megvan, fogok írni.

Előjegyzetek.

I.

A turócvármegyei nemességről általánosságban.

Midőn az egész Magyarország IV. Béla király uralkodása alatt először a kunok lázadása által megrázkódtatott, aztán pedig a tatárok által pusztítva annyira elnéptelenített, hogy már 1242-ben alig találtatott itt város; az alföldi róna lakosaitól megfosztva, pusztán hevert s azt csakis sáskasereg s farkascorda lepte el, annyira, hogy a farkasok még a fegyveres kéznek is ellene szegültek; így Turóc megyében is (provincia), jöllehet azt hegyes erdőségek s tátongó barlangok környezték, a Matyuch (de Mossóc) családon és a pribóci néhai Radon ispán (comes) családjain kívül, mely két család nemességét II. Endre királytól 1233. és 1235. évben kapta, alig maradt fenn más nemes család, mely ősi nemességét az idők viszontagságai közt megőrizte volna, amint ez a Bebek-féle nemesi összeírásból kitűnik.

Igy történt, hogy a hegyekben elrejtőzött turóci családok, vagy az ide beköltözöttek birtokjogaikat csakis a tatárpusztítás után, részint birtokcsere (concambium), részint királyi jogadomány címén, legtöbbször pedig új adományozás alapján kapták IV. Béla királytól; úgy, hogy 1275-ben, IV. Béla király uralkodásának utolsó évében, körülbelül 27 megyebeli nemes család találtatott, melyek közül némelyek, mint pl. Dvor-nak fiai, Mikola és Drassk Draskfaluból, továbbá Zanasánból (Nagyrákó), Márton pap s testvére, László, azon időben kaptak donatiót, midőn IV. Béla¹⁾ 1242-ben

¹⁾ A zniói erősség (Castrum), mely még maiglan is látható romjaiban, IV. Béla király idejében Forgach (Farkas) András által építettett, 1545-ben Révay Ferenc kijavíttatta. A másik vele határos rész, mely egykor magas hegyen volt, az ugynevezett zniói vár (arx), melynek romjai már elporladtak, rég eltűnt, úgy látszik, a kereszténység előtti időszakból való s akkor virágozhatott.

Turuchvárá felkarolta. Miből kövekezik, s mint az előzmények is bizonyítják, hogy az egész Thuruchi provincia (megye) Szent László király idejében kebeleztethetett be, de ezen hit csak részben fogadható el, mert alig található magyar nemes család, mely leszármazását IV. Béla király uralkodása előtti időbe vihetné vissza.

Idő multával szaporodott a nemesek száma is, vagyis a vájjobbágyoké, de a kiváltságoltak száma is növekedett annyira, hogy 1391-ben már 40 nemes család találtatott¹⁾ azon időben, midőn Bebek Imre királyi biztos előtt minden nemes donatióját vagy privilegiumát tartozott bemutatni törvényesítés végett.

A radicalis családok adománylevelei időrendben így következnek:

II. Endre király alatt: 1. Mossóci Mátuch-föld (Mossócson Stari Rad) 1233. — 2. Prebouchi Radon család 1235.

IV. Béla király alatt: 1. Laczkouchk (Kelemenfalva) 1240. — 2. Drasskfalva (Draskóc) 1242. — 3. Zanzán (N.-Rákó) 1242. — 4. Rakouch (Lehota) 1247. — 5. Vendéghe (Hostye) Márton és Zathurcsa közt 1245. — 6. Konotopa 1248. — 7. Jordán (Kis-Jeszen) 1249. — 8. Kis-Május 1254. — 9. Zathurcsa 1255. — 10. Jordán 1255. — 11. Kálnok 1255. — 12. Szocóc 1258. — 13. Othmár (Bodófalva) 1258. — 14. Chornakov 1260. — 15. Jordán conditionalis 1262. — 16. Tharnó 1262. — 17. Polereka 1262. — 18. Zátor 1263. — 19. Muthna 1263. — 20. Sernovicze (Vachotfalva) 1266. — 21. Vydaföld 1266. — 22. Mossóvec conditionalis 1269. — 23. Benne 1263. — 24. Zobozló (Folkusfalva) 1271. — 25. Ujfalva (Károlyfalva) 1272.

IV. László király alatt: 1. Jezen 1274. — 2. Nunssir (Szent-mihály) 1278. — 3. Raxa 1280. — 4. Kis-Bisztrica (Jahodnik) 1284. — 5. Ruthk 1285. — 6. Necpál 1287. — 7. Gyulafalva 1287. — 8. Bobovnok (Lászlófalva) 1290.

¹⁾ Időközben ezekből sok kihalt s csak 20 család maradt fenn, és pedig a XIII. századból: 1. Dráskóczy de eadem. 2. Lehóczy de ead. 3. Zathureczky de ead. 4. Jeszenszky de Kiss Jeszen. 5. Bodó de ead. 6. Záborszky de ead. 7. Vladár—Csepcsányi—Batisz de Muthna et Csepcsén. 8. Vachott de eadem. 9. Keviczky. 10. Paraszka de ead. 11. Beniczky de ead. Folkusfalvi Gyurgyik és Lacsny. 12. Jeszenszky de N. Jeszen. 13. Raksányi. 14. Ruttkay. 15. Bulyovszky de Gyulafalva. 16. Velits et Eördögh. 17. Szoczovszky de ead. XIV. századból: 18. Jezerniczky. 19. Bálintfalvi. 20. Hercsuth de Ocsk Lehota. A többi adományos és armalista-nemesség újabb eredetű.

Az 1755. összeírás szerint kétségtelen nemes 49 volt, kétséges, de beigazolt 11. Végre 10 helybeli armalista, ide nem értve az idegeneket, kik ide telepedtek le.

I. Károly (Róbert) alatt: 1. Erden 1318. — 2. Ambófalú 1321. — 3. Bistriczia 1324.

I. Nagy Lajos király alatt: 1. Chepchen 1343. — 2. Zarnotha (Jezernicze) 1350. — 3. Nádasér 1351. — 4. Euspaták (Bálintfalú) 1358.

Mária királynő alatt: 1. Torbozló 1383. — 2. Sz. Péter 1386.

Zsigmond király alatt: Ocsk-Lehota 1390.

Ezen radicalis adományosok közül voltak olyanok, kik bizonyos feltételek mellett kapták a kir. adományozást, mások pedig absolute (kizárólagosan) minden feltétel nélkül, az előbbieket conditionales-eknek, vagyis szolgáló nemeseknek neveztek s egy vagy két fegyveres vitézt tartoztak a királynak adni, ha háboruba indultak; az így nyert birtok pedig conditionalis possessionak, szolgálmányi birtoknak neveztetett; ezek a következők: 1. Mossovech. 2. Othmár. 3. Ugyanaz másképp Sarnovicza. 4. Jordán (Kis-Jeszen). 5. Másik Jordán. 6. Benefalva. 7. Matyuch. 8. Szoczócz. 9. Kis Május. 10. Konotopa. 11. Polereka. 12. Raxa. 13. Drasskfalva.

Ezekon kívül voltak oly birtokok, melyeket nemesi címen birtak személyenként, de ezekre donatiumot nem tudtak bemutatni a nyomozó bizottság előtt, hanem kölcsönös tanuzás mellett bizonyították a tulajdonjog-címet, vagy pedig ítélőlevéllel, továbbá transactionalis, fassionalis vagy excissionalis quartae okmánnyal.

a) Nátori ítélőlevéllel igazoltattak Bobovnok 1364; Gyulafalva részben 1351.

b) Transactionalis (egyezség) által Mezőház, Rudna, Liesno, Pruna 1343.

c) Fassionalis (örökvallás) címén Albertfölde 1360, Dankfölde Vidásföldén 1293, Bobovnokon egy darab 1290, Zanzánban egy darab föld 1286, Murenfölde 1283.

d) Leánynegyed (quartalitium) Alfalu 1366, Gyüvek és Kálnok 1376, Alsó-Michk. 1367, Vendégh 1352, Bobovnok 1353, Vidaföldön egy darab 1378.

II.

A Muthna és Csepcsén szomszédságában levő birtokok régi elnevezései.

A régi privilegiumok megkülönböztetésére s ezzel kapcsolatosan az egyes családok közti összefüggésre s az ebből folyó körülményekre, hogy minél nagyobb világosságot derítsünk, célszerűnek találtam elősorolni azon birtokokat, melyek Muthna és Csepcsén községek szomszédságában fekszenek s melyek idő folyamán eredeti elnevezésüket már megváltoztatták s jelenleg a felső járásban vannak: 1. Konotopa, 2. Kis-Május, 3. Chornakov, 4. Doboz, 5. Laczkouch, 6. Albertfölde, 7. Vidasfölde, 8. Nádasér, 9. Bene fiainak földje, 10. Othmár, 11. Gyüge, 12. Gay és Polon, 13. Medovár.

Konotopa. *(Konotop)*

Konotopára vonatkozó donatiók.

(Az eredeti okmányok Körmöcbánya város levéltárában.)

a) IV. Béla király 1248. évi privilegiuma, melynek alapján az 5 ekényi konotopai földet Namzalounak és fiainak: Tamás, János, Bertalan és Miklósnak adományozza And (András) földén Turuchban, oly feltétellel, hogy valamint a többi megyebeli nemesek fejenként tartoznak háboru esetén a királynak szolgálni, ugy ők is. (Körmöci levéltár.)

b) IV. Béla király 1250. évi privilegiuma, adva Namzalou fiának, Jánosnak, mely szerint őt, mint a többi thuruchi nemeseket, a királyi adó alól kiveszi. (Körmöci levéltár.)

c) Zsigmond király 1414. évi új donatiója. Zsigmond Magyarország stb. királya stb. Adjuk örök emlékezetül stb. a mi kedvelt

hivünknek, Vidásteleki Pálnak, Balázs fiának, ki a mi kedvelt nőnknek, Borbála királynénak helyettes tárnok (ételfogó) mestere, tekintve érdemeit, melyeket királyi s királynői felségünknek teljesített s jövőre is teljesítend, az összes birtokait, u. m. Kysmájos, Konotopa és Chornokow örökségi birtokait, melyeket elődjei háboríthatlanul birtak, a hozzátartozó részekkel s határkijelölésekkel, zászlós urainknak beleegyezésével, királyi beleegyezésünk mellett nevezett Balázs fiának, Pálnak s testvérének, Balázsnak, valamint törvényes utódaiknak új birtokadományozás címén adjuk s adományozzuk örök jogon. Adva Kölnben, 1414. évben.

d) *1414. évi fassio, megerősítve Borbála királyné által.* Borbála Magyarország királynéja. Adjuk tudtára stb. Palugyai Jánosnak fia, Péter, másrésről Vidásteleki Balázsnak fia, Pál, személyesen s testvérének, Balázsnak nevében is felségünk előtt megjelenvén, Palagya Péter előadta, miszerint ő a Kismájos, Konotopa s Chornoko birtokaira Zsigmond királytól nyert birtokjogokat, hogy a huzamos s költséges pereket kikerülje, Vidásteleki Pál helyettes tárnokmesterre ruházza át örök jogon, mivel Pál okmányokkal igazolta, hogy Borbála királyné ezen birtokokat neki adományozta. Kelt Budán, 1414. év.

e) *Az 1422. évi fassio a konotopai birtokra.* Zsigmond király stb. Vidásteleki Balázsnak fia, Pál, a mi kedvelt udvari emberünk testvérének: Balázsnak nevében is megjelenvén előttünk, másrésről Konotopai Lőrincnek fia, Balázs, unokatestvéreinek, Demeternek, Jakab fiának, ugyszintén Konotopai Fábian fiának, Gergelynek nevében is a következő örök vallási szerződésre léptek, hogy a konotopai birtokpert egymásközt beszüntetvén, a konotopai Ivánka fia, Mihály után hátramaradt konotopai birtokrészt a belső- s külsőségekkel, úgy a turóci folyó mentén a Chepcheni határok közt levő rét és cserjésnek a felét Vidásteleki Pálnak és Balázsnak engedik át, a többi rész a nevezett konotopai birtokosoké marad.

Aki a szerződést felbontaná, 50 marka denárban marasztaltatik el. Kelt Ulmban, 1422. év pünkösd nyolcadán.

f) *Az 1421. évi fassio.* Zsigmond király 1421. évi privilegiuma, mely szerint Vidásföldi Balázsnak fiát, Pált a vidásföldi, Kysmájus, Konotopa s Chernakow földjeire nézve megerősíti.

g) *Az 1423. évi fassio a convent előtt.* István thuróci convent prepostja stb. Mivel néhai Ivánkafalvi Ivánkának birtokjogai Kismájus, Csernekow és a konotopai birtokokra nézve, új birtokadományozás címén Vidásteleki Balázs fiaira, Pálra és Balázsra mentek át, az utóbb nevezettek a birtokból a quartalitiumot (leánynegyed) kiadták Klára nemes uró fiának, Jánosnak, s erről őket a convent előtt nyugtázta. Ezen Klára leánya volt néhai Ivánkafalvi Ivánkának s neje Jezernichei Dénesnek. Adva 1423.

h) *Az 1426. évi fassio.* István thuróci prépost. Kismájusi Ivánka fiának, néhai Istvánnak leányai, Borbála és Scholastika, másrészről pedig ugyancsak néhai István leányának, Márhának a fia, János a thuróci convent előtt kiegyezkedtek; hogy mivel néhai Ivánkafalvi Istvánnak a Kismájus, Konotopa s Chernokowi birtokjogai Vidásteleki, illetve Kismájusi Balásznak fiaira, Pálra és Balázsra mentek át, kik a nevezett urókat a nagyanyjuk, illetve anyjuk, Anna után járandó nászhozományokból s quartalitiumokból kiegyenlítették, ezt a convent előtt adott fassio alapján elismerik.

i) *Az 1430. évi statutionalis levél.* Zsigmond király felhívja a conventet 1430. évben Budán kelt privilegiumával, hogy Vidásteleki Pált és Balázst a konotopai birtok egy részébe vezesse be, mi a kir. ember Csepcsányi Balázs, s a convent tag jelenlétében meg is történt.

Konotopa vagy Kanapota földrajzi fekvése.

Midőn a megyében a birtokszerzések keletkeztek, első helyen említendő a Konotopa, másképp Kanapota föld, mely a chepcheni birtokkal közvetlen összefüggésben van, s melynek első eredeti határai voltak: kelet és északról Konotopa patak, mely keletről a szomszédos Albertföldről, északról pedig a szomszédos Kismájus földről választotta el, nyugatról a Thuróc folyó, délről pedig a Chepcheni föld volt szomszédságában, mint ez a régi privilegiumok bizonyítják.

a) Mert a IV. Béla által Namzalou fia részére a Hrichov földért 1254. adott Kismájusi adományozás világosan mutatja, hogy ezen kismájusi birtok délről egyrészt a Canisius Pál földjével, másrészt a Thurócba szakadó Konotopa patakkal volt határos.

b) Ugyanis a megyében a kismájusi föld adományozása előtt 6 évvel, vagyis 1248-ban, Namzalounak és 4 fiának adományoztatott, ugymint Ivánnak, Bertalannak, Tamásnak és Miklósnak Konotopa földje s melyet egyedül Namzalounak fia, Iván, tartott meg magának, ezen birtokra, valamint a kismájusi adományozásra a határjelölések összeillenek; mert a közbeszótt térképi táblázaton d, e, f betűk alatt világosan ki van tüntetve a kismájusi határjelzés; délről a Sornovica pataktól Canisius (Canifico) Pálnak földje mellett haladva a Jezernice patakig terjed, ahol E alatt a Konotopa patakhoz szögellik, ezen patak mellett e—f-ig a Thuróc folyó mentében a nevezett János (Iván) földjéig, vagyis a konotopai földig terjed. Mert bizonyos, hogy Namzalounak fia, ezen birtok szerzője János, a kismájusi birtokadományozás előtt 1248-ban a megyében a konotopai birtokon kívül mást nem kaphatott s így örökségi birtoka más nem lehetett, mint a Kismájussal határos s később kapott örökségi föld.

c) Az 1416. évi Konotopa és kismájusi birtokosztályozásból világos, hogy a Thuróc folyó mellett létező rét s a Konotopa területén levő cserjésnek (jelenleg liget) felerésze a Chepcheni földek határai mellett voltak; ezenkívül a Konotopa patak mellett s a kismájusi birtokkal határos földnek egy része a kismájusi birtokosokat illette; a konotopai földnek többi része a Chepcheni föld határai felől a konotopai birtokosoknak jutott.

Ebből következik, hogy a konotopai földnek egy része a Konotopai patak s az emellett fekvő Kismájusi földdel, másrészt a Chepcheni földdel, harmadik oldalról pedig a Thuróc folyó által határoltatott.

Ha ezen határjelöléseket tüzetesen vizsgáljuk, ennek természetes következménye, hogy ezen régi konotopai elnevezés a jelenlegi Dvorec község területét jelzi, a kismájusi föld pedig a jelenlegi Ivánkófalvi községet, mely különben már régente is Kismájusnak neveztetett, s melyet a kismájusi Ivánkának örökösei birtak (mint később látjuk).

Kismajus.

Kysmajos, Kismoys vagy Kismájus (ma Ivankófalva) donatiói.

a) *IV. Béla király 1254. évi donatiója, illetve birtokcsere okmánya.* Üdv az olvasónak. Adjuk tudtára stb. Hogy a Trencsén megyében fekvő s Namzalon fia, János által egészen *elhagyatott s elidegenített Hyrychon*, (a *Registrumban Hybuchlo* nevű földet, tehát nem Hricsó várát) a mi hű szolgálknak, Magister Tholusnak adjuk örökbirtokul, de mivel a nevezett Namzalon fia, János, nekünk hűségesen szolgált s a cseh háboruban velünk részt vett, ezért saját kérelmére neki s örököseinek a Trencsén megyei Hyrychon nevű föld helyett csere címén a Kus-Mojs (Kismoys) nevű s a nevezett Jánosnak örökségi földje (Konotopa) mellett fekvő földet adjuk s adományozzuk, oly feltétellel, hogy mint a többi thuróci nemesek, nekünk fegyverrel szolgáland.

Kismájus határai: Kezdődik a Thuróc folyónál, hol gyümölcsös (fructus) van; innét keletfelé halad a Jezernice patakhoz s a patakon átmenve, Chernata fiainak határai mellett a Sornouca patakhoz jön (jelenleg Jezernice), hol földből van határjel; a patak mellett felfelé haladva a Vydon föld határai mellett Zasuna (Bazyne) és osztályos testvéreinek határaihoz ér, innét pedig Prevrátkához (Burata), ahol földhatár van, innét Canisius Pál (Albertföldje) határai mellett nyugatfelé átmenve, a Jezernica patakon a konotopai patakhoz ér és a konotopai patak mellett lefelé menve, nevezett Jánosnak örökségi határai (Konotopa) mellett a Thuruch folyóhoz jön és a Thurócon át az első határjelhez, ahol a gyümölcsös van. Adva 1254. évben Symaragdi fehérvári püspök által.

Ha a határvonalakat összehasonlítjuk — kétségtelen, hogy azok a mai Ivánkafalvára illenek, mely Ivánkától nyerte nevét s aki a Kismájus, illetve az ivánkafalvi praedicatumot használta. Tehát semmiesetre sem Kiscsepcsén — mint ezt a kiscsepcséniek tévesen hiszik s tartják.

b) *IV. Béla király privilegiuma 1250. évről* adva Namzalon fiának, Jánosnak és másik Sokária fiának, Doboz-nak, melynek alapján őket a királyi adó alól felmenti.

c) *IV. Béla király 1266. birtokcsere adománya.* A király Namzalon fiának, Jánosnak *Hyricho* nevű földért cserébe adja Kysmayust.

d) *László király 1282. évi privilegiuma*, mely szerint Béla király adományleveleinek szövegét átiratban megerősíti.

e) *Zsigmond király 1414. évi új donatiója*. Zsigmond Magyarország királya stb. Adjuk örök emlékezetül stb. A mi kedvelt hívónknak, Vidásteleki Pálnak, Balázs fiának, ki a mi szeretett nőnknek, Borbála királynénak helyettes tárnok (ételfogó) mestere, tekintve érdemeit, melyeket királyi s királynői felségeinknek teljesített s remélve, hogy jövőre is teljesítend, az összes, nevezetesen Kysmajos, Konotopa és Chornokov örökségi birtokait, melyeket elődei háborítlanul birtak a hozzátartozó részekkel s határkijelölésekkel, nevezett Balázs fiának, Pálnak s utóbbi tejttestvérének, Balázsnak s törvényes utódaiknak új birtokadományozás címén (titulo novae donationis) adjuk s örök jogon adományozzuk. Adva Kölnben, 1414. évben. (Körmöci levéltár.)

f) *Az 1414. évi fassio, megerősítve Borbála királyné által*. Borbála Magyarország királynéja stb. stb. Palugyai Jánosnak fia, Péter, másrésről Vidásteleki Balázsnak fia, Pál, személyesen s tejttestvérének, Balázsnak személyében is felségünk előtt megjelenvén, Palagya Péter előadta, hogy ő a Kismajos, Konotopa s Chornoko birtokaira Zsigmond királytól nyert jogokat Vidásteleki Pál helyettes tárnokmesterre ruházza át örök jogon, hogy ez által a huzamosb s költséges birtokperekét kikerülje s mivel nevezett Pál okmányokkal igazolta, hogy Borbála királyné ezen birtokjogokat neki adományozta. Kelt Budán, 1414. évben.

g) *Az 1415. évi birtokbeállítás*. Zsigmond király a conventet bizta meg, hogy Vidásteleki Pált a Borbála királyné által adományozott Vidástelek, Kismajos és Csernekou birtokokba helyezze be, melyeket elődei háboríthatlanul birtak. Adva Konstancban, 1415-ik évben. A királyi megbízott Chepchyni Balázs s egy conventi tag.

h) *Zsigmond király 1421. évi privilegiuma*, mely szerint Vidaföldi Balázs fiának, Pál tárnokmesternek újból adományozza Vidaföld, Kismajos, Konotopa s Chernelow birtokokat.

i) *Az 1423. évi fassio a convent előtt*. István, a thuróci convent prépostja stb. Mivel néhai ivánkafalvi Ivánkának jogai a Kismajos, Chernelow és Konotopa birtokaira nézve új birtokadományozás címén Vidásteleki Balázs fiaira, Pálra és Balázusra mentek át, az utóbb nevezett a birtokokból járandó quartalitiumot kiadták Klára

nevű nemes úrnő fiának, Jánosnak s ez őket a convent előtt erről nyugtatta. Nevezett Klára leánya volt néhai Ivánkafalvi Ivánkának s neje Jezernichei Dénesnek. Kelt 1423. évben a convent előtt.

j) Az 1426. évi *fassio*. István, turóci convent prépostja, adjuk tudtára stb. Kismájusi Ivánka fiának, néhai Istvánnak leányai, Borbála és Scholastika, másrésről pedig ugyancsak ezen István leányának, Márhának a fia, János a thuróci convent előtt akképegyezkedtek ki, hogy mivel néhai Ivánkafalvi Istvánnak a Kismajus, Konotopa s Csernakou birtokjogai Vidásteleki, illetve Kismájusi Balázsnak fiaira, Pálra és Balázsra mentek át s mivel utóbbiak a nevezett úrnőket a nagyanyjuk, illetve anyjuk után járandó női hozományból s quartalitiumokból kielégítették, ezt a convent előtt tett *fassio* alapján elismerik. Kelt a convent előtt, 1426. évben.

A kismájusi föld határai.

A kismájusi föld a konotopai föld közvetlen szomszédságában ennek északi oldalán feküdt, mint ez a Namzalon fiának, Ivánnak a IV. Béla által 1254. évben adott privilegiumból kitűnik. A privilegiales birtokvonalak ezek:

a) Az első határ a Thuróc folyónál kezdődik, hol gyümölcsös van (*fructus*). Megjegyzendő, hogy ezen helynek egykor ott kellett léteznie, ahol jelenleg is északról Ivánkófalvának határa van s a térképen a) alatt jeleztetik. Mert amint bizonyos, hogy a Thuróc folyó mellett kiemelkedő területen rét nem létezik, azonkívül bizonyos az is, hogy ezen helyen alul kellett léteznie bizonyos határpontnak, ahol már előbb omlik a Konotopa a Thuróc folyóba.

b) A határ átmegy a Jezernice patakon az első határtól folytatólagosan, a térképen a)-tól b)-ig s itt nincs említés a Konotopa patakról, mely már a Thuróccal egyesült.

c) A Jezernice patakon átmenve, Chernata fiának birtokai mellett haladva, Sornovca patakig a mappán b)-tól c)-ig Megjegyzendő, hogy később 1350. körül ezen Charnataföld Zarnothának neveztetett, jelenleg Jezernice.

d) A patak mellett földből van határ (*meta*), ettől kiindulva s délnek kanyarodva s a Sornovca patak mellett felfelé haladva, a Vydon birtok határa mentén terjed a Bazyne (Zazuna) és a többi

családbelieknek határáig, innét pedig Burathaig. (A mappán *d*) alatt.¹⁾

e) Buratha határától visszafordul a határ nyugatfelé és Canisius Pál²⁾ földje mellett átmegy a Jezernice patakon, innét pedig a Konotopa patakig jön. (A térképen *e*) alatt.)

f) A Konotopa paktól annak folyása mellett lefelé haladva, a nevezett Jánosnak örök birtokai mellett, vagyis a konotopai föld mellett a Thuróc folyóhoz jön. (Térképen *e*) és *f*) alatt.)

g) Innét a Thuróc mellett lefelé haladva, a kiinduló ponthoz jön.

A határvonalakat összehasonlítván, következik, hogy ezen határjelölések csakis Ivánkófalvára alkalmazhatók s így Kismájus annyit jelent, mint Ivánkófalva; annál inkább, mert mint előbb láttuk, ezen birtoknak örökös ura egykoron Ivánka volt, ki Namzalónnak Iván nevű fiától származott s ki a kismájusi, avagy az ivánkafalvi praedicatumot használta.

Chernakov.

Csernakovra vonatkozó donatiók.

Talán egyetlen község vagy birtoknév sincs, a mely oly sok alakban s változtatásokban fordulna elő, mind a régi Chornaku községnek a neve, mely ma már pusztá. Legrégibb alakja az eredeti 1263—1290. s 1295. adománylevelekben Churnok, a Registrum 48. §-ában pedig Chornaku, mely Csornaku, vagy más okmányok szerint Csornakeő vagy Csornakő-nek felelne meg, de amely rövid idő után a Sláv Cserna vagy Csernyakov alakba s ennek synonym változataiba ment át.

a) *A Chornaku föld adományozása 1262-ben.* Béla, Isten kegyelméből stb. stb. Mivel Namzalónnak fia, János, Turuch várának (tehát nem Znió) várnagya (castellanus), a háboru alkalmával „tempore Guerrae“. Turuch várában hűségesen vitézkedett

¹⁾ Az említett privilegiumban, habár másolat is, a *d*) alatti helyen tévesen nevezetik Prevrátkának, mert az 1381. és 1423. évi privilegiumból nyilvánvaló, hogy a Buratha patak Divéken folyt keresztül, úgy, hogy Divék mellett a Sarnovica patak a Buratha mentén egyrészt magába fogadván, a Chepcheni nemesek határai mellett a kismájusi földig folyt s itt a Sarnovicába visszatérván, azzal egyesült úgy, hogy az első adománylevélben nevezett Jezernica patak (mely különben Sarnócának is mondatik az 1260. évi Vidon donatióban mindkét Sarnócának, jelenleg pedig Jezernicének) változás nélkül folyt tovább.

²⁾ Canisius Pál földje később Albertföldjének, jelenleg Deákfalunak nevezetik.

s a várat ellenségeinknek cselszövényeitől hűségesen megvédelmezte, saját kérelmére, de hű szolgálatainak elismeréséül és érdeméül is a Turuch és Teornova közt terjedő 4 (négy) ekényi Chornakou nevű földet a hozzátartozó cserjéssel nevezett Jánosnak és utódainak adjuk és örökbirtokul adományozzuk. Határai Turuch és Teornova patak, Chepcheni föld határai, s Rechknek birtoka „Dobozföldje“.

b) 1343-ban Lajos király a mutnai nemesektől elveszi Chamako (íráshiba folytán Churnokból) birtokot (lásd Registrum 42. §.) s cserébe e helyett adja nekik Muchnát és Chepchen birtokot s a conventet bizta meg a birtokbeállítással.

Béla király 1263. évi donatiójában az mondatik, Churnok városából „de villa Churnok“ elejébe járulának Gudrum fiai stb., a Registrum 42. §-ában pedig említettik a „Chamakói birtok“. E két különböző alakú név azonban egy birtokot illetve, várost jelent s az elferdített alak az akkori íródeák tollhibájából származik; mert a Registrum 58. §-ában ugyanezen birtok *Chornakw*-nak iratik, pedig mind a két nevet egy s ugyanazon egyén írta.

Miután ezen birtok Konotopával s Kismájussal, illetve a mai Ivánkafalvával egy birtoktestet képezett s a Namzalló ivadék joga volt, kikről a birtok később a Vidástelekiekre ment át, azért a Konotopa s Kismájusra vonatkozó adománylevelek (ugymint 1414., 1415., 1421., 1423. s 1426. évről keelve) ezen birtokra is vonatkoznak s feleslegesnek tartom azokat újból felsorolni, miután azokat olvashatjuk pl. Kismájusnál.

Chornakou, Chernakov, eredetileg Churnok földnek fekvése.

Chornakov földjét Iván (János), Namzalounak a fia kapta 1260-ban, mely mai napig megtartotta adományos nevét, amint ez az adománylevéből kitünik, mert az ebben jelzett határvonalak a jelenlegi Csernyakov pusztára ráillenek s amely puszta jelenleg tévesen neveztetik Ukladiská-nak.

a) Az első határpont a Thuróc folyótól kezdődik, a térképen m) alatt, hol földből van határ.

b) Második határpont a Tornova (Trnova) patakig terjed n) alatt, hol szintén földből van határ.

c) Innét felfelé haladva a Tornova folyócska mentén, a Chepcheni határ mellett a Doboia-Rechk-féle birtokig terjed o) alatt.

d) Innét Doboia mellett a Turuch folyóig jön s felfelé haladva a Turuch mellett az első határponthoz ér, mely Dobozföldjével határos.

Az utolsó határjelölés világosan mutatja m) alatt, hogy ezen pusztának határai éjszokról Dubova felé ugyanazok, mint jelenleg.

Megjegyzendő, ezen hely a nevezett évben bokroscsalít volt.

Dobozföldje.

Chornakovval közvetlen szomszédos volt, valamint jelenleg is délről határos, Dobozföldje másképp Doboia, jelenleg pedig Dubova. Megjegyzendő azonban, hogy éjszokról a Turuch folyón túl ezen földnek határai ott végződtek, ahol a chernakovi határ kezdődött s hogy a csernyakovi pusztának egy kis része az idők viszontagságai folytán a földtesttől elszakadt és a Dubovai földhöz rakódott le, mi leginkább kitűnik, ha tekintjük a 4 ekényi földnek térfogatát.

Lackovch.

Ezen föld szomszédos volt Doboaföldjével, ami onnan következik, mivel a Turuch folyó és a Jezernica patak közt terült el, Jeszenica, ma Kelemenfalvát jelenti, ami abból tűnik ki, hogy a Bebek-féle nemesi nyomozás alkalmával ezen földnek birtokosai és a privilegiumnak bemutatói a következők voltak: Mikech-nek fia, Lőrinc és Kelemennek fia, Benedek s ezen Kelemenről nyerte a község a régi s jelenlegi nevét is.

Ezen Lackovch föld a Thuruch megyében levő Visegrád erősséghez (castrum) tartozott, amely 1277. László király által csereképen a Nyitra várához tartozó Basanföld helyett Magister Barleonak, Baán fiának adományoztatott.

1550. körül ezen földet a Zablaty család bírta, mint ez a Zablaty Zalczer Juliánnának tiltakozási leveléből kitűnik, a nevezett nő tiltakozik testvérei: Jeromos, György és Mátyás ellen, a Kelemenfalván, Kossuthfalván, Zsámbokrek és Necpálon birt részeknek eladása ellen.

1546. említették, hogy Rakovszky György Nagy, másképp Rakitha Kelemen fiágának kihaltával a kelemenfalvi és budisi birtokba igttatott be. 1574. pedig Usali Péter és László királyi adomány útján nyerték egész Kelemenfalvát, Nevolné pusztát és Budist; a birtokbeigttatás 1575-ben történt meg.

Albertföldre.

Kismájus határai fölött a térképen *d)* alatt, mint az 1254-ik évi okmány is mutatja, volt Canisius Pál földje, amely 1260-ban már Albertföldjének neveztetett. Határai az 1260. évi okmány szerint délről az egy ekényi Vidasföld és a Chepcheni föld; az 1381. s 1423. évi határló okmányok szerint pedig éjszokról Kismájus, keletről Sernóca, nyugatról Konotopa pataka. Ezen birtok 1400-tól Deákfalvának neveztetett, a birtokszerző Literatus (Deák) Páltól s mely nevét jóllehet már pusztá, maig is fentartotta.

Vidasföldre.

1254-ben ezen föld Vydon-nak neveztetett; 1265. és 1266-ik évben Vidásnak, végre 1381. Vidástelek és Vidasföldének s mivel a Sarnocha folyó mellett feküet, 1381. és 1383. felváltva Zarnocha-földének, avagy Charnocha-mellékének, vagy egyszerűen Sarnócha-mellettnak neveztetett. Ezen föld 7 ekényi volt, melynek határai:

a) Keletről Május városa, vagyis Mossócnak határai, mint az 1293. évi fassióból s az 1381. évi osztzkodási levélből kitünik.

b) Nyugatról Sarnóca folyó (Zsarnovica) az 1254. és 1260-ik évi okmányok szerint egy ekényin felül, a térképen *P)* alatt.

c) Éjszokról Benedek és Jakab földje, kik de Pruna Benkének voltak a fiai. Az 1381., 1394., 1423. és 26-ik okmány szerint (jelenleg Borcfalva).

d) Nádaséri (Nedozor) András fiainak birtoka, illetve Dyvák-földje, az 1381., 1423. és 1260. okmányok szerint.

Ezekből következik, hogy Vidasföldre össz foglalata volt azon részeknek, melyek jelenleg Kevic, Povaszka falva, Bodorfalva, Raksa és Zorkóc név alatt szerepelnek. Megjegyzendő, hogy a raksai és

zorkóci birtok erőszakos foglalás útján jutott Vydashoz, de kevés ideig bírták, mint a Bebek-féle bizottság előtt bemutatott 1359. évi okmányból kitűnik.

Az okmányok szerint régebben Vidasfölde több részre osztatott fel, melyek közül nevezetesebbek:

a) A két Jezernice patak közt fekvő egy ekényi föld, melyet 1260. Vydas kapott s melyet 1265. a bobovnoki nemesek Gyüge és Gyurchk, Pynknak fiai a Vidas-család fiág kihaltának ürügye alatt IV. Bélától kapták s 1413-ig bírták.

b) Dankföldre, egy ekényi, melyet a bobovnoki nemesek Vydas unokáitól, illetve Danknak fiaitól, Balázstól és Benedektől nyertek s 1413-ig bírták azt.

c) Egy vitás rész, mely Dankfelde és Borcfalu közt volt s amely 1413. a Borcfalviak és Vydasteleki Baláznak fiai, Pál és Balázs között kétrészre osztatott fel.

d) Quartalitium (leánynegyed), melyet 1405. Domonkosnak fia, Jakab és Kevefalusi Miklósnak fia, Ferenc, Katalin nemes nőnek és utódainak kihasított, de ezen részt 1416. Vidásteleki Baláznak fiai, Pál és Balázs visszafoglalták.

e) Másik quartalitium, melyet Vydafieldi Péternek fia, Balázs, Benedek fiának, Mihálynak, részéből Máté anyjának (ki fia volt Jánosnak) részére 1378. kiadott és Máténak, János fiának curiájához csatolt.

f) 1385-ben az egész Vidástelek 3 részre osztatott, melynek déli 2 része Bodor unokáinak, illetve Péter fiainak, Baláznak és Lászlónak, a 3-ik rész pedig Keve unokájának, Domonkos fiának, ugyancsak Keve másik unokájának, János fiának, Miklósnak, továbbá Dénes fiának, Jánosnak és Márton fiainak, Istvánnak és Kelemennek, Zsernochamelléki nemeseknek birtokába ment át s a jelenlegi Bodorfalva és Kevefalva birtokok alkotó részét képezték.

Sarnovicafölde.

A Vydasföld szomszédságában Borcfalva és Mezőháza közt feküdt Sarnovica, mely a régi Othmárföldhöz tartozott, melynek déli része Sarnovica vagy Sarnothának neveztetett s mindazt magában foglalta, melyek jelenleg Vachotfalva és Jezernicéhez tartoznak.

Nádaséri föld, nemkülönben Gay és Polon.

Vidasföld közvetlen szomszédságában s határán felül délfele terjedt el Nádaséri András fiainak földje, vagyis a mai Nedozer; továbbá egyrészt ezen föld, másrészt pedig Muthna határai között, mint jelenleg is, feküdt Gay földje, vagy Ghai, avagy Bay és Polon földje. Nedozer a Registrumban helyesen Nádasér, Gay alatt a mai Háj értendő.

Bene fiainak földje.

Az 1352. évben Bene fiainak ítelt föld a muthnai nemesek közvetlen szomszédságában feküdt, mely rendszerint Alsó-Muthnának neveztetett, jelenleg Norte Magere puszta néven fordul elő, mellette éjszokról a dubovai határokig terjedő Medovári puszta volt.

III.

Az elősorolt földeknek birtokosai mint szomszédok.

Mielőtt a Muthnai és Csepcséni család eredetének meghatározására térnénk át, helyesnek véltem némely dolgokat előrebocsátani azon régi kebelbeli családokról, mint szomszédos birtokosokról, különös tekintettel a családok közti összefüggésre, s más egyéb eseményekre.

A Namzalon család.

Namzalou vagy Nanzalo, helyesen Namzalon¹⁾ a legrégibb nemesi családok egyike megyénkben, mely eredetét azon hős vitéznek sarjától veszi, aki Spanyolországból Trencsén megyébe költözött s a közhit szerint ott földet s Hyrichon (Hrjčov) erősségét kapta katonai szolgálatainak érdeméül. De a tatárpusztítás után, mely az egész országot annyira sujtotta, Trencsénből Turóc megyébe költözött s itt 1248-ban Konotopa, máskép Kanatopa földét kapta örökségül a maga és négy fia: Iwán, Tamás, Bertalan és Miklós számára IV. Béla bőkezűségéből.

Körülbelül 6 évvel később Namzalonnak fia: Iwán, talán azért, mert a thuróci föld nagyon megtetszett neki, a királyi joghatóság alá tartozó s szomszédos kismájusi terület után vágyakozott, s a melyet csereképen a Hyrichou földért IV. Bélától tényleg meg is kapott.

Ugyanezen Iwán, illetve János, Namzalonnak fia, miután Turuch királyi várnak várnagya lett, vágyát kielégítendő, hogy Thurócban

¹ A körmőci levéltárban levő hártýára irt eredeti adományokban Namzalon van írva, amely név sokféle alakban fordul elő a régi periratokban.

jogokat szerezhessen, 1260. évben megkapta Chornakov földjét is, a már jelzett határokkal.

Miután már az 1254. évi kismájusi adományozásnál nem említetik sem Namzalon, sem 3 fia, ebből következtethetjük, hogy akkor már nem éltek, s egyedül Iwán-János volt az atyai örökségeknek jogutódja; ami annál valószínűbbnek látszik, mivel ezen évben Iwán Hrychov földjét Kismájusért (mely Konotopával volt összefüggésben s melyet atyja 4 fia számára kapott) elcserélte. Ebből következik, hogy mivel ezen Iwán a Kismájus, Konotopa és Chornakov földeknek egyedüli ura volt, ő lett a családnak törzse, ki később Ivánkának kezdte magát neveztetni s hogy továbbá a 3 helyen levő Namzalon ősi birtok lett a családnak tartózkodási és lakhelye; míg végre a család 1390 körül Iwánka (II.) fiában: Mihályban; 1412. évben pedig Ivánkának unokájában, illetve Istvánnak fiában, egy másik Mihályban fiágon kihalt, ami a következőkből magyarázható.

a) Az Ivánka család a nevezett Istvánnak haláláig, illetve fiának: Mihálynak haláláig a kismájusi, konotopai és chernakói birtokot, habár vegyesen (mixtim), de osztatlan állapotban birta, és pedig a Namzalon Iwán jogcímén, mire legfőbb bizonyíték az 1391. évi Bebek-féle nemesi nyomozás, melyből kitűnik, hogy Iwánka¹ fia: István felmutatta a Namzalon-Ivanka privilegiumokat a Kismájus, Konotopa és Chornakov birtokra nézve.

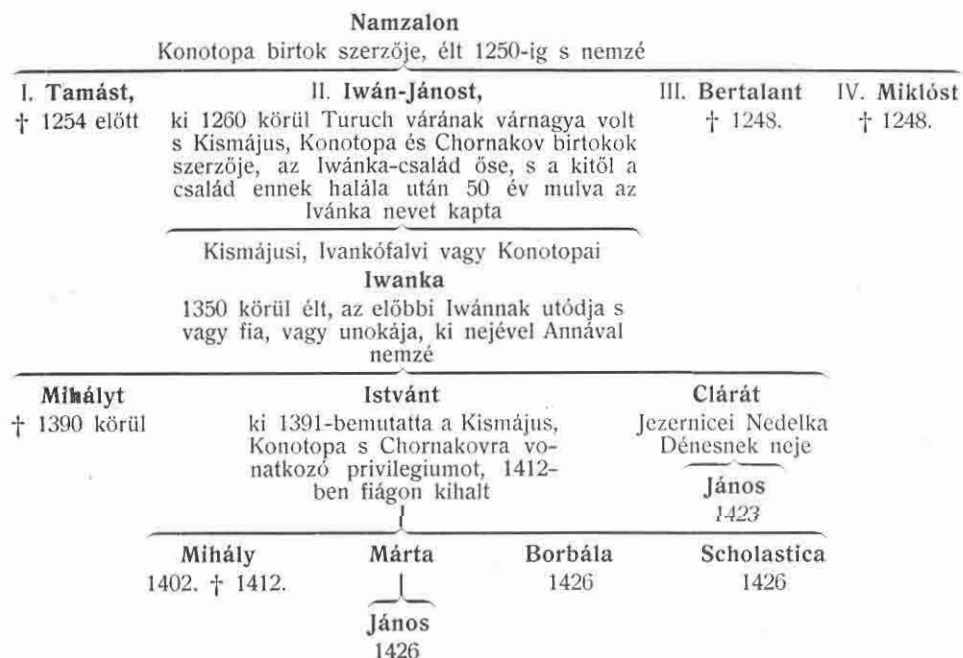
b) Valamint tehát az első birtokszerzés a hármass birtokra nézve egyedül Namzalon fiára: Iwánra vihető vissza, úgy az ő utódai ezen birtokokat felváltva birták s csak Ivánka halála után osztatott meg, miből világosan következik, hogy ezen Ivánka az ő nemesi előnevét (praedicatum) felváltva használta, s magát majd Kismájusról, majd Konotopáról, sőt egyenesen Ivankafalviról nevezette, mint ez az 1423—1426. évi absolutionalis okmányokból kitűnik, melyeknek alapján az Ivánka jogcím női ágon a Vidástelekiekre ment át; nemkülönben az 1416. évi okmányból is.

Ebből természetesen következik, hogy a kismájusi birtok

¹ Ezen István nem Ponkának volt a fia, mint több helyen helytelenül használtatik, mert 1391-ben a Registrum szerint Kismájus, Konotopa és Chornakovnak csak egy ura volt, t. i. Iwánnak fia: István, mit több okmány bizonyít. A thuruchi Registrumban is István Ponka fiának mondatik. B. B.

elsőben a nevezett Iwántól s következetesen pedig az Iwánka örököseitől Ivánkafalvának neveztetett el, mi annál könnyebben megtörténhetett, mert ezen birtokhoz tartozó ama régi templom is, mely Szent János tiszteletére szenteltetett, Ivánka iránti tiszteletből az ő emlékére neveztetett Jánosnak.

Nagyon helyes dolog lett volna, ha a fiágon kihalt Ivánka-családnak fokozatos levezetése közöltetnék, de errenézve hiányzanak a hiteles okmányok, s meg kell elégednünk a leszármazási tagok megemlítésével, kik a család keletkezésével s a fiág kihaltáig élő tagokkal összefüggésben voltak.

A Namzalon—Iwánka-féle birtokjog az említett földekre nézve csakis a törzsből származott fiágot illette, innen érthető, hogy Istvánnak halála után 1423-ban János, István nővérének, Clárának fia, 1426-ban pedig Istvánnak nővérei, mint a birtok szerzőinek női ágon leszármazottai, az összes Kismájus, Konotopa s Csernakovi jogokból s birtokokból kérték a quartalitium kifizetését, s tényleg nemcsak a quartalitiumot, hanem a férjadományt (dos) és a nászhozományt (paraphernalia) is kifizették Vidásteleki Balázsnak fiai: Pál és Balázs, kikre az összes Iwanka-féle jogok átszármaz-

nak, még pedig valószínűleg készpénzben, miután Klára nemeshez ment nőül.

Miután a Namzalon család Ivánka fiaiban, Mihályban és Istvánban fiágon kihalt, az 1416. és 1423. évi okmányok szerint a Konotopára vonatkozó birtokeladási Ivánka jog, nevezetesen az Ivánka fiát, Mihályt megillető birtokrész Konotopai Lőrinc fiaira, Gergelyre és Balázusra, ugyszintén Konotopai Jakab fiára: Demeterre, s végre Fábiánnak György fiára ment át s tényleg használták is azt. Hogy a felmerülhető kétely eloszlattassék, ezekről is röviden.

a) Hogy a nevezett Lőrinc, Jakab és Fábián fitestvérek voltak, abból következik, mivel az mondatik, hogy Jakabnak fia: Demeter, Fábiánnak fia: György, Lőrinc fiainak: Gergelynek és Balázsnak unokatestvérei voltak.

b) Mivel továbbá Lőrincnek és két testvérének csakis a konotopai birtokra nézve volt Ivánka-féle joga, ebből következik, hogy az Ivánka családdal voltak vérbeli összefüggésben. Így tehát Ivánka fiainak, Istvánnak és Mihálynak voltak testvérei, különben hogyan nyerhettek volna Ivánka-jogot a konotopai birtokra nézve, vagy szerződés (fassionárius) vagy valami bűnös uton. De az első nem áll, mert sehol semmi nyoma annak, mellyel a rokoni összefüggést igazolták volna.

Ha ezen Lőrinc s fitestvérei Istvánnak és Mihálynak lettek volna testvérei, akkor a Namzalon-jogoknak is saját személyükre nézve közös részesei lettek volna, de tudvalevő dolog, hogy a Kismájus, Konotopa s Chornakov birtokokra nézve az örökösödési jog, míg István és Mihály élt, csakis őket illette meg s azt gyakorolták is, míg ellenben Lőrincnek és testvéreinek a konotopai birtoknak csak azon részére volt jogigényük, mely az Ivánka fiát: Mihályt illette, ami az 1416. évi okmányokból kitűnik, s így az igényelt felosztást is csak fegyelmi uton, per által intézhették el. Különben ha vérbeli rokonság lett volna közöttük, ezen viszony kizárta volna a peres osztozkodást. Ebből következik,

c) Hogy ha Lőrinc és testvérei Ivánka örököseivel osztozkodtak volna s a konotopai jogot osztozkodás útján nyerték volna, ebből az következne, hogy Ivánka fiának: Istvánnak halála után a Kismájusi Konotopa s a Chernakovi birtokokra nézve is lett volna örökösödés,

joguk s nem engedték volna az idegen Vidástelekieket ezen jogokhoz juttatni, kik azt elfoglalva, birtokbeigtatás után tényleg birták.

Ezeket egymással összeegyeztetvén, következik, hogy Lőrincnek fiai: Gergely és Balázs, nemkülönben unokatestvéreik, György és Demeter, habár Konotopáról származtak is valamennyien, mégis különböző eredetűek, s az Ivánka fia, Mihály által Konotopán birt részt, már előbb szerezték, vagy örök vallás vagy más kétes uton, mit bizonyít az 1350. évi tiltakozás, melyet Lajos király a Kismájusi birtokra nézve Ivánka fiának, Istvánnak adott, s melyből kiviláglik, hogy Konotopai Péternek fia, Miklós Konotopán bizonyos részt jogtalanul foglalt el s Istvánnak kárára birta azt.

Mivel Lőrincnek fiai, Gergely és Balázs, s unokatestvéreik mint konotopai birtokosok ezen birtok használatában tovább is megmaradtak; a Namzalon-ág kihalta után örökösödési jogukat igyekeztek minden módon megőrizni és a tulajdonjog ürügye alatt mindenféle igények ellen védelmezték azt s mint tulajdont, meg is nyerték s megtartották, mint a következőkből kitűnik:

Midőn 1414-ben a Namzalon-Ivanka család kihalt, Vidásteleki Balásznak fiai, Pál és Balázs a Kismájus, Konotopa és Chornakovra vonatkozó Namzalon-Ivanka-féle jogokat tényleg megszerezték s 1415-ben a birtokba magukat beigtattatták, mi ellen azonban György, Balázs, Demeter és Gergely tiltakozván, a statutió csak Kismájusra és Chornakovra történt meg, de Konotopára elmaradt.

Az ellentmondókat perrel támadták meg, de 1416-ban beszüntetvén a pert, a királyi tábla előtt egyezsége léptek azon szempontból, hogy a konotopai birtokon Ivánka fiát, Mihályt megillető részt a jobbágytelkekkel, szántóföldekkel s mindenféle haszonélvezetekkel a Konotopa patak mellett, továbbá a Thuróc folyó mellett levő egész rét s a csepcsényi határ mellett elterülő cserjésnek felerésze a felpereseknek, Vidásteleki Pálnak és Balásznak adatnak át; ellenben a konotopai birtokon Mihálynak része, a csepcsényi határ melletti rétnak és a csalítféle részének kivételével Lőrinc fiainak, Gergelynek és Balásznak, ugyszintén Demeternek és Györgynek, valamint örökösének birtokában örökösen meghagyatnak. 50 denár márka zálog ellenében, s ezen szerződést végleg 1422-ben Zsigmond király előtt megerősítették, miből következik, hogy ezen sessionalis helyek jelenleg azon részt jelzik, mely a Konotopa

patakon innen, Dvorec mellett terült el s Ivánkafalvának beltelkeit foglalja magában s régente egyedül ez volt Konotopának székhelye. Ebből ismét következik, hogy a jelenlegi Ivánkafalva e régi két helyből, Kismájusból és Konotopából keletkezik, de az utóbbi csakis ezen egyezkedés után csatoltatott Kismájushoz, jöllehet ezelőtt is egy tulajdonosa volt a két birtoknak.

Ezen szerződésnek jogérvénye a maga teljességében maiglan is fennáll, mert ha összehasonlítjuk, láthatjuk, hogy ezen sessionalis helyek s a konotopai patak mellett levő szántóföldek s a Thuróc folyó mellett elterülő s Chepchénnel határos többi rész pedig a dvoreci birtokosoké, melyet tényleg használnak is. Ebből ismét következik, hogy az említett Balázs, Gergely, Demeter és György unokatestvérek valódi és egyenes ősei a jelenlegi Kontsek és Dvorecz családnak.

Hogy ezen Balázs, Gergely stb. és örökösei honnan kapták, illetve miért neveztetnek Kontseknek s hogy a Konotopai belsőségnek, ezen család székhelyének Dvorecz elnevezése honnan származott, semmi bizonyosat nem lehet megállapítani, csak az egybevetésekből lehet erre következtetni.

A Kontsek és Dvorecz elnevezés újabb eredetű s az 1416-ik évi szerződést követő időből 1440. év körül jött használatba.

Van ugyan nyoma bizonyos adománynak, melyet Zsigmond király 1381-ben Kontsek Balázsnak a dvoreci birtokra adott határjelöléssel s mely a régi határvonalakkal ahogy úgy megegyezik. Ezen 1381. évi donatióban a határjelölés ez. Az első határ a Thuróc folyó medre mellett kezdődik s mely Konacj Bródnak neveztetik; ezen meder (vadum) nyugatról belemegy a tótrónai utba; keletről határvonal a konotopai patak, amely Szentjános temploma mellett folyik s innét egy hidacskáig terjed, ezen hidacskától a patak közepén Ispán (Spanii) nevű határig terjed a Kontsek Balázs földterülete a diákfalvi, vagyis a Csernák határig, ahol az Ispán (Spanii) határa végződik. Ezen határtól tovább megy a Konotopa patak közepén a kiscsepcsényi határig és itt négy határ jön össze, ugymint: Kontsek Balázsé, a diákfalvi, a kis- és nagycsepcsényi határ. Innét a határ a nagycsepcsényi határ mellett terjed egész a Pod Ljestim forrásig, melyből patak ered, egész egy mocsaras rétig, amely Trflinának neveztetik s e patak közepén

jeleztetik a határ, innét egyenes irányban a Thuróc folyóhoz vezet, innét a kelemenfalvi határ mellett a Jeszenice folyócskához, innét lefelé, a tótrónai határ mellett lefelé a Thuróc folyó közepén a Konaci Bród nevű mederhez jön vissza, ahonnan kiindult.

Valószínű azonban, hogy ezen donáció hamisított, mert irányla s az elnevezések az 1381. évnek sehogy sem felelnek meg. Mert amint bizonyos, hogy azon időben a Kontsek és Dvorecz elnevezés soha elő nem fordul, másrésről bizonyos az is, hogy a donációban felsorolt szomszéd birtokosok nevei azon idővel sehogy sem egyeztethek egybe.

A Bebek-féle nemesi nyomozásból kitűnik, hogy Próna még 1391-ben nem Tótrónának¹⁾, hanem Terra Pruna-nak íratott, hasonlóképen Kelemenfalva azon évben Laczkovch néven szerepel s végre köztudomásu, hogy 1391-ben csakis egy Csepcsén, mint megosztatlan birtok létezett, mint később látni fogjuk.

Ha ezen donáció hiteles volna, bizonyára Kontsek Balázs el nem mulasztotta volna azt bemutatni, ellenben bizonyos, hogy ezen birtokról, mely akkor Konotopának nevezetett, egyedül Ivánkának fia, István, mint örökös, mutatta be az 1248-ik évi privilegiumot.

Ezen egyezségből kitűnik az is, hogy a Kontsek-féle donációban kijelölt határok, amennyiben a Chepcheni földdel határosak voltak, az egyezésben említett s látható határnyomokkal nem egyeznek. Mert abban az mondatik, hogy a csepcséni határrészen a Thuróc folyó mellett fekvő rét (nem pedig a Jeszenica mellett), ugyszintén a cserjésnek felerésze a csepcséni határ mellett fekszik.

Ezen donáció 1381. évben Zsigmond király alatt keltezettnek mondatik, már pedig Zsigmond király 1386. évben kezdett uralkodni s csak az 1406-tól kezdődő s megerősített privilégiumok bírnak jogi hatállyal.

Az előzményeket egymással összeegyeztetve, következik, hogy ezen régi konotopai birtok az 1422. évi szerződés szerint Ivánka-falvához csatoltatott, tényleg feltehetjük tehát, hogy a jelenlegi Dvorec ezen kiegyezés után a Konotopai Lőrinc, Jakab és Fábían örökösei által, mint a jelenlegi Kontsek család elődei által a konotopai területen

¹⁾ Tótróna ezelőtt Pruna-nak nevezetett, 1490. év körül kezdett Tótróná-nak (Prona Sclavorum) nevezettni.

telepítettett s mivel nemesek által létesítettett és használtatott Curiának, vagyis Dvornak neveztetett, hogy megkülönböztessék a konotopai sessióinak azon részétől, mely Ivánkafalvához csatoltatott.

Azonban a Konotopa elnevezés nem évvült el, mert emléke az utódokra is átszármazott, ugyanis úgy látszik, hogy a Kontsek család elnevezése is a Konotopa szótörzsből származik, mert még 1430. évben is mint konotopai birtokosok említettnek, s így valószínű, hogy idővel ezen curialis hely is tótul Dvornak, avagy Dvorecnek neveztetett, magyarul pedig Konotopaszéknek, mely elnevezés rövidség okáért összevonatván, lett belőle Konotszék, mely ismét utóbb Kontsék-nek iratott s mondatott ki, amely jelenleg is használatban van.¹⁾

A Vidásteleki család.

A Vydas család a legrégebb családok egyike s mint előbb láttuk, már 1260-ik évben nagy földterületet birt ezen család, mely eredetét Vydas tulajdonnévtől kapta s jóllehet, később több ágra szakadt, mégis sokáig virágzott. 1260-ban ugyanis, midőn Vydas birtokához egy ekényi földterületet nyert, az adománylevélbe elmulasztotta fiainak nevét bevezettetni, de nemsokára, midőn 1266. évben talán új adomány címén Sarnóca földjén 6 ekényi szántóföldet kapott, ezen donatióban nyilvánosan ki van téve, hogy Vydas és fiai, mint thuróci jobbágyok fiai, már régi és igazi nemesek voltak.

Midőn 1290-ben Vydasnak fia, Dank s ennek fiai, Balázs, Benedek és Pál a fenti egy ekényi földet 10 márkáért örökáron Gyüge fiainak, Pálnak és Bodónak eladták volna, az eladási okiratban hivatkoznak többi rokonaiknak beleegyezésére, miből világos, hogy ezen Danknak több testvére volt, kik csakis ezen Vydasnak

¹⁾ A Kontsek családnak azon időben, midőn a megyében birtokot nyert, a megyén kívül más helyen is volt birtoka, Koroson és Kis Helbyn-ben. Mert 1520-ban Mihálynak fia, György és korosi Kontsek Tamás (Konchek de Koros) Kis Helbinben levő u. n. Kozarovszka és Lavrovszka nevű sessiójukat, másképp corosi örökségüket Zalczer alias Zablah Lőrincnek és fiainak örökösen eladták, később pedig Kontsek György, Mihály, Balázs, János és Anna zálogosított el Koroson egy jobbágy- és 3 zsellértelket Ujfalussy Dorottyanak 300 frt értékben. Idővel pedig, 1564-ben, a Kontsek család új donatió címén Dvorecen birtokot és 2 Curiát kapott s abba be is igtattatott.

lehettek fiai s tekintve az időkort, felemlitendők: Arpág, Bodor, Boleslav, János, Kewe, Ipolitus és Tamás. A következtetés valószínűbb, mert midőn 1344-ben Arpágnak fiai, Mikech és Beke Žernovka mellett bizonyos földrészt rokonuknak, Bodor fiának, Péternek 20 márkáért eladják, a rokonság okánál fogva felhivattak a beleegyezésre, s tényleg ezen eladásba bele is egyeztek a következők: András, Boleszlávnak fia, Domonkos (Dank) és János Kewének fiai, Márton, Ipolitnak fia, Pál és Dénes, Tamásnak fiai, Mihály Benedeknek fia és Mátyás, Jánosnak fia, kiknek utódai s örökösei 1381-ben mint „de Zernocha melléke“ említettnek.

Kitűnik ezekből, hogy a Vidas család egy századon át, terjedelmes ősi jogokkal felruházva, hatalmas sarjat nevelt s különösen a Bodor családból leszármazott ág nagy szerencsével sokáig virágzott.

Ezen virágzó sarjnak története, amennyiben azt régi történeti adatok bizonyítják, a következőkből vezethető le:

Péter, Bodornak fia, ki előbb Vidasnak, utóbb Zsernochamellékei-nek neveztetett (mint előbb láttuk), 1344-ben rokonaitól husz márkáért földet vett s így birtokát tetemes jövedelemmel nagyobbította. (Akkor 20 marka 2 ekényi szántóföldnek volt az ára, egy márkában 4 forint, egy ekényi földben 150 hold volt.)

Péternek két fia volt, Balázs és László, kik közül az első, Balázs, 1378-ban hadi szolgálataiért Zsarnocha mellett 6 ekényi földre kapott új adományt Lajos királytól.

Ezen idő körül nyerte el Benedek fiának, Mihálynak részét is, s mivel ezeknek terheit kifizette, a birtok reá származott.

1381-ben Balázs László testvérével s a többi családrokonokkal, ugymint Mártonnak fiaival, Istvánnal és Kelemennel, — Jánosnak fiával, Miklóssal, — Domonkosnak fiával, Jakabbal — és Dénesnek fiával, Jánossal, mint Žarnochamellékeikkel, Lajos király által ezen évben kiadott beigtatási parancs szerint a Vidásteleki birtokba a Thuróci convent és Ruttkay Fejes Mihály mint királyi megbízott által bevezettetnek, ellentmondás nélkül.

Ugyancsak 1381-ben Péternek fia, Balázs, azon birtokért, mely 1344-ben Arpág fiaitól, Mikech és Bekechtől Bodor fiára, Péterre, mint rokonra átszármazott, rokonai ellen pert indított és mivel ezen okmányban ezen kiváltott birtokot Balázs magának követelte, ez

okból a többi birtokosztályosok is a leszármazási joghoz egyenlő arányban igényt tartottak maguknak. Különbösen az egész ügy egyezség által elintéztetett, melynél fogva abban egyeztek meg, hogy Vidástelekből $\frac{2}{3}$ rész a déli oldalon Péter fiainak, Balázsnak és Lászlónak engedtetett át, az északi részen fekvő $\frac{1}{3}$ pedig a többi követelőknek volt átadandó párbajbüntetés terhe alatt (sub poena duelli).

Ugyancsak 1381-ben jelöltetett ki a Vidásteleki birtoknak a határa. Az első határ Május (Mossóc) város földjei mellett kezdődött. Innét keletre fordulva, az ut mellett haladt egész az ugynevezett Harasch bozótig és ott átment az uton a jobb oldalra; innét a Harasch mellett a mesgyéhez jött, tovább haladva a közutig, melyen átmenve a kiindulóponthoz jött vissza. Bobovniki Lőrincnek fia, Pál megjelenvén, előadta, hogy az így határolt földet ő vette meg, miért ennek határkijelölése elhalasztandó, vagy ha folytatódna, csak úgy, hogy a mesgye mellett elhaladó határvonal azon közutig terjedjen, mely a községből jön ki, innen délfelé kanyarodjék és a másik uton átmenve, keresztalakja legyen; innen az ut mellett Nádaséri Ábrahám fiainak, Tamásnak és Györgynek birtokai mellett nyugotra huzódjék, innen folyton a mesgye mellett haladva és az utat átszelve, a Sarnóca folyócskához jöjjön, melynek tulsó oldalán van a határ; innen a Sarnóca folyó mellett éjszagnak kanyarodva, azon helyre jut, ahol a Sarnóca vize a Burata patakba szakad a chepcheni határok mellett; innen a Burata patak mellett lefelé halad Pál fiának, Albertnek (Albertföldi) határvonala mellett s itt határvonalat tart Kismájusi Ivánka fiának, Péternek határával, ahol viszont a Burata patak a Sarnócába folyik s e helyre érve, ismét szomszédhatárosok a Bobovnokiak. S mivel ez vett birtok volt, a további határjelölés elhalasztatott; úgy azon földnek határjelölése is más időre tétetett át, melyet Prúnai Bekének fiai, Benedek és Jakab Borcfalván birtak, s ezen határjelölés csak 1436-ban történt meg, mint később fogjuk látni.

1383-ban Csernochamelléki Bodornak unokája, illetve Péternek fia, Balázs, a muthnai birtokra és telepítvényre örökösödési bíróságot, birói jogot (perennaliter Advocatiam sen Iudicatum) vett Miklósnak fiától, Istvántól, ki azon telepítvényen bíró volt, 22 forintért.

1385-ben ugyanezen Balázs testvérével, Lászlóval egyrésztől, másrésztől pedig a fentebb már előszámlált birtokosztályos rokonok a Vidasteleki birtokra megindított határpert barátságosan elintézték, s határjelölést eszközölve ki, azt három részre osztották, úgy hogy a déli $\frac{2}{3}$ rész a nevezett Balázsnak és Lászlónak, az északi $\frac{1}{3}$ rész pedig a többi követelőknek jutott.

Ebből úgy látszik, hogy mivel ezen egyezségben a Boleszláv Dank és Mátyás utódai, illetve örökösei nem említetnek, az ezeket megillető birtokrészek, valamint az Arpágé is ezen Balázsnak kezére kerültek.

Nemsokára ezen év után Bodornak unokája, illetve Péternek fia, Balázs meghalt, két fiutódot hagyván: Pált és Balázst, kikről megjegyzendő, hogy 1391 előtt a Vidási tényleges birtokon kívül más adományos birtokuk nem volt, mert 1391-ben Balázsnak fiai, Pál és Balázs, továbbá Domonkosnak fia, Jakab, s végre Mártonnak fia, István, a saját és más testvéreiknek nevében a Bebek-féle nyomozás alkalmával csakis a következő privilegiumokat mutatták fel, ugymint az 1266. évi donatiót a Sarnovica mellett kapott 6 ekényi birtokra; az 1271. évi Transumptumot (átírott okmány) s végre a Nadasér és Sarnocha közt levő határpörnek 1364. évről keltezett ítéllőlevelét.

1394-ben Borczfalvi Benedek a Vidasteleki birtokból egy darab földet kísértett meg erőszakkal elvenni, miért Vidasfalvi Mártonnak fia, István a saját, valamint Balázs fiainak, Pálnak és Balázsnak, ugyszintén István fiának, Kelemennek; továbbá Dénes fiainak, Ferencnek, Fülöpnek, Miklósnak és Jánosnak s végre Vidasfalvi Boleszláv fiának, Andrásnak nevében Zsigmond király előtt ezen Benedeknek¹⁾ birtokfoglalása ellen ünnepélyesen tiltakozik.

1405-ben az elősorolt Vidás testvérek, és pedig Domonkosnak fia, Jakab és Kevefalvi Miklósnak fia, Ferenc, Kevefalvi Tamás leányának, Katalin nevű nemes urnőnek, továbbá ezen Katalin leányának, Erzsébet nevű nemes urnőnek s végre Bodorfalvi Péter fiainak, Tamásnak és Györgynek, mint Katalin urnő unokáinak a quartalitiúmot (leánynegyed) Keve fiának, Tamásnak birtokrészé-

¹⁾ Ebből kitünik, hogy Borczfalva községe akkor már nem tartozott Vidastelekhez, hanem a Prónai és a Kazzay Kakas közbirtokosokhoz, mert ezen Benedek fia volt Prónay Benkének; Jakab pedig Benedeknek testvére.

ből (mivel ezen Tamás Katalinnak volt atyja) kihasították s nekik átadták.

Vidásteleki Balázsnak fia, Pál, mivel Borbála királynénak asztalnoka, ételfogó vicemestere volt, kiváló érdemeiért emeltetvén e méltóságra, a saját és Balázs testvérének javára sokat eszközölt ki, s mint ilyen, midőn 1413-ban Jahodniki Lőrinc fiutód nélkül halt el, ennek birtokára donatiót nyert a maga és testvére, Balázsnak részére, anélkül azonban, hogy abba beigtattatott volna..

Ugyancsak 1413-ban Vidásteleki Balázsnak fiai, Pál és Balázs, azon birtokrészt, melyet 1293-ban Danknak¹⁾ fiai, Balázs és Benedek, Gyüge fiainak, Pálnak és Bodónak 10 márkáért eladtak, letevén a 10 márkát, pert indítottak s ezen földet Bobovniki János, Sebestyén és Lászlótól, mint Gyüge örököseitől tulajdonjog címen visszanyerték.

A következő 1414. évben, midőn az Ivánka család, mint a Kismájus, Konotopa és Csernyakov birtokok tulajdonosa, az utolsó fisarjban Istvánban és Mihályban kihalt, a nevezett Vidásteleki Balázsnak fiai, Pál és Balázs a Kismájus, Konotopa és a Csernyakovi birtokot azonnal elfoglalták, isten tudja mily jogcímen, s ezen birtokok elfoglalása után mindjárt 1414-ben új birtokadományozást nyertek ezen birtokokra nézve Zsigmond királytól, királyi megerősítéssel.

Megjegyzendő azonban, hogy ezen új adományozás kiterjedt az általunk leírt birtokra is s ezen birtokszerzési jog itt helyesnek találtatott, mert a birtokszerző hogy célját minél könnyebben elérhesse, az Ivánka család kihaltja után, a királyi joghatóságot elhallgatván, saját érdekeinek előmozdítására új adományozási címet vett fel, mely épp oly érvényes volt, mint az első adományozási cím.

Ugyanis, midőn 1414-ben ezen Pál és Balázs ezen birtokok miatt Palugyai Péter által a királyi tábla elé idéztettek, amikor is ezen Péter azt vitatta, hogy őt erősebb jogcím illeti meg ezen birtokokra nézve, de mivel ezt sehogysem tudta bebizonyítani, így történt, hogy ezen Péter Borbála királyné előtt egyezség útján

¹⁾ Ezen föld a Bebek-féle nemesi nyomozás alkalmával Dankföldének nevezetik, s ezen 1 ekényi terjedelmű rész Vidásföldéből hasított ki, amelyet a Lászlófalvi nemesek 1413-ig birtak, dacára annak, hogy már az 1361. évi nyomozás alkalmával Bebek azt a király számára akarta visszafoglalni, s ezen föld nem lehetett más, mint az, melyet az Ivánkafalvi nemesek a Sarnóca folyón túl mai napig is bírnak.

jogigényéről lemondván, a Vidás birtokszerzőket ezen birtokok tulajdonába bebocsátotta.

Ugyanazon 1414-ben Vidásteleki Pál és Balázs királyi beleegyezést nyertek, minek következtében az új adományozás még azon évben a Vidásteleki, Kismájusi, Konotopai és a Csernakovi birtokokra s általában az egészre újból megerősítették és érvényesítették, mert valamint az előzetes beleegyezés, úgy az adományozás, s a birtokbevezetési parancs¹⁾ is ezen záradékkal láttatott el: „Cum nos attentatis.“

1415-ben az új birtokszerzők, Pál és Balázs a Vidásteleki, Kismájusi és Csernakovi birtokba beigtattatnak ellentmondás nélkül, midőn pedig a Konotopai birtokbevezetés megkiséreltetett volna, akkor annak birtokosai, Konotopai Lőrincnek fiai, Gergely és Balázs unokatestvéreikkel a beigtatás ellen tiltakoztak, úgy hogy azt Konotopára nézve nem lehetett foganatosítani, ezért a birtokszerzők a tiltakozókat perrel támadták meg.

Ugyancsak 1415-ben Pál és Balázs Zsigmond királytól Vidástelekre, Kismájusra, Konotopára és Csernakovra pallosjogot (ius gladii) nyernek.

1416-ban az országbíró előtt a Konotopai birtokosok ellen per indított, mely egyezkedés útján ért véget, melynél fogva a Konotopai birtokosok a Vidásteleki jogigénylőknek a Konotopai birtokból bizonyos részt engedtek át jobbágytelkekkel s szántóföldekkel, nemkülönben a kiscsepcséni határ és a Thuróc folyó mellett fekvő rétet s a kiscsepcséni határ mellett levő cserjésnek felerészét.

Ugyanazon évben, 1416-ban Vidásteleki Baláznak fiai, Pál és Balázs a quartalitiumot, melyet még 1405-ben Domonkosnak fia, Jakab és Miklósnak fia, Ferenc, a kevefalvi birtokokból, Katalin és leánya, Erzsébet urnőknek, ugy szintén Tamásnak és Györgynek kiadtak, azon oknál fogva, hogy nevezett Katalin és Erzsébet nemes birtokosokhoz mentek feleségül, tőlük s az említett Tamástól és Györgytől pénzbeli kielégítés ellenében visszavették.²⁾

¹⁾ A birtokbevezetésnél, mint királyi megbízott említették Chepcheni Balázs.

²⁾ Ezen negyed (quarta) 1405-ben a Kevéfalviak által adatott ki s a nevezett Pál és Balázs, mint a Kevéfalviak testvérei ezen negyedre csak elsőbbségi jogot követeltek maguknak, mint azon okmányból kitűnik. S midőn ilyet szereztek, világos, hogy ezen földbirtok nem lehetett más, mint a Kevic felett levő Bodorfalva.

1416-ban Vidásteleki Balázsnak fiai, Pál és Balázs, a hivatkozott egyezség értelmében a konotopai földnek ama részét sajátjukhoz csatolni s abba bemenni akarván, Zsigmond királytól megerősítő okmányt nyernek, melyben mind az 1414. évi új adomány, mind az 1415. évi beigtatás egész terjedelmében benfoglaltatik s újból megerősítették.

Mindezen megerősítő, mind pedig az előzetes egyezségi okmány értelmében Balázsnak fiai, Pál és Balázs az egyezségi rájuk eső birtokrészt Konotopából igyekeznek maguknak megszerezni.

A IV. Béla által 1266. évben adott donatiót Vidástelekre nézve 1419-ben saját részükre átiratban (transumi) akarják kivenni.

1420-ban a konotopai nemesek az egyezség ellenére, a Vydások haszonélvezetére átengedett részeket perrel támadják meg s Vidásteleki Balázsnak fiait, Pált és Balázst a királyi tábla elé idézik, de mivel maguk a konotopai felperesek sem jelentek meg a határidőre, ezért a felperesek utasítatnak, hogy a tábla előtt jelenjenek meg.

1422-ben az előbb kötött egyezségnek kevés változtatásával megegyezésre jutottak, s a vitás konotopai részt a Vidasoknak átengedik.

1423-ban nevezett Pál és Balázs az egyezség által átengedett konotopai birtokrészek tényleges jogához jutván, még ugyanazon évben az összes Ivánka-féle jogokból, melyeket a Kismájus, Konotopa és Csernyakov földeken birtak s melyek ezen Pálra és Balázusra származtak át, a női hozományt a quartalitiummal együtt Ivánkafalvi Iwán leányának, Klárának s fiának, Jánosnak kiadják s ezen Klára Jezernicei Nedelka fiának, Dénesnek lévén neje, így az egyezség útján urai lettek a birtoknak is.

1423-ban Balázsnak fiai, Pál és Balázs ezen erőszakos eljárás miatt Konotopai Lőrincnek fia, Gergely által, Chepcheni Balázs fiának, Balázsnak közreműködésével a királyi tábla elé idéztettek, de az ivánkai birtoklási jogban megmaradtak.

1426-ban ugyanezen Vidásteleki és Kismájusi Balázsnak fiai, Kismájusi Ivánkának unokáit, illetve Istvánnak leányait, Borbálát és Scholasticát, ugyszintén Ivánkának dédunokáját, illetve Istvánnak unokáját, vagyis Márhának fiát, Jánost, István neje hozományának feléből s a leánynegyedből, melyek a Kismájus, Konotopa és Csernakov birtoklási jogokra vonatkoznak, készpénzben kifizették.

Nemsokára ezután a Konotopaiak és a Vidasok közt 1423-ik évben felmerült per kiegyenlített.

Ez okból 1430-ban a nevezett Vidásteleki Pál és Balázs az 1416. és 1422. évben új adomány címén kapott konotopai birtokrészbe a Statutorium mandatum alapján Chepcheni Balázs királyi ember által beigtattattak. Ebből tehát világos, hogy ezen donatio sohasem vonatkozott az egész konotopai birtokra, hanem csak az egyezségileg átengedett részekre s csak 16 év múlva vétetett tényleges használatba.

1436. évben a borczfalvi és vidasi birtokosok között határ-villongások merülvén fel, egyrésztől Pál és Balázs, másrésztől pedig Borczfalvi, másképp Prónay Jánosnak, ki Szeraphilnek is nevezetett, unokája, illetve Györgynek fia, Imre, ugyyszintén egykori Thuróczy Benedek leányának, Orsolya nevű nemes urnőnek fia, Borczfalvi László, továbbá néhai Kazzay¹⁾ Kakas Gyula hátrahagyott özvegyének, Cecilnek fia, János között a felmerült ellentéteket a thuróci convent előtt egyenlítették ki s a kérdéses földrészt kétfelé osztva, melynek éjszaki része a Borczfalviaknak, déli része pedig a Vidasoknak jelöltetett ki.

1437-ben Pál és Balázs egyrésztől, másrésztől pedig Vidásteleki Istvánnak fia, János, testvérének Györgynek nevében, ugyyszintén Jakabnak fia, Antal, valamint Kelemenfalvi Kelemennek fia, András, valamennyien unokatestvérek, azon birtokra nézve, melyet 1436-ban Prónay Imrétől és Thuróczy Benedeknek leányaitól, névszerint: Orsolya és Ceciltől és ezekenk fiaitól a saját költséjükön visszaváltottak és a Vidásteleki birtokhoz csatoltak, olykép egyeztek meg, hogy mindkét fél közös költségükön a Vidásteleki birtokot bejárva, határjelekkel különítsék el a többitől s hogy ezen visszaszerzett részt Balásznak fiai, Pál és Balázs mindaddig birják, míg a többiek részéről a költség nekik meg nem térítettik.

És így a Borczfalva mellett fekvő Vidásföldnek azon része, mely 1436-ban a Borczfalvi birtokosoktól vétetett vissza, nemkülönben az ezzel határos egy ekényi s 1413-ban a Lászlófalvi birtokosoktól visszaszerzett Dankfelde Bodor unokáinak, illetve Balázs fiainak, Pálnak és Balásznak birtokába ment át s így történt, hogy az

¹⁾ Ezen Borczfalvi Kazzától származnak a Kaszay család utódai, kik jelenleg is Nagycsepcsénben laknak.

Ivánkafalva mellett levő mindkét rész tagosított, azaz egybefoglaltatott (*comassata*), melyet Pál és Balázs, mint Kismájusi (Ivánkafalvi) birtokosok az Ivánkafalvi birtokhoz csatoltak, ami onnan is kitűnik, hogy Ivánkafalvának határai jelenleg is a Sarnóca folyón túl Borcfalva mellett a Vidás-féle földig terjednek.

Ebből következtethetjük, hogy a nevezett Vidásteleki Pál és Balázs, mint több birtokjognak szerzői valószínűleg fiágban kihalván, az általuk nyert adományozásokat s jogokat a két nembeli örökösökre szabályozniok kellett.

A Bebek-nyomozás alkalmával Mátyásnak fia, János felmutatta a Vidasföldön levő részből kihasított negyedét.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy Bodor unokája, illetve Péternek fia, Balázs, először rokonaitól, Arpág fiaitól, Mikech és Rekecs-től szerzett birtokot 20 márkáért, azután pedig 1378 előtt Vidás unokájának, illetve Benedek fiának, Mihálynak részét szerezte meg s ezen Balázs, Bodornak unokája, illetve Péternek fia, 1378-ban Benedek fiának, Mihálynak részéből hasította ki a negyedét Máté anyjának részére. 1379-ben pedig ugyanezen Balázs a Máté curiája mellett birt 2 hold földet neki engedte át.

Mivel az mondatik, hogy János fiának, Mátyásnak curiája Vidasföldön volt s mivel az 1344. évi okmányokból is kitűnik, hogy ezen Mátyás a Vidás-család rokonsága és érdekeltségének sorai közt foglal helyet, nem lehet kétségünk abban, hogy a nevezett Jánosnak fia, mint a Vidás-család leszármazottja, Benedek fiának, Mihálynak vérrokonságából (vagy legalább is érdekeltségéből) való volt s hogy ezen Mátyás curiáját anyai negyeddal gyarapítván, a Vidasföldön egy megkülönböztetett kis birtokot szerzett magának, melyet János fiának, Mátyásnak leszármazói mindig elkülönítve birtak s birják jelenleg is.

Ezen véleményünket annál erősebb érv támogatja, minél bizonyosabb az, hogy a Vidasföldből kihasított többi részek, melyeket (Keve fiai birtokainak kivételével) Balásznak fiai, Pál és Balázs külön-külön birtak s melyek, mint már láttuk, visszaszerezettek s a Bodori joghoz csatoltattak. Eközben Mátyásnak birtoka is szaporodott, midőn Bodornak unokája, illetve Péternek fia, Balázs, negyedét szerzett hozzá, úgy hogy már a nyomozás alkalmával mint külön birtoktest Mátyás örököseinek kezéből kivéve, vissza-

foglaltatott. S mivel ezen birtok $\frac{2}{3}$ részben a Vidasi joghoz tartozott, a Bodori részt illetőleg az 1385. okmány szerint a cserje és szederbokorig terjedt; az 1381. okmány szerint ezen szederbokor, mely Haraschnak is neveztetett, a Vidasi határban létezett, ebből következik, hogy ezen birtok a harasch (szeder) szótól neveztetett el, előbb Barastinának, utóbb Parastinának s jelenleg is ezen név ragadt rá, melyet a Paraszka család Praedicatumul (nemesi előnév) is elfogadott.¹⁾

Az előzményeket tüzetesen összeegyeztetvén, a következő leszármazási (genealogiai) táblázatot kapjuk az ősrégi Vidas-családról:

¹⁾ Ezen Harasch szótól elnevezett család régebben Haraschanszky, mint látszik, neveztetett, kitűnik ez az 1561. évi Gayban megjelent nyomozásból, melyben névleg Haraschanszky Jakab és László nemesek, mint tanúk szerepelnek.

A Vydas család leszármazása.

Turóczy Vidas — Vydon de Turuch.

Több fia volt, kik 1226-ban a turóci jobbágyság fiainak mondatnak

Dank	Bodor	Arpág	Boleslav	Ipolit	Kewe	Tamás	Benedek	János
Balázs, Benedek, Pál 1293	Péter 1344	Mikécs Bekech 1344	András 1344	Márton 1344	János Domonkos 1344	Pál Dénes 1344	Mihály ¹⁾ 1344	Mátyás Paraszka- falvi 1344-1378
Balázs Vidateleki és Sarnochamelléki 1383	László 1381	István felmutató 1381, 84, 1391	Kellemen 1381	Miklós 1381	Jakab 1381, 91, 1405	Fülöp János Fer. Mikl. 1394 1381 1394 1394		
Pál királyi étfogó (asztalnok) 1391—1414	Balázs Vidateleki 1391—1414	János György 1404— 1437	András 1437	Ferenc 1405	Erzsébet Antal 1405 1437	Tamás György Othmárföldi 1405—1415		

¹⁾ Ezen Mihálynak részéből szakítottatott ki a leánynegyed.

Nádaséri (Nedozor) András családja.

A Nádasér, vagy a jelenlegi Nedozor község birtokosainak régente András és fiai, András és Ábrahám mondattak, kik Alberttől származtak le s kik a Lászlófalvi nemesekkel, ugymint Miklós és testvére Pálnak, nemkülönben Gyüge fiának, Bodónak utódaival, ha nem is vérszerinti, legalább birtokjogi összeköttetésben állottak, valamint viszont a Bobovnoki család az Othmár családdal volt jogi viszonyban, mint a következőkből kitűnik:

Albertnek fiai, András és Jakab 1262. kapták a 4 ekényi földet Polerekán, mely előbb Othmárnak és Leonardnak volt tulajdona.

Később, 1330-ban, Andrásnak fia, Ábrahám és Gyügénék fia, Miklós (ezen Gyüge a Lászlófalviak öse) ezen földet felosztották.

Ezen Andrásnak fiai tulajdonjog címén birták a nádaséri földet is, amely 1351-ben egyrészt közöttük, névszerint: Andrásnak fiai, Benedek, István, Mátyás, Bertalan és Márk között, továbbá Mátyásnak fia, Albert és Albertnek fiai, István és Miklós között, másrészt pedig Ábrahám fiai, János, György és Tamás között osztatott fel.

Ezek szerint a nádaséri és polerekai földeknek birtokosai egy törzsből származtak, mert a Bebek-nyomozás alkalmával a bizottság előtt az okmányoknak, melyek mindkét birtokra vonatkoznak, a bemutatója egy és ugyanaz volt, tudniillik Ábrahámnak fia, György.

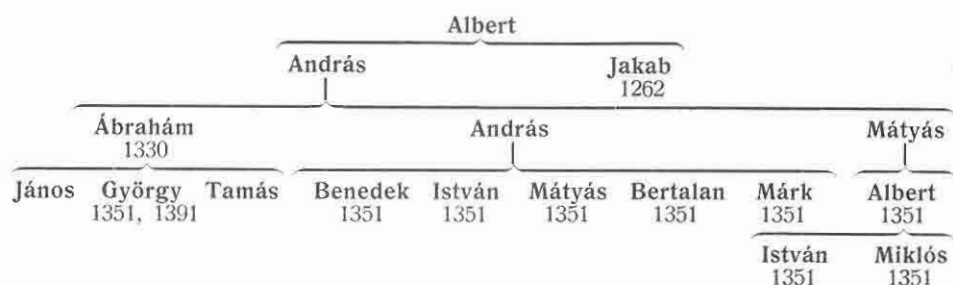
A jelenlegi szentmihályi határ a nádaséri birtokból szakított ki, mert az 1381. okmányban a szentmihályi egyház plébánosa „sacerdos s. Michaelis de Nádasér“ mondatik.

Mivel a Vidas határjelölésekből kitűnik, hogy a Vidas-féle terület 1364-ben határos volt a nádaséri földdel, ebből következik, hogy mivel a határlólevélben a közbeeső Raxa és Zork községekről említés nem tétetik, ezen birtokokat ez időtájt a hatalmasabb Nádaséri család foglalta el, s ez annál inkább megtörténhetett, mert a nyomozási oklevélben említés tétetik a conditionalis Rax a földeknek elfoglalásáról és visszaadásáról.

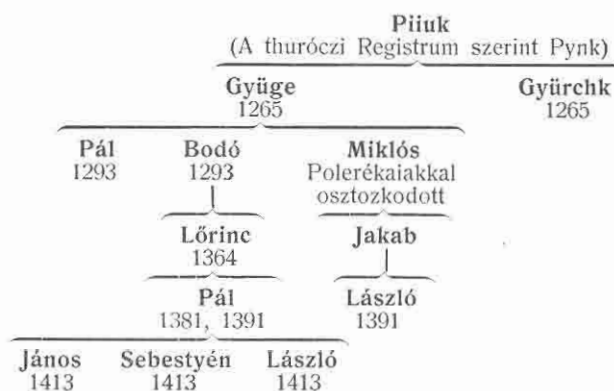
Régente a polerekai föld magában foglalta azon területeket, hol jelenleg Poleréka, Andrásfalva és Ábrahámfalva fekszenek, ugy-szintén Bobovnoknak egy részét, melyet Andrásnak és Ábrahámnak

örökösei maguk közt felosztották s a leszármazáshoz mérten Ábrahám és András utódainak jutottak, s a birtokelnevezést továbbra is megtartották.

Nádaséri András családi leszármazása:

Ezekből s mai okmányokból a Bobovnoki és Polerékai család együttes leszármazása.

Az Othmár család.

Az Othmár család a legrégebb időben azon összes földterületet birta, amelyen jelenleg Bodófalva, Vachotfalva, Jezernice, Deákfalva s Polereka fekszik. Két nemzetségre oszlott az Othmár és Chernak, illetve Chernata családra. Ez utóbbi a Chernak, illetve Csernyakó folyó mellett fekvő (jelenleg Vachotfalva) és Chernata, illetve Žarnotha fiainak földjét birta (jelenleg Jezernice), mint ez az 1254. évi donatióból kitűnik. De 1250 körül mindkét család kihalt s így Othmár földje új birtokosokat kapott. Nevezetesen Burene fia, Pál (a Bodófalviak őse) és Vahudnak fia László (a Vachott

család őse) 1258-ban IV. Bélától Othmárföldnek azon részét kapták, mely jelenleg Bodófalvának neveztetik.

Ugyanezen évben Burenne fia László és Vachudnak négy fia, László, Gergely, Itimér és Benedek ezen Othmárföldnek 2 ekényi részét, mely Žernovice, illetve Chernoviczének neveztetik s a hasonló nevű folyócska mellett feküdt, kapták adományul.

A Žarnotha család (ma Jezernice).

A Chernatha nemzetség kihalta után, amely az Othmár családdal rokonságban volt, a Chernatha birtok, mely később Žarnothának is neveztetett, egyes birtokosok által törvénytelenül elfoglaltatott, de ezektől visszavétetvén, a királyra (királyi joghatóság) szállott vissza; miről az 1350. évi ítélőlevél tanuskodik. Ez okból Žarnothaföldjét ugyanazon évben 1350. Zorkfalvi Gylethnek fia, Literatus (Deák) Pál kapta adományul Lajos királytól.

Különben már előbb, vagyis 1327-ben Gylethy-nek fia, Magister (Literatus) Pál Albertföldét (Deákfalut) szerezte meg csere útján Jakabnak fiától Gallustól és ennek fiától Jakabtól az általa (Pál) vett birtokért. Ebből következik,

Hogy a Zork birtok a raxai birtokból származik, mert valamilyen ezen birtok, melyet csere útján Gylethy Pál szerzett Albertföldről a Gáll nemzetségre ment át, úgy a nyomozási okmányból kitűnik, hogy 1340-ben Gallusnak fia, Döme (Damjanus) a raxai földet már bírta.

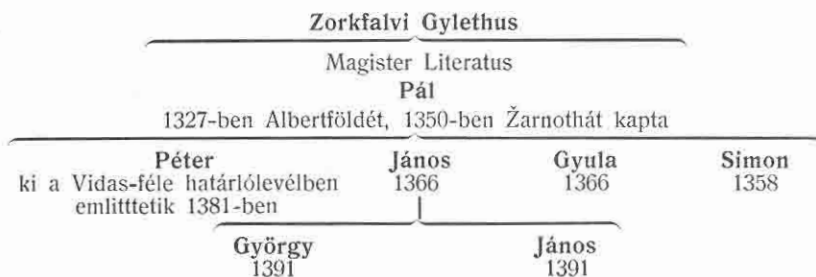
Ugy látszik, hogy a Jezerniczky család a Zorkfalvi Gylethy nemzetségből veszi eredetét, mert a zorkfalvi Gylethy család szerezte mind Žarnothát, mind Albertföldét.

Mivel pedig mindkét birtoknak szerzője ezen magister (Literatus, Deák) Pál volt, következőleg Albertföldje tőle Deákfalunak neveztetett.

Ezen deákfalvi birtok már 1402-ben másképp, Csernádtföldnek neveztetett, talán a főhely Chernathaföldtől kapta ezen nevét, később Žarnotha, végre Jezernica néven szerepel, miért is úgy látszik, hogy a Chernathaföldnek birtokosai ezen nevet az első elnevezéstől kapták s folytatólag használja a Csernyánszky család.

A jezernicei s az ebből származott markovici birtoknak

több mint felerésze idő multával hűtlenség címén (per notam infidelitatis) elveszett, melyet később a Tarnovi, (Trnovszky) család kapott.¹⁾

A borcfalvi birtokosok.

A borcfalvi birtok közvetlenül a Vidas Zsarnocha alatt feküdt s régente a Pruna, Mezőháza, Rudna és Lesnói birtokokhoz tartozott, mint ez az 1391. évi Bebek-féle²⁾ összeírásból kitűnik. Jóllehet ezen inquisitióban ezen birtok külön nem említették, mind e mellett az 1381. évi Vidas-féle határló okmányból kitűnik, hogy azon évben ezen birtokot Prunai Benkének fiai Benedek és Jakab birták, s a praedicatumot is közösen s felváltva használták.

S valamint már ezen idő körül vita merült fel a Vidas birtok határára nézve, mely Borcfalvával volt határos, ugy az 1394. évi Vidas-féle tiltakozási okmányból kitűnik, hogy Borcfalvi Benedek Vidastelekből bizonyos részt elfoglalt.

Ezen vitás birtokrész 1436-ban a borcfalvi, vagyis a tót-prónai birtokosok között, névszerint Borcfalvi Jánosnak unokája, illetve Györgynek fia Imre³⁾, ugyszintén Thuróczy Benedek leányának, Orsolyának fia, László, valamint néhai Kazzay⁴⁾ Kakas Gyula özvegyének, Cecilnek fia, János között egyrésről, másrésről pedig

1) 1557-ben Tarnovszky, ki máskép Trnyovszky de Markovicz-nak is nevezetett, mind a Markoviczi Trnyovszky, mint a Jezerniczei Jezerniczky család ez évben új adomány által a markovic-jezernicei birtokba igttatott.

2) Ebből láthatjuk, hogy Bresttya, Hadviga és Jeszenszova újabb időben keletkeztek a prónai területen.

3) Ezen Imre 1410. évi okmányban Prónay György fiának mondatik.

4) Ez őse volt a Borcfalvi Kazai, vagyis Kaszay nemzetségnek, amely Nagycsepcsénben nyert curiát.

Vidásteleki Pál és Balázs között két részre osztatott s végleg rendeztetett.

Mezőház, Rudna, Lesna és Próna 1343-ban egyrésztől Pálnak fia, Beke, ugyyszintén Bekének fiai, Benedek és Jakab, továbbá ezen Pálnak fia, András, s Andrásnak fiai, Miklós és Péter között, másrésztől pedig Seraphinnek fia, János, s ennek fiai, Pál és György között osztatott fel.

1353-ban a nevezett felek között újabb osztozkodás létesülvén, ezen birtokból 2 rész Pál fiainak, $\frac{1}{3}$ rész pedig Seraphin fiának, Jánosnak jutott. Ebből látszik, hogy ezen Pál és Seraphin nem testvérek, hanem csak birtokosztályosok voltak.¹⁾

Mint az előzményekből, nevezetesen az 1436. évi okmányból kitűnik, hogy Prónay Bekének fia, Benedek köznéven Thuróczi-nak neveztetett, ebből könnyen érthető, hogy ezen Benedektől származott azon Thuróczy nemzetség, mely egykor a leghatalmasabb családok egyike volt, s amely idővel a megye felső részeit birta, a többi közt a dubovai birtokra is jogot szerzett, s midőn Nádaséri Albert, illetve Andrásnak utódai fiágon kihaltak, Nedozer és Sz. Mihályra²⁾ is nyertek jogot. Ugyancsak 1460-ik évben Bodor örökösei, Pálnak és Balázsnak kihaltával, ezeknek a bodor-ivánkafalvi, Csernyakov Cserny-Vidas birtokokra való jogát is, melyek a thuróci birtokokkal határosak voltak, a Vidasoknak jogsérelmére, hatalmukba kerítették.

Ezen Thuróczy Benedeknek 2 leánya volt, az egyik Orsolya, akitől László származott, a másik Cecilia Kazay Kakas Gyulának neje, s két fia Bertalan és István s az utóbbi unokájában, Demeterben, Jánosnak fiában kihalt. Az első, Bertalan nemzé Andrást, ez Pétert s ezen Péter Alky Eufrozinával nemzé Thuróczy Jánost, a híres történészt (Magister Historicus), János pedig Thuróczy Miklós országbirót s Thurócmegye főispánját. Thuróczy Miklós a többi közt megszerezte a szucsáni birtokot is a várkastélylyal együtt, melybe csak nagynehezen lehetett beigtattatni János király hatalmaskodása folytán. (Sz. Benedeki okmány). Miklósnak egy leánya volt, Mártha, Nyáry Lőrincnek neje. Thuróczy Miklósnak

¹⁾ Ezen időtől kezdve a tóprónai birtok a jelzett arányban 3 curiára osztatott fel.

²⁾ Nedozer Sz. Mihályi telepítvényével, Polereka és ábrahámfalvi községekkel együtt hajdan ezen joghoz tartoztak.

halála után örökösei, a leányától Márthától származott unokái, vagyis Nyáry Lőrincnek fiai¹⁾ Péter, István, Pál és Lőrinc, nemkülönben leányai Dorottya, Amadi Leonardnak özvegye, Krisztina nagy leőcsei Dóczy Gábornak özvegye és Margit, Szászy Andrásnak neje (ki is 1642. kihalván, bizonyos Petrasics Miklós, másképp Vojvoda helyezettett a szucsányi birtokba) kik Nyáry Lőrincnek Thuróczy Mártától leszármazott örökösei új adomány címén²⁾. Ahelyett a király hozzájárulásával a szucsányi és tótprónai birtokba beigtattattak.³⁾ Nemsokára a Nyáryak helyezettnek Thuróczy Miklós örökébe.⁴⁾ A bodorfalvi és a többi birtokba pedig Amade Lőrinc fiai igtattattak be 1569-ben.

Thuróczy Benedeknek Orsolya⁵⁾ leánya férjnél volt Seraphin Imrénél, ki fia volt Györgynek, ez fia Jánosnak, ki fia Seraphinnek. Ezen Imre nejével, Orsolyával nemzé Lászlót és Györgyöt, ez utóbbi Jánost, János Kristófot és Annát, Aponi Benedeknek nejét. Ezen Annától származik Zsófia, Simonffy Gáspárnak (Velics Zsigmond öse) neje. Ezenkívül Imre Thuróczy Orsolyával nemzé Annát, kitől Ujfalussy Imre örökösei, utóbb Calisinani-k származtak.

Seraphin Kristóf nőül vette valószínűleg Thuróczy Péternek leányát, kitől fiutód nem származott, s így Seraphin Kristóf birtokát 1545-ben Kanaria Thamás országbíró-helyettes azon oknál fogva kapta, hogy Révay Ferencnek Znió vára megerősítésére 500 frtot tartozik adni. De ezen donatio a női ág ellenkezése folytán eredménytelen lett.⁶⁾

Ma a Seraphin utódok Borcfalván nem birnak, de a Thuróczy örökösök Mezőházán (Blažoc) sem birnak. Miből valószínű, hogy ezen családok ősei közt ezen birtokokra nézve birtokcseré történhetett.

Ugy látszik, hogy a Thuróczy jogoknak fele Thuróczy Dorottya által Seraphin örököseire származott át, mert annak atyja a tótprónai és dubovai birtokon kívül mást alig birhatott. Különben az egész Thuróczy jogot csakis Mártha örökösei szerezhették meg.

¹⁾ Ebből következik, hogy a Nyáry család ekkor még csak nemes volt.

²⁾ Ebből következik, hogy ezt a Thuróczy család kihalta után foglalták el.

³⁾ Esztergomi káptalan Cap. 4. Fasc. 6 Nr. 25.

⁴⁾ Nyitrai káptalan.

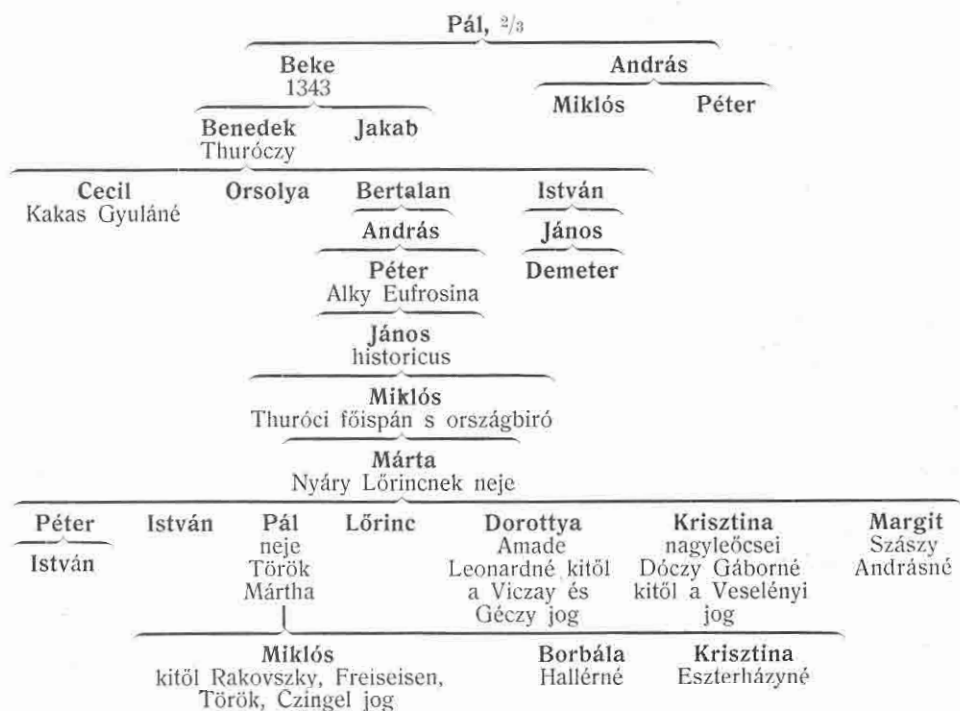
⁵⁾ Ezen Orsolya által jutottak Seraphin utódjai a Thuróczyak által birt dubovai joghoz.

⁶⁾ Mert Seraphin Kristóf Thuróczy Dorottyával nemzé Margitot, Köröskényi Orbánnét és Krisztinát, Török Jánosnét, kik különféle ágakra szakadtak.

Miből világos, hogy Dorottyanak utódai a tótprónai birtok harmadával, mely Seraphin elődeit illette, megelégedtek.¹⁾

Ezen családnak nevezetesebb ágai:

1. A Thuróczy-ág.

¹⁾ Thuróczy Miklós halála után a tótprónai birtok három részre, illetve curiára osztatott: 1 Seraphin-féle, 2 pedig Thuróczy-féle.

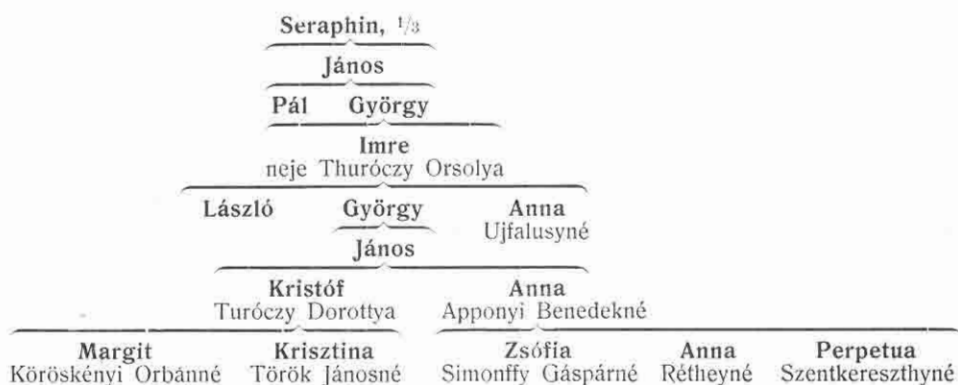
I. Doczy curia $\frac{3}{4}$ rész Veselényi-Prónai, $\frac{1}{4}$ rész Török-Nyáry, $\frac{1}{4}$ rész Osztrosith Okolicsányi Sándor, Révay Mihály, Janoky, Révay Sándor prónai joggal.

II. Amade curia tisztán prónay jogu.

III. Seraphin curia: $\frac{3}{4}$ Ujfalussy jog; ilyenek a Berényi, Kalisius, Tharnóczy, Ordódy, Justh, Ujfalussy, Lehóczky, Bossányi, Hunyady, Kőszeghy részek; — $\frac{1}{4}$ részben Aponyi, Simonffy, Besznák, Szentkereszty, Kostolányi; — $\frac{1}{4}$ részben Köröskényi, Török és Bada-féle joggal.

A Nyáry család bőkezősége folytán, mivel Huszár István Nyáry Lőrincet a török fogságból kiszabadította, a kebelbeli Huszár-féle jogok átíratás következtében származtak, Nyáry Zsigmond pedig Dubóván egy jobbágytelket íratott Sándor Istvánra hű szolgálataiért

2. A Tólprónai-ág.

A Gyiwegh [Registrumban Gyvegh] (Dyvák) földbirtokosokról.

A Plathy család, ezen földnek örököse és birtokosa, eredetét a régi Palatha (Palachta), vagy talán helyesebben a Plathy vagy Palada (Palugya) nemzetségből veszi; a Palada pedig leszármazását Donertől és Veiszktől, ezen földnek első birtokosaitól, úgy látszik, vette. Különben ezen radicalis családnak leszármazásáról semmi hiteles adat nincs, mert még a Bebek-féle nemesi nyomozás alkalmával sem mutattak fel semmiféle jogigényt.

1352-ben de Palatha Demeternek fia, Loránd, Benének fiával Jánossal perlekedett az alsómuthnai birtoknak azon részeért, melyet elődei Doner és Veiszk állítólag nyertek volna, de a pert megvesztvén, a kir. tábla ezen birtokot Benne fiának, Jánosnak ítélte oda.

Végre 1414. Palagya Jánosnak fia, Péter Vidásteleki Pállal és Balázsszal perlekedett az Ivankafalvi, Kismájus, Konotopa és a Csernyakov részt illetőleg, de a pertől egyezkedés után visszalépett.

Ugy látszik, hogy hajdanta a Gyvegh birtok a Kalnuk, illetve Kelnik birtokkal szoros összeköttetésben volt; azonban itt meg kell jegyeznünk, hogy Kalnuk később nagyobb és kisebb részre osztatván fel, csakis a nagyobb rész tartotta fel a jogi közösséget, a kisebbik rész pedig az ambófalvi Nagy Domonkos örököseire ment át.

Mind a gyweki, mind pedig a kalnuki birtok egészben, úgy mint azt a Palatha nemzetség birta, 1376-ban mind a két nemre

kiterjedt. Ugyanis János, Péternek atyja, ugyszintén Fülöpnek fia, leányának, Clárnák, a ki Mackk,¹⁾ fiának, Lászlónak volt a neje, az egész Kalnuk és Gyweghi birtoknak ötödét kihasította s kiadta.

Valamint a kálnuki és gyweghi birtokkihasításra s birtokbeigntatásra vonatkozó okmányokat, Lukács, ki Klárának volt fia, Klára pedig hitvese volt Lászlónak, Mackk fiának, ugyszintén Zazfalvi Detrik fiának, Miklósnak neje Klára, a Bebek-féle nemesi nyomozó bizottság előtt bemutatta mind a két birtokra s mindkét nemre vonatkozó birtoklási jogát s így fi- és női ág hosszú ideig folyton használta; mi abból is kitűnik, hogy 1566 körül némely nagycsepcséni nemesek pl. Sándor, Miklós és Mihály bizonyos anyai örökségi részt birtak Divik és Nagy Kelniken, melyet az említett időben hűtlenség miatt elvesztettek, s melyet aztán Nyáry Péter és Zongor Mihály kaptak meg.

Az Alsómuthnai család.

Az ős muthnai föld két ekényi alsó része 1230 körül állítólag Donnernek és Veiszknak adományoztatott, mely Alsómuthnának neveztetett s melyen a muthnaiak később községet létesítettek. De a Palatha nemzetség ősei között lázadás ütven ki, tőlük elvétetett, s 1266-ban végre Imre²⁾ fiának, Benének, a Beniczky közös család ősenek adományoztatott oly feltétel mellett, hogy ha valaha ezen két ekényi s adományul nyert szántóföldnél többet akarna elfoglalni, ezen két ekényi szántóföldet is elvesziti. Ezen földet tehát egész 1352-ig Benének fia, János³⁾ nyugodtan birta, ez évben Palatha Demeternek fia, Loránd az 1230. évi adomány címén elfoglalta, de a kir. tábla előtt ezen muthnai birtok Karasz fiának, Jánosnak, valamint Gyulának, Andrásnak és Batisznak felső- s középső-muthnai birtokaitól elkülönítettven, Bene fiának íteltetett oda feltételesén.

Idővel ezen alsómuthnai birtok két részre osztatott, melynek

¹⁾ Máskép Mocztik (Mothr), ki ugylátszik a Gáy családból ered.

²⁾ 1269-ben ezen Bene testvéreivel, Tamással és Mártonnal kapta a Beneföldet, mely jelenleg Benic.

³⁾ Ezen János, Benének fia, 1324-ben kapta a Bisztrichen (Bisztricska) földet, melyet 1349-ben unokatestvéreinek adott el.

alsó része, mely Doboz mellett volt, Medovárnak¹⁾ neveztetett, s melyet 1522-ig a Medovári család birt. Ez évben alsómuthnai Medovári Istvánnak fia, György testvérével, Lőrincsel, testvérüknek Márknak és Zsófia nővérének adósságait magukra vevén, Medovár földjét, mely Alsómuthnának neveztetett s mely rengeteg erdőség vadonjában feküdvén, a rosszakaratu emberek és rablók garázdálkodásai által sokat szenvedett, Zablahy Lőrincnek s fiainak Györgynek,²⁾ Jeromosnak és Mátyásnak csere címén mezőházi curiájokért engedte át. Végre ezen birtok a báró Révayaknak³⁾ kezére került, kik 1630-ban 1200 frtéért a trebosztói nemes Révayaknak zálogosították el.

A birtok felső részét tulajdonkép Alsómuthnának nevezve, 1440-ben Alsómuthnai Lőrinc birta birtokcsere címén, s talán ilyen címen engedtetett át. 1561. év után a Beniczky család által Kőrmöc városának az ujfalui⁴⁾ (Károlyfalvi) birtokért, s mindkét birtokban jelenleg is megmaradtak.

A Gay család (Hay grófok).

A Gay, Ghay vagy Bay a legrégibb családokhoz sorolandó, de a megyebeli törvényes birtoklási cím tényleg okmánynyal nem igazolható. Csakis a Kőrmöc város részére Gay Mothr Péternek fiai ellen 1407. évben keltezett ítélőlevélből vehetjük ki, hogy

¹⁾ Medovár később Lipoltznak is mondatott.

²⁾ Zablahy György 1530 körül Beniczi György és Mihály ellen pört indított az alsómuthnai (medovári) birtokért.

³⁾ A báró Révay család, nevezetesen Ferenc és Mihály 1572 János királynak és fiának, János Zsigmondnak, Erdély fejedelmének kihalta után a szklabiniai várbirtokba, továbbá Mossóc, Sz. Mártony, Priekopa, Thurán, Klicsén, Rutka, Suttó, Styavnicška, Deákfalu, Buorova birtokokba s az alsóstubnyai vám jogába beigtattattak (Esztergomi kápt. okmánytár), de már előzőleg némely birtokok tényleges birtoklásában voltak, mely javadalmakat a magyar fejedelmek és királyok birtak, s egyes családoknak szoktak adományozni. 1493-ban Corvin János fejedelem Mossóc városát az alsóstubnyai vámmal, mely Szklabinia várához tartozott Czece Máténak és nejének 8 ezer magyar forintért örök áron eladta. Ugyancsak 1493-ban Szklabinia vára, Szentmárton és Mossóc városok, Priekopa, Kelecsén, Thurán, Styavnicška, Deákfalu és Suttó birtokaiba, Bajmóc és Szklabinia várak kapitányai és thuróci főispánok Pok Péter és Antal ellentmondás nélkül igttattattak be, kik 1494-ben Szklabinia várát kénytelenítettek Zapolya grófnak átengedni, mint ez Hunyady Corvin János fejedelem nyugtázó leveléből kitünik.

⁴⁾ Az 1350. év körül élt Károly nevű birtokosától, Károlyfalvának neveztetett.

ezen Péternek fiai a Gay és Poloni¹⁾ birtokot Lajos királytól kapták, de ezen privilegiumnak nincs nyoma a Bebek-nyomozásban.

Valószínű, hogy ezen család 1350 körül Lajos király alatt kapta ezen birtokot (Gay és Polont), mert 1358 előtt ezen családról nincs említés, de 1358 előtt már említettnek Gay Mocznak fiai, Miklós, Domonkos, Tamás és László, kik a muthnai (felső-muthnai) birtokból, mely Pál fiának, Gyulának s Karasz fiának, Jánosnak s több muthnai és chepcheni nemeseknek volt tulajdona, bizonyos részt el akartak foglalni, de ezen foglalástól eltiltattak.

Végre 1407-ben, midőn Körmöc városa a Turcsek és Szklenói birtokot Gara nádor ítélete folytán megnyerte, Gay Mothr Péternek²⁾ fiai, nevezetesen Mihály, János, Miklós, István és Sedlinum ellen azon cimen, mintha ők a fekete erdőt törvénytelen uton kivágták volna és a Neustub (Felsőstubnya) telepítvényt a Gay és Poloni birtokokon kívül kiterjesztették volna, a nádor előtt ellenök pert indított, melynek alapján Körmöc mind a neustubi birtokot, mind a nagyobb részt elfoglalt szántóföldeket is ezen ítélet folytán megnyerte.

Ez alkalommal Neustub község határai a Gay- és Polonföldnek határaitól elkülönítettnek és kijelöltetnek a következőképpen: Az első határpont kezdődik a nagy hegyeken, a Királyháza nevű síkhelyen, (a térképen *aa*) alatt), honnan délfelé fordítva azon utig terjed, mely Thurócból Zólyomba vezet (*bb*) alatt), innét nyugatra az út mentén a Thuróc mellett haladva, a Preszov völgy kezdetéhez, mely az út jobb oldalán fekszik, hol két egymással szemben álló sziklászakadás van (*cc*) alatt), innét éjszaknak haladva, a Preszov völgynek forrása mellett a Svarni patak-hoz ér, s ezen patak mellett éjszakra tartva, a Sernovica vizéhez jut (*dd*) alatt); ahol a Svarni patak a Sernovicába folyik két határ van, egy keleti Mothr Péter fiainak birtokán s nyugati a körmöcbányai határon. Innét a Sernovica vize mellett lefelé halad (*ee*) alatt), innét délnek fordítva az út mellett földhatár van (*ff*) alatt) s ezen irányban haladva, a hegyre jutunk, melynek csucsán (*gg*) alatt) van a határ, innét lefelé haladva, a Thuróc—zólyomi uthoz jön vissza, hol a szántó-

¹⁾ Polon úgy látszik annyit jelent, mint Alsóstubnya vagy régi Vetus Lehota, régi irtvány.

²⁾ Ezen Péter fia volt Gay Miklósnak, mi az 1381. évi okmányból kitűnik.

földek végén földhatár van (*kk*) alatt); innét ezen csapáson haladva s a Bisztra patakon átmenve a szántóföldek végéhez jön, hol (*ll*) alatt) van a határ, ezen csapáson lefelé haladva (*mm*) alatti) határhoz ér megfelelő távolságban. Innét azon irányban haladva, két határjelölés van (*nn*) alatt), hol a harmadik határjelölés teendő; az első a muthnai nemeseké, a másik Neustub város polgáraié, a harmadik pedig Péter fiainak határjelölésére szolgál s itt végződnek a határok.

Ebből világos, hogy Körmöcbánya városa az egész részt, mely a térképen A3) alatt látható, a Bisztra patakon innen és túl jogtalanul foglalta el, mert a muthnai adományos határvonalakban a Bisztra patakja egész a forrásig a muthnai határjelölésre szolgál, különben a város 1404-ik évben még mit sem birt, sem a patakon túl, sem innen.

Nemsokára a Gay család Mihálynak Antal nevű pap fiában és Jánosban (az 1561. évi okmány szerint) fiágon kihalt és pedig 1470. év körül.

Ezen családnak leszármazási fája:

Móczk vagy Mothr de Gay				
Miklós 1358	Domonkos 1358	Tamás 1358	László 1358	
Péter Mothr de Gay 1381				
Mihály	János	Miklós	István	Sedlinus
Antal pap, † 1470 körül				

A Gay család kihalta után a Gay birtokok Ó-Lehota, (Vetus Lehota), Cremossna és a fürdő huzamosb pereknek és viszálykodásnak voltak kitéve, ami a következőkből kiviláglik.

Mindenek előtt a Gay család kihalta után a Gay vagy Bay, illetve Ghay (Hay) birtokok, ugyszintén Lehota (Stubnya), Cremossnó, (Kremossnó, Csremosnó) és a fürdő Majthenyi¹⁾ Mihály birtokába

¹⁾ A Majthenyi család régente a Pozsehaj pusztai birtokban emlittetik, mely pusztát eredetileg a Jeszenszky családhoz tartozott; így már 1589. Jeszenszky György a megyei közgyűléstől tanácsot kért, hogyan szerezhetné meg intés utján a Pozsehaj pusztát a Majthenyiektől. (Vármegyei jegyzőkönyv VI. kötet 390. lapján.)

ment át, aki a Korom¹⁾ családdal vetélkedett a birtokok megszerzéseért.

Majthenyi Mihály halála után mindjárt 1505-ben a Majthenyi család tagjai Mihálynak özvegyét bíróilag megintették, hogy a nő hozományt megtartva, a Hay birtokokat, Stubnyát, Cremosnót engedje át, melyek mint az 1517. évi bizonyáglevelekből kivehető, némileg a Majthenyi családra estek vissza, de kevés idő múlva ezektől Zablatthy Hrussoy Györgyre s nejére, Lipchey Klárára, nagyleőcsei Lipchey János leányára ismeretlen címen származtak át.

Zablatthy Hrussoy Györgynek halála után a nevezett (birtokoknak ura), birtokokat Lipchey János akarta elfoglalni, de őt Kozka a birtokból kiüzte, mint az 1561. évi nyomozásból kitűnik.

A nyomozás megejtése után bizonyos Pozsgay Mátyás lett a birtokok ura, de ezt Révay Ferenc elfogatta s szolgálai közül egyet paizsával együtt felakasztatott. Különben ezen birtokot felváltva birták Lypchey János, Bánffy Boldizsár és Osztrössics Miklós rövid ideig.

Eközben 1532-ben Körmöcbánya városa veszi birtokába a Hay uradalmat a fürdővel és a malommal, nemkülönbén a többi épületekkel együtt, ugyszintén Lehotát, vagyis Alsóstubnyát és Kremosnót, mely Zablatthy Györgynek és nejének Lypchey Orsolyának kihalta után a koronára szállott vissza, adományul a város nyerte el, s bizonyos Nagycsepcsényi Sándor királyi kiküldött által abba beigtattatott. A beigtatás ellen ketten tiltakoztak, Lipchey János és Bánffy Boldizsár; az ellentmondók törvényesen felhivattak s kemény harc, illetve per támadt ebből s a pörnek folyama alatt Körmöcbánya városa 1533. és 1535. években óvást emelt Révay Ferenc, Ostrossith Miklós és Lypchey János ellen és a többi birtokbitorlók ellen, kik ezen javadalmakat felváltva birták.

Midőn Körmöcbánya városa 1548. évben a peres birtokok jogtulajdonába bement volna, a Majthenyi örökösök által a királyi tábla elé idéztetett. Megtörténvén pedig az, hogy a pörlekedő felek mindkét része a jogköveteléstől elállott, ennek következtében a Hay

¹⁾ Korom név alatt említették hajdanta Blatnica vára, amely 1549-ben a Korom család által a Zablatthy családnak tiltakozása dacára elidegenítettett. 1503-ban Majthenyi Mihály vizsgálatot kér az iránt, hogy Korom Bálint a háji házat és a fürdőt birja, miért is őt pörrel támadta meg. (Garamszentbenedeki convent okmánytár.)

birtokok, mivel a Hay család Mihálynak Antal nevű pap fiában kihalt, a királyi fiscusra szállottak vissza.

Ennélfogva Muthnoki Mihály ezen Antal papnak kihaltát bejelentvén, a perelt birtokokra, vagyis Hay, Stubnya és Cremossné-ra adományozást nyert, ki is Kisvárdai Pál primásnak birtokigtagó rendeletére még azon évben ezen birtokokba Beniczky Miklós királyi megbízott által bevezettetett¹⁾, a birtok beigtatás ellen Körnöcbánya városa ellentmondván — őt a királyi tábla elé idéztette.

A következő 1550. évben országgyűlés tartatván, ennek tárgysorozatába a jelen peres ügy is bevétetett s annak 75. articulusa értelmében a perdöntés elhalasztatott, de elhatároztatott, hogy bármit végeztek is a felek, Ő felsége gondoskodjék, nehogy a város kárt szenvedjen. A per tovább folyt s a dolgok ezen felzavart állásában 1559-ben bizonyos Literatus (Deák) Czóczy András, Serédy Gáspárnak jegyzője, mivel a közte és Körnöcbánya városa közt felmerült s a Hay, Stubnya s Kremossné birtokra vonatkozó pernek folytatására urának szolgálatai miatt elégtelennek bizonyult volna, az ügy lebonyolítását Nemzetes Csepelly Mihálynak engedte át s ráruházta, kinek fáradságaiért és költségeinek fedezésére Kremossné községet a hozzátartozandóságokkal együtt örök jövedelmére átengedte s átíratta.

Ugyanezen idő körül Lypchey János és Orbán, nemkülönben Dóczy Miklós (de Nagy Leőche), a Hay községben levő nemesi curiát Körnöcbányának engedték át.

1560-ban Körnöcbánya városa Antal papnak s Hajszkay Jánosnak kihalta után donatiót kapott birtokbeigtatással.

Következő 1561. évben pedig a város egy másik beigtatási rendelet értelmében Antal papnak és Hajszkay Jánosnak kihalta után a Hay birtokba, Stubnya s Cremossnéi községekbe, nemkülönben a Lypchey és Dóczy családdal kötött fassió értelmében elnyert háji nemesi curiába bevezettetni rendeltetik s tényleg a királyi megbízott Rakóczky János által a Hay, alsóstubnyai, cremossnéi

¹⁾ Ezen birtokbevezetésnél több birtokosszomszéd volt jelen. Ezek közt: Vladár-Sándor Sándor, Sándor-Vladár Miklós szolgabíró, Vladár István, Csepicsánszky János, Kiscsepeséni Batisz János stb.

birtokokba s a fürdőbe, a malmokba s Károlyfalva községeinek jogába beigtattatott minden ellenmondás nélkül.¹⁾

1562-ben Dorottya nevű urnő, ki felesége volt Teryék Tamásnak és leánya Lypchey Jánosnak (ez utóbbi fia, Dömének, ez fia ugyan-csak Lypchey I. Jánosnak) új malmokat építtetett s a nevezett birtokokat Kőrmöcbányától iparkodott megnyerni, ez okból megelőzőleg inquisitiót kívánt arra nézve, ha vajjon Lypchey Orsolya Zablahy Györgynek özvegye s nőtestvére Lipchey Dömének, egyedül ezen Dömének és a többi Lypchey rokonoknak, mint a nyomozást kívánó elődjének beleegyezésével jutott-e ezen birtokokba, vagy nem.²⁾

1564-ben Csepelly Mihály a kremosnói birtokot s egy fűrész-malmot és egy malmot Alsóstubnyán 400 forinttal együtt, melyek költségeinek fedezésére neki megítéltettek, Kőrmöcbányától kapott.

1580-ban Csepelly Mihálynak örökösei Kremossnó községet s a stubnyai malmokat Kőrmöcbánya városának 2000 forintért örök áron eladják.

1581-ben ezen birtokokra királyi beleegyezés eszközöltetvén ki, melynek erejénél fogva a két vett sessióba, a malom és az egész csremosnói község birtoklásába bevezettetett.

Ezen időtől fogva a Gay³⁾ birtokjog élvezetében, dacára az 1542. évi 33. artikulusnak, mai napig megmaradt Kőrmöcbánya városa.

Az előzményekből a Lypchey családnak a következő genealogiája állítható össze.

¹⁾ Ezen birtokbehelyezésnél több szomszédbirtokos volt jelen, mint Vladár-Sándor Sándor, Sándor-Vladár Miklós szolgabíró, Csepicsánszky János és Batisz János.

²⁾ Ezen inquisitió Bodonica községben ejtetett meg, melyre sok tanu idéztetett be. Bodoniczi István, Nemes Haraschánszky Jakab, Keviczky László, Haraschánszky János, Chepchinszky János, Cserth László, Bohonya Mihály, Batisz Zsigmond, Concep (Kontsek) Márton de Dvorecz, Jeszenszky István, Patrik György és Vladár János, kik kevés befolyással voltak az egész ügyre.

³⁾ Időközben Pálffy Franciska-Révay Miklósné a fürdőházat, a malmot és egy részt Kísfaluban Balassa Ferenc jogán nyerte el, mely részt azonban ugyanoly jogon Szelepcheni György esztergomi érsekre ruházta. Ugy Medovárt is 1671-ben. (Esztergomi kápt. actái.)

Nagy Leöchei Lypchey János

Dőme (Damján) 1532		Orsolya Zablathy György neje	
János 1532	Mihály 1532	Orbán 1532	Gáspár 1532
Dorottya Theryák Tamás neje 1561			
László			

A jegyzetek összefoglalata.

Hogy a mű céljához képest a történeti leszámazásnak körülményeit minél világosabban megállapíthassuk s kitüntethessük, az előző jegyzeteket rendszeres rubrikákba összefoglalva, előre kellett bocsátanunk; de mielőtt a Muthnai és Csepcséni család tárgyilagos ismertetéséhez fognánk, meg kell jegyeznünk, hogy a Muthnai és Csepcsényi családnak nemzetségi elnevezése alatt mindkét Csepcséni vagyis a felső- és középsőmuthnai családbeli nemesek értendők. De mivel nincs szándékunkban a Kiscsepcséni családról külön értekezni, miért is az előrebocsátott jegyzeteknek különleges része csakis a nagysepcséni és a felsőmuthnai nemes családra vonatkozik.

Mindazonáltal, mivel a muthnai és csepcséni jogok az 1460. évben történt osztozkodási idő előtt mindkét családra nézve közösek (közös jogok) voltak s közös okmányokkal intéztettek el s amennyiben ezen ismertetések a kiscsepcséni rokonságra is vonatkoznak, ennél fogva a mű három részre osztatik fel.

I. Rész az ősi jogokról.

II. Rész a régi jogtörténetet s különösen az osztatlan birtokjogok történelmi fejlődését tartalmazza, amennyiben azok mindkét családra vonatkoznak a 17. §-ig.

III. Rész pedig az újabb kor történetét foglalja magában, mely kizárólag a Nagysepcséni családra vonatkozik.

→ Itt csak az a fontos, hogy a kiscsepcsényi, a felsőmuthnai és a középsőmuthnai családok egymással a 17. §-ig.

I. Rész.

IV.

Az ősi jogokról s a helybeli birtokokról.

Általános rész.

A Muthna-Chepcheni család első ősi jogához tartozott Chernek városa (villa), mely az 1263. évi muthnai birtok adományozásának hozzájárulásával tetemesen gyarapodott, míg végre 1343. évben a Csernek (Churnok) községért csere-szerződés útján a chepcheni birtok is, mely eddig királyi joghatósági volt, a helybeli Muthnai-birtokhoz járult.

Megjegyzendő azonban, hogy a jelzett jogok felosztásának ideje előtt csak egy chepchéni birtok volt, s így szintén csak egy muthnai birtok tartozott a Chephéni jogokhoz. S valamint a muthnai birtok először a Cserneki s csak azután tartozott a Chepcheni joghoz, úgy létezésének első korától megkülönböztetett az alsómuthnai birtoktól, melyet a Benne család kapott adományul s mely Alsómuthnának neveztetett. S így a jelzett felosztás után két egymástól elkülönített község keletkezett Kis- és Nagy-Chepchen; de a Chepcheni nemesek muthnai földje is hogy Alsómuthnától megkülönböztessék, Felsőmuthnának neveztetett s ez utóbbi hasonlóképpen két részre osztatott, melynek az egyik része felsőbb helyen feküdvén, Felsőmuthnának neveztetett s ez a Nagycsepcséni nemeseké volt, a másik rész, mely a Kiscsepcsénieknek jutott, hogy megkülönböztetessék a felsőmuthnai Vladár jogtól és az alsómuthnai Beniczky jogtól, Középsőmuthnának neveztetett helyrajzi fekvésénél fogva is.

A muthnai földnek fekvése és határai.

Az 1263. év előtt a Turch¹⁾ megyében levő Muthnát a Csep-
cséni család ősei nyerték el s mely csakis azon elhagyatott sötét
erdőséget foglalta magában, mely már akkor is Muthnának nevez-
tetett. Ezen erdőnek határa a IV. Béla donatiójában ekkép iratik
le. (Lásd III. Endre király 1295. évi megerősítő okmányát.)

a) Az első határ nyugaton kezdődik a Thuróc folyóban
(térképen 1. sz. alatt);

b) innét nyugatra a tölgy felé terjed (2. sz. alatt);

c) innét jobbra a Bergha-hegy felé, ahol Benne földje mellett
határjel van (3. sz. alatt);

d) azután az uthoz jön, hol határjel van (4. sz. alatt);

e) innét keletre egy liget²⁾ mellett elhaladva, az uthoz jön,
hol határjel van (5. sz. alatt);

f) az uton átmenve, négyes³⁾ határhoz jön (6. sz. alatt);

g) innét nyugat felé egy ligethez ér (7. sz. alatt);

h) aztán a zolyómi uthoz (8. sz. alatt);

i) ettől a Bisztra⁴⁾ folyocskához, s ezen átmenve ennek forrá-
sához megy (9. sz. alatt);

k) a Bisztra forrásától a Thuruch folyó forrásáig (10. sz. a.);

l) azután nyugatra kanyarodva a nagy hegyen át a Chamarna
rétre jön (11. sz. alatt);

m) innét a nagy hegyen át (Berg⁵⁾) a Lucsna (Luchna, Lutocs-
nik) patakhoz jön (12. sz. a.);

n) innét a Luchna patak mellett az első határjelhez jön, mely
a Thuruch ellenkező oldalán van (13. sz. alatt):

¹⁾ Különös megjegyzésre méltó, hogy IV. Béla király előtt Thurócme gyének (pro-
vincia) nem volt ispánja (comes), miért is ezen helyen a kir. jogok realitásáraól a zólyomi
ispánok informálták a királyt. IV. Béla király idejében, mint zólyomi ispánok kitüntek
Mycou és Jacou, kiknek nevei az adománylevelekben gyakran fordulnak elő.

²⁾ Liget cserjés hely a régi határjelölésekben előforduló szó s úgy látszik, hogy a
Ligotka (Lehotka) község s így a Lehoczky család is ezen szóból származik (Ligotzky).

³⁾ Az egyik az alsómuthnai, a másik Polom, harmadik a Gay, negyedik a Muthnai
nemese k határa.

⁴⁾ A Bisztra patakocsk a Felsőstubnyán folyik keresztül s ezt a Gay földtől elválasztja.

⁵⁾ Nagyhegy, illetve Magashegy, Hochberg, ennek elferdített alakja Hopek vagy Hapek.

1368. év körül telepítettett per modum Advocatiae¹⁾ Chamarna nevű réten a Chamarna pataki birtok, mely később Szklenár-Lehotának neveztetett s a jelzett évben a muthnai birtok Lajos király parancsára a régi határok szerint újból határoltatik oly módon, hogy a határjelölés tüzetesebben jelöltessék meg, mert azt mondatik, „hogy a Chamarna réttől haladva két határjelhez jutunk, melynek egyike a bajmóci vár vezérének, Lászlónak, a másik pedig a Muthnai nemeseknek birtokán van; innét északra menve s a réten áthaladva szintén két határjelhez jutunk, innét pedig a nagy hegyen, (Hochberg) Hapeken áthaladva a Luchna (jelenleg Lutócsnik) patakhöz jövünk, innét pedig az első jelhez.“

1405. a nádori végrehajtási per jelentéseiben a muthnai birtok határjelölése világosabban van kitéve: Keletről délfelé tartva a Szent János tiszteletére épült kápolnáig²⁾ terjed, innét nyugat felé kanyarodva, a nagy erdős hegyeken halad át a chamarnai nemesek birtoka felé.

Valamivel előbb ezen évnél telepítették a Muthnai nemesek a fekete nevű erdőben Neustub (Új Lehota), jelenleg Felsőstubnya községet, mely a Bisztra patak mindkét oldalán fekszik, mint ezt a Convent által felvett határló jelentések igazolják, melyek Gay Mothr Péter birtokának a Muthnai nemesek és a körmöci határ 1407. évi kijelölésére vonatkoznak.

¹⁾ Ez időtájr esnek a Thurócban keletkezett többi teteptések is, melyek a nyugati és déli részen a hegyeken és völgyekben fekszenek, s melyek Vrickótól kezdődve a Bars-megyében levő Velkópole városig mintegy folytatólagos összefüggésben oly lakosokkal lettek benépesítve, kik rontott német nyelven, melyet a valódi német alig érthet meg, beszélnek.

Vannak, kik ezeknek eredetét a góthok maradékaiból vitatják, mások pedig kitelepítésüket Szászországból Nagy Károly császár idejére, 777. évre viszik vissza. De hogy ezen németek nem előbb mint Róbert Károly és N. Lajos idejében özönlöttek Thurócba, onnat lehet következtetni, hogy a német telepítvényesek bevándorlása mind Körmöczbe, mind a más elhagyatott és lakatlan helyekre hegyes-völgyes erdős vidékekre Csehországból és más tartományokból tudvalevőleg csak a XIV. században történt.

Midőn ezen újabb telepítések megkezdődtek, előbb Advocatiák, vagyis Judicatusok keletkeztek, melynek értelme az, hogy azon egyének, kik az ily elhagyatott s lakatlan földterületre lakókat hívtak össze advocati, convocati összehívók-nak neveztettek s azoknak lakhelyet s művelés alá földet jelöltek ki. S ezen összehívók vagy telepítők azon földterületeknek birtokosaitól jutalom fejében örökös birói jogot (munus perpetuum iudicum) nyertek, vagyis hogy az egybehívott telepítvényesek fölött bíraskodtak. Ezenfelül átíratás által curialis beneficiumokat is kaptak. Az advocatioktól megkülönböztetendők az újabb terjeszkedések mansiones, novae plantationes.

²⁾ Ezen kápolna a jelenlegi Sz. János hegyi templom, az út baloldalán s az említett hegy csucsán, mely akkor a muthnai birtok határjelölésére szolgált.

De Alsó- és Felsőturcsekről 1502. év előtt említés nincs. Az előzmények egybevetéséből következik, hogy a muthnai föld régente egyrészt északról a Luchna patakkal, másrészt Benne fiainak földjével, Alsómuthnával, ugyszintén a Gay és Polon földdel, volt szomszédos; keletről, délről és nyugatról pedig azokkal, melyek ma is körülveszik.¹⁾

A chepcheni föld fekvése és határai.

Habár ezen földre vonatkozó határló okmányok nincsenek, mindamelllett a körülötte fekvő birtokterületek határlóleveleiből s határvonalainak összeegyeztetéséből megállapítható, hogy ezen föld nyugatról Tornova (Trnovec) patak és a Thuróc folyótól határoltatott, keletről a Jezernice folyóig, illetve Sarnocháig terjedt, s azon földterületet foglalta magában, amely jelenleg ezen folyók közt terül el, s a mely jelenleg is a Kis- és Nagycsepcséniek tulajdona; a Jezernica két folyócska között fekvő rész kivételével, mely szerződés útján Vydasföldből kihatolva Kiscsepcsénhez kebelezetett; mert

a) az 1262. évi adományban a Tornova mint szabályozó, illetve határjelölő patak említettik a Chornakov föld és Chepchen között;

b) az 1416. és 1422. évi szerződés a Thuróc folyót is említi, hol a konotopai és csepcséni réteken a határok összejönnek;

c) az adománylevelekben, melyet Vidas 1260-ban kapott a két Jezernice patak közt elterülő egyekényi földre, s mely az ő ősi földjével határos volt, ennek határjelölései a következők:

aa) déli részen van az első határjel;

bb) Dyvak (Divik) földje mellett halad;

cc) a chepcheni föld határai mellett lefelé;

dd) Albertfelde mellett;

ee) végre a Vydas örökös földje mellett, mely a Sarnócán tul végződik. Ebből következik,

hogy azon darab föld is, melyet a Jezernice folyón tul a

¹⁾ Keletről Kőrmöc város határvonalaival jön össze a Bergen, János hegyen; délen Bars megye, nyugatról Nyitra megye voltak határosak a muthnai földekkel.

kiscsepcséniek használnak jelenleg is, bizonyos részben a Vydasok birtoka volt, s melytől lassanként elszakadt.

Továbbá az 1331. évi Vidas-féle határlólevelekből világosan kitűnik, hogy a Sarnóca, illetve a Burata patak keletről Vydas földjét, nyugatról a Chepcheni és Albertföldi Pál fiának, Jánosnak földjét s végre lejjebb Ivánka fiának, Istvánnak földjét választotta el egymástól.

De valamint ezen chepcheni föld 1460. évben még nem volt felosztva, úgy az 1416. évben kötött Vidas-Konotopai szerződés értelmében határos volt északról Konotopával (Dvorec). Nevezetesen ezen szerződés szerint a csepcséni határvonal egész a konotopai (Dvorec) cserjésig, nemkülönbönben a Thuróc folyó mellett az Ivankófalvi rétig terjedt, mint maig is, mert déli irányban ugyan tovább is terjedtek, de ezt semmi régibb adat nem igazolhatja; különben elég az, hogy ezen határt a több százados használat s földrajzi fekvése is, mely pörnek alig volt kitéve, folyton feltartotta.

A közös jogokról és a jelvényekről.

Mint előrebocsátottuk, a muthnai és csepcséni birtokok mind a két családnak közös jogai voltak. Így a már említett birtokfelosztás előtt ezen családnak, a jelenlegi Nagy- és Kiscsepcséni családnak, valamennyi tagja megkülönböztetés nélkül használta a megillető nemesi előnevet (praedicatumot) a muthnai és csepcséni jelzővel, mint ezt a régi okmányok egész sorozata bizonyítja.¹⁾ Azon időtől kezdve, midőn ezen jogokat felosztották, felváltva kezdték használni a praedicatumot.

Mivel eközben nemsokára a muthnai birtok felosztatott, ezért

¹⁾ Egész a XV. századig bezárólag a magyar nemesek a birtoktól vett elnevezésen ugynevezett praedicatumon kívül, a tulajdonnév (keresztnév) és az atyai tulajdonnévnek hozzáadásával mást nem szoktak használni. A személyek különleges megkülönböztetésére általánosan ily kifejezést használtak: Jank és Paulik Gudrumnak fia de Csernek (Csernekről.) Balázs, Pálnak fia Chepchenből.

Így már az 1307. évi országgyűlési rendeletben, mely által Róbert Károly Magyarország fejedelmének ismertetett el, a következő aláírások olvashatók: Nos Magister Ugrinus filius Pous, de genere Chaak. Mgster Dominicus filius Magni de Genere Ratholth; Omodeus praelatus de genere Aba, Kopasz praelatus de genere Borsa, Nicolaus Vojvoda filius Mauritií de genere Puk et Nicolaus filius Stephani caeterique Barones.

a muthnai nemesi praedicatumot mindkét család használta; a csepcséni praedicatum, amely most már tévesen tétetik előre vagyis elsőnek; idáig mindig megkülönböztetve használtatott; úgy, hogy a Nagycsepcséni család a nagycsepcséni, a Kiscsepcséni pedig a kiscsepcséni s mindkettő egyszersmind a muthnai praedicatumot is jogosan használhatta, de egyik sem használhatja jogosan ezen praedicatumot: így „de utraque Csepcsén“¹⁾ mindkét csepcséni.

A család közös jogaihoz tartozik az ősök által szerzett nemesi jelvény, melyet a Kis- és Nagycsepcséni család közösen használ.

De amint ebből kitűnik, hogy ezen jelvények használata, melyet még a birtokfelosztás ideje előtt nyertek, igen régi, de tekintve a régiséget, ezen jelvényekre nézve semmiféle írott hagyomány nem létezik.

A királyok közül Zsigmond volt az első, aki magyar nemes családoknak — nemzetségi kincset, illetve hadi jelvényt — armát adott, s mely nemzetségi jelvénynek „insignia genitilitiának“ nevezetett, s melyet utóbb a nemesek pecséteikre kezdtek alkalmazni.²⁾

Nemsokára a cimerek — arma — adományozása után, azon világos kifejezéssel, hogy ez által az illető a nemesek sorába vétetik fel, a nemesség a birtokjog adományozásának (donatio) kizárásával is adományoztatott, illetve szereztetett meg.

Különben mint a Titulus 6., I. következik, hogy a cimer adományozása kevésbé elégséges a nemességre, mert a valódi és kétségtelen nemesség azok nélkül is létezik.

Emlékezetet meghaladó időtől fogva a családnak nemesi jelvénye vagyis cimere:

A visszintesen osztott kékszinű pajzs alsó mezejében hármás

¹⁾ Voltak kiscsepcséni nemesek, kik a nagycsepcséni birtokokra jogot igényelvén, maguknak ezen képzelt tulajdonjog ürügye alatt „de utraque Csepcsén“ praedicatumot kezdték használni, de ezen meg nem illető jognak hivatkozása az esztelenségnek volt a jele; s így közmegejtés tárgya. Az 1773. évben a megye előtt a Nagycsepcséniiek által Vladár Pál nevében beterjesztett tiltakozás ezen jogtalan cím bitórlásának véget vetett.

²⁾ Így a cimerek használata sokkal újabb a pecsét használatánál, mert mint láttuk, a nemesi jelvények használata csak a XV. században jöttek divatba, a pecsét pedig mindjárt az ország megalapításának első korszakában használatban volt, amint ez kitűnik Kálmán király törvényeiből (II. Lib. Cap. 3), melyek elrendelik, hogy ha a zsidó a kereszténnyel kereskedést üz, az tanuk előtt a vevő és eladó pecsétjével legyen ellátva (az adás-vevés). A megyék közül az első hiteles pecsétet Sümegh megye használta, a többi megye követte 1550 körül, amint ez az 1550. évi t.-c. 56. articulusából kitűnik.

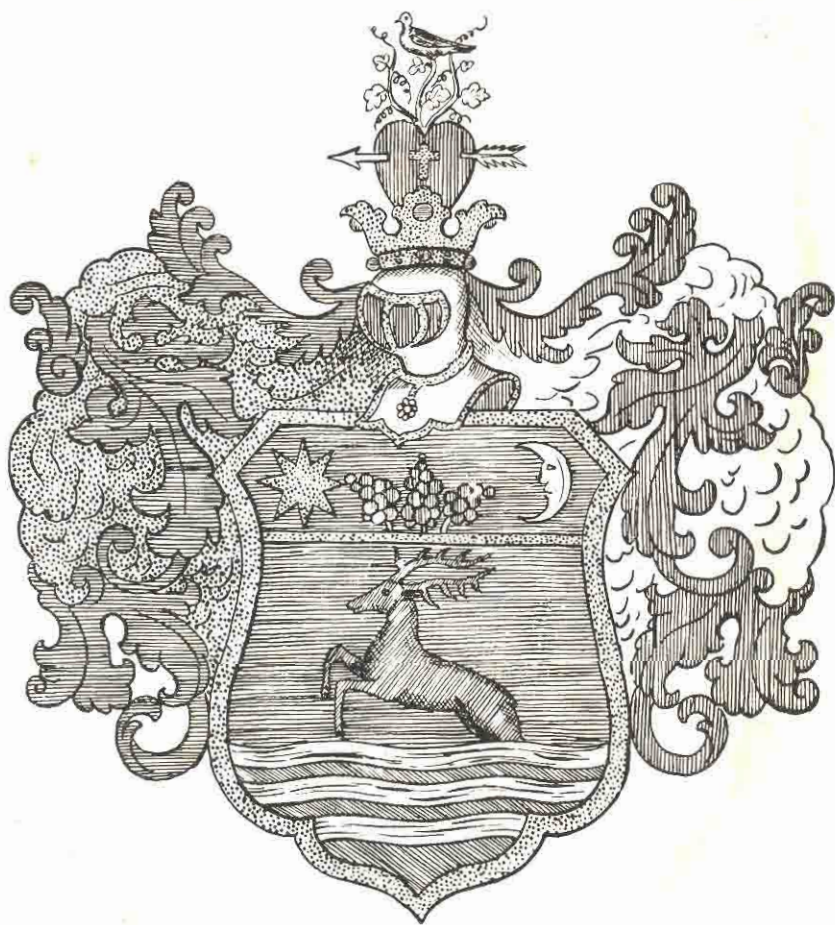
folyam, mely felett jobbra természetes színű szarvas fut, hátsó lábaival a folyóban elmerülve, első lábai pedig a folyó felett ugrásra. A pajzs felső mezejében ezüst holdsarló s arany csillag között természetes színű három szőlőfürt. A nyílt sisak arany koronáján vörös színű sziv áll, közepében kereszt, s ezüst nyíllal átszúrva. A szivből három természetes színű szőlőág (kocsány) nő ki, melynek középsőjén természetes színű galamb ül.

Foszlányok (takarók) arany-kék és ezüst-vörös.

A Nagy- és Kiscsepcséniek kezdettől fogva ezen régi cimert használták, mint ez régi emlékeken és az okmányokon is található pecsétlenyomatokból látható.

A jelenben élő nemesek azonban a most leírt cimert használják ugyan, de a pajzsbeli szőlőfürt nélkül s a szivből nem szőlőág, hanem hármás fehér liliom emelkedik ki, melynek középsőjén ül a galamb.

Ámbár ősi használat után s így jogilag is az előbb leírt cimernek mint egyedüli helyesnek kell elsőbbséget adnunk, mindazon által, mivel a jelenben élő Vladárok az egyszerűbb, szőlőfürt nélküli cimert használják, óhajuknak eleget teendő, közlöm mind a két cimerrajzot. A régi hiteles cimert az itt látható rajz tünteti fel, a tévesen használt újabbkori cimert pedig a mű külső cimlapján s belső első oldalán levő címer mutatja be.

II. Rész.

V.

A Muthna-Csepcséni család jogtörténeti leszármazásának korszaka az első birtokszerzésnek idejéből az 1523. évi örökvallásig. (Fassio perennalis.)

A Muthnai család a Cserneki családból veszi eredetét.

A történelemből tudjuk, hogy a scytha nemzetségből származott tatároknak vad hordája IV. Béla király idejében lakhelyeit elhagyván, először a szomszédos tartományokat igázta le vad kegyetlenséggel. Sarmatia elfoglalása után rablás és gyujtogatással Ruthén-Lengyelországot és más földrészeket is hatalmába kerített. Ez alkalommal a kunok a tatárok dühétől üldöztetve, 1239-ben Béla királyhoz küldöttséget menesztettek, kegyelemért esdve, hogy mivel az ellenség sokasága miatt atyáik örökségében meg nem maradhatnak, őket befogadva, védelmezné meg; megigérvén, hogy mindnyájan elfogadják a keresztény hitet. Béla király kérésüket meghallgatván, a tiszánineni részt engedte át nekik. Ezen sérelmekhez járult még, hogy a király nemcsak az érdemes magyaroknak nem adott donatiót, hanem még az adományozottakat is visszavette s foglalta s mintegy dühöngött az ország főuraira (a II. Endre alatt lezajlott gyászos esemény miatt) s így a nemes családok nagyon elszegényedtek.

Ezen események után egy évre a barbár nép kegyetlen serege Magyarországra is betört s mivel a betörés okát a magyarok a kunokra hárították s emiatt a magyarok Kuthent, a kunok fejedelmét családjával kiirtották, a magyarok ellen támadtak s a tatárokhoz csatlakoztak s Magyarországot több éven át pusztították s mindent tüzzel-vassal, gyilkolással kiirtottak, egy községet sem

hagyván épen; s kiirtván az embereket, Bulgáriába¹⁾ tértek vissza zsákmányukkal.

Magyarország kétségbeejtő pusztasággá válván, IV. Béla minden gondját az ország benépesítésére fordítá, s hogy az így elnéptelenített országot lakókkal betölthesse, 1244 körül nemcsak a kunokat hívta vissza, de a világ minden részéből földmivelő és pórnépet, ugyszintén katonákat (nemeseket) és szabadalmasokat hívott Magyarországra királyi kiáltvánnyal (edictum) s a jövevényeknek állásuk kívánalmához képest földeket és birtokokat adományozott, mint ez a királyi kiáltványnak tartalmából kitűnik, mely ekképpen hangzik (Pray György történetében):

„Béla, Isten kegyelméből Magyarország királya etc. Adjuk tudtára mindenkinek, hogy miután országunkba Isten meghagyásából a tatárok betörték s a lakosok nagy részét vagy kiirtották, vagy fogságba hurcolták, s az ország, mely előbb lakosokkal birt, sok helyen pusztasággá változott; királyi kiáltványunkkal felhívjuk a világ minden részéből a földmivelő embereket, mind a katonákat az elpusztított és elnéptelenített földeknek benépesítésére s a hívásunkra bejövőeknek országunkban lakás céljából földeket és birtokokat adunk és jelölünk ki nekik állásuk igényeihez képest. Adatott Demeter mester, a király vicekancellárja által az Ur 1263-ik évében.“

Jóllehet, feladatunkhoz nem tartozik a magyarországi események tüzetesebb ismertetése, a felhozottakat is csak azért érintettük e helyen Magyarország történetéből, hogy ezekből s a hozzátartozó tartományok viszonyosságából a Muthna család eredetére következtetéseket vonhassunk, s hogy így minél valószínűbb, s a tények által igazolt legyen azon tény, hogy ezen családnak a szlavoniai²⁾ Csernek városból való leszármazása realizáltassék.

Mert éppen ezen idő után, midőn a tatár kegyetlenség elpusztította Magyarországot, a 10 személyből álló Cserneki nemesek

¹⁾ A legrégebbi időkben, 880 körül Bulgária Kumanián kívül magában foglalta Pannoniának a Duna és Tisza közti részét is egész Ruthén és Lengyelország határáig, hol szlávok és bolgárok laktak. Különben Szlavonia, Horvátország s Pannonia egész a Dunáig a görögök uralma volt, később a rómaiak legelője (pascua Romanorum).

²⁾ Szlavóniából sok kitűnő család és tudós férfi származik, mint az évkönyvek mutatják és igazolják; ilyen pl. Vitéz János, Pannonius, Raguzán, Tubero, Drasskovics, Dudics, a Szmirniai család, Szulyovszky, Erdődy, Trenk, Dessőffy.

családja is ekkor költözött az országba s ekkor lett megerősítve Béla király által a család első adománya, mint lejjebb látni fogjuk.

Csernek városa.

Bonfinius Antal (Decr. I. Libri I.), a magyar nemzet történetírója azt kérde egykor, miért van Magyarországon oly sok Alba = Fehér nevű város? A kérdés megoldására azon érvet hozta fel, hogy a magyarok mint a hunok utódai, a hunok pedig a Leucis, vagyis az albánoktól, kik ismét a scytáktól erednek — származnak, s így őseiknek, az albánoknak nevét és emlékét megtartották, sőt az általuk alapított városokat is azokról nevezték el Alba, vagyis Fehér, Fejérnek, mint pl. Székesfehérvár, Gyulafehérvár, Belograd (Albagrád).

Talán nekem is azon kérdésemre, hogy miért van oly sok Cherna, Cserna = Fekete nevű hely Magyarországon s a hozzátartozó részekben, hasonló érvem volna, de e tekintetben nagy ür táton, hacsak nem vesszük azt az ellenkező szempontból, hogy a Cherna nevű nemzetség nem albán, sem nem hun eredetű, hanem más néptől származik.

Valóban, valamint Magyarországon, úgy a külső s idővel a hozzákapcsolt tartományokban is sok Cherna, vagyis Cserna nevű hely van, melyek régi elnevezésüket maig megtartották. Ilyen hely volt a megyében Namzalon Jánosnak adott Chornaföld, vagy Chornakov, hasonlóképen a Jezerniceföld, melyet régen Chernata fiai birtak, ugyszintén Rakouch (Rákóc) földje, melyet Béla király 1244-ben Chernelk fiainak adományozott, mit a Bebek-féle inquisitio bizonyít. Így Albertföldre idővel Csernák földje, a Csernyánszky család tulajdona s jelenleg is Sarnóca, vagyis Vachotfalván folyó patak a Csernyakov nevet viseli.

De az ország más részében is, sőt a kultartományokban is ilyen nevek gyakran fordulnak elő. Szlavóniában a Chernelk dynastiától származik a Desseöffy család praedicatuma; így Csernigrád, a hajdanta erős várnak nyomai még látszanak (talán Csongrád).

Az előzményekből bizonyos az is, hogy régebbi időkben a Villa = város elnevezés alatt csakis nagyobb helyek a jelenlegi városoknak

(civitas vagy oppidum) megfelelő elnevezések értendők,¹⁾ miből következik, hogy a Muthnai család elődei, mint Csernek városának részben urai, itt nagyobb s jelentékenyebb javadalmakat birtak egész I. Lajos király idejéig s ezen Csernek városa azon okból, mert birtokosai Magyarországra költözködtek s így vendégeknek és jövevényeknek²⁾ tekintettek, ezért már előbb kellett létezniök, ha nem is Magyarországon, de a Magyarországhoz tartozó kültartományokban; s ezen hely volt a szlavóniai Csernek, honnan a Desseöffy család praedicatuma is származik.

A Csernek család ősiségéről s a Muthna-Csepcsányi nemzetség elődeiről.

A Cserneki családnak legrégibb eredetét a Muthnai nemesekre átszármazott okmányokból megállapítani annyit jelentene, mint egy

¹⁾ A Bebek-féle inquisitio kimutatja, hogy hajdanta a nagyobb községek leginkább szabadok voltak s többnyire városi (civitas) jelleggel birtak s Villáknak neveztettek. A kisebb helyek pedig terra, mansio, possessio néven fordulnak elő. Így az összeírás idejében Mossóc oppidum (város), Blatnica pedig possessio, községnek iratik; de mint nevezetesebb királyi városok neve alatt szerepelnek, sőt Bella községe is egykor szabad város kiváltságával birt. Szent István Lib. II. cap. 34. — Szent László Lib. III. Cap. 1. s 11. s az 1351. évi 18. articulusból világos, hogy a nagyobb birtokok, villák (város) neve alatt a Civitates, szabad városokat kell értenünk, a kisebb birtokok pedig mansio, terra, vicus, mega, possessio, szóval község neve alatt használtattak, illetve fordulnak elő. (Kálmán király Lib. I. Cap. 17., 20., 37. s az 1222. évi 17. artic.)

²⁾ Az ország keletkezésének első idejében a fejedelmek kiváló gondja volt az idegenek, külföldiek befogadása és a vendégek táplálása (innét a magyar vendégszeretet), úgy hogy már Szent István I. Lib. VI. Cap. arról szól, hogy a vendégek befogadásában annyi haszon van, hogy a királyi méltóságok közt a VI. helyet foglalja el, mert ott az mondatik, hogy „az egynyelvű és erkölcsű ország gyenge és törékeny“. Ebből következik, hogy már Szent István idejében Magyarország bármily külföldi idegeneknek és jövevényeknek befogadó, illetve menhelye volt. S mivel megparancsoltatott, hogy a jövevényeket tisztességesen táplálják, ezért idővel a jövevény vendégek száma is szaporodott, elannyira, hogy már Kálmán király idejében (I. könyv, IV. fejezet) törvényt kellett hozni a be nem fogadandó idegenekről, csakis akik esküt tettek s tisztességes jellemű egyének, fogadandók be. Különben, mivel ezen külföldi vendégek, mint az 1222. évi 11. articulusból kitünik, ha tisztességes jelleműek, hivatalviselésre is alkalmasak, s így nemcsak méltóságokra emeltettek, hanem birtokadományokat is kaptak, habár az országon kívül tartózkodtak is; míg végre az 1222. évi 26. articulus elrendeli, hogy akik az országon kívül tartózkodnak, javadalmakat ne kapjanak, vagy ha már kaptak, azokat az ország népének visszaadják. De ezen törvénynek rendelkezése IV. Béla király idejében elévült, mert ő az idegenek iránt tulmenő bőkezűséggel viseltetett, valamint utódai is, dacára az 1458. évi 7—8. és 1471. évi 6., továbbá az 1492. évi 9. s az 1495. évi 5. s végre az 1498. évi 26. t. articulusoknak, nehogy a méltóságokat s birtokokat idegeneknek adományozzák.

rejtvényt megfejtteni. Mert azon első privilegium, melyet IV. Béla király 1263-ban a Csernek családnak adott, csak azt bizonyítja, hogy a családnak tagjai már 1263. év előtt Csernek városában szabadbirtokosok voltak s ezen szabadságukban itt, Turóc vármegyében megerősítettek. De sem a Csernek város adományozásáról, sem pedig a jelzett évet megelőző leszármazásról, mely még talán Magyarországon kívül történt, semmiféle írott adat, de még nyom sincs. De már azon időtől, midőn a család a megyébe jött, nemcsak fokozatos leszármazása, de más, a muthnai birtokot érintő viszonylagos közösségek s körülmények is okmányilag megállapíthatók. Mielőtt a család első eredetét kutatnók, tudnunk kell azt, hogy ezen családnak birtokos részesei királyi szolgáknak (servientes regii), vagyis nemeseknek mondatnak azon készséges szolgálatuknál fogva, melyet a királyi felségnek teljesítettek, s mely által magukat a királyi kegyre méltókká tették, úgy, hogy habár vendégek voltak is, először szabadságaik megerősítését szorgalmazták, bejövetelük alkalmával pedig jelentékeny javadalmakat szereztek maguknak e megyében. A legfontosabb javadalmazás volt azon privilegium, melyet IV. Béla adott szabadságuk megerősítésére, mint ezt a Körmöcbánya város birtokában levő eredeti okmánynak hasonmása bizonyítja a mellékleten:

„Bela Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Lodomeriae, Cumaniaeque Rex, Universis praesentes Literas inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad universorum notitiam tenore psentium volumus pervenire, quod Jank et Paulyk filii Gudrum una cum cognatis suis videlicet Krupech Hubyna, Mylozt, Mladin, Tyvan, Premlad, Zumar, et Poruch de villa Churnok ad nostram accedentes praesentiam supplicando proposerunt, quod cum ipsi sint hospites et voluntarie quandoque in piscationis, quandoque in venationis officio nobis servierunt, propterque quidem servitia mercedem condignam consueverunt ex parte nostra reportare, ne in posterum contra ipsorum libertatem propter huiusmodi servitia nobis inpena aliquid inpingatur, supplicarunt, ut eorum statum et libertatem nostro dignaremur confirmare. Nos igitur ipsorum iustis petitionibus inclinati ipsorum liberum statum et libertatem illibatam auctoritate praesentium confirmamus. Adiicientes ut unus ex ipsis ad exercitum nostrum

cum fieri contigerit nobiscum debeat proficisci. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem praesentes concessimus Litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasii electi albensis Eccae aulae nostrae vicecancellarii dilecti et fidelis nostri anno Dni MCCLX tertio (1263) Regni autem nostri Anno vicesimo octavo.“

Béla, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvát, Rama, Szerbia, Galicia, Lodomeria és a Kunok királya. Üdvöt az emberiség Üdvöztetőjében, mindazoknak, kik jelen levelünket látják. Jelen levelünk erejénél fogva adjuk mindenkinek tudtára, hogy Gudrum fiai, Jank és Paulyk rokonaikkal, ugymint: Krupech, Hubyna, Mylozt, Mladin, Tyvan, Premlad, Zumar és Poruch, Churnok nevű villából színünk elé járulván, kérve előadták, hogy mivel ők mint vendégek önkéntesen olykor halászati, máskor pedig vadászati kötelmeket teljesítettek nekünk, mely szolgálataikat részünkről méltó jutalommal szoktuk viszonzni, hogy jövőre nézve szolgálataikért nyújtott szabad állásuk és szabadságuk meg ne sérthessék, könyörögtek, hogy ezen szabad állásukat és szabadságukat kiváltság-levelünkkel megerősíteni méltóztatnánk. Mi tehát igazságos kérelmükre hajolva, jelen iratunkkal az ő szabad állásukat és sérthetetlen szabadságukat megerősítjük. Hozzáadva azt, hogy közülök egy alkalomadtán tartozik a hadseregbe jönni. Melynek örök emlékéül s erősségéül királyi pecsétünkkel megerősített jelen levelünket engedélyeztük. Adva mester Farkas fehérvári püspök, a királyi udvar alkancellárja, a mi kedvelt hívünk által az Ur 1263. évében, uralkodásunk 28. évében.

A királyi okirat szövegét tüzetesen vizsgálván, következtethetjük:

a) Hogy a nevezett Jank és Paulyk s említett rokonai a Chornuch villában nyert birtokrészt egész Lajos király idejéig, vagyis 1343-ig folyton birták.

b) Hogy ők azon időben, midőn Chornuk városából kiköltöztek s Magyarországon letelepedtek, itt mint vendégek szerepelnek, tehát külföldiek voltak.

c) Hogy miután ők önként szoktak a királynak szolgálatot teljesíteni, mint vadászok és halászok, ezért szabad állásuk és szabadságuk sérthetetlenségét kapták; később pedig, 1263-ban, a muthnai birtok adományozását.

d) Szabadságuk megerősítését, mint a király által adományozott méltó jutalmat, csakis azon okból nyerték, nehogy nemesi kiváltságukon sérelem essék.

e) Szabadságuk megerősítése feltételhez volt kötve, hogy háboru idején egy közülök a király mellett szolgálatot teljesít.

f) Mivel ezen családbeli idegenek is vendégeknek tartottak s tekintve az elnevezések jellegét, mivel ezek akkortájt ez országban használatosak nem voltak s így az elnevezések külső etymologiai jelentése után következtethetjük, hogy ezen család szlavoniai eredetű.

g) Hogy a felsorolt 10 egyén több atyának volt a gyermeke s az 1295. évi megerősítő okmány három atyát említ, Gudrum, Hayk és Byhist.

h) Hogy az atyák nem lehettek közös adományosok (condonarii), sem testvérek, hanem csak egy nemzetségbeliek, vagyis rokonok, de a legrégebbi eredet csakis egy törzsre vihető vissza, mert a privilegiumban mint egy rokon családtagjai említettnek, miből végre következik:

i) Hogyha ezen család az 1263-ig életben lévő 10 rokon egyéntől szaporodott el, úgy tagadhatatlan tény az, hogy ezen szaporodás visszafelé számított 100 évnek leforgása alatt alig történhetett meg s így a Cserneki közös törzs Szent István idejében élhetett.

A Csernekből való kiköltözködésnek okai és az ezeket szolgáló alkalmak.

Chernek (Csernek) város Szlavóniában,¹⁾ nevezetesen Pozsega kerületében feküdt. Midőn 1262-ben újra szárnyra kelt a hír a tatárok újabb betöréséről, a nevezett nemesek azon okból, hogy lakhelyeiben a tatár beütések ellen nincsenek biztosítva, ezen idő körül elhagyták Szlavóniát s Magyarországra költözködtek, fentart-

¹⁾ 779-ben Szlavonia vagy Szavia Horvátországhoz csatoltatott, midőn már előbb Dalmáciát is elfoglalta, míg 1087-ben Horvátországgal együtt Magyarországhoz csatoltatott. 1167-ben a görögök foglalták el; 1184-ben ismét Magyarországra kebelezetett. Idővel Szlavóniának három vármegyéje is, ugymint Pozsega, Valkó és Sirmia (Szerémség) Magyarországra kebelezetett, mint ez az 1477. évi 7. és 1498. évi 16. törvénycikkből kitűnik.

ván maguknak a jogot Chernek városára is, melyet csakis 1343-ik évben birtokcsere útján engedtek át Lajos királynak a chepcheni királyi birtokért. Azért költözködtek tehát leginkább ide, hogy biztonságban lehessenek, vagy ami szintén valószínű, hogy mint halászok és vadászok a hegyes erdőségek s völgyek vizeiben a vadászatot és halászatot folytassák, tudva azt, hogy akkor Thuróc vármegye nagyobb kiirtatlan területekkel rendelkezett. Ez okból állandó lakhelyet szereztek maguknak a vadászati szempontból is előnyös muthnai erdőségekben s a muthnai birtokadományozással szabadalmaik s nemesi kiváltságaik megerősítését is megszerezték.

Vladár Károly eme állítását, hogy a Muthnai, illetve Nagy-csepcsényi nemesek Szlavóniából, Pozsega kerületéből származnának, Nagy Iván tagadásba veszi. Ezzel szemben a Vladár család fentartja magának ősi tradícióját, mely nemzedékről-nemzedékre átszármazott, s jelenleg is él ezen családban ama ősi hit, hogy ősei Szlavóniából költöztek ki Thurócba, s nem fogadja el Nagy Iván állítását, illetve ellentétes feltevését, mivel Nagy Ivánnak nem állottak rendelkezésre okmányok vagy ősi iratok. Nagy Iván szerint a Vladár család a turócmegyei Csremosnó községből származott volna. De ezen feltevést megcáfolja ama történeti tény, hogy e helység a besztercebányai oldalon feküdt, már pedig a család ezen oldalon soha sem birt ingatlannal. De legfényesebb bizonyíték eme feltevés ellen az, hogy Csremosnó csak a XV. század elején telepítettett s így történeti fejlődése s szereplése is csak ezen időig vihető vissza.

Megjegyzendő továbbá, hogy míg a donationalis okmányokban rendszerint megemlítetik, hogy az adományozott birtok Thuruch megyében fekszik vagy létezik, Csernekre vonatkozólag sehol említés nem tétetik, hogy az Thuruch megyében van. De feltéve azt, hogy a thuróc megyei Churnoch vagy Chornok vagy Chernakov azonos volna a Chernekkel, honnan a Vladár család ősei kijöttek 1263 előtt, akkor az 1263. évi Béla király privilegiuma is concambium, birtokcsere volna, hogy tudniillik a király a turóc megyei Chernakov helyett adja nekik Muthnát; már pedig ez az eredeti IV. Béla király privilegiumából semmikép ki nem magyarázható; annál kevésbbé, mert 1262-ben Béla király a turóc megyei Chornak-ot Namzalon fiának, Jánosnak adományozta, tehát egy évvel

előbb a muthnai birtok adományozásánál; s végre ha Chernek és Chernakov egy s ugyanazon birtokra vonatkoznék, akkor akár 1262., akár az 1263. évi donatióban jeleztetnék, hogy a király elvette ezektől s adta Namzalon fiának. De legfőbb argumentum a család ama állítására, hogy őseik a szlavoniai Chernek-ből s nem a turóc megyei Chernakov-ból származnak, az, hogy midőn ők a király előtt személyesen megjelentek de „*villa Churnoch, advenae et hospites*“, jövevények és vendégeknek mondatnak az 1263. évi eredeti donatióban, már pedig, ha a thuróc megyei Chernakovból járultak volna a királyhoz mint szabad nemesek, a királyi donatió nem mondhatta volna őket jövevény vendégeknek. Feltételezhetjük tehát s elfogadhatjuk a család ősi traditióját, hogy a Vladár család ősei Magyarországra beköltöztek a tatár pusztítást követő bevándorlási korszak idejében s eme feltevésünket az 1263. s 1295. évi eredeti okmányok is támogatják. A kiköltözési helyre nézve pedig elfogadja a család a Vladár Károly művében foglalt érveléseket s a történelmi eseményekből átvett indoklásokat.

A muthnai jogok első szerzése.

Mint láttuk, a Cserneki nemesek alig hogy Thurócban megtelepedtek, ezen esemény nagy örömet szerzett a benlakók között, mivel 1262-ben újra szárnyra kelt a hír, hogy a tatárok beütni készülnek Magyarországra. Béla király azonban hatalmas sereget gyűjtven össze, a tatárok egy részét levágta, a másikat pedig kiűzte.

A tatárok kiűzése után a Cserneki nemesek, miután szabadságukban királyilag megerősítették, s így már semmi rossztól sem tarthattak, hogy a Csernek városára nyert tulajdonjogot továbbra is fentartsák, egyik része visszavágyakozott ősi székhelyére, s fele része, vagyis öt egyén, u. m. Mladin, Tyván, Premlad, Zumár és Poruch Csernekbe tért vissza, másik fele része pedig Jank, Paulyk, Krupech, Hubina és Mylozt Thuróc megyében tartotta meg lakhelyét.

Hogy mi történt a Chernekbe visszatértekkel, s mily viszonytagságokon mentek keresztül, okmány hiányában semmi bizonyos

sem állapítható meg, csak annyit tudunk, hogy a visszatértek Cserneken birtokjogaikat egész 1343-ig folyton gyakorolták. A Thurócban visszamaradtak pedig, mivel itt egyáltalában nem volt lakhelyük, hová legalább fejüket lehajtották volna, azért még ugyanazon évben, melyben privilegiumok királyi megerősítést nyert, vagyis 1263-ban Gudrum fiai, Jank és Paulyk, Hayk fiai, Hurubina és Krupech, ugyszintén Byhis fia, Mylost (1295. okmány), a Szlavoniába visszatért rokonok kivételével, mint jövevény vendégek Turch-ban bizonyos Muthna nevű elhagyatott erdőt, mely nekik mint délről jövőeknek menhelyet adott, kértek a királytól adományul. Mivel pedig ezen birtok Jakou zólyomi ispán (comes) értesítése folytán királyi joghatóság alatt levőnek találtatott, ezért örök joron és a privilegiumban jelzett határok mellett a nevezett 5 nemesnek adományoztatott. S jóllehet, a birtokbeállításra nézve semmiféle írott nyom nem létezik,¹⁾ de hogy a nevezett nemesek ezen adományos erdőnek a birtokában és haszonélvezetében voltak, abból is kitűnik, mivel ha Turócban sehol sem létezett volna birtokuk, állandó lakhelylyel sem birtak volna; de akésőbbiekben látandjuk, hogy a nevezett nemesek a muthnai részt mindig birták.

A muthnai birtokjog fejleményei s egyéb események a chepchéni birtokcseréig, 1263—1343-ig.

Valamint a Szlavoniába visszatért öt egyénnek rokonai Csernek városában levő birtokukat megtartották, úgy a Muthnán maradtak is élvezték az új adományozást, sőt a régi Cserneki (de Chernek) praedicatumot még 30 év múlva is használták s így a régi birtokjogban és szabadságukban megmaradtak.

Az 1290. évben Janknak fia Hock, Krupech fia Benk s Tyvánnak fia Bistalus a churnokbeli többi rokonokkal (vagyis mind a turóc megyei Muthnai, mind a szlavonai Cherneki nemesek) a király színe elé járulván, felmutatták III. Endre király előtt boldogemlékü nagyatyjának IV. Bélának 1263. évi privilegiumát, mely nemesi

¹⁾ Ez azonban nem feltűnő, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a XIII. században a birtokbeállítás (statutio) nemcsak hogy kevésbé volt szükséges, de alig lehetett hallani. De 1300. év után a birtokbeállítás már szokásban volt, mit sok okmány igazol. De azon törvényes szokás, hogy az adományozás keltétől számítandó egy év alatt azt foganatosítani kellett, ez a XV. század elején kezdődött. Zsigmond király 1404. évi I. Decr. értelmében a statutio mint elengedhetlen kellék említettik a birtok haszonélvezeténél.

szabadalmaik megerősítéséről szólott, kérvén a királytól, hogy az ő privilegiumukat átiratban megerősíteni kegyeskednék. III. Endre tehát a jelzett évben a IV. Béla király privilegiumát szóról-szóra átiratván, ezt a kérelmezők számára megerősítette. Ezen eredeti megerősítő privilegium Körmöcbánya város levéltárában őriztetik, melynek szószerinti szövege ez:

Andreas, Dei Gratia Hungariae etc. Rex Omnibus Christi fidelibus psentes Literas inspecturis Salutem in Dno sempiternam. Ad universorum notitiam tenore psentium volumus pervenire, quod Hock filius Jank, Benk filius Krupech et Bistalus, filius Tyvan ac alii cognati ipsorum de Churnok ad nostram accedentes praesentiam exhibuerunt nobis privilegium Dni Bele regis felicis recordationis avi nostri Carissimi super libertatibus ipsorum confectum, petentes a nobis cum Instantia, ut ipsum privilegium ratum habere nostroque dignaremur privilegio confirmare, cuius quidem privilegii tenor talis est. Bela Dei gratia Hungariae, Dalmatiae Croatiae, Ramae, Serviae, Lodomeriae, Cumaniaeque Rex. Universis psentes Literas inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad universorum notitiam tenore psentium volumus pervenire, quod Jank et Paulyk filii Gudrum una cum cognatis suis videlicet, Krupech, Hubyna, Mylozt, Mladin, Tyvan, Premlad, Zumar et Poruch de villa Churnok ad nostram accedentes praesentiam supplicando proposuerunt, quod cum ipsi sint hospites et voluntarie quandoque in piscationis, qundoque in venationis officio nobis servierunt, propterque quidem servitia mercedem condignam consueverunt ex parte nostra reportare, ne in posterum contra ipsorum libertatem propter huiusmodi servitia nobis impensa aliquid inpingatur, supplicarunt, ut eorum statum et libertatem nostro dignaremur privilegio confirmare. Nos igitur ipsorum iustis petitionibus inclinati ipsorum liberum statum et libertatem illibatam auctoritate psentium confirmamus. Adicientes ut unus ex ipsis ad exercitum nostrum cum fieri contigerit nobiscum debeat proficisci. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem psentes concessimus Litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Farkasii Electi Albensis Eccae aulae nostrae vicecancellarii dilecti et fidelis nostri anno Dni MCCLX tertio Regni autem nostri Anno vicesimo octavo: Nos

itaque iustis et legitimis petitionibus Hock, Benk et Bistalus ac aliorum cognatorum eorundem praedictorum ipsum privilegium Dni Bele regis piae recordationis avi nostri Carissimi non abrasum, non cancellatum, nec in aliqua sui parte viciatum, ratum habentes et acceptum de verbo ad verbum pmentibus insertum auctoritate pmentium confirmamus, duplicis sigilli nostri munimine roborando. Datum per manus Discreti viri Magistri Theodorii praepositi Albensis eccae, aulae nostrae Vicecancellarii dilecti et fidelis nostri anno Domini 1290. Regni autem nostri anno primo.

András, Isten kegyelméből Magyarország stb. királya. Üdvöt minden hívőknek, kik jelen levelünket látják.

Jelen levelünk erejénél fogva akarjuk mindenkinek tudtára hozni, hogy Janknak fia Hock, Krupech fia Benk és Tyvannak fia Bisztalus s más rokonaik Churnokról színünk elé járulván, felmutatták IV. Béla király, a mi boldogemlékü legkedvesebb nagyatyánknak az ő szabadságaikról kiadott privilegiumát, alázatosan kérve, hogy azon kiváltságlevelet érvényesítsenők s a mi kiváltságlevelünkkel megerősítsenők. Ezen privilegiumnak tartalma ez: Béla, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvát, Rama, Szerbia, Galicia, Lodomeria és a Kunok királya. Üdvöt az emberiség üdvöztetőjében mindazoknak, kik jelen levelünket látják. Jelen levelünk erejénél fogva adjuk mindenkinek tudtára, hogy Gudrum fiai, Jank és Paulik rokonaikkal, ugymint Krupech, Hubyna, Mylozt, Mladin, Tyvan, Premlad, Zumar és Poruch Churnok nevű villából színünk elé járulván, kérve előadták, hogy mivel ők mint vendégek, önkéntesen olykor halászati, máskor pedig vadászati kötelmeket teljesítettek nekünk, mely szolgálataikat részünkről méltó jutalommal szoktuk viszonzni, hogy jövőre nézve szolgálataikért nyújtott szabad állásuk és szabadságuk meg ne sértsék, könyörögtek, hogy kiváltságlevelünkkel ezen szabad állásukat és szabadságukat megerősíteni méltóztatnánk. Mi tehát igazságos kérelmükre hajolva, jelen iratunkkal az ő szabad állásukat és sérthetetlen szabadságukat megerősítjük. Hozzáadva azt, hogy közülök egy alkalomadtán tartozik velünk a hadseregbe jönni. Melynek örök emlékéül s erősségéül királyi pecsétünkkel megerősített jelen levelünket engedélyeztük. Adva mester Farkas fehérvári püspök, udvari alkancellár, a mi kedvelt hívünk által az Ur 1263. évében. Uralkodásunk 28. évében.

Mi tehát Hock, Benk és Bistalus és a többi rokonaiknak igazságos és jogos kérelmeit meghallgatva, IV. Béla királynak, a mi boldogemlékü legkedvesebb nagyatyánknak meg nem csonkitott, sem legkisebb részében meg nem hamisított privilegiumát érvényesítve s elfogadva, szóról szóra jelen levelünkbe foglaltuk s jelen levelünk tekintélyével megerősítjük s kettős pecsétünkkel megerősítettük. Adatott a mi kiváló mester Theodorius fehérvári prépost, udvari alkancellár kedvelt hivünk által, az Ur 1290. évében, uralkodásunknak pedig első évében.“

Később a muthnai birtokra nézve változások vagy valamely nevezetesebb mozzanatok következtek, mert a muthnai nemesek újból 1295-ben III. Endre király előtt személyesen megjelenván, felmutatták IV. Béla királynak Muthnára vonatkozó 1263. évi eredeti okmánylevelét, melyben a határjelek is bent foglaltatnak s arra kérték, hogy azt átiratban királyi tekintéllyel megerősitené.

Megjegyzendő, hogy ebben már a „nobiles de Churnok“ a Churnoki nemesek e néven nem említettnek, hanem mint „nobiles de Thurch“ turóci nemesek szerepelnek, illetve ezentul már csak a muthnai praedicatum fordul elő kizárólag s így a churnoki vagy cserneki praedicatumot kezdték elhagyni.

Az 1295. évi eredeti hártyaokmány Körmöcbánya város levéltárában őriztetik, melynek facsimiléjét sikerült megszereznem s melynek szövege a következő:

„Andreas Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Rame, Servie, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. Omnibus Christi fidelibus psentes Litteras inspecturis salutem in Dno Sempiternam Ad universorum notitiam tenore psentium volumus pervenire, quod Hock filius Jank, Buda, Isoy et Nicolaus nobiles de Thurch cum caeteris cognatis ipsorum de Muthna ad nostram accedentes psentiam exhibuerunt nobis privilegium Domini Bele regis Hungariae, felicis recordationis avi nostri Carissimi super possessione ipsorum Muthna confectum petentes cum instantia, ut ipsum privilegium ratum habere et nostro dignaremur privilegio confirmare. Cuius quidem privilegii tenor falis est. Bela Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Rame, Serviae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. Universis psentes Litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad universorum notitiam harum serie

volumus pervenire, quod Jank et Paulyk filii Gudrum, Hurubina. Krupech filii Hayk et Mylost filius Byhis advenae et hospites ad nostram accedentes praesentiam, quandam Sylvam desertam Muthna vocatam in Turch existentem petierunt a nobis sibi dari. Verum, quia veritas nobis non constabat nec certitudo utrum nostrae collationi sit pertinens, nec ne, Jakou comiti de Zolum dilecto et fideli nostro dedimus in mandatis, ut nos de praemissis certos reddat et expertos. Qui comes Jakou oretenus dixit nobis praedictam Sylvam collationi nostrae fore pertinentem. Nos igitur iustis ipsorum petitionibus inclinati intuentes ipsos ad servitia nostra promptos esse et paratos pdictam sylvam Muthna dictam cum universis utilitatibus ad ipsam spectantibus, Jank et Paulyk filiis Gudrum, Hurubina et Krupech filiis Hayk et Mylosth filio Byhis et per ipsos ipsorum haeredibus, haeredumve successoribus dedimus donavimus et contulimus iure perpetuo possidendam Adicientes ut unus ex ipsis ad exercitum nostrum cum fieri contigerit nobiscum debeat proficisci. Cuius quidem sylvae metee prout per comitem Jakov didicimus tali modo distinguuntur. Prima meta incipit ab occidente in fluvio Turch, procedendo ad orientem pervenit ad quandam vallem et per ipsam vallem accedendo ad sinistram ad unum Berch, ubi est terrea meta iuxta terram Beene, deinde ad unam viam et ibi est meta et sic ad orientem descendendo per unum Liqueet venit iterato ad unam viam ibi est terrea meta, et per ipsam viam percurrando devenit ad quator metas, quarum una est meta ipsorum, deinde separatur et decurrendo ad orientem videlicet ad quoddam nemus, deinde ad viam magnam quae ducit ad Zolum, inde ad fluvium Bister, et per ipsum ascendit usque ad caput, deinde ad caput fluvii Turch, inde declinando ad occidentem per magnum Berch venit ad pratum Chemerna dictum deinde per Berch magnum decurrendo pervenit ad rivulum Luchna dictum per ipsum descendit usque ad priorem metam et ibi terminatur. In cuius rei memoriam et perpetuam stabilitatem psentes concessimus Litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farkasii electi albensis, aulae nostrae vicecancellarii dilecti et fidelis nostri anno Dni 1263. Regni autem nostri anno vicesimo octavo. Nos itque iustis et legitimis petitionibus Hock, Buda, Isov et Nicolai praedictorum ipsum privilegium

Bele regis felicis recordationis avi nostri Clementissimi non abrasum, non cancellatum, nec in aliqua sui parte vitiatum ratum habentes et acceptatum de verbo ad verbum p'sentibus insertam auctoritate confirmamus duplicis sigilli nostri munimine roborando. Datum per manus discreti viri magistri Theodorii praepositi Albensis Eccae, aulae nostrae vicecancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno Dni MCC nonagesimo quinto (1295) regni autem nostri anno sexto. (L. S.)

András (III. Endre), Isten kegyelméből Magyarország, Dalmátia, Horvát, Rama, Serbia, Gallitia, Lodomer, Kun s Bolgárország királya. Krisztus hiveinek, kik jelen levelünket látják, örök üdvöt. Jelen levelünk erejénél fogva adjuk mindenkinek tudtára, hogy Jank-nak fia Hock, valamint Buda, Isov és Miklós Turchi (turóci) nemesek Muthnáról többi rokonaikkal színünk elé járulván, felmutatták Béla királynak, a mi kegyeletos emlékü nagyatyánknak Muthna nevü birtokukról kiadott privilegiumát, könyörögve kérvén, hogy azon privilegiumot érvényesítve, a mi kiváltságolt levelünkkel megerősitenők. Ezen privilegiumnak tartalma ez: „Béla, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmatia, Horvát, Rama, Lodomeria, Kun s Bolgárország királya. Kik jelen levelünket látják, üdvöt az emberiség üdvöztőjében. Jelen levelünk által akarjuk mindenkinek tudomására hozni, hogy Gudrun-nak fiai Jank és Paulyk, Hayknak fiai Hurubina és Krupech, ugyszintén Byhisnek fia Mylost, jövevények és vendégek Felségünk elé járulván, kérték, hogy a Turch-ban levő, elhagyatott Muthna nevü erdőt nekik adjuk. De mivel az igazság s bizonyosság előttünk nem volt tudva, vajjon azon erdő kir. joghatóság alá tartozik-e a mi kedvelt hivünknek Jakou, zólyomi ispánnak megparancsoltuk, hogy az előzményekről bennünket biztosítva, értesítsen. Nevezett Jakou ispán előttünk szóval elmondá, hogy a nevezett erdő királyi (rendelkezésü) joghatósághoz tartozik. Mi tehát az ő igazságos kérelmüket meghallgatva s tekintve azt, hogy ők készek nekünk szolgálatokat teljesíteni, a nevezett Muthna nevü erdőt, a hozzátartozó haszonélvezetekkel együtt, Gudrun fiainak Janknak és Paulyknak, Hayk fiainak, Hurubina és Krupechnek s végre Byhis fiának Mylosthnak, s általuk örökösöknek s örökösök utódainak adjuk s adományozzuk örök birtoklási joggal. Kikötvén, hogy egy közülök alkalomadtán velünk tartozik jönni hadseregünkhöz háborúba. Mely erdőnek határai,

amint arról bennünket Jakou comes értesített, a következőképen különböztetnek meg: Az első határjel nyugaton kezdődik a Turch-folyóban (lásd a térképen). Kelet felé haladva bizonyos völgybe jön, ezen völgyön felfelé balra haladva egy Berch-(hegy)hez jön, ahol földhatárjel van Bene földje mellett (Beniczkyek ősrégi birtoka Alsóstubnya mellett). Aztán egy uthoz jön, ahol szintén határjel van, és így egy ligeten felfelé haladva, egy utmelletti földhatárjelhez jön, s ezen uton felfelé tartva négyes határjelhez jut, melyek közül az egyik a Muthnaiaké, itten elválva nyugatfelé tart egy cserjéshez, onnét pedig a nagy közuthoz, amely Zólyomba vezet, innét fel a Bister patak forrásához, onnat pedig föl egészen a Turch folyó forrásához; innét nyugat felé hajlik, a nagy hegyen (magnus Berch) át a Chemerna nevezetű réthez jön (ahol jelenleg Szklenó fekszik), innét a Nagyhegyen lefelé haladva a Luchna nevű patakhoz jön, ettől lefelé az első határjelhez s itt végződik.

Melynek örök emlékeül s érvényeül kettős királyi pecsétünkkel megerősített levelünket adtuk. Adatott Mester Farkas székesfehérvári választott püspök, a mi kedvelt s hű udvari alkancelláriusunk által. Az Ur 1263. évében, uralkodásunk 28 évében. Mi tehát Hock Buda, Isov és Miklós jogos és méltányos kérelmei által Béla királynak, a mi boldogemlékü nagyatyánknak privilegiumát, mely ép, sérthetetlen állapotban volt, elfogadva s érvényesítve s jelen okmányunkba szóról-szóra átírva, királyi tekintélyünkkel s kettős pecsétünkkel megerősítjük. Adatott Mester Theodorus székesfehérvári prepost, s udvari alkancellár, a mi hű s kedvelt hivünk által 1295. évben, uralkodásunknak pedig 6-ik évében. (P. H.)

A Muthnai nemesek a birtokot, mely a törvényes elévülés idejéhez volt kötve, háborítatlanul birták, azon véleményben, hogy a megerősített privilegium jogujitást nem igényel, mivel az a folytonos használat által mintegy feltételeztetett. Ez okból az új privilegiummal egybekötött újabb birtokbeállítást — statutiót, valamint fölöslegesnek vagy legalább szükségesnek nem tartották s így a beigtatást elmulasztották.

Az első birtokháborítás.

A Muthnai nemesek a Béla királytól nyert s III. Endre által két ízben megerősített Muthnát 1263—1328-ig háborítatlanul

birták minden nevezetesebb esemény nélkül, csupán a félszázados telep rendezésével lévén elfoglalva.

Délről azonban veszélyes ellenfele támadt a Muthnai nemeseknek Körmöcbánya városában. Róbert Károly a bányászatot felvirágoztatni akarván, nagymérvű privilegiummal ajándékozta meg a várost, ezenkívül pedig Csehországból bányatelepítvényeseket hívott be.

Az 1295. évben kiadott megerősítőlevél keltezésétől 33 év telt el, midőn 1328. évben Kutenbányából s a világ más tájáról is vendég jövevények, bányászok telepedtek le Körmöcbányán. A király, hogy a beözönlött bányászoknak a megélhetést biztosítsa, s a veszélyes s terhes foglalkozást velük némileg megkedveltesse, nekik rendkívüli kiváltságokat, egyuttal polgári jogokat adott s királyi edictumával biztosított, dacára, hogy ezen rendkívüli kedvezmények összeütközésbe jöttek a Muthnai nemeseknek királyi privilegium által megerősített kiváltságaikkal. A körmöcieknek adott „Diploma Carolinum“-nak szószerinti szövege ez:

Carolus, Dei gratia Hungariae etc. Rex. Omnibus Christi fidelibus praesentibus et futuris notitiam praesentium habituris salutem in omnium Salvatore. Providentia Regalis culminis debet ex officio suscepti Regiminis providere, qualiter subiecti gaudeant certa lege, ut distinctis libertatibus eorum ultro non, quam in concessione Regia sit expressum, proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire. Quod nos attendentes Regis gloriam in multitudine populorum crescere, iugiter et augeri, universis hospitibus nostris ad Cremniczbánya congregatis et congregandis, de gratia regiae libertatis speciali, unanimi consilio Praelatorum et Baronum Regni nostri, hanc perpetuae Libertatis praerogativam duximus concedendam. Quod iidem Hospites nostri de ipsa Cremniczbánya ad duo milliaria Terras sive Sylvas Habitatoribus destitutas, vicinas eis, et contiguas Collationi nostrae subiectas absque praeiudicio Iuris alieni Cultui ipsorum et usui applicandi liberam habeant facultatem. Item Iudicem seu Villicum et Iuratos, quos voluerint inter se eligant eorum libera voluntate. Item nullius alterius nisi Iudicis pro tunc constituti Iudicio in omnibus causis adstare teneantur. Qui si in reddenda iustitia ex parte alicuius Co-Hospitis sui, cuiquam fuerit tepidus et negligens ex tunc non

hospites sed idem Villicus ad regiam praesentiam citari debeat eo facto. Item eosdem vel aliquem ex eis, ubique in Regno nostro propter propria sive aliorum quorumcunque Debita nullus valeat impedire, nisi prius ibidem ordine iuris requirat Debita sibi reddi. In caeteris cum omnibus eisdem Libertatibus, quibus Hospites de Kuttunbánya Regni Bohemiae existunt iidem Hospites nostri perpetuo perfruantur. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem praesentes concessimus Literas nostras privilegiales duplicis sigilli nostri novi et authentici munimine roboratas. Datum per manus discreti viri Magnifici Andreae Albensis Ecclesiae Praepositi, Aulae nostrae Vicecancellarii dilecti et fidelis nostri Anno Domini 1328. quinto decimo Calendas Decembris Regni nostri Anno similiter 28. Venerabilibus in Xto Patribus. — Következnek az aláírások. (Körmöcbánya város levéltárából.)

Különösen kiemelendő s megjegyzendő ezen privilegiumban az, hogy R. Károly 1308-ban kezdett uralkodni s 1310-ben az ország Rendei által megkoronáztatott.

A körmöcieknek adott privilegiumban pedig az mondatik, hogy adatott 1328-ik évben s a király uralkodásának 28. esztendejében, ami magában ellentmondás.

Mert ha a király uralkodásának 28-ik évében kelt a privilegium, akkor 1338. évben kellett volna kiadatni. Ezen időszámítás tehát homályt vet az okmány hitelességére. Továbbá magában az okmányban az mondatik, hogy az új kettős s hiteles kir. pecséttel van megerősítve. Errenézve álljon itt a Corpus Iuris H. következő szakasza (159. oldalon): Carolus tria sigilla habuit, quorum duo priora per eundem fuerunt revocata, et privilegia cum illis emanata non servantur, nisi tertio postremo fuissent confirmata. Quod quidem tertium agnoscitur. Nam ab utraque parte scuti sigilli in quo duplicata crux habetur sunt duae figurae draconis.

Károly királynak 3 pecsétje volt, melyek közül a két első általa bevonatott, s ezekkel jelzett okmányok nem léteznek, nem őriztetnek, hacsak a harmadikkal nincsenek megerősítve. S így csak a harmadik pecsét ismertetik el. A paizs mindkét oldalán kettős kereszt van s két sárkány.

A „privilegium Carolinum“ lényege s kiváltságának tartalma a következő:

1. Hogy a Körmöc város szomszédságában fekvő s azzal mintegy összefüggő s a várostól minden irányban két mértföldre terjedő lakatlan és elhagyott földeket és erdőségeket, melyek királyi joghatóság s így szabad rendelkezés alatt állanak, minden idegen jogsérelem nélkül lakásépítés és földmivelés céljából ezen jövevényeknek jogukban és szabadságukban áll elfoglalni.

2. Sáfárt (villicus), illetve bírót szabadon választhatnak.

3. Csak az így választott bírónak ítéletéhez tartoznak alkalmazkodni, ki ha hanyagnak találtatnék, a király elé idézendő.

4. Adósság miatt ezen letelepedetteket senki sem háborgathatja, csak ha törvényes uton marasztaltatott el az adós.

Ezen diplomából kifolyólag a körmöci polgárok tudván azt, hogy a város belterületén nem létezik 2 mértföldre terjedő föld egyik irányban sem, mely királyi joghatóság s rendelkezés alatt állana s amely így idegen jogsérelem nélkül szabadon elfoglalható volna; ezen privilegiumot egyedül csakis használat, illetve jogélvezet címén igyekeztek megerősíteni. S mivel továbbá ezen „Károly-féle privilegium“ csakis az immunitásra vonatkozik, a statutiót, birtokbeigtatást, tényleg soha meg sem kísérelték, mivel a százados használat már nyilvánvaló, vagyis köztudomásu volt. Különben is az ilyféle birtokbeállításnak semmiféle gyakorlati eredménye nem lett volna, mert a birtokbeigtatáshoz meghivandók voltak a szomszédok, kiknek joguk volt ellentmondani, vagy a beigtatás ellen tiltakozni, már pedig fel sem tételezhetjük, hogy ilyen tiltakozók ne akadtak volna. Mert pl. a keleti oldalon Zólyom felé alig egy mértföldnyire a Radvánszky család birtoka volt; a déli oldalon Bars felé a az esztergomi érsek földje, a jelenlegi garamszentkereszti püspöki birtok; nyugatra Nyitra felé alig egy mértföldre a híres bajmóci várnak nagykiterjedésű birtoka; legközelebb pedig Turócban Szent-János hegyén a muthnai földekkel volt határos.

Jóllehet, ezen privilegium használaton kívül maradt, miután pozitív beigtatás által nem érvényesülhetett, mindazonáltal megtörtént, hogy a Muthnai nemesek s ezeknek utódai a körmöci polgárok részéről sokféle ellenséges indulatu fondorlatoknak, hatalmas s hatalmaskodó támadásoknak voltak kitéve, mint ezt lejjebb látni fogjuk.

A cserneki birtokcsere.

A körmöcbányai városi telepítések lezajlása után 15 évre nevezetes esemény történt a Muthnai nemesek beléletében. Akik 1263 körül visszatértek Szlavóniába s Csernek város birtokában megmaradtak, megszállotta ama vágy, hogy Magyarországra visszatérjenek s a 80 év előtt itt letelepedett Muthnai nemesekkel, mint leszármazási rokonaikkal új birtokot szerezzenek.

Hogy a kivándorlást mi idézte elő, erre nézve okadat nincs, csakis a történelmi események egybevetéséből következtethetünk arra némileg.

Az 1340—1343. évek között irtóztató sáskapusztítás dühöngött a Szerémségben, mely Szlavóniába is átcsapott, innét pedig a Magyarországgal kapcsolatos tartományokat is annyira elpusztította, hogy a szőlő levein kívül a vetések és fák leveleit mindenütt elpusztította, minek folytán ezen tartományok lakóit az életfentartásra szükséges élelmiszertől, a gabonától megfosztotta.

Ezen elemi csapások miatt, de leginkább azért, mert Lajos király a dalmát és horvát lázadásokat leigázandó, hatalmas sereggel ütött be, a cserneki nemesek a bellázadások és ellenséges áramlatok színterét elhagyandók, nemzetségi testvéreiktől kértek befogadást Magyarországbán.

De Csernek városa helyett, melyet elhagyni készültek, Lajos királytól cserébe más birtokot kértek, hol nyugodtabban élve, anyagi jólétüket előmozdithassák lehetőleg közel Muthna szomszédságában, s ezen új birtok Chepchen földje volt. S mivel a Muthnai nemesek őket a régebben nyert Muthnai családi jogok közösségébe újból felvették mint egy törzscsaládnak leszármazottait, tehát ezért, de leginkább azért, hogy a Muthnai nemesek az őket jogosan és egyenlő arányban megillető cserneki jogokról nem mondtak le, ezen birtokcserét közakarattal és közmegegyezéssel iparkodtak támogatni s eredményre juttatni.

Az 1343. s 1359. évi hártýára írt okmányok a körmöcbányai levéltárban vannak, melyeknek szövege a következő:

Az 1343. évi birtokcsere adományozás.

Ludovicus Dei gratia Rex Hungariae, Fidelibus suis Conventui de Thuróc. Salutem et Gratiam. Cum nos Possessiones Muthna

lünkkel erősíteniök meg. A convent által kiadott határlólevélnek tartalma ez: Pál, a B. Sz. Máriáról nevezett thuróczi monostor prepostya. Nehogy az egyes események idő múltán mint tova rohanó víz eltűnjenek az emberek emlékezetéből, jogos és méltányos, hogy azok előbizonyosságul írás által megerősíttessenek, ennél fogva adjuk mindenkinek tudtára, hogy Lajos, Isten kegyelméből Magyarország királyának felséges urunknak a következő tartalmu levelét vettük hódoló tisztelettel:

Lajos, Magyarország királya, a thuróci convent hiveinek üdvöt és kegyelmünket:

Mivel mi a Thuróc megyében levő Muthna és Chepchén nevezetű birtokokat Pál fiának, Balázsnak, Buda fiának Endrének, Péter fiának Jánosnak, Pál fiának Miklósnak, Abrahám fiának Abrahámnak és Stank fiának Batisznak thuróc megyei nemeseknek s az ő rokonaik s osztályos testvéreiknek csereképpen az ő Chernakou nevű birtokukért adományoztuk, s ezen birtoknak igazi s régi határait a mi kiküldött királyi emberünk s a ti hiteles tagotok közvetítése mellett kijelölni akarjuk, s abba a nevezett nemeseket beigtattatni. Ennél fogva hűségteknek megparancsoljuk, hogy egy hites tagot küldjete ki a mi királyi emberünkhöz, Fodor János thuróci alispánhoz, kik a határjelölésre kimenvén s a birtokot bejárván, a régi s igazi határokat jelöljék ki s ahol szükséges leendő új határjeleket állíttassanak fel s a szomszédos birtokoktól különítsék el, s az így kijelölt határok mellett a nevezett nemeseket a birtokba vezessék be s annak összes haszonélvezeteibe, ha a beigtatás ellen tiltakozás nem merül fel. Ha pedig a beigtatás ellen óvás tétetnék, az ellentmondókat a törvényes határidőre királyi Felségünk elé idézzék. Kelt Visegrádon, 1343. év. Husvét ötöd napján.

Mi tehát (a convent) Lajos, Isten kegyelméből Magyarország királya kegyes parancsolatának, amint illik, engedelmeskedve, a király emberéhez, Fodor János thuróci alispánhoz testvérünket, a mi egyházunknak örkanonokját Jánost jelöltük ki a megejtendő birtokbejárás foganatosítására, kik onnat visszatérve, egyhangulag a következőket terjesztették elő:

Miszerint a muthnai és chepcheni birtokokra kimenvé, mint azt a kir. joghatóság követeli, meghívtuk oda a szomszéd határos birtokosokat s ezeknek jelenlétében az igazi s régi határokat

bejárván, a nevezett nemeseknek, névszerint Pál fiának Balázsnak, Buda fiának Endrének, Péter fiának Jánosnak, Pál fiának Miklósnak, Abrahám fiának Abrahámnak és Szlank fiának Batisznak s ezek rokonaiknak kijelölték s rájuk ruházták, mivel a beigtatás ellen tiltakozás nem merült fel. Mely ügyre nézve tanubizonyságul függő pecsétünkkel megerősített ezen kiváltságos levelünket engedélyeztük. Kelt mint fent (1343) husvét ünnepi utáni 15-ik napon.

Mi tehát (Lajos) a nevezett nemeseknek Gyula, János és Kelemen, valamint rokonaik igazságos s egyértelmű kéréseiknek, melyeket kir. Felségünk elé terjesztettek pártfogólag, helyt adva s meghallgatva, s a thuróci conventnek minden gyanusítástól ment levelét szóról-szóra átvéve, jelen kiváltságolt levelünkkel jóváhagyjuk s érvényesítve megerősítjük a nevezett nemesek és utódaikra nézve örök időkre. Melynek emlékéül s örök érvényéül kettős függő pecsétünkkel megerősített kiváltságlevelünket engedélyeztük s kiadtuk. Adva tisztelendő Miklós esztergomi érsek s Esztergom megye örökös főispánja által, a mi királyi udvarunk hü s kedvelt Cancellárja által az Ur 1359. évében. (L. S.)

Mint a két okmányból láthatjuk, Lajos király beleegyezett Csernek helyett a muthna-chepcheni birtokcserébe, később pedig megadta nekik a birtokbeigtatásra vonatkozó rendeletet (mandatum statutorium) ama záradékkal: „Cum nos etc.“, melynek erejénél fogva a királyi kiküldött, Fodor János thuróci alispán és egy conventi tag által a Muthna és Csepcsén községek birtokába hivatalosan beigtattattak a régi határok mellett (jóllehet, azok határozottan nincsenek kitéve) s a szomszédok és határbirtokosok jelenlétében minden ellentmondás nélkül.

Nagyobb hitelesség okáért mellékeltem az eredeti okmány fordítását.

Ezekből következik:

1. Hogy a csepcséni birtok 1343-ig királyi joghatóságu volt s csak a muthnai birtok szerzése után 70 év múlva ment át a Muthnaiak jogába.

2. Hogy a Muthnai nemesek egyetemlegesen, mindazok, kik 1263-ban Muthnában maradtak, mindazok kik ősi székhelyeikre visszatértek, Csernek városára való jogukat részint névleg (virtuáliter), részint tényleg (actualiter) fentartották s megőrizték 1343-ig.

3. Amint bizonyos az is, hogy a muthnai birtokot 1263-ban kizárólag csakis Gudrum, Haiik és Bihisz fiai nyerték meg, sőt 1343-ig más rokonok kizárásával egyedül ők birták, úgy bizonyos az is, hogy a cserneki rokonok csakis a megkötött csere után jutottak a muthnai és csepcséni birtokokba.

4. Miután a fentebbiekből kiviláglik, hogy a muthnai birtokot még IV. Béla király adományozta Gudrum, Haiik és Bihisz fiainak, a birtokcsere okmányból pedig levezethető az, hogy mind Csepcsén, mind a muthnai birtokok csakis a jelzett 1343-ban cseréltettek el a cserneki birtokért, illetve városért; nehogy ezen fogalmak összekeveredjenek, melyek egymással ellentétben nincsenek, tekintsük a látszólagos ellentét összeegyeztetését:

a) Hogy 1343. évben nemcsak azok, kik 1263. évtől a muthnai birtokban laktak, hanem a Csernek nemzetségből származott összes rokonok, tehát azok is, akik ezen évig Cserneken maradtak, a cserneki birtokot Lajos királynak engedték át csereképpen;

b) az első, kik 1263-tól itt laktak, nem állíthatják ugyan, hogy ők a muthnai birtokot csere útján kapták, mert azt már a csere előtt régebben birták, de mivel a csereszerződési okmányban nem különböztetnek meg, ennél fogva a birtokcseréig a Cserneken lakott rokonok részére szükséges volt a birtokbeigtatás, s hogy ezen beigtatás foganatosítható legyen, azt be kellett vezetni az igtatást elrendelő parancsba a muthnai birtokcserére is, annál inkább,

c) mert nemcsak Muthna, hanem Csepcsén is jeleztetik a csere-okmányban s kiterjesztetik az egész rokonságra a cserneki birtokért;

d) különben, ha az ügyet kellőleg intézték el, az előbbieket, kik Muthnát őseiktől birták, csakis Csepcsénre nézve kaptak cserét s ebbe be kellett magukat igtatatni; az utóbbiak, kik Csernekből tértek vissza, a birtokcsere részükről mind Muthna, mind Csepcsénre nézve kiterjed s így mindkét birtokba be kellett magukat igtatatni;

e) de nehogy két privilegiumra legyen szükség, valamint Csernek városát együttesen ajánlották fel a királynak, úgy a csere vonatkozó okmány is mindegyikre egyaránt vonatkozott.

A muthnai és chepcheni adományos birtok további fejleménye 1343–1358-ig.

Miután az elősorolt birtokcserélő rokonok a muthna-csepcséni adományos birtokba jutottak, ezután nemsokára, vagyis

1. 1351-ben Palatha Demeternek fia Leonard mint felperes (Actor) és Bennének fia János mint alperes (Incattus) között Alsómuthnára nézve per keletkezett s mely per 1352. évben alperes javára dőlt el, ezen alsómuthnai birtok a másik Muthnától, mely Karasz fia és Jánosé, Pál fiáé Gyuláé, ugyszintén Buda fiáé Endreé s végre Olka, másképp Szlank fiaié Batiszé és Tamásé volt, határok által elkülönített egymástól s Benne fiának Jánosnak íteltetett oda a kir. tábla, illetve előbb Tamás országbíró által az alsómuthnai birtok, hol megjegyzendő,

a) hogy ezen idő körül, sőt a keltezésről számítandó egy századdal később is két muthnai birtok létezett, s az egyik Benne fiaié, a másik a Csernek családbelieké volt;

b) hogy ezen két muthnai birtok mindig megkülönböztetett jog volt; mert Alsómuthna már 1230-ban Bennének, 1266-ban pedig Benne fiainak Erdeu (Endre) és Lukácsnak adományoztatott Béla király által; sőt az 1263. évi adományban, mely a muthnai elhagyatott erdőre vonatkozik, Benne földje mint határos birtok említettik. Jóllehet, a Felsőmuthnai nemesek ezen birtokot a régi határjelölésekkel birták, mindazonáltal a szomszéd birtokosok által gyakran háborgattak; miért is

2. 1358-ban Pálnak fia Gyula, Crasznak fia János, Balásznak fia Pál és Péternek fia János Lajos király előtt személyesen panaszkodtak, hogy Gay Mosztknak fiai Miklós, Domonkos, Tamás és László a muthnai birtokból bizonyos részt erőszakkal elfoglaltak.

3. Ugyancsak 1358-ban a Muthnai nemesek muthnai birtokukat új határbejárással megerősítették.

A dolgok ilyenén állásában, midőn a felsőmuthnai birtokosok 96, illetve 16 év lefolyása alatt a muthnai és a csepcséni birtokok haszonélvezetében lettek volna, történt, hogy részint ama hadi mozgalmak miatt, melyet az ország 1345-ik évtől egész 1350-ig a velenciek ellen viselt, 1358-tól pedig a lythvánok ellen, kik a tatárokkal egyesülve Lodomeriát pusztították, részint azon időben

felmerült többféle családi viszályok miatt, az első eredeti csere-okmányokat — Isten tudja, mi módon — elveszítették s csak a birtokigdtatási parancs (mandatum statutorium) s az erről szóló jelentés maradt meg. Ez okból, hogy jogaikra jobban ügyelhessenek,

4. 1359-ben Pálnak fia Gyula, Karaszun fia János és Istvánnak fia Kelemen, valamennyien Muthnaiak, Jank, Paulik, Krupech, Kubina, Miloszth, Mladen, Tyvan, Premlad, Zumar és Poruch unokáinak és örököseinek nevében és személyében a király elé járulván, a nevezett birtokbeigdtatási okmányokat, melyek az 1343. évi parancsot is tartalmazták, a királynak bemutatták, kérvén őt, hogy egy új privilegiummal, mely azokat egész terjedelmében tartalmazza, jóváhagyván, erősítse meg s érvényesítse ő felsége. Lajos király kérelmöknek eleget teendő, ezen birtokigdtató leveleket (melyek minden kétséget kizártak) szóról-szóra az új privilegiumba bevezettetni rendelte s azt egész tartalmára nézve jóváhagyván, érvényesítette s utódaiknak részére is örök jogilag megerősítette, sőt 5 év múlva ezen okmány, midőn a királyi pecsét Boszniában elveszett, új királyi pecsét ráfüggesztése által 1364-ben megerősítetett.

Ebből következtethetjük:

1. Bizonyos az, hogy valamint a muthnai birtokot 1343. év előtt egyedül Gudrum, Haiik és Bihisz utódai birták, úgy ezen év után, vagyis a csere után, mind a muthnai, mind a chepchéni birtokokat, a jövevényeknek unokái és utódai birták.

2. Hogy a megerősítés Béla király donatiójára is kiterjed.

a) Ugyanis Gudrum és fiai, sőt a tőle származó összes utódok is, mindig majdnem az első helyen említettnek a közös okmányokban, ebből világos, hogy a Gudrumtól leszármazott ág akár kor, akár tudomány, avagy tekintély tekintetéből a többit felülmulta.

Körmöcnek első kísérletei Muthna elfoglalásáért.

Semmiféle okmány nem maradt fenn, melyből megállapítható volna, hogy Körmöc városa a Károly-féle privilegiumból kifolyólag erőszakos kísérleteket tett vagy alkalmazott volna Muthna elfoglalásáért egész 1360-ik évig. De ezen évben szaporodván a város

lakóinak a száma, hogy az 1328. évi privilegiumnak érvényt szerezzen, enyhébb foglalási kísérletekhez kezdett folyamodni. De mint láttuk, keletről a Radvánszky család és a zólyomi vár tulajdonosai, délről az esztergomi érsek, nyugatról pedig Bajmóc várának urában hatalmas ellenfelet talált, kikkel a harcot felvenni félt. Ennélfogva erőszakos kezeit Thuróc vármegye északi része felé terjeszté ki, azon birtokosoknak földje ellen, kiket leggyengébbeknek talált.

A város ezen célját és törekvését annál könnyebben elérhette, tudva azt, hogy a Muthnai nemesek ezen időben legnagyobb gondjukat az újonnan keletkezett Chepchén föllendítésére fordították, s inkább oda húzódtak a zaklatások elől különben is a zord erdőségekből.

A körmöci civisek pedig élvén az alkalommal, az elcserélt birtokoknak egyikét, az egész Muthnát elfoglalták, 1367-ben Lajos király parancsára vissza kellett adniok a Muthnai nemeseknek.

De 1368-ban a Muthnai nemesek, nevezetesen Pálnak fia Gyula, Balázsnak fia Pál, Istvánnak fia Kelemen, Crasznak fia János, Péternek fia János, Batisznak fia Bálint, Cognónak fia Pál, Biuka fia Péter, Zanzának fia Péter, Iwánnak fia Tamás és Pžehánnak fia Mihály azon okból, hogy a muthnai birtokokat az idegen beavatkozások és mindenféle támadásoktól megvédhessék, Lajos királytól birtokhatárló parancsot eszközöltek ki, melynek folytán a birtokbejárás a királyi kiküldött s egy conventi tag által foganatosított. Ezen határlólevél értelmében a muthnai s a hozzátartozó Chamarna rétnak határai Bajmóc várától a Thuróc folyó forrásáig terjesztettek ki s a határkiigazításról a királynak jelentés tétetett s ezen birokhatár kiigazítása ellen a jelenlevő szomszéd-birtokosok közül senki sem protestált.

Midőn a Muthnai nemesek földterületeiknek határait így megállapították, hogy ezen birtokbejárásról maguknak teljes s hiteles adatot, illetve okiratot szerezzenek, 1368-ban András királynak 1295. évi megerősítő privilegiumát, melyben Béla király 1263. évi donatiója is befoglaltatott, a birtok határjelöléseivel együtt, ezen alkalommal a thuróci convent hiteles pecsétjével megerősítették.

A muthnai telepítvények, vagyis Advocatiák és Iudicatusok.

Ezen időben keletkezett a muthnai telepítvény, vagyis a muthnai birtoknak ugynevezett Advocatiája, illetve bírósága (Iudicatus). Mi volt ezen advocatia, s mit jelentett, az előzményekből biztosan nem lehet kimutatni. Ugy látszik, hogy régente ezen advocatia átíratást (inscriptiót) jelentett, avagy scultetiát s az ilyenmű scultetiák vagy advocatiák használata gyakori volt, így a thuróci registrumban is előfordul „Advocatia Villae Május (Mossóc), Scultetia Villae Béla.“

Nézetem s szerény véleményem szerint a Iudicatus örökösödési bíróságot jelentett, vagyis azon kiváltságos megtiszteltetést, hogy aki ilyen bíróságot kapott, az reá nézve nemcsak megtiszteltetés volt, hanem jelentős anyagi haszonnal is járt, a mennyiben hozzá bizonyos birtok haszonélvezete is volt kötve; s hogy ezen kiváltság bizonyos családnak volt a privilegiuma, lehet mondani: reális joga, melyet azonban a család az összes tagok beleegyező akaratából el is adhatott, mint ezen okmányból is — melynek eredetije a körmöci városi levéltárban van — kitetszik.

Azon nagyobb horderejű kérdés eldöntése merülhetett még fel, hogy a Wladár név használatánál, a kezdő egyszerű V vagy a kettős W betű használata jogosult-e? Vizsgálva a régi okmányokat, véleményem szerint a kettős W betű használata jogosultabb. Hivatkozom e tekintetben egy régi, a fentebb közölt 1383. évi eladási okmányra, hol az van írva: „Benedictus filius Wladár.“

A XV. század végén, 1498-ban Balázs és Márton testvérek a Wladár nevet használták.

Az 1512. évi fassióban az Uriel és Istvánovjé ág őse, Csep-csánszky Wladár György névenszerepel, végre 1785-ben nagycsepcséni és muthnai Wladár János Andrásnak a fia a körmöciek ellen indított pörben szintén a kettős Wladár nevet használta. Mondhatni, hogy egy század lefolyása előtt a kettős W használata általános volt; csak a múlt században kezdték felvenni s használni az egyszerű V-t, mi okból? nem tudni.

Az 1525. éven Wladár Leoncus tiltakozást jelent be a vármegye előtt az 1523. évi fassio perennalis ellen.

A történeti események, periratok, s a Körmöcbánya város

levéltárában elhelyezett okiratok halmaza a Wladár név jogosultsága mellett bizonyítanak.

S habár a mult s a jelen században a család megelégedett az egyszerűbb Vladár alakkal, ezzel nem lépett le a jogosultság teréről s épp úgy felveheti újból a kettős Wladár alakot, amint használhatja usus alapján az ősi muthnai praedicatumot.

Az összefüggés alapján lássuk röviden a Muthna szó eredetét s használati jogát.

Mint az előszóban említém, a muthnai birtokelnevezés a szláv Mutno szótól származik, mely magyarul zavarost, illetve az adományul nyert birtokok s rengeteg erdőség helyi viszonyai után zürzavart. Az I. számú melléklet szerint az eredeti okmányban, a Muthna alak szerepel; de az adományos birtokosok a „nobiles de Mutthna” alakot használták 1263—1343-ig.

Az 1391. évi eredeti Thuruchi Registrumban a Muthna szó „Muchna” alakban fordul elő, Csepcsén pedig Chechen-nek írva; de ezen hibás feljegyzés az írás nehézségeit tekintve, inkább az író deák avatatlanságából származott, mert ily elferdített alakok sehol többé nem fordulnak elő.

S habár az 1263. okmányban is csak egy t-vel fordul elő Muthna, de ezen időtől mindig a muthnai praedicatumot használták, melyhez járult 1343-ban a másik praedicatum „de utraque Chepchén”, mely alakot vegyesen használták még akkor is, midőn a két Chepchén egymástól diplomatische megkülönböztetett, csak a XVIII. századtól kezdve tartották be stricte a nagy- és kiscsepcséni megkülönböztetéseket.

Mint említém, ezen ős nemesi család 1263—1343. kizárólag a muthnai, néha a „chamarna rétü” praedicatumot használta, 1343-tól pedig vegyesen, felváltva. Jóllehet, az ősök kényszerűsége, könnyelműsége, avagy pazarlása folytán a XVI. század elejétől kezdve az összes muthnai hatalmas birtokrészt előzőleg elzálogosították, utóbb pedig eladták a fajzási jog elévületlensége mellett, de iure fentartották maguknak a muthnai praedicatumot. S hogy ennek viselése jogosult, bizonyítja az, hogy Muthnának második ura, Körmöcbánya városa soha nem protestált a praedicatum ellen. Miután ezen neméseknek két praedicatumuk van, az a kérdés merül fel, a kettő közül, melyik az előljáró. Ama jogi elv szerint qui

prior tempore, prior et iure, s a közhasználat jogosultsága szerint is a helyes alak ez „nagycepcséni (vagy kiscsepcséni) és muthnai Vladár N“. De bármely alakban s helyzetben használták is a szláv jellegű s hangzású előneveket, illetve praedicatumokat s a tulajdonnevet, a család hat századon át mindig büszke volt azokra nemesi karakterüknél fogva.

Különösen kiemelendő, s el nem vitázható ama történeti tény, hogy e családra ősiség gyanánt átszármazott ama honfiúi erény s családi büszkeség, hogy e hazának mindig hű fiai voltak, s dacára a név szláv idiomájának, a hazaellenes irányzatok soha meg nem ingatták ősi tradíciójukat. Az ép s virágzó terebélyes fáról alig hullott le fattyuhajtás. S habár idegen talajról lettek is ide áttöltve, de a magyar szellemet, a hazaszeretet szent erényével párosítva, a magyar nemességi adományozással maguknak biztosították. A magyar hazának, a magyar királyi trónnak, melytől nemességüket kapták, a hála lekötelezettsége mellett hű fiai s alattvalói lettek nemcsak külsőleg, de lélekben is, s a hála eme erényeit valamint a multban, úgy a jelenben is féltékenyen őrzik, hogy őseiknek háládatos utódai lehessenek, Sic nos Deus adiuvat!

Midőn a Muthnai nemesség nagyon elszaporodott s ebből kifolyólag kaptak a királytól más földterületet is, az ugynevezett „chepchéni földeket,“ a két, felső- s alsómuthnai család tagjai kényelem s könnyebb megélhetés szempontjából is Muthnáról kiköltözködve, két különálló községet alapítottak, a felsőmuthnaiak Nagychephént, a középsőmuthnaiak pedig Kiscsepcsént. S midőn így házilag s gazdaságilag berendezkedtek, kezdték magukat a nagy- és kiscsepcséni praedicatum által megkülönböztetni. S miután a chepcheni földeket de iure maguk közt felosztották, az általuk alapított két község is külön nevet vett fel, s ezen földfelosztás s község elnevezése mindjárt követte az 1343-ik évi donatiót, illetve concambiumot, mint ez a következő 1372. évi okiratból kitűnik.

„Nos Magister Joannes V. Comes de Thuruch et Judicium de Eodem. Damus pro memoria. Quod Valentinus, Joannes et Mikle filii Bathisz de Kis Chepchyn coram nobis personaliter astando confessi sunt eo modo, quod ipsi omnia bona sua tam mobilia, quam etiam immobilia et omnes utilitates Possessionarias intra se aequaliter divisissent. Insuper Domina Margaretha consors Bathisz

super rebus paraphernalibus et dote pdictos Valentinum, Joannem et Mikle penitus per omnia commisit expeditos et absolutes. Datum feria quarta proxima aube Festum Barnabae Confessoris Anno Dni MCCCLXXII (1372).

Ezen okmány szerint Kiscsepce-séni Bathisznak fiai Bálint, János és Mikle maguk között örökségi birtokaikat, az ingó és ingatlanokat az összes haszonélvezetekkel Thuruch vm. alispánja Magister János és a szolgabírák előtt felosztják, s egyszersmind édesanyjuk nyugtatja őket, hogy női hozományait kikapta. Kelt 1372. évben.

A muthnai telepítvények örökös biróságának adás-vevési szerződése 1383. évről.

László, a B. Szűz Máriáról nevezett thuróci conventnek prépostja. Jelen levelünk erejénél fogva adjuk tudtára a jelen s jövőendőbelieknek. Hogy Muthnai Miklósnak fia István, a muthnai telepítvénynek bírása s Szentmihályi Tamásnak unokája egyrészről, másrészről pedig Chernakomellékei Balázs Péternek fia s Bodornak¹⁾ unokája előttünk személyesen megjelenvén, nevezett István élőszoval a következőket adta elő: hogy ő az őseitől vevés útján rászármazott muthnai telepítvényt és birtokot, a birtokra vonatkozó összes okmányokkal s hiteles privilegiumokkal örök jogon és visszavonhatlanul előttünk eladja vala a nevezett Péter fiának Balásznak 22 aranyforintért, amely adás-vevési szerződésbe a muthnai nemesek előttünk személyesen megjelenvén, önként beleegyezésüket adják, nevezetesen a következők: Jánosnak a fia Mihály a Sz. Mihályról nevezett egyháznak papja (capellanus). Gyulának fiai Péter, István és Tamás, Balásznak fia Pál, Sansának fia Péter, Tamásnak fia István, Mártonnak fia Mihály, Krizantnak fia Benedek, Wladárnak fia Benedek és István, ki Birósnak neveztetik, kik szabadságot adtak Istvánnak arra, hogy a nevezett telepítvényen levő biróságot (advocatiam seu Iudicatum) eladhassa azon joggal, melylyel elődei birták, az összes haszonélvezetekkel, s a birósághoz tartozó járulékokkal s tartozandóságokkal együtt; viszont a nevezett Muthnai nemesek felhatalmazzák a nevezett Péternek fiát Balázst,

¹⁾ A bodorfalvi nemeseknek őse.

hogy a nevezett pénzösszegért Istvántól ezen örökséget megveheti örök jogon s visszavonhatlanul; s ezen eladás ellen előttünk senki nem tiltakozván, függő pecsétünkkel megerősített privilegiumunkkal azt jóváhagyjuk s megerősítjük. Kelt Simon és Juda apostolok ünnepét megelőző szombaton, az Ur 1383. évében.

Ezen eladási levélből következik, hogy az abban megnevezett örök eladó (fatens) az advocatia, illetve Iudicatus birtokra nézve az átíratást a bíró nevében eszközölte, s éppen azon időben, midőn a Muthnai családbeliek az átíratáshoz beleegyezésüket adták, volt egy másik István, kinek magyar neve volt „Birós“. S mivel két István volt, Stephanus iudex, István bíró s a másik Birós István, e két név egymástól különbözik s két külön személyt jelent, az első „Iudex“ mint átírató vagy eladó, a másik pedig mint adományos nemes Birós István, miből önként következik, hogy a bíró (iudex) szónak értelmét, mely a jog képviselőjét jelenti, meg kell különböztetni a birtokot bíró személyétől.

Ezek után a Vladár tulajdonnév eredetére s leszármazására nézve a következőket kell megjegyeznünk: Azon időben, midőn a muthnai advocatia telepítettett, a nevezett iudicatus-telepítvény a birtokosok által hasznélveztetett, s a muthnai családtagok közül némelyek, hogy az örökös birtokot az átíratott, vagyis az advocatusi birtoktól megkülönböztessék, a birtokost jelentő általános nevet használták, s így némelyek a család tagjai közül a szláv jelentésű Vladár vagy Vladatel alakot vették fel (a vladaf-habere-birni igéből), mások pedig a magyar jelentőségű Bíró nevet, mely két elnevezés később tulajdonnév gyanánt rajtok maradt, úgy, hogy már a fentebb említett 1383. évi eladási okmányban Benedeknek atyja Wladárnak iratik, lejjebb pedig egy másik István, anélkül, hogy atyját megnevezné, magát magyar néven Bíró-nak nevezi.

A név eredetére nézve tehát pozitív adatunk nincsen s így csakis az okmányok egybevetéséből lehet következtetni, hogy e név idő múltán használat útján honosodott meg a nagycsepcséni ágban. Vladár Károly ezen nevet per synonymam a Mladen szótól Wlader-vel azonosítja, annál inkább, mert ezen Mladen, illetve Wlader-nek egyik unokája Wladárnak neveztetik az 1383. évi eladási okmányban. De a Vladár család nem ezen ágból származott, mivel ezen ág 1428. év után Imrében kihalt.

A Wladár név használata a XVI. század elején lett általánossá, s usus útján később jogosulttá, habár már előbb is előfordul szorványosan, mint az 1383. okmányban a Wladár és Birós.

A Wladár név legrégibb nyoma s eredete Mátyás király idejére vihető vissza. Eddig a család általánosságban a muthnai előnevet használta Felseu s Középsew megkülönböztetéssel. A Felsőmuthnaiak voltak a későbbi Nagycsepcséniek, a Középsőmuthnaiak pedig Kiscsepcséniek (az Alsómuthnaiak Beniczkyek).

Wladár Balázs és Márton, Balásznak a fiai Mátyás király idejében szerepeltek mint vitéz harcosok a cseh-husziták ellen. Wladár Balázs utóbb vitézségének elismeréseül Mátyás királytól Blatnica várának kapitányává neveztetett ki s mint ilyen nagy vagyonra tett szert s így mint praepotens, vagyonosabb s hatalmasabb, a szláv idioma után, az akkori kor szokásához képest, Wladárnak neveztetett el s utána egészen meghonosult ezen elnevezés s meggyökeresedett a családban. De a hatalmas Balázs fiutód nélkül halt el s így magvaszakadtával hatalmas birtoka is feldaraboltatva, quartalitium útján a leányokra ment át, s csak egy részét örökölte testvére Wladár Márton. Ezen két testvér még 1503-ban egészben birták Felsew-Muthnát, mert ezen évben tiltakoznak a Kiscsepcséniek ellen, illetve ezeknek Középsőmuthna, a két Turtsek, Szklenó s Neustub-ra (Nova Lehota) vonatkozó eladásuk ellen. De 1509-ben már nem éltek, mert nem szerepelnek az első elzálogosító okmányban.

Nemesi nyomozás s a muthnai birtok folytatása.

Eközben válságos és zavaros idők következtek be, melyeknek Magyarország 1385-től volt kitéve; azon időtől, midőn II. Károly (Kis Károly) Forgach keze alatt vérzett el. Ezen alkalmat felhasználva bizonyos liptói Literatus (deák) János¹⁾, különféle okmányokat és privilegiumokat hamis pecséttel ellátva gyártott, s különösen két megyében, Thurócban és Liptóban hozta azokat nyilvánosságra. S midőn ezen gonosz merénylete mindinkább terjedt volna s igen

¹⁾ A nemesi nyomozás alkalmával máglyára ítéltetett. Az ország alsó részeiben hasonló hamisításokat követett el Albert király alatt Zemléni Literatus Gábor (Pars II. Titulus 14).

sok okmány hamisnak bizonyult s találtatott volna, vizsgálat alá vették, ő maga pedig elítéltetvén, máglyán megégettetett.

1. Ez oknál fogva a Muthnai nemesek is Jánosnak fia Mihály nevű pap, Péternek fia Balázs, Mihálynak fia András, Gyulának fia Péter és Zanzának fia Péter jogaikat a legnagyobb óvatossággal megvédelmezendők, Lajos királynak 1359. évről adott privilegiumát, amely minden gyanút kizárt, a thuróci conventtől másolatban (átirat) kivették.¹⁾

2. 1391-ben az eredeti privilegiumok megismerhetése s a hamis okmányok megsemmisítése szempontjából rendeltetett el az inquisitio s küldetett ki a kir. bizottság. Királyi biztosul Bebek Imre országbíró rendeltetett ki, ki alatt Thurócban is a Thuróc-szentmárton városában tartott közgyűlésen szigorú nemesi nyomozás ejtetett meg, mely jelenleg is Bebek-inquisitiónak nevezetik, s ezen okmány jelenleg is a megyei levéltárban, mint annak legdrágább kincse, őriztetik.

Ezen nyomozás alkalmával, valamint a thuróci nemesség a jogaikat illető okmányokat a birtoklási jogcím hitelesítése szempontjából a kir. biztos előtt tartozott bemutatni és a ki be nem mutatta, vagy a birtokjogot kellőleg igazolni nem tudta, az illető birtokot mint helytelen úton szerzettet, elvesztette s az a koronára szállott vissza új donáció végett; eképp a Muthnai nemesek is, névszerint Balásznak fia Pál és Gyulának fia István a muthnai és csepcsi birtokokra ötféle okmányt mutattak fel a bizottság előtt 1291-ben a következő sorrendben:

a) A thuróci conventnek 1358. évről okmányát a muthnai birtok határjelöléséről;

b) Tamás országbírónak ítélőlevele Bene fiának Jánosnak részére 1352. évről Alsómuthnára nézve;

c) az 1343. évi „privilegium Confirmatorium Statutorium“;

d) Lajos királynak 1367-ről Inhibitorium Mandatuma;

e) a thuróci convent átirata 1368. évről a muthnai határok elkülönítéséről;

f) Májusi (Mossóczi) Péter advocatus fiának Mihálynak hátra-

¹⁾ A következő 1388-ban Biuka fia Péter de Csepcesin, Csepcesinben, Székelyn, Muthnán és Lehotán levő részét testvéreinek Pálnak és Damjának, Péter fiainak s Csepcsi Demjén unokáinak a thuróci convent előtt eladja (eredeti okmány).

hagyott özvegye, jelenleg pedig férje Péter, Gyulának a fia, a nevezett Mihály gyermekeinek Péternek és Annának nevében bemutattak bizonyos privilegiumot a májusi advocatia eladásáról, melyet Magister Mikla János¹⁾ László hercegnek, Apulia fejedelmének és nádornak helyettese (alnádor) thuróci ispán s Blatnica várának kapitánya, miután ezen birtok Hankó fiának Miklós advocatusnak halála után tartozásai miatt a hercegre szállott át, a nevezett özvegy urnő néhai férjének Mihálynak 300 aranyért eladott.²⁾

Ezen okmányok igazoltaknak és valódiaknak ismertettek el. De bizonyos az is, hogy a nevezett nemesek kezében még más okmányok is voltak Muthnára nézve, mint például András (III.) királynak 1295. évi megerősítő okmánya, valamint ennek a thuróci convent által kiállított 1368. évi másolata, ezért különösnek tűnik fel, miért nem mutatták fel ezeket is, s inkább azt állították, hogy több okmányuk nincs, pedig 13 év múlva, vagyis 1404-ik évben ezen András-féle privilegiumot használták.

A Bebek-féle összeírásból kitűnik, hogy Körmöc városa 1391. évig egy talpalatnyi földet sem birt Thurócban, mert különben birtoklási cím végett azt bemutatta volna, de mivel semmiféle okmánya nem volt, nem is mutathatott fel, s így legfőljebb 1400. év körül kezdett Thurócba betolakodni, mint lejjebb fogjuk látni.

1368. évi okmányból kitűnik, hogy a muthnai vadonban, illetve erdőségben s különösen a chamarnai réten ezen idő körül telepítettett Szklenár, vagyis Szklenó-Lehota, mely Chamarna Lehotának is neveztetik, így már 1396. évben Csepcsáni Ráz, illetve Rácz Jánosnak fia (discretus) Mihály, nővérének Erzsébetnek részére az atyai örökségekből, ugymint a szklenói, muthnai és chepcheni birtokokból kihasította a leánynegyedét, s azt neki örökségképpen átadta. Ebből következik,

1. hogy az 1396. év előtt csakis egy Csepcsén s egy Muthna létezett, s így a felosztás csak utóbb ejtetett meg;

¹⁾ Magánokiratokban ezen Mikla János Muthnainak is neveztetik, de tévesen, mert Muthnának ispán (főispán) birtokosai soha nem voltak.

²⁾ Ezen advocatia soha nem volt a Muthnaiak joga, mert Gyulának fia István mint férj, Mihálynak szerzett birtokaira semmiféle jogot nem igényelhetett, annál kevésbbé, mert ezen Mihálynak jogutódai még éltek.

2. hogy a két Turcsek és Neustub csakis ezen idő után telepítettett;

3. hogy Körmöc városa sem ezen, sem a következő 7 év alatt mit sem birt Muthnán, mert

4. 1402-ben a nevezett Chepcheni Jánosnak leánya s Chepcheni Istvánnak neje Szklenót, Muthnát és Chepchent zálog útján megnyervén, azokba törvényesen bevezettetett, s jöllehet a szomszédok jelen voltak, ellentmondás nem történt.

A muthnai dolgok felzavart állása.

Azon zavargások, melyek az országban, különösen 1395.¹⁾ évtől folyton dultak, nagy befolyással voltak a magánjogokra és birtokokra is.

Midőn ugyanis ezen évben Bajazet török császár ezen belső zavarokat észrevette, élvén az alkalommal, bejött, s az országot pusztította, s miután a temesvári országgyűlésen elhatározott, hogy a király által eladományozott vagy elzálogosított birtokok s javadalmak a királynak térítettessenek vissza,²⁾ midőn végre a szebeni gyűlésen Laczkovics István menekülő társaival lázadás végett az ülésen elfogatott s lefejeztetett, s midőn maga Zsigmond király is az 1401. évi országgyűlésen elfogatott és bebörtönöztetett, ezen zavarok lecsendesítése után a magyarok Lászlót 1402-ik évben nyíltan királlyá kiáltották ki. Ekkor történt ama baj, hogy Magyarország fejetlenségbe³⁾ jutott, a jogbiztonság megszűnt, s így a gyengébbek a hatalmasabbak által elnyomattak, s a legigazságosabb jogok is erőszakos elfoglalások által a törvényes birtokosoktól elvétettek.

A magyar ügyek ezen ingadozásai között a muthnai jogok sem lehettek megvédhetők az idegen támadások ellen. S a muthnai jogoknak illetően felforgatása annál súlyosabb volt, minél inkább vágyódott azokra a szomszédos Körmöc városa tulajdonjog címének ürügye alatt.

¹⁾ Ezen évben fejeztette le Zsigmond király Budán a 30 nemest.

²⁾ A temesvári országgyűlésnek okmányai elvesztek.

³⁾ Az anarchiára vall azon bevezető rész, mellyel az ország rendei a közügyek elintézésénél élni kezdtek. „Nos praelati, Barones, proceres milites et nobiles Regni Hungariae ad utilitatem Reipublicae inchoatae“, tehát király nélküli köztársaság.

A város rosszakaratu törekvéseire s annak előmozdítására nagy befolyást gyakorolt Zsigmond királynak ama kedvezménye, mellyel inkább a városok, mint a nemesség iránt viseltetett, mert a nemesekben nem sok segílyt remélt.

Ezen kedvezményének különös bizonyágát adta az 1402. évi pozsonyi országgyűlés alkalmával, hová is első ízben a polgárokat (kiket ezelőtt országgyűlésen nem lehetett látni) meghívta¹⁾ s ezeknek politikai jogot és szabadságot adott, s lehet, hogy ezen kedvezmény folytán

1. mindjárt a következő években Körmöc városa a muthnai területet erőszakos kézzel megtámadta, úgy, hogy nemcsak a Thuróc folyót, mely a muthnai határookban a barsi határszéleken ered, foglalta el, de annak több mint felerészét (a vizet) utjából elvezetve, kézileg ásott árkokon Körmöcre vezette, sőt a muthnai erdők és rétek egy részét is elfoglalta, ezért

2. 1404-ben a Muthnai nemesek és pedig Gyulának fia István, Jánosnak fia, illetve Péternek unokája Balázs s Bálintnak fia Márton a Thuróc vizének, az erdő s rétnak megkísérlett erőszakos foglalása miatt a körmöci polgárok ellen Zsigmond király előtt panaszt emeltek.

A per a király előtt folyván le, a Muthnai nemesek, névszerint mint felperesek (A) az 1368. évi határlólevélnek hiteles másolatát mutatták be; a körmöciek pedig nem az elfoglalást, hanem a Károly-féle privilegiumra hivatkozva, a tulajdonjogot vitatták Muthnára nézve, s midőn a király ezen privilegium értelmében új határjelölést rendelt volna el a királyi megbízott s egy conventi tag eszközölése mellett, azon meghagyással, hogy ennek megtörténtét terjesszék a király elé. Ekkor történt, hogy a jelentés kellő időben nem érkezett be s a király más ügyekkel lévén elfoglalva, a perlekedő feleket Gara Miklós nádorhoz utasította, ahol a következő eljárás folyt le:

a) Gyulának fia István és Jánosnak fia Balázs személyesen jelentek meg, Márton pedig megbízott (procurator) által helyettesítette magát.

b) A város képviselőiben Vágner Miklós és Albertus jegyző

¹⁾ Hasonlóképpen az 1404. évi pozsonyi országgyűlés csakis a város küldötteiből (oratores) állott.

jelentek meg s bemutatván a Károly-féle privilegiumot, azt vitatták, hogy a nevezett rét, erdő és folyó a város területén fekszik.

c) A Muthnai nemesek ezzel ellenkezőleg a már egyszer bemutatott thuróci conventnek 1368. évi transumptumán (hiteles másolat) kívül még két okmányt mutattak fel; az első Endre királytól 1295. évről, a második pedig 1359-ik évről Nagy Lajos királytól származott. Ezeket bemutatván, jöllehet a határvonalak mindkét okmányban határozottan ki vannak jelölve, de mivel a körmöciek azt követelték, hogy IV. Bélának 1263. évi eredeti okmányát (mely különben az Endre-féle megerősítő privilegiumban egész terjedelmében bent foglaltatik) mutassák fel, s mivel ezt sem most, sem később nem tudták,

d) azért, mivel Albert jegyző arra hivatkozott, hogy Szklenár csakis csere után telepítettett a város határán;

e) végre az ügy oda jutott, hogy a nemesek ügyvédje fő érvek hiányában a következő határnapon beleegyezett abba, hogy a Május (Mossóc) és Szt. Márton közti távolságot zsinórral mérjék meg és ha Szklenó Körmöctől ily távolságra, tehát két mértföldön belül esik, akkor Körmöchöz, ellenben ha két mértföldön kívül esnék, akkor a Muthnai nemeseknek birtokába megy át. Jöllehet, ezen kimérés a protonotarius és egy conventi tag által ejtetett meg, de a nemesek pocuratora által felajánlott megegyezés jöllehet részrehajlás nélkül történt, eredménytelen maradt.

3. A távolság megmérése után, mivel a két mértföldön belül esett az egész muthnai birtok, a fekete erdő, sőt még más távolabb eső birtok is, történt az, hogy 1405-ben az eljárók az egész ügyet elbírálás végett a király elé terjesztették s így csakis Szklenár-Lehotát a fekete erdővel, nem vévén figyelembe erre nézve a Muthnai nemesek ellentmondását, ezen záradékkal: „Bármely ellentmondás dacára is“, Körmöc városának adták át. Ebből következik, hogy a Károly király által adott privilegium, mely 77 éven át használaton kívül volt, most emelkedett először érvényre birtokbeigtatás által. Az előzményekből világosan következik az is, hogy Körmöc városa ezelőtt a muthnai területen jogosan s törvényesen mit sem birt s így helytelen volt a városnak ama állítása, mintha Szklenár-Lehota csakis a birtokcsere után telepítettett volna a város birtokterületein.

a) Mert Béla király privilegiumában leírt határvonalak ugyanazok, melyek az 1368. évi birtokbejárásnál soroltatnak elő, s ez utóbbi birtokhatárlásból következik, hogy Chamarna-Lehota (mely mely később Szklenár-Lehotának nevezetett), határozottan Muthnához tartozó rész volt, s hogy ezen tartozandósága a Muthnai nemesek részére határoltatott ki.

b) Midőn 1343., 1358. és 1368. években a Muthnai nemesek részére a hivatkozott privilegiumok alapján a birtokigztatások, illetve birtokbejárás és határjelölések foganatosítottak, minden egyes alkalommal felhivattak valamennyien a jelenvolt érdekeltek, a szomszéd-birtokosok, de a Statutorium és Reambulatorium-okmány szövegéből világosan kitűnik, hogy ellentmondó egy sem jelentkezett, már pedig a város bizonyára ellentmond és tiltakozott volna, ha a muthnai területen birt volna valamit.

c) Igaz ugyan, hogy a város 1367-ben az egész Muthnát és a nevezett tartozandóságait elfoglalta, de tartozott azt visszatéríteni; végre

d) mint fentebb láttuk, hogy a város még 1391. évben sem birtokolt Thurócbán, mert ha birt volna, akkor privilegiumát az 1391. évi nemesi nyomozás előtt bemutatta volna.

A város lévén a győztes a nádori ítélet következtében, ennek alapján a statutio érvényesített is végrehajtás által a város által felhozott érvek folytán, de a városnak ezen győzelme csakis a Károly-féle privilegiumra vezethető vissza; de hogy ezen privilegiumnak nyilvános törvénytelenége s a muthnai birtokra nézve indított alaptalan jogigénye jobban és világosabban kitűnjék, röviden a következőket kívánjuk még felhozni.

a) Hogy ezen privilegium csakis immunitativum, vagyis csak a polgárok szabadságára vonatkozik, s melynek tulajdonképpeni tárgya, vagyis lényege, hogy a bányaművelés csak 2 mértföldre terjed s így

b) ha ezen privilegium-donációnak minősítetik, akkor

aa) elévült, mert nélküli a statutiót, sőt mint fentebb láttuk, 77 éven át használaton kívül volt.

bb) Szokáson kívüli és törvénytelen s így jogilag semmis; mert ezen a záradékon kívül „salvo iure alieno“ a donációnak lényeges tartalmát nem foglalja magában. Mert minden donációban

kell, hogy világosan ki legyen téve az elnyerhetésre szükséges 5 cím közül valamelyik, vagyis hogy világosan megjelöltessék az ok és mód, melynek következtében a birtok a koronára vissza szállott, de ezen privilegiumban nincs meg.

c) De ezen privilegium már külső alakjára nézve is

aa) gyanus; mert Károly királynak 1328. évről csak egy pecsétjével van ellátva s kiadva, már pedig Károly királynak 3 féle pecsétje volt; az első a koronázás idejében vésetett, de ezt visszavonta, mert azzal sok hamisítás követtetett el, a másikat Havasalföldön vesztette el, miért e kettővel pecsételt okmányok érvénytelenek, ha csak az ujjal, a harmadikkal nincs megerősítve, melynek mindkét oldalán kettős kereszttel diszitett paizs s két sárkányalak van; vagy ha ezen okmányok Lajos király által 1364. évben megerősítettek, még szintén gyanusak, mint ez az 1342. évi decretumból, illetve az 1364. évi megerősítés záradékából (clausula confirmatoria Ludovici) kitűnik.

Már pedig az 1328. évi keletű ezen privilegium az említett osztályba sorolandó, mert ha a történetíróknak kell hinnünk, Károly király a havasalföldi részeken, ahol a második pecsétet, mely az 1328. évi okmányra van nyomva, életveszély közt elvesztette, de ő csak 1330. év után volt életveszélyben,¹⁾ tehát Körmöcnek privilegiuma a harmadik pecsét alatt, mely egyedül volt érvényes, nem jöhetett, illetve nem adathatott ki, s így miután sem Károlynak utolsó, sem Lajos királynak 1364. év után kiadott pecsétjével nincs megerősítve, a privilegium érvénye elesik.

De ezen okmánynak gyanus volta abból is kitetszik, hogy a Bebek-féle investigatio alkalmával 1391-ben nem mutattatott be, s így azt kell tartanunk, hogy az

bb) nyilvános hamisítás, mert abban az mondatik, hogy kiadatott 1328. esztendőben s Károly király uralkodásának 28-ik évében, már pedig bizonyos az, hogy Róbert Károly 1308-ban választatott meg királlyá s 1310-ben koronáztatott meg, tehát akár 1308, akár 1310-től számíttassék a 28 év, szembeötlő az eltérés az időre nézve s a keltezés idejével semmi módon össze nem egyeztethető, amely körülmény tehát nyilvános hamisítást tételez fel.

¹⁾ Lásd Thuróczy János „Chron. Hungarorum Cap. XCVIII.” című művét; Szeverini János „Edition alt.” 95. lapján.

Ebből következik, hogy elesvén a privilegium érvénye, mint a birtokhasználatnak jogos alapja, elesik maga a jogcim is.

Éppen 1405 körül keletkezett az országban azon szerencsétlenség, hogy a hatalmasabbak, különösen a főurak, bárók, egyházi és világi méltóságok, leginkább pedig a polgárok, a kisebb és gyengébbeken kezdtek hatalmaskodni, rablások és birtokelidegenítések, szintugy vérontás és más erőszak által, úgy hogy ezen alkalmommal az erőszakoskodások megfékezése végett az 1405-ik évi országgyűlésen kellett errenézve üdvös intézkedést hozni, miből következik,

Hogy a város is éppen ezen korszakban, 1404- és 1405-ben lépett a muthnai rész haszonélvezetébe, miért is ezen haszonélvezeti jog nem kiváltság vagy privilegium, hanem erőszak eredménye, s így bünfenyítő eljárás alá vonandó.

Megjegyzendő azonban, hogy feltéve azt, ha netalán a muthnai területen bányák léteztek is, s ezen elvnel fogva Szklenár községe a nemesektől elvétetett s a város használatába állított, de a városnak ezen használati joga nélkülözi a törvényes alapot, mert az 1351. évi 13. articulus figyelemmel volt arra, nehogy a király a nemeseknek azon birtokait, melyeken bányák fedeztetnek fel, megfelelő csere nélkül elvegye, s a törvénynek ezen intézkedése az 1405. évi 13. articulus által is megerősített, melynél fogva a bányászok bizonyos ajándékot, illetve jobbágyi szolgálatot fizessenek (urbarium) a királynak vagy helyettesének.

Különben bármily okból is íteltetett oda, illetve csatoltatott Szklenár községe a városhoz, elég az, hogy a birtokigztatás alkalmával nem vették figyelembe a Muthnai nemesek tiltakozását, s a városnak haszonélvezete csakis négy évig tartott e részen, s így ezen birtokfoglalásnak sem volt eredménye, mert

4. a Körmöc által a Gay Mothr Péter örökösei ellen indított s 1407-ben befejezett perből nyilvánvaló, hogy a megejtett birtokbejárás alkalmával, midőn a határvonal északról délfelé huzatott volna, messze a Bisztra folyón túl a szántóföldek után kettős halomhoz jutottak s ide harmadik határjelzést tettek, úgy, hogy az egyik a muthnai nemesek, a második a Neustub város polgárai, a harmadik határjel pedig Gay Péter fiainak határjelölésére szolgált; s habár bizonyos, hogy a nevezett 1407. évben a város a muthnai

résznek használatában volt is, amely a Gay birtokokkal volt határos a Bisztra patak mellett, mindazáltal a következőkből kitűnik, hogy a város a muthnai résznek ezen használatában mindig háborgatott s annak háboríthatlan birtokában soha nem lehetett.

Ha ezen, a Károly király által adott privilegium alapján a körmöcieknek oda íteltetett volna a két mértföldön belül eső földek birása is, akkor a Csepcséniek nemcsak a Bisztra patakon túl a délfelé terjedő területen, de még a zólyomi határookban fekvő pataknál sem tehettek volna határjelt.

Hogy pedig minél jobban megismerhessük, hogy a város a Muthnához tartozó s a városnak oda ítelt szklenői birtok használatában mindig zavartatott, szükséges még, hogy a Muthnai nemesek ősi jogaira vonatkozó eseményeket röviden jelezzük és pedig

5. mindjárt 1409-ben Csernochamelléki Balázs fiának Pálnak és Balázsnak kérelmére a város Zsigmond király által, illetve parancsára eltiltatik az erdőfoglalástól, mely vétel címén a muthnai birtokhoz tartozott; a következő évben pedig, vagyis

6. 1410-ben Péter fiának Mátyásnak, András fiának Miklósnak, Gyula fiának Tamásnak és Pál fiának Tamásnak, valamint ezek leszármazottjainak, Gyula fiának Istvánnak, János fiának Balázsnak és Bálint fiának Mártonnak mint érdekelt Muthnai nemesek folyamodványára a város a foglalás miatt a kir. táblához idéztetett, mivel ők Muthnát királyi jogadományul Lajos királytól kapták.

Itt mint kir. biztos megemlítendő Kismájusi István.

7. Ugyancsak 1410-ben egyrészről Körmöc városa, másrészről pedig a Muthnai nemesek, u. m. Gyulának fiai István és Tamás, Jánosnak fia Mihály nevű pap, Jánosnak fia Balázs, Péternek fia Mátyás, Andrásnak fia Miklós, Pálnak fia Balázs, Vladárnak fia Benedek, Péternek fia Mátyás, Istvánnak fia Márton, Bálintnak fia Bálint, és Jánosnak fia Bálint, Gara nádor előtt a birságokra nézve s a birói terhekre kölcsönösen kiegyezkedtek, s arra nézve belenyugodtak. De ezalatt az történt, hogy a fennforgó viszálykodás még sem ért véget s nem csendesedett le,

8. mert 1440-ben a Muthnai nemesek, ugymint a szentmihályi pap Péter a saját, valamint osztályos testvéreinek Péternek, illetve utóbbi fiának Mátyásnak nevében Körmöc városát, tekintettel az elsőbirósági ítéletre, újból a kir. tábla elé idéztették s azt kérel-

mezték, hogy a muthnai birtok a régi határok szerint egészítették ki, ezért

9. ugyanazon évben Körmöc városa felhivatott, de a kitűzött időre meg nem jelenván, makacsság címén el lett marasztalva.

10. Eközben a per tovább folyt, s mivel ítéletet csak az okmányokból lehetett hozni, de mivel a Muthnai nemesek okmányai és másféle a muthnai, csepcséni, kismájusi birtokra vonatkozó hiteles irományai egy budai gyógyszerésznél voltak, ki kir. kincstárnok volt, s kinek Muthnai Gyula s Tamásnak fia Gergely adta át, mielőtt a törökök ellen a háborúba ment; de Gergely a harcban elesván,

11. 1446-ban a Muthnai nemesek, János, György, Tamás és Márton, a nevezett Gergellyel való vérszerinti összeköttetésüket igazolván, ezen okmányokat a gyógyszerésztől visszakérték és megkapták, őt a felelősségtől feloldván.

12. De a per eredménye nem tudatik, elég az, hogy a Muthnai nemesek a szklenói birtokban sokáig voltak, mert

13. 1456-ban Nagycsepcséni Mátyásnak fia Gergely, a muthnai és Nagycsepcsénben levő birtok részét a sessiokkal együtt anyjának Dorottyának és mostohaapjának Martissoniusnak elzálogosította, de mivel Muthnán és Csepcsénben curialis helyeken kívül zsellértelkek nem voltak, s így ezek csakis a hozzátartozó Szklenón és Turcseken lehettek.

A muthnai és csepcséni jogok felosztása.

Ha az összes okmányokat, melyek ezen család őseire vonatkoznak, sorban egymásután elszámláljuk s tüzetesebben átvizsgáljuk, nem tudjuk megérteni, hogy a muthnai és csepcséni birtok nem előbb, hanem csak 1430—1440. év körül osztatott fel a leszármazási táblázaton elősorolt Muthnai nemesek közt, mert ezen idő előtt a muthnai és csepcséni praedicatum megkülönböztetésének semmi nyoma nem létezik,¹⁾ miért ebből azt kell következtetnünk és állítanunk, hogy valamint az ezen időt megelőző években ezen ősök mást nem használtak, mint ezen közös praedicatumot „de

¹⁾ Az első meglevő okmány azt látszik igazolni, hogy a felosztás 1434-ben már használat által megerősített.

Muthna et Chepchen“, úgy ezen birtokot ezen időig osztatlan állapotban közösen kellett birniok.

Jóllehet azonban, kevés okmány létezik, mely 1300-tól 1400-ig a Muthnai nemesek leszármazására s a különböző történeti tényekre fényt vetne s az osztozkodási okmányoknak még nyoma sem maradt a mai korra, mindazonáltal ezen homályos ügyben csakis a körülmények egybevetéséből s következtetéséből lehet röviden erre következtetni, hogy ezen felosztás, mint láttuk, 1440 körül hajthatatott végre olyképp, hogy mind a muthnai, mind a csep-csényi birtoknak $\frac{2}{3}$ része a Gudrum, Krupech, Kubina és Mladen családból egyenes ágon leszármazottaknak, egyharmada pedig a Premlad, Zumar és Poruch család leszármazottainak részére jutott (tehát majdnem valamennyi számára, kik 1343-ban Csernekből visszajöttek), s így a birtokelkülönítés, határkijelölés által hajtattott végre. S így azon csep-csényi birtok, melynek terjedelme az egész földbirtoknak mindegy kétharmadrészét foglalta magában, Nagycsep-csénnek neveztetett, ama terület pedig, mely egyharmadrészre terjedt, Kiscsep-csénnek neveztetett, ebből érthetjük, hogy a muthnai birtok is kettő volt, mert már a régi időtől fogva két birtokjoggal bírt, melynek alsórésze Benne fiaié, a másik, vagyis felsőrész a Cserneki atyafiaké volt; úgy ezen felosztási idő után is a felső-muthnai földnek ama része, mely $\frac{2}{3}$ részben a Nagycsep-csényieknek jutott, régi elnevezését megtartotta s a két birtok közt fekvő s a Felsőmuthnából kihasított rész pedig Középsőmuthnának neveztetett.

1. A fentebbiekben mondatott, hogy azon tíz egyénnek, kik Csernekből Thurócba jöttek, akár privilegiumokban, akár más hiteles okmányokban való elsorolása azon kor sorrend-jével tökéletesen megegyezik. Az előző észrevétel annál inkább érvényesül, ha bebizonyul, hogy Felsőmuthna a mellette felső részen feküdt Nagycsep-csénnek, már az akkori gyakorlat szerint, a korra nézve első helyen álló ágának jutott, ellenben az utolsó helyen álló ágának (amelyből a Batisz és a Csep-csányi család származott) az alsóbb helyen fekvő Csep-csén és Muthna (középső) jutott. Vagyis akik először itt maradtak, származott a Vladár, akik másodszor visszatértek, a Batisz és Csep-csányi család.

2. Ezen felosztásból önként következik, hogy azon esetben, ha a két család bármelyike teljesen kihalna, az örökség arra száll,

amely fenmarad, de úgy, hogyha például a Batisz család halna ki, akkor a két család közt később létrejött különleges felosztás értelmében és erejénél fogva az örökösödés a legközelebbi rokon Csepcsánira menne át, de a Nagycsepcséniekre csak akkor, ha mindkét ág (Batisz-Kiscsepcsányi) kihalna és viszont megfordítva.

Különben valamint lényeges különbséget ezen családok közt vonni nem lehet, mert ezen jogok mindig össze voltak zavarva; de bizonyos az, hogy midőn a Nagycsepcséniek valamely leszármazási ága kihalt, az öröklési jog soha sem ment át a Kiscsepcséniekre, hanem a Nagycsepcsénieknél maradt, viszont péld. a Kiscsepcséni Zumár ág kihaltának közbejöttével öröklési joga nem a Nagycsepcséniekre, hanem kizárólag a Kiscsepcséniekre ment át az esedékes rész (esedékesnek azért mondatik talán, mert új felosztás történhetett a Zumár ágból származott atyafiak között).

Ezen egybevetéseket előrebocsátván, hátra van még megállapítani azt, hogy a táblázaton kimutatott családoknak egyes ágai mily számban s mikor haltak ki. Bizonyos ugyanis az, hogy azon időben, midőn a táblázaton a fokozatos leszármazás összeállított, sőt a későbbi időben is a családnak ott elősorolt tagjai, kik a jövevényektől származtak, még életben voltak, de az is kétségtelen, hogy 1500-ig a családnak ezen ágai már kihaltak, mert 1500 után ezekről említés nem tétetik sehol sem, s ez azon körülményből magyarázható meg, hogy Magyarország azon időben a háború színtere volt, különösen 1440-től, s ez okozhatta, hogy a család egyes ágaiban kihalt.

Ezen állításnak alapja a haza történelmében gyökerezik, mi annál valószínűbb, minél bizonyosabb, hogy Magyarország a bel-lázadásokon kívül sok szerencsétlenségeket s vesztett csatákat szenvedett s hadserege sokszor megsemmisült. Ki ne tudná az iszonyu vérontást Várnánál és a Rigómezőn? Mily rettenetes pusztításokat szenvedett a hon, különösen a Kárpátalján az azzal határos részeken a huszita betörések alkalmával mily sok halandó jött össze, midőn 1456-ban Kapisztrán János a törökök ellen keresztes háborút indított (hirdetett) s mely háború nélkül végződött s mily sok nemes vérzett el Mátyás uralkodása alatt, midőn igen gyakran, mondhatni minden évben, 1480-, illetve 1490-ig a németek, csehek, törökök ellen folyt a háború, mennyi áldozatot követelt a

bellázadás. Ily körülmények közt nem csodálhatjuk, hogy ily pusztítások közepette ezen család pusztulása is rohamosan s hirtelen bekövetkezett.

Az 1490—1498. évi események.

Mátyás király halála után II. Ulászló uralkodása alatt sokkal súlyosabb viszályok, belegyenetlenségek törtek ki, melyek a háza fennállását is veszélyeztették, mint ezt a történelem is megerősíti. Ezekből sok baj származott az egyesekre is, miről tanuskodnak az Ulászló király alatt alkotott hazai törvények: mint az 1492. évi I. Decr. 13. és 15. artic., ugy a III. Decr. 3., 9., 10. articulusai.

Bizonyos ugyanis az, hogy a dynasták elnyomták az alsóbbrendűeket, birtokaikat elfoglalván, rajtok erőszakoskodtak, de a pap-ságnak volt a legnagyobb hatalma és tekintélye, mert ezen időben jogot nyert nemesi kiváltságok és birtokok megszerezhetésének sérelmére a clerus az országnak majdnem egyhatodrészét birta.¹⁾ Ily körülmények közt történt,

1. hogy éppen ezen idő körül, mindjárt 1491. év február havában Nagycsepceséni Balázsnak fia Tamás, ki Literatusnak neveztetett (Deák, tótul Žiak, mivel a tudományban jártas volt), Nagycsepcesénben birt nemesi curiáját Tamás nevű szentmihályi plebánosnak (Knez), ki Medovári Jánosnak volt a fia, elidegenítette.

2. Midőn Tamásnak szándékáról testvére Balázs értesült, az 1491. évi február havában Sz. Dorottya ünnepe körül, ezen tettébe nem akarta beleegyezését adni, miáltal testvérét Literatus Tamást Kiscsepceséni János szolgabíró által megintette, hogy az őt megillető részt neki Balázsnak, mint testvérének a rokonság jog-cimén adja át, s az örökségért járandó pénzt tőle vegye át. Így történt, hogy

3. Balázs időközben Szklabinya várában szolgálatot vállalván s távollévén, 1491. évben Sz. Bertalan ünnepén (az új számítás szerint augusztus 24.) ennek távollétét felhasználván, a nevezett Literatus Tamás néhai Nagycsepceséni Balázsnak fia, Mátyás és Leoncus fiainak, ugyszintén leányainak Hedvignek, Zsófiának,

¹⁾ S így a clerus ellen, nehogy világi javadalmakat bitoroljon, az 1498. évi 55. artic. által tétetett intézkedés, míg végre Báthori István a clerus jogait jelentékenyen megnyírálta.

Linának és Dorottyának terheit is magára vállalván, a Nagycsep-
csénben levő curiának az őt megillető összes részeit, ugyszintén
fiának Mátyásnak harmadrészét is az épületekkel, ugymint két
fekete s egy világos szobával, a gazdasági épületekkel s a tarto-
zandóságokkal együtt, nem a nevezett Balázsnak, de a jelzett
Tamás papnak és Balázs nejének Dorottyának¹⁾ egyetemlegesen
37 aranyforintért (saját kétharmad részét 26 forintért, Mátyásnak
egy harmad részét pedig 11 frtért) a kiváltás idejéig a thuróci
convent előtt elzálogosította.

Az előző okmánynak (elzálogosító iratnak) szövege ugyan
világosan kitünteti, hogy a nevezett Knez Tamás, Balázsnak nejével
Dorottyával egyetemben nyerte a fentjelzett részt, de mivel semmi-
féle jelentékenyebb okmánnyal sem igazolható, hogy ezen Knez
Tamás ezen birtokrészt tényleg birta volna, de a körülményekből
beigazolva látjuk azt, hogy ezen birtokot egyedül Dorottya tartotta
meg s azzal rendelkezett, ebből következik, hogy ezen Knez Tamás
a nevezett rész birtoklását nem vette át, vagy ha át is vette volna,
azt azonnal Dorottyának engedte át.

1492—1497-ig az ország állapota annyira fel volt dülva, hogy
a törvényeknek senki sem akart engedelmeskedni, s így a meg nem
fékezett szabadosságot sok jogtalanság követte, mert egyik a másikat
igazságtalan módon megkárosította s egymást istentelen kohol-
mányokkal és ürügygyel megcsalni s egyáltalán gonosz merény-
lettel és sérelmekkel illetni, kiki lelkiismeretes megnyugvásnak
tekintette.

4. Az ügyek ilyenén állásában ezen furfangos nő, Dorottya,
nem tudhatni mi okból, felszólíttatva-e, vagy önmagától, de minden-
esetre gazdagodási vágytól indíttatva, a pénzszerzésnek eme ravasz
módját eszelte ki.

Ugyanis, hogy a Nagycsepcséniek nemesi jogait összezavarja,
és pénzt, melyet a Nagycsepcséniektől, kik az ügynek természetét
nagyon jól ismerték, másképp mind igazságtalan módon kicsikar-
hatni nem reménylett, ezért Kiscsepcséni Andrától és Batisz
Jánostól bizonyos kis összeget vett fel (de nincs kitéve mennyit),
oly módon, hogy mindkét fél kölcsönös szerződést ad ki egymásnak,
anélkül azonban, hogy a pénzt kölcsönzőknek, zálog címén bármely

¹⁾ Leánya volt néhai Nagycsepcséni Mátyásnak.

birtokrészt is átengedett volna haszonélvezet fejében. A nyugtázó, illetve a felmentési okiratot azonban alattomban s távolabb fekvő helyen a garamszentbenedeki convent előtt állította ki hitelezőinek számára és pedig azon kiszinezett ürügy alatt, mintha ezen Kiscsep-
cséni Nemesek ezen pénznek letétele által őt és anyját szintén Dorottyát, nagycepcséni Mátyásnak a nagycepcséni és muthnai birtokra vonatkozó jogaiból női hozomány és nászhozományok címén kifizették volna.

Midőn azonban ezen okmánynak valótansága és nyilvános hamisítása kitűnt volna, mivel mindezen, mind pedig más okmányokból bebizonyított tény az, hogy nevezett Dorottya Nagycepcséni Miklósnak, ki Zelmának is neveztetett, volt először neje s csak ennek halála után lett Vladár Miklós felesége s leánya volt szintén Dorottya nevű nőnek. Már pedig bizonyos az, hogy a női ajándék (dos) és nászhozományok (paraphernalio) kifizetése akár Dorottyára, akár anyjára nézve csakis a Nagycepcséni jogokból illette volna meg, ha ugyan ez jogos lett volna s így ezt tulajdonképen a Nagycepcsénieknek kellett volna elintézni, nem pedig a Kiscsep-
cséniekkel, kiknek semmi befolyásuk nem volt a Nagycepcséni jogokra, s így a Kiscsep-
cséniek eljárása illetéktelen s törvénytelen volt.

5. Nemsokára a Kiscsep-
cséni nemesek ezen vakmerő tettüket megismervén s azért is, hogy ezen Dorottyától zálogba mit sem kaptak s még a pénzük visszaszerzésétől is elűtettek, a szégyen és kárvallás érzetétől indítatva, sokszor háborgatták ezen Dorottyát, hogy legalább csalárd módon kárpótolhassák magukat az átengedett birtokrészért. Emiatt sok viszály és egyenetlenség támadt közöttük. Végre

6. 1497-ben ezen furfangos nő hogy a Kiscsep-
cséni nemese-
ket a Literatus Tamástól nyert birtok Investitúrájára rávegye s hogy így őket ismét egy újból kieszelt csalásra rávigye, a közte és Csep-
csánszky János közt felmerült viszályok kiegyenlítésére önként választandó békebiróságot ajánlott fel, melynek tagjai tótprónai Seraphin György, Raksánszky András és Lőrinc, Lászlófalvi Patrik Jakab és Szaniszló ivánkafalvi plébános voltak. *K. 15*

Ez alkalommal a nevezett Dorottya férje Szklabinya várában távol lévén, azon ürügy alatt, hogy béke és egyezség jöjjön létre, ismét újból bizonyos összeget vett fel s így az ügy némileg le-

csendesedett. Ezen összeget időközben felvevén, azt állította, hogy ezáltal a Kiscsepicséniak eleget tettek a női hozomány, nászajándék és leánynegyedre nézve, mely őt és anyját a Nagycsepicséni jogokból megillette s így újból hamisan elismervén, hogy a saját, valamint férjének Nagycsepicsénben és Muthnában birt. részét (azon hamis ürügy alatt, mintha ezen rész csakis a Kiscsepicséniakat, mint az ő hitelezőit illette volna örök jogon) nevezett Kiscsepicséniakra ruházta át a Nagycsepicséniaknak mint birtokrészeseknek rut kárára, sőt azt tényleg átadni nem félt, s hogy ezen egyezséget 100 forint büntetés terhe alatt mindkét fél megtartja, abba is beleegyeztek.

Ezen furfangos szerződés megkötöttén, mihelyt az a Nagycsepicséniak tudomására jutott,¹⁾ Nagycsepicséni Kethel Gál valamennyi nagycsepicséni testvéreinek nevében gondoskodott Lászlófalvi Patrik Jakab megbízottja által, hogy ezen önkéntes eljárás börtönnel büntetessék. De a nevezett békebirák nem gondolván a dologgal, Kiscsepicsénbe átmenvén, az ügyet Balázs előtt, ki erről eddig mit sem tudott, elmondták. S jóllehet, Dorottya megígérte, hogy férjének terheit s a nehezitményeket magára vállalja, ennek dacára a nevezett birák csakis a 3. pont értelmében s a Dorottyát illető tárgyalásra hivatkoztak, a többi részt egyáltalán semmiféle jelzáloggal nem kötötték le, sőt Dorottyát arra hívták fel, hogy ha férjeért kezességet akar vállalni, ez ügyben a szentbenedeki conventhez forduljon s azt ott végezze el.

Midőn pedig az ügy ennyire fejlődött, Dorottyanak tervét a Szklabinya várából visszatért férje akadályozta meg. Ez ugyanis neje intézkedéséről mit sem tudván, hazatérve nejére nagyon megharagudott, hogy miért tette ezt az ő tudta nélkül, s nejét nagyon megfedte, ki is a félelem miatt Mossóc városába menekült s ott bizonyos ideig Providus Jankela házában tartózkodott, hol is végrendeletileg kegyes alapítványokat tévén, meghalt.

Igy történt, hogy a Kiscsepicséni nemesek csakis a Literatus Tamásnak részét, melyet Dorottya nyert (de nem Balásznak is örökségét), nyerték és foglalták el s birták huzamosabb ideig, minek eredménye lett, hogy a birtokjog visszaszerzésének s a család felderítésének szempontjából mindkét Csepicséni nemesek-

¹⁾ A tótprónai (Prona Sclavorum) plebánosnak tanubizonysága szerint 1521. évről.

nek utódai között súlyos perek folytak, melyek hosszú ideig, mondhatni, egy század lefolyása alatt tartottak.¹⁾

Eközben, midőn a Kiscsepicséniak ezen szerződés értelmében a nevezett résznek birtokába bementek volna,

8. 1498-ban a Nagycsepicséni nemesek, és pedig bizonyos Vladár Márton fiaival, Sándor (Sandrinus), György és Gáspárral, valamint Mihály, fiaival Jánossal és Imrével, ugyiszintén Kethel Gál, Thuróc vármegye alispánjának Kisjeszeni Mátyásnak, valamint a szolgabírák és a megye közönsége előtt megjelenvén, a kiscsepicséni birtokszerzőket: Pétert, fiaival Andrással és Alberttel, valamint néhai Batisz Jánosnak fiait, Zsigmondot és Lászlót a foglalástól visszatartották, valamint a nevezett curiának bitorlásától és eltulajdonításától tiltakozva eltiltják.²⁾

A Muthnában elkövetett erőszakoskodások.

Az előbbi cím alatt mondatott, hogy e század vége felé belázadásoknak volt kitéve az ország, mert a törvényeknek senki sem akart engedelmeskedni, az erősebb a gyengébbet elnyomni törc kedett. S ezen szomorú történeti igazság a muthnai állapotokra is befolyással volt, mert

1. 1498-ban Körmöc városa bizván hatalmában, hogy azon differentiákon kívül, melyek Szklenó, Stubnya s mindkét Turcsekre nézve 1446-tól mostanáig, tehát egész a belzavargások idejéig végzés nélkül függőben voltak, új pöröket támasztott, hogy így a Muthnai nemeseket főhelyeikről, a muthnai birtokból egészen kiszorítsa, kizavarja, miért is Muthnát fegyveres kézzel kezdte elfoglalgatni s tényleg 50 fegyveres lovassal oda behatolván, a készen levő terméseket és takarmányt a lovakkal legázoltatta s megsemmisítette s annak nagyobb részét erőszakosan elfoglalta.

2. A Muthnai nemesek, és pedig kiscsepicséni Csepicsánszky (Muthnánszky) János és Nagycsepicséni Balázs a rajtok esett sérelem miatt a kir. biztos s a szentbenedeki convent egyik tagja által

¹⁾ Lásd ugyanezen műben leírt történetet.

²⁾ Ezen tiltakozási óvást a Nagycsepicséni nemesek, Balázs és Sandrinus valamennyi testvéreiknek s fiaiknak nevében tették a Kiscsepicséni nemesek ellen először 1519-ben a convent előtt, 1546-ban pedig Rakow György alispán előtt.

megejtendő inquisitiót kértek. Ennek megtörténte után a várost erőszakoskodás miatt ugyanazon évben 1498-ban a királyi táblához idézték.

Már ezen időben is az erdők elhagyatottságában fekvő Muthna a gonosztevők rablásainak s üldöztetéseinek volt kitéve, mert lakóinak száma nagyon leapadt, úgy hogy abban az évben, midőn ezen erőszakoskodás végrehajtatott, illetőségi szempontból már akkor mint pusztaságban levő hely, Pusztának (Praedium) nevezetett. Innen magyarázható, hogy a foglalás könnyen történhetett.¹⁾

Az elidegenítések korszaka.

Az országos csapások és a különféle bajokon kívül leginkább a belviszályok s megrázkódtatások mozditották elő a magánjavak romlását, de a haza jóléte is veszélyeztetve volt s a romlás szélén állott.

Bizonyos ugyanis, hogy a hazafiak örködték a haza jóléte fölött, másrészt a hatalmas szomszédok jogtalan s erőszakos támadásai ellen saját javaikat s jogaikat védelmezték. Ezen családnak elődei is, midőn javaikat nem voltak képesek biztosítani az erőszak ellen, hogy ezen anyagi gondoktól megszabaduljanak s így nyugodtabban, életük kockáztatása nélkül, élhessenek, birtokaikat először részben, kisebb összegekért, kezdték eladogatni, később birtokaikat adósságokkal megterhelvén, úgy a saját, mint az örököseik kárára (kikre, fájdalom, nem is voltak tekintettel) s így az ősök érdemei által szerzett birtokoknak nagy részét mintegy elpazarolni mibe se vették.

1500 előtt ugyan még nem található annak nyoma, hogy a Muthnai jogokat idegeneknek eladták volna, de a Körmöc városi jegyzőkönyv feljegyzéseiből s más köziratokból kitűnik, hogy ezen idő után majdnem minden évben történtek ily elidegenítések, úgy hogy 1500-tól 1526-ig terjedő időzt az elidegenítések korszakának lehet mondani.

¹⁾ Ezen időben hasonló eset érte az erdők rengetegjében fekvő Medovár pusztát is, mely a rablók és rosszakaratu emberek folytonos támadásainak volt kitéve, míg végre 1522-ben birtokosai, Medovári Istvánnak fiai, Lőrinc, György és Márton a Medováron birturiájukat a hozzátartozó részekkel együtt Zablati Lőrinc fiainak, Jeromosnak és Mátyásnak csere útján ezeknek Mezőházán levő nemesi curiájukért örökösen és visszavonhatlanul el kellett adniok.

A család őseinek a jogok elidegenítése körül gyakorolt eme szokása annyira természetévé vált, hogy a következő időkben két század leforgása alatt egész 1720-ig, midőn a Rákóczi-felkelés lezajlott, a család elődei magukat a birtokpazarlásban nagyon is gyakorolták, s így a csepcséni birtok legnagyobb részét elverték. De mivel ez utóbb történt elidegenítések mostanáig a hogy úgy visszaszerezettek és visszaadattak s így az összezavart sérelmes jogok tulajdonképpen értelméhez nem is tartoznak. De tekintettel a tulajdonképpen, az ugynevezett „elidegenítések korszakára“, még a következőket kell megjegyezni, és pedig

1. 1500. évben csakis első ízben volt a Kiscsepcséni nemeseknek érintkezése a körmöci polgárokkal, kik nemesi jogokra vágyakoztak, úgy, hogy ezen, valamint a következő 1501-ben a nevezett nemesek részletenként örökségüket elzálogosítván, a várostól 62 frt kölcsönt vettek fel a kiváltás ideig:

„Fassio Michaelis de Kis Csepchin super venditione totalis Curiae suae civibus Cremnicziensibus Anno Domini Millesimo quingentesimo, Feria sexta proxima post Festum B. Sophiae Viduae. Nobilis Michael de Kiss Csepchen onera Benedicti filii, aliorumque Fratrum et consanquorum suorum in se levando, totalem curiam suam nobilitarem in eadem Possessione a parte superiori adiacenti in Cottu de Thuroc existenti habitam Prudentibus et circumspectis Iudici et Iuratis ac toti communitati, civibus Civitatis Cremniciensis in viginti quinque florenis infra tempus redemptionis inpignorat.“

1500. évben Kiscsepcséni Mihály, fia Benedek nevében is, Kiscsepcsénben levő nemesi curiáját Körmöcbánya városának 25 frtéért elzálogosítja a kiváltás idejéig.

A Muthnai nemesek közül némelyek, mivel jogaik fentartására kevés gondot fordítottak, vagy pedig kereskedelem és közlekedés szempontjából Körmöccel szorosabb viszonyba lépni óhajtottak, a városnak bármily sérelmes ajánlatába beleegyeztek s így a város tetszése szerint bármely s rájuk mint nemesekre sérelmes szerződésekbe belebocsátkozni nem röstellettek.

Az 1502. évi szerződés.

Nos Conventus Monasterii B. Mariae V. de Thurócz. Christi fidelibus psentibus et futuris harum notitiam habituris omnibus. Salutem in salutis Largitore. Sagax hominum discretio naturae labitate humana pensata, in ea. quae inter Partes rite et rationabiliter geruntur diuturnitate temporis oblivionis defectui subiacerent Scripturae ministerium adinvenit, per quod vota et voluntates contrahentium conscribuntur et descripta post modum longam proponantur in memoriam. Proinde ad universorum notitiam, tam psentium quam futurorum harum serie volumus pervenire. Quod prudentes et circumspecti Georgius Hrajszler iudex, nec non Christophorus Aromatarius, Mathias iurati et Joannes Notarius Cives civitatis Cremniciensis in ipsorum atque nomine totius Communitatis Civium eiusdem Civitatis ab una, item nobiles Andreas, Joannes et Michael de Parva-Chepchen ab altera partibus, iidem quidem Georgius Hrajszler, Christophorus Mathias et Joannes omnium et singulorum Civium et Incolarum dictae Cittis Cremniciensis psentium et futurorum, memorati vero Andreas et Joannes et Michael Filiorum et Filiarum ipsorum iam natorum et progenitorum ac Blasii, Martini, Michaelis Wladár nominatorum, Galli Ketheel de Magna Chepchen Fratrum puta suorum Condivisionalium onera et omnia gravamina eorundem ad infrascripta firmiter inviolabiliterque observanda penitus in se ipsos assumentes coram Nobis personaliter constituti sponte et libere sunt confessi in hunc modum. Quod licet inter se ipsos ratione possessionum Szkleno et superioris Turcsek et Inferioris Turcsek, medietatis Possessionis Novae Lehota appellatorum, nec von Superioris et mediocris Muthna vocatarum, omnino in Cottu de Thurócz existentium habitarum, causae, Lites et quaestionum materia mota fuisset et suscitata, nihilominus tamen, eadem ambae Partes volentes Litium antractus, qui varii sunt et incerti evitare fatigiisque et impensis parcere, importunis pacem etiam et ocium sibimet comparare per interpositionem Magnifici Joannis Thurzó de Bethlenfalva Comitis de Zolyom et Camerarii eiusdem Civitatis Cremniciensis, caeterorumque proborum Virorum ad talem pacis et Concordiae devenerunt Unionem, prouti devenerunt; Quod antedictus Georgius Hrajszler iudex et

alii pscripti universique Cives et Incolae dictae Civitatis Cremniensis psentes et futuri, pscriptas Possessiones Szkleno, utramque Turcsek et medietatem Possessionis Nove Lehota appellatas sub eorum veris metis et antiquis Limitibus, prout eadem ab aliorum Iuribus distinctae demonstrarentur et possiderentur; mentionati vero Nobiles Andreas, Joannes et Michael de Parva Chepchen cum eorum Fratribus ipsorumque haeredibus et Posteritatibus universis pscriptas Possessiones Superiorem et Mediocre[m] Mutthna vocatas, cum sius Utilitatibus et appertinentiis quibus libet pacifice quiete et absque aliquo impedimento tenerent et possiderent et haberent, eisdemque uti, frui possent et valerent iure Perpetuo et irrevocabiliter, hoc per expressum dectarato, quod eadem Partes sese mutuo vicissimque et correspondent[er] contra et adversus quoslibet pnominatorum Possessionum Impetitores Causidicos et Actores semper et ubilibet defendere et manutenere, Literasque et Literaria Instrumenta factum Iurium earundem Possessionum tangentia et concernentia, ubi necessum fuerit opportuno producere et exhibere debeant et essent obligati. Harumstrarum authentico sigillo munitarum et roboratarum vigore et Testimonio Literarum mediante. Datum feria 2-a pxima ante festum Conversionis Beati Pauli Apostoli A. Domini 1502. (A conventi jegyzőkönyvből.)

Ezen a convent előtt hitelesített okmány szerint a körmöciek s a Muthnai nemesek a convent előtt beszüntették a Szklenó, két Turcsek s Alsóstubnya, ugyszintén a két muthnai birtokra vonatkozó peres ügyeiket s szerződésileg abban állapodtak meg, hogy a körmöciek Szklenót, a két Turcseket s Alsóstubnyának felét, a Muthnai nemesek pedig Felső- s Középsőmuthnát nyugodtan s háborittatlanul birják s haszonélvezik, s jogilag kötelezték magukat, hogyha bárki, akár ellenségmódra vagy per útján támadná meg nevezett birtokaikat, tartoznak egymást kölcsönösen segiteni s jogaiikat együttesen védeni a támadók ellen, szükség esetén pedig a birtokokra vonatkozó okmányokat felmutatni. Ezen együttes s kölcsönös védelmi szerződés úgy a jelen, mint a jövőbeli törvényes jogutódokat is kötelezi örökösén s visszavonhatlanul.

Ebből következik, illetve a közölt adatok exact összeegyeztetéséből kitűnik, miszerint Körmöc városa a szklenói, a két turcseki s az ujléhotaí községek törvényes és háborittatlan birtokában

egész 1502-ig soha sem lehetett; tehát nemcsak a Károly király féle privilegium, melynek erejénél fogva a város a két mértföldön belül fekvő földet magának igényelte, de maga az 1405-ik évi statutio is használaton kívül volt; ellenben a Muthnai és Csepcsi nemesek mind ekkor, mind előzőleg 1263-tól, vagyis a birtokadományozás első idejétől, tehát 239 éven keresztül a nevezett községek birtokában, melyek a muthnai föld területén keletkeztek, megmaradtak, jóllehet a körmöci polgárok oly sokszor támasztottak alaptalan viszálykodást és egyenetlenséget.

Összefoglalván ugyanis az előzményeket, világos,

a) hogy a Muthnai nemesek elődei 1263-tól a muthnai földet azon határok között, melyek az első privilegiumban jelölve vannak, egész az 1295. évi megerősítésig, tehát 32 év lefolyása alatt birták, amely az elévülésre elegendő volt. Ezen időtől pedig egész 1367-ig, midőn Körmöc az első elfoglalást megkísérelte Muthnára nézve (jóllet azt kir. rendeletre azonnal tartozott visszaadni a nemeseknek) s így ismét 72 évig birta; végre 1367-től egész 1404-ig, s így ismét 37 évig mindig szabadon, békében s zavartalanul birták.

b) Jóllehet azonban, a nádori ítélet végrehajtása következtében 1405-ik évben, Szklenó községe a Muthnához tartozó részekkel és helyekkel törvénytelenül ítéltetett oda a városnak, s tényleg át is adatott, dacára annak, ezen idő után is egész 1502-ig, a kiegyezés idejéig, Körmöc sohasem lehetett a nevezett községek törvényes s háborítatlan birtokában, ellenben a Muthnai nemesek ezalatt jogaikat s birtokaikat nemcsak jogorvoslással s huzamosb perujításokkal védelmezték, hanem folytonos s tényleges haszonélvezet által is használták, mit különben az előbbi egyezség is bizonyít, mert ha használatában nem lettek volna, nem kellett volna most a városnak szerződés útján átengedniök.

Ezen szerződés (transactio) eredménytelen volt, és pedig 3 oknál fogva,

a) mivel nem rendszeresen történt, mert a per mindig kétségbe vonható esetet hitelez, pl. ugyanis minden egyezkedésnek főkélléke az, hogy az egyezkedésre nézve megindított per olyan legyen, mely jogveszélyeztetést foglal magában, már pedig itt bizonyos az, hogy négy évvel ezelőtt, vagyis 1498-ik évben a Muthnai nemesek által a város ellen indított peres eljárásnak (melyet azonban

kiegyezés követett) tulajdonképeni tárgya a város részéről szándékolt erőszakoskodásnak megállapítása, illetve megvitatása volt, s így eme kétség nem a jogtulajdonra, hanem a tettnek kérdésére, vagyis arra vonatkozott, hogy Körmöc városának eljárása a birtokfoglalás tekintetében magában foglalja-e az erőszakoskodást, mint büntetendő cselekményt, következőleg

b) hogy ezen szerződés jogilag semmis. Mert a szerződésnek tulajdonképeni jellege és főkélléke, hogy az egyezkedők mindkét része a szerződés által valamit nyerjen és kapjon, mert a *transactio* nem más, mint *contractus*, vagyis szerződés, mely által azon dolog, melyről a *per* folyik, nem ingyen adatik, illetve engedtetik át, hanem ezért viszont valami adatik vagy ígértetik, és pedig vagy a *per* alatt álló birtokért adatik pénz, vagy a beperelt javak részéről engedtetik el s a másik félre ruháztatik át, különben a *transactio* — egyezkedés — ezen kélléke nélkül a *contractus* — szerződés — nevét nem viselheti magán, mert a kétoldalulag kötött szerződésnek főelve: adok, hogy adj; adok, hogy tégy; teszek, hogy adj; teszek, hogy tégy, mert különben ezen kéllékek nélkül az ősi jogokra tett szerződés érvénytelen s jogilag egy bíró által sem fogadható el.

Már pedig a Muthnai nemesek ezen szerződés által mit sem kaptak, csakis azt érték el, hogy jogaik kétségbe vonattak, s hogy beperelt birtoktartozandóságait (melyeknek ezidőben folytonos használatában voltak), saját kárukra s utódaiknak megkárosítására elvesztették.

Mondhatná valaki, hogy miután ezen szerződésben mindkét Muthna, két Turcsek, Szklenó és Ujlehota befoglaltatik s ezek közül a szerződés értelmében a két Muthna a nemeseknek, a többi pedig a városnak jutott, ennél fogva tehát a szerződés nem ingyenes (*gratis*), hanem a muthnai birtok megtartása mellett kötöttetett, s így a megkivántató kéllékekkel ellátva, érvényesnek tekintendő.

A város ellen indított s 1502-ig be nem végzett pör kétrendbeli volt; az egyik, mely a Muthnán végbevitt erőszakoskodásokra vonatkozott, már régebben, 1498-ban indítottatott; a másik szintén panaszper, a rétek, erdők és a Thuróc vizének elfoglalása miatt 1404-ben indítottatott, s a nádori ítélet kedvezőtlen volta miatt, a melynek következtében Szklenót, Turcseket és az ujlehotai birtokokat elvesztették, azután a perujítás 1410-től 1440-ig újra kez-

dődött, de valamint mindkét peres ügynek tulajdonképeni tárgya és alapja volt azt megállapítani, valóban forog-e fenn erőszakoskodás a foglalásra nézve, másrészt bizonyos az is, hogy ezen perekben csak ténymegállapítás, de nem jogi döntés szerepelt s így a szerződő felek egyik részére sem történt jogfeladás vagy elengedés.

Már pedig az a) pont alatt jelzett elsőrendű perre nézbe bizonyos eme feltevés és állításunk. Ami a szklenói, turcseki és az ujléhotai birtokokért indított pert illeti, megjegyzendő, miszerint feltéve az esetet, hogy ezen per a nádori ítéletnek jogi oldalát érintené is, vagyis ha annak alapja „jogdöntés” volna is, akkor, mivel mindkét peres ügynek tárgya két egymástól különböző kérdésnek megvitatása, így mindkét ügyet külön-külön szerződés által kellett volna eldönteni; de megengedve, hogy ezen szerződés, mely a régibb perre vonatkozik, a kérdésnek jogi oldalát is érinti, csak akkor volna szabályszerű s így érvényes és törvényes, ha a perelt dolgoknak, vagyis Szklenó, a két Turcsek és Ujléhotának egy része kiszakittatva, a felperes nemeseknek jelöltettek volna ki s pedig annál inkább, mert csakis a kétoldalulag kötött szerződés érvényes, különben ezzel ellenkezőleg birtokelidegenítést foglal magában s így eo ipso önmagában érvénytelen.

Feltéve azonban, de meg nem engedve, hogy ha ezen szerződés alakilag és belső jellegénél fogva a főkellékekkel ellátva volna is, de ezért sohasem tekinthető abszolút érvényességűnek, mert

c) az tisztán a Kiscsépcséniek által az érdekelt Vladár család hozzájárulása és beleegyezése nélkül, tehát illetéktelen kéz által kötöttett a tripartitum I. Titul. 42. art., illetve az 1723. évi 47. art. ellenére, s így az a Vladár család részéről érvénytelennek tekintendő.

1. Miután bizonyos, hogy Körmöc városa 1405 előtt semmiféle Muthnai-jog használatában nem volt, sem pedig errenézve jogot a nádori ítélet által nem nyert, csakis az 1502. évi szerződés által kapta Szklenót, Turcseket és Ujléhotát, ebből következik, hogy a fentebbiek szerint úgy a szerződés, mivel az csak egyoldalú, érvénytelen és semmis lévén, eo ipso a szerződési használat is érvénytelennek tekinthető; s így megdőlvén a szerződés érvénye, az arra épített haszonélvezet jogalapja is elesik.

Ezen szerződésnek a körülményekből levezethető érvénytelen-

sége világos lévén, úgy a következő pontok összehasonlításából is nyilvánvaló leendő, hogy Körmöc városa még az 1502-ben kötött szerződés értelmében sem nyert jogot a Szklenó, Thurcsek és Uj-Lehota községekre, mert

a) mindjárt 1503. évben Nagycsepcséni Vladár Balázs és Márton a körmöci polgárokkal a Kiscsepcséni András, János és Mihály által az ő és érdekelt birtoktársainak tudta és beleegyezése nélkül kötött szerződésnek Majthényi Rafael thuróci alispán és a szolgabírák előtt igen fontos okokból ellene mondtak, és tiltakoztak a királyi beleegyezés ellen is.

A Nagycsepcséniek 1503. évi tiltakozása Thuruc vármegye előtt a Kiscsepcséniek ellen, a Szklenó, két Turcsek, Alsóstubnya s Felső- s Középsőmuthna birtokoknak Körmöc városának történt eladása s elidegenítése ellen.

„Nos Raphael Majthiny V. Comes. Iudlium de Thurócz tenore psentium significantes, quibus expedit universis Quod nobiles Blasius et Martinus Wladár de Nagycsepcsen nostrum personaliter venientes in conspectum per modum protestationis ac Inhibitionis nobis significarunt sub hoc verborum tenore. Quod nobiles Andreas Joannes et Michael de Parva-Chepcsen sub Specie etiam onerum et gravaminum tam dictorum exponentium tam et reliquorum omnium de utraque Chepchen Fratruium suorum Condivisionalium in se ipsos assumptorum coram Conventu monasterii B. Mariae Virg. de Eodem Thuruc cum prudentibus ac circumspcctis Cittis Cremniciensis Civibus ratione Possessionum Szkleno ac Superioris ac inferioris Thurtsek, medietate nova Lehota, nec non superioris et mediocris Mutthna in Cottu de Thuruc existent. habitarum sine scitu et annuentia reliquorum omnium Condivisionalium Fratrum suorum inivissent praeiudiciosam Transactionem. Hinc iidem Exponentes eosdem Andream, Joannem et Michaellem de Parva-Chepchen a perpetuali totalium pdictarum Possionum quavis alienatione, prudentes item et circumspcctos Iudicem et Iuratos Cives ac totam Communitatem Cittis Cremniciensis ac alios quoslibet earundem Possessionum occupatione, Usurpatione, Detentione et Conservatione, seseque quovis quaesito sub colore in Dominium eorundem Intromissione et sibi ipsis statui factione, usu fructuum et quarumlibet utilitatum earundem Percep-

tionem et percipi factionem, Regiam autem Mattem a Consensus sui Regii Adhibitione quolibet iam factis vel fiendis prohibuerunt et contradixerunt publice et manifeste coram Nobis Lege et Consuetudine Regni requirente, harum nostrarum vigore et Testimonio Literarum mediante. Datum ad Sanctum Martinum feria quinta proxima ante Dominicam Sepuagesimae Anno Dni 1503.

b) 1510-ben a városi jegyzőkönyv feljegyzése szerint Stubnyai Márton nemesi levelére bizonyos pénzösszeget vett fel a várostól.

c) Ugyanazon évben Nagycsepcséni Annának leánya, Borbála s Tomkaházy Tamásnak neje, a saját, valamint fiának Mátyásnak és leányának Annának s nővérének Zsuzsannának összes birtokait, melyeket Nagycsepcsénben, Szklenón és Felsőmuthnán birtak, a thuróci convent előtt a körmöci polgároknak 50 aranyforintért elzálogosították a kiváltás idejéig.

Hogy a birtokeladások korára nézve a rendszeres további fejlemény megtartassék. Megjegyezzük még,

4. Hogy 1502—1506-ig a Muthnai és Kiscsepcséni nemesek évenként bizonyos birtokrészeket engedtek át a városnak, a városi jegyzőkönyvek feljegyzése szerint összesen 26 frt 50 denárt vettek fel a várostól.

5. 1505-ben Csepcsánszky János Nagycsepcsénben¹⁾ levő ugynevezett Batiszovszka curiáját elzálogosította egy felsőstubnyai kovácsnak, Lőrincnek 4 frtéért.

6. 1507—1514-ig minden évben a Muthnai nemesek s ezek közül Mártonnak fiai Sándor, György és Gáspár s többen mások is²⁾ különböző időben, részint kölcsön címén, részint nemesi és jobbágyi birtokaikra, amennyit kaphattak, annyi pénzt vettek fel visszatérítés vagy a zálog kiváltásának kötelezettsége mellett a várostól.

Az 1509. évi záloglevél Felsőmuthnára. (A thuróci convent jegyzőkönyvéből.)

Nobilis Sandrinus de Nagy Chepchen in sua ac Georgii ac Gasparis, fratrum suorum personis, quorum onera in se levat fassus est fali modo; quod ipse Sandrinus et dicti fratres sui totales Portiones ipsorum haereditarias in praedio Felsőmuthna

¹⁾ Bizonyos ugyanis, hogy a Kiscsepcséniak akkor még nem laktak Nagycsepcsénben.

²⁾ Mint pl. Vladár Mária Magdolna, Nagycsepcséni Albert, Csepcsánszky Mihály, János és András, Vladár Balázs és Imre.

vocata in Cottu de Thurócz existentes, prudentibus et Circumspectis Iudici ac Iuratis Civibus et toti Communistati Civium Cittis Cremniciensis pro sedecim florenis auri Pignori obligarunt, infra tempus Redemptionis assumendo eosdem pacifico.

Nagycsepcséni Sandrinus (Sándor) testvéreinek Györgynek és Gáspárnak nevében is összes s a turócmegyei, felsőmuthnai pusztán levő örökségi részüket Kőrmöc város birájának s esküdteinek, illetve a város közönségének a thuróci convent előtt elzálogosították a kiváltás idejéig 16 arany forintért, s azokat Kőrmöc városa háborítatlanul átvette 1509. év Sz. Egyed apát ünnepe előtti szombaton.

Az 1509. évi záloglevél Középsőmuthnára. (A thuróci convent 1509. évi jegyzőkönyvéből.)

Anno Dni 1509. feria 3 a post Dominicam Iudica. Nobilis Benedictus de Kis Chepchen onus Ladiclai filii, et Gaspar filius condam Blasii de eadem, totales portiones Possessionarias in praedio Középsőmuthna in Cottu de Thurócz simul aun cunctis suis Utilitatibus, terris Arabilibus, Pratis, uno prato inter fluvios Thurócz et Muthnik, et alio prato ex altera parte fluvii Mutthnik circa Lacus, et tertio inter nemora, quarto prato penes fluvium Mutthnik ex opposito Curiarum seu sessionum habit. prudentibus et circumspectis Iudici et Iuratis ac toti Communicati Citti Cremniciensis pro 24 flor. parvae monetae Hungaricalis infra tempus Redemptionis Pignori obligasset.

Kiscsepcséni Benedek, fia nevében is, és másik Kiscsepcséni Gáspár, Balázsnak a fia a thurócmegyei Középsőmuthna nevű pusztán levő összes birtokait a hozzátartozó szántóföldekkel, s rétekkkel, melyek közül az egyik a Thuróc és Muthnik patak közt, a másik a Muthnik patak másik partján a tó körül, a harmadik a cserjés között, a negyedik rét pedig a Muthnik folyó mellett a curialis földek ellenkező oldalán feküdt, a kőrmöci birónak s hiteseknek, illetve a város közönségének 24 frtért elzálogosította a kiváltás idejéig. 1509. évben a convent előtt.

A thuróci convent jegyzőkönyvéből.

Az 1510. évi protestatio.

A thuróci convent praepostja Uriel előtt személyesen megjelent Providus Fomer János, urának, nemes Zablaty Györgynek, ugy-

szintén nemes Beniczi György és Jánosnak nevében s ezek felhatalmazása s megbízása folytán óvást jelent be Kiscsepceáni András és János ellen, nemkülönben Nagycsepceáni Wladár Balázs és Ketheel Gáll nemesek ellen, tiltakozván a Thuróc megyében fekvő alsómuthnai összes birtokok eladása vagy bármily módon történendő elzálogosítása s elidegenítése ellen; a körmöcbányai birót s hites polgárokat, szóval az egész város közönségét pedig a a nevezett birtok megvevésétől, s birtokbeiktatásától szintén eltiltja, Lajos királyt pedig ezen birtokok eladományozásától, vagy a birtokeladásra szükségrendő királyi beleegyezéstől óvja, s ezek ellen az ország törvényei s szokásai szerint ünnepélyesen ellentmond. Datum feria V. post festum B. Mathiae Evangelistae. Anno Domini 1510.

A városi jkönyvek feljegyzése szerint 1500—1514-ig a következő összegeket vették fel:

1500. és 1501.	évben . . .	62 frt — denár
1502., 503., 504., 505., 506.	„ . . .	26 „ 50 „
1507.	„ . . .	58 „ 05 „
1508.	„ . . .	64 „ — „
1509.	„ . . .	146 „ 75 „
1510.	„ . . .	91 „ — „
A többiekben 1514-ig	. . .	83 „ — „
Összesen		531 frt 80 denár

Végre 1514-ben elfojtatván az országban a parasztlázadás: II. Lajos uralkodása alatt, ki 1516-ban emeltetett a trónra,¹⁾ ismét felmerültek ama szomorú idők, midőn a legnagyobb szabadság uralkodott, a törvények nem tartattak meg, a szegénység elnyomatott, az uzsora virágzott, sőt a parasztok otthon pénzt vertek és pedig nyilvánosan. Ezen országos csapás alkalmával a Muthnai nemesek végpusztulásra jutottak; mert

8. 1518. évben²⁾ Kiscsepceáni András és ennek fia Albert, Batisz János, György és Zsigmond, Nagycsepceáni Vladár Balázs, Kethel Gál, Nagycsepceáni Sándor, Gáspár, János és Imre vala-

¹⁾ II. Lajos király még 1508-ban koronáztatott meg.

²⁾ Ezen évben kétszer tartatott országgyűlés, Tolnában és Bácsban, sőt 1519-től 1526-ig minden évben volt országgyűlés.

mennyi curiájokat, melyeket Középső- és Felsőmuthnán birtak, a a hozzátartozandóságokkal együtt 1200 aranyforintért Kőrmöc városának a thuróci convent előtt örök áron eladták, a saját és utódaik részére semmiféle jogot sem tartván fenn. Ezen örök eladásból azonban két curiát, ugymint Kiscsepcséni László és Mihályét, a másik pedig Nagycsepcséni György és Leoncusét, ugyszintén Nyittraszéki Muthnánszky György Felsőmuthnán levő Quartalitiumát határozottan kivették.

Az 1518. évi felső- s középsőmuthnai curiák eladása 1200 magyar aranyforintért Kőrmöcnek. (Thuróci convent prothocollumából.)

Nos Uriel Praepositus et conventus monasterii B. M. V. de Thuróc, memoriae commendamus tenore psentium significantes quibus expedit universis.

Quod nobiles Andreas de Kis-Chepchen et Albertus filius episdem, Joannes, Georgius et Sigismundus Batisz de eadem Kis-Chepchen, item Blasius Wladár de Nagy-Chepchen, Gallus Ketheel, Sandrinus, Gaspar, Joannes nec non Emericus similiter de Nagy-Chepchen onera et quaelibet gravamina universorum in subscriptis super se assumentes, coram nobis personaliter constituti sponte et libere sunt confessi hoc modo. Quomodo ipsi totales suas Curias Nobilitares in possessionibus Superiori Mutthna et Mediocri Mutthna vocatis in Cottu de Thurócz existentes et habitas, ipsos iure haereditario concernentes, simul cum cunctis earumdem utilitatibus, Sagacibus et circumspcctis ludici iuratisque civibus ac toti Communitati Civitatis Cremniciensis pro mille et Ducentis florenis auri puri veri et iusti ponderis monetae Hungari plene, uti dicebant, ab eisdem habitis et receptis dedissent, donassent, et contulissent lure perpetuo et irrevocabiliter tenendas possidendas pariter et habendas, nullum lus sui iuris et domini proprietatem per apius sibi in eisdem Curiis reservando. Datum feria 3 proxima post festum assumptionis Glor. V. Mariae Anno domini 1518.

Mi, Uriel prépost és a Boldogságos Szüizről nevezett thuróci monostor, adjuk örök emlékezetül, jelen levelünk erejénél fogva jelentvén azoknak, kiket illet. Hogy nemes Kiscsepcséni András és fia Albert, ugyszintén Kiscsepcséni Batisz János, György és Zsigmond, nemkülönben Nagycsepcséni Wladár Balázs,

Ketheel Gallus, valamint Nagycsepcséni Gáspár, János és Imre az összes érdekelteknek jogi kötelezettségeit s terheit magukra vállalván, előttünk megjelenve a következő örök bevallást tették: Miszerint a Thuróc megyében fekvő, felső s középsőmuthnai nevezetű s rájuk örökségi jogon átszármazott összes nemesi curiájokat, az összes jogi élvezetekkel s hasznokkal Körmöc város birájának, hiteseinek s az összes lakosságnak 1200, azaz ezerkétszáz magyar arany forintért tiszta sulyban, melyeket a körmöciektől már megkaptak s felvettek örök s visszavonhatlan jogon, nekik eladják s ajándékozzák s rájuk ruházzák, semmiféle birtoklási tulajdonjogot sem tartván fenn maguknak ezen curiákra nézve. Kelt 1518. évben stb.

Körmöcbánya városa, hogy ezen eladási szerződésnek érvényt szerezzen, sietett a királytól az eladásra szükségrendő királyi beleegyezést és megerősítést kieszközölni, egyuttal megerősítő kir. privilegiumot kérni. Lajos király az Uriel s a convent előtt megkötött eladási szerződést s örök bevallást egész terjedelmében átiratva, azt királyi beleegyezéssel jóváhagyja s kiváltságlevéllel megerősítette Baselben 1518. Szent Máté evangelista ünnepe előtti szerdán.

Ugyanekkor kir. rendelettel meghagyja a conventnek s Urielnek, hogy ezen örök eladási szerződés alapján Körmöc városát a birtokba beállítsa. Mint királyi kiküldött biztos Jezerniczei Gergely s Tamás conventi tag szerepelnek. Mint szomszéd birtokosok jelen voltak Erdődy Benedek blatnicai vártulajdonos képviselője Raxa (Raksányi) Ádám conventi jegyző; Hayi Zablaty nevében Raxa György. Ellentmondás nem történvén, a kiküldöttek Körmöcbánya városát a nevezett birtokokba bevezették az érdekelt felek jelenlétében 1519. évben.

A fassióban nincs kitéve, miért adták el, szükségből, avagy célszerűségből-e; de mivel sem szükség, sem célszerűségi ok nem volt, így ezen eladás érvénytelen.

Akik az eladási fassióból kivétettek, azok közt volt e sorok írójának: Vladár Károlynak őse, Vladár György is.

9. 1518-ban II. Lajos királytól, ki a polgároknak pártfogója volt, a város királyi beleegyezést nyert a vételbe s ezen királyi consensus a kir. joggal együtt bevételbe az eladási szerződésbe.¹⁾

¹⁾ Az 1648. évi XI. törvénycikkből érthető.

10. 1519-ben Nagycsepcséni Sandrinus, György, Balázs, Gáspár, János és Imre a női és nászhozományokért (ugyszintén a quartalitiumért) ezen Tamásnak nejét, Dorottyát, ugyszintén a quartalitiumért nevezett Tamásnak leányait, névszerint Ilonát, Dorottyát, Zsófiát és Linát testvérüknek, Leoncusnak beleegyezésével a nagycsepcséni birtokból 32 forinttal kielégítve, kifizették, oly törvényes kikötés mellett, hogy ha idő multán Tamásnak unokája, illetve Mátyásnak fia László a leánynegyed, vagy nászhozományokhoz, vagy ezek birtokához akar jutni, 16 forint lefizetése mellett kötelesek őt abba bebocsátani.

Mind a felsőmuthnai, mind pedig a nagycsepcséni birtokokból régente ezen leánynegyed a Vladár család által hasított ki; az első, vagyis muthnai rész, mely a másiktól elkülönített, Muthnánszky Gergely kezén volt, s ez az örök eladás alól ki volt véve s így örök áron nem lehetett eladni a 8. pont értelmében; az utóbbi pedig a fentnevezett család által fizettetett ki a jelzett módosítások mellett.

Hasonlóképen a kiscsepcséni és középsőmuthnai birtokból Batisz Márton, Bálintnak fia s Batisznak unokája, nővérének, Ilonának, Miklós leányának (Miklós Batisznak volt a fia) részére adott quartalitiumot 1437. évi okmány szerint.

11. 1519-ben Nagycsepcséni Imre, János, György és Gáspár azon egész birtokrészt, melyet Tamásnak a fia, Leonticus a nevezett nemeseknek s nagybátyjának, Balásznak s ezek testvérének, Sándornak Nagycsepcsénben elzálogosított, Oravszky Márton mosóci lakosnak 64 frtéért újból elzálogosította.

Ez ama rész, melyet a közvetlenül megelőző pont értelmében Leoncustól és nővérétől kaptak, miután őket a női és nászhozományokból és a quartalitiumból kifizették.

Innen érthető ezen család elődeinek ama határtalan s az eladásban fáradhatatlan viszketegsége, kik a csekély áron nyert birtokrészt kétszeresen megterhelve, azon tuladtak.

12. Ugyancsak 1519-ben a Nagycsepcséni nemesek azon részt, melyet Literatus Tamás 37 frtéért elzálogosított és amely hosszú ideig idegen kezeknél volt, visszaszerezni óhajtván, a visszaszerzési engedélyt Tamásnak fiától Leoncustól akarták kieszközölni testvéri viszony címén a thuróci convent előtt, oly módon, hogy a neve-

zett nemeseknek szabad legyen a jelzett részt az idegen kezektől visszaváltani és azt a lejárási idejéig 37 forint helyett 100 forintért birni, a lejárási esetére pedig 100 forint lefizetése mellett visszaengedni tartoznak,¹⁾ de Mátyásnak fia György ezen birtokrésznek felét csakis 20 forintért válthatja meg.

Az előző okmány, jóllehet az ügyre nézve szerződés jellegével bir, az mégis engedménynek (cessio), vagyis birtokvisszaadásnak minősítendő, azért is, mivel, mint a szöveg mutatja, ezen idő alatt az örökeladó (fatens) nem Leoncus volt a nevezett birtokrészre, hanem a Kiscsepicséniak voltak; annál is inkább, mert 1519-ben az engedményesek Vladár Balázs és Sándor Kiscsepicséni Andrást és fiát Albertet, valamint Batisz Zsigmondot biróilag intették meg, hogy a nevezettek a Zelmanovszká, másképp Diacsikovszka curiát másnak eladni vagy elzálogosítani meg ne kíséreljék, s hogy a város ne merészelje azt bitorolni.

Ezen átengedés nem jött használatba, mi azzal is igazoltatik, hogy a Nagycsepicséni nemesek csakis hosszú idő múlva foglalták vissza ezen birtokrészt és pedig csakis törvényes úton, hosszadalmas per útján.

13. Végre ugyancsak 1519-ben Stetinka de Huorka, Lászlónak fia Imre, Nittraszéki Muthnánsszky Györgynek nevében Kiscsepicséni Andrást és Jánost, Vladár Balázst, Nagycsepicséni Kethel Gált a muthnai birtoknak eladásától eltiltja, mely örökösödési jogn Györgyöt illette meg, a város részére leendő, vagy már megtörtént eladása ellen, a városnak pedig ezen vevése ellen, úgy a királyi beleegyezés ellen tiltakozást jelentett be a thuróci convent előtt.

14. A következő 1520-ban Moravcsik János, néhai Kiscsepicséni Gáspár fiának Miklósnak mostohaapja, ezen birtokeladás ellen, úgy a birtokbavétel s a királyi beleegyezés ellen tiltakozik.

15. 1522-ben Muthnánsszky György a várost a vevéstől, a Muthnai nemeseket pedig a muthnai birtok eladásától, Thuróczyt pedig a foglalástól tiltja. De ezen birtokfoglalásnak semmiféle eredménye nem volt, mert már a következő évben történt a legnagyobb s legsérelmesebb birtokeladás, mint az alábbi okmány mutatja.

¹⁾ Ezen 100 forintnyi kiadási költség a birtok visszavételébe beszámíttatott.

Az 1523. évi birtokeladási szerződés Felső- és Középső-mutthnára. (Eredetije Körmöcbánya levéltárában, másik példány a thuróci conventnél.)

Nos Uriel Praepositus et Conventus Monasterii B. M. Virginis de Thurócz. Memoriae commendamus. Quod prudentes et circumspecti Andreas Chirurginus et Dionisius Sartor, Iurati Cives Civitatis Cremniciensis nec non Magister Georgius Notarius episdem Civitatis Cremniciensis, nominibus et in personis aliorum universorum et singulorum Iudicis et Iuratorum Civium ac totius Communitatis iam fatae Civitatis Cremniciensis ab una; partibus vero ab altera Nobiles Andreas et Georgius de Kis-Chepchen et Sigismundus Batisz de eadem Kis-Chepchen, Gallus Ketheel de Nagy-Chepchen, Sandrinus, Joannes, Emericus, Georgius, Gaspar Vladár muncupati de pdicta Nagy-Chepchen, coram Nobis personaliter constituti, onera et gravamina universorum et singulorum aliorum Nobilium Fratrum et Amicorum de utraque Chepchen, nec non Filiorum Filiarumque et Fratrum Condivisionalium suorum psentium et futurorum in subscriptis super se ipsos assumentes, sponte et libere sunt confessi hoc modo: Qualiter ipsi suprascripti nobiles Annis superioribus certis et rationalibus necessitatibus eorundem ita exposcentibus Totales Possessiones ipsorum Superius videlicet et Medium Mutthna, una cum Literis et Literalibus ipsorum Instrumentis, ad pfatas duas Possessiones Superius videlicet et Medium Mutthna sonantes memoratis Dnis Civibus et eorum Successoribus pro certa Pecuniarum Summa per eos iam plenarie levata et percepta vendidissent, prout ex aliis Literis Regiis consensum S. Mattis in se denotantibus clarius confineretur inscripsissent, quam Inscriptionem et Perennalem Venditionem nec non Concordiam per pfatos Nobiles progenitoresque eorundem et supradictos Dnos Cives de Cremnica Literatorie coram Nobis psentarunt. Item pterea similiter illam inscriptionem et perennalem venditionem, quam olim Magnificus Dnus Joannes Thurzó de Bethlenfalva ratione certarum Possessionum utriusque scilicet Turcsek, Szkleno et nova Lehota vocatarum omnino in Cottu de Thurócz existent habitarum, modo pmissa coram Nobis factas et Literatorie emanates, huiusmodi ambas inscriptiones, quoad omnes articulos, conclusionesque clausulas in dictis Literis expressatas, quae pro dictis Dnis

Civibus expresse patriocinari possunt, pure et simpliciter ratas gratas, iustas et legitimas iterum de novo et ex novo pſentibus mediantibus approbassent et ratificassent. Imo approbarunt et ratificarunt coram Nobis nihil penitus Iuris Dominii vel proprietatis in pſatis Possessionibus pro se et eorum posteritatibus utcunque reservando; hoc etiam adiecto quod si quispiam Nobilium de Utraque Chepchen vel eorum Haeredes et Haeredum Successores suam Portionem in eisdem Possessionibus utraque Chepchen habitam necessitate compellente vendere vel inſignorare vellet, extunc nulli alicui, nisi Dnis Cremniciensibus iusto pretio et aestimatione condigna inscribere valeat et possit; pari modo dicti Dni Cives de Cremnica Andreas vdicet et Dionisius nec non Mgter Georgius Notarius nominibus et in personis Omnium et Singulorum Civium vel Inhabitatorum ac totius Communitatis Civitatis Cremniciensis fassi sunt concordi ore: Qualiter supradicta Literaria Instrumenta ad pdictas duas Possessiones eorundem Civium superius videlicet et medium Mutthna sonantia indivisim etiam et aequaliter Iura pſatorum Nobilium de utraque Chepchen in se continerent et comprehenderent, et quia seiungi faciliter et neque possunt, compromiserunt et se obligarunt Coram Nobis, quod si aliqua necessitas ingrueret, ita ut nominati Nobiles et eorundem Haeredes illarum Literarum inspecie et in sua forma necessitarentur, pſati Dni Cives huiusmodi Literas et Literaria Instrumenta sine omni renitentia extradare et exhibere velle et facere, ita tamen, ut semper per unum Iuratum Civem de Cremnica, quo opus erit, deferantur, qui singularem respectum ad illa Literaria Instrumenta vel ne de perdantur vel depraventur habeat, et hoc in propriis Expensis dictorum nobilium, qui illas Literas et Literaria Instrumenta sub eorum honore et fide semper salvas et integras dictis Dnis Civibus sine diuturna mora reddere et restituere debeant et teneantur; pterea dicti Dni Cives nomine, quo supra fassi sunt apud eos esse multas Literas obligatorias, quibus constat, Nobiles ipsos de utraque Chepchen, non paucas pecunias certis vicibus et Annis sese subsequentibus super Portiones eorum in Possessionibus utraque Chepchen iam saepe fatas levasse et recepisſe, quae pecuniarum summa universa in talibus Literis et Regestris ac Libro Civitatis comprehensa et super utraque Chepchen Portionesque eorum levata et accepta ad integrum et

plenarie in sortem solutionis pro utraque Mutthna eisdem Dnis Civibus est defalcata, et hoc modo exoluta. (dempta summa N. Michaelis Jantsy de Kis-Csepchen pdicta) aliae omnes et universae Literae Obligatoriae quoque super utraque Chepchen portionesque eorum in eisdem adiacentes et sonantes, quae usque data psentium sunt emanatae vel casu dictis nobilibus non redditae, universas Literas tales Obligatoriales Impignoratitias et quaslibet alias cassas et viribus carituras reliquerint et comiserunt. Hoc etiam per expressum declarato, quod saepe dicti Dni Cives concesserunt eisdem Nobilibus de utraque Chepchen et eorum legitimis Haeredibus, ex dictis duabus Possessionibus utraque Mutthna et Sylvis earundem perpetuis futuris temporibus libere Ligna et Robora pro reformatione et nova constructione Domus Curiarum suarum sine omni inpediemento succidere et succisa educere et ad propria vehere. Ita tamen, si qui extraneus cuiuscunque conditionis existat, qui se Iure emptitio, vel quovis alio colora ad illas Possessiones utraque Chepchen, aut portiones alterius nigereret, qui videlicet non esset legitimus haeres pfatorum Nobilium vel nomine Frater, talis pmissa Libertate nullo modo gaudere et uti possit et valeat. Nihilominus obligarunt se pfati nobiles eorumque Posteris universos sub honore et fide ac amissione illius Libertatis nulla Ligna, nulla Robora in et extra pmissas Sylvas alicui dono dare vendere vel quocunque modo absque voluntate dictorum Civium alienare, casu autem quo alter ipsorum Nobilium sen haeredes ipsorum illam libertatem ipsis per Dnos Cives concessam violare vel infringere attentaret, talis privatim et in persona propria, quousque videlicet sibi vita comes fuerit, huiusmodi libertate destitutus, eo facto habeatur, salvis attamen semper omnino filiis et haeredibus ipsorum Nobilium, qui pmissa libertate gaudere et uti valeant et possint. Ad quae pmissa annotati Andreas et Dionisius iurati cives et Mgter Georgius Notarius Nominibus et in personis pfatorum Iudicis et Iuratorum Civium omniumque et universorum Inhabitatorum dictae Civitatis Cremniciensis psentium et futurorum ac virtute ipsorum pmemoratorum, Iam fati vero Nobiles Personalibus ipsorum astantiis se obligarunt coram Nobis. Harum nostrarum Vigore et Testimonio Literarum mediante. Datum Feria II-a proxima post Dominicam Duasimodo geniti Anno 1523.

Az 1523. évi örök eladási okmány.

Mi, Uriel prepost és a Boldogságos Szűz Máriáról nevezett thuróci convent. Adjuk emlékül. Hogy tudós András orvos és Dénes szabó, Körmöcbánya városának hites polgárai, ugyszintén Magister György ezen városnak jegyzője, a város birájának és a hites polgároknak nevében és az egész város közönségének megbizása folytán egyrésről, másrésről pedig Kiscsepcséni András és György, ugy Kiscsepcséni Batisz Zsigmond, továbbá Nagycsepcséni Ketheel Gál, ugyszintén Nagycsepcséni Wladár Sandrinus (Sándor), János, Imre, György és Gáspár nemesek előttünk személyesen megjelenvén, valamint az egyes, ugy az összes nemeseknek, mindkét Csepcséni testvér s barátoknak, fiaik és leányaiknak s osztályos testvéreiknek, mind a jelen, ugy a jövődöbelieknek is jogi terheit s kötelezettségeit magukra vállalván, önként s szabadon a következő örök bevallást tették: Miszerint a fentebb irt nemesek az előző években szükségűtől kényszerittetve az összes Felső- s Középsőmuthna nevű birtokaikat, valamint az ezen Felső- s Középsőmuthnára szóló összes okmányait s írományait a nevezett polgár uraknak és ezek utódaiknak bizonyos pénzösszegért, melyet már teljesen felvettek s megkaptak, eladták vala, s amint az, az ő Felségének beleegyezését tartalmazó kir. levelekben foglaltatik, rájuk iratták, mely örök eladási átíratást, egyezséget s szerződést, melyet a nevezett nemesek és őseik és a körmöci polgárok kötöttek, előttünk írásbelileg felmutatták; hasonlóképpen bemutatták a thurócmegyei, két Turcsek, Szklenó és Ujlehotán (Alsóstubnya) birtokokra vonatkozó örök eladási átíratást, melyet Nagys. Bethlenfalvi Thurzó János nádor parancsára írásbelileg nekik kiadtunk, hogy ezen kétrendbeli átíratást az okmányokban kifejezett cikkelyekre s záradékokra nézve, amelyek a nevezett polgároknak inkább kedveznek, tisztán és egyszerűen *ismét újból* érvényesnek, jogosnak, igazságos s törvényszerűnek jelen levelük által elismerjék s érvényesítsék. Sőt jóváhagyták s érvényesítették előttük ugy, hogy sem maguk, sem utódaik részére semmiféle birtoklási vagy tulajdonjogot sem tartottak fel a nevezett birtokokra nézve. Határozottan kikötvé azt is, hogy ha a Kiscsepcséni nemesek vagy ezeknek örökösei s utódai közül bárki a két csepcséni birtokokban levő örökségi részét szükségűtől kényszerittetve eladni vagy elzálogosítani akarná, ez

esetben csakis a körmöci polgároknak adhatja el igazságos ár s méltányos becslés mellett. Hasonlóképpen a nevezett körmöci polgárok András és Dénes, ugyszintén Magister György jegyző, a polgárok és lakosok nevében s a város közönségének személyében egyetértőleg a következő vallást tették: Hogy azon okmányok, melyek már a körmöcieknek a két nevezett felső- s középsőmutnai birtokaira, másrésről pedig a nevezett nemeseknek a két csepcséni birtokaikra is vonatkoznak, s a nemeseknek jogait is szétválaszthatlanul magukban foglalják s tartalmazzák s mivel ezek egykönnyen szét sem választhatók, ezért a polgárok megigérték s kötelezték magukat előttünk, hogy ha bizonyos szükség merülne fel, amidőn a nevezett nemesek vagy ezeknek törvényes jogutódai különlegesen igénylenék azon okmányokat, a nevezett polgárok ezen leveleket és írományokat minden huzakodás nélkül kiadni s felmutatni tartoznak, de úgy, hogy mindig egy körmöci tanácsos, hites polgár által mutatandók fel szükség esetén, kinek különös gondja az, hogy ezen okmányok el ne veszzenek vagy meghamisíttassanak és ez mindig (felmutatás) a nemesek költségére történik, akik az okmányokat becsület és hit alatt tartoznak épen és sértetlenül a nevezett polgároknak visszatéríteni minden halasztgatás nélkül.

Ezenkívül a nevezett körmöci polgárok vallották azt is, hogy náluk még sok kötelezvény van, amelyekből kitűnik, hogy a Kiscsepcséni nemesek bizonyos alkalmakkal és egymásutáni években a két csepcséni birtokaikra nem csekély összegeket kaptak s vettek fel, mely pénzösszeg a városi okmányokban, összeírásokban és a város könyvében van bejegyezve, de ezen pénzösszeg jelenleg teljesen a két muthnai birtok eladásába beszámíttatott, s a városi polgárok részére törlésbe hozatott (kivéve kiscsepcséni Jantsy Mihály összegét) s így az egyes s összes kötelezvények, melyek a két Csepcsénre s azoknak birtokrészeire vonatkoznak s a jelen adásvételi levél keltéig jöttek létre s amelyek esetleg a nevezett nemeseknek nem adattak vissza, az összes ilyenmü kötelezvényeket és zálogleveleket semmiseknek s érvényteleneknek nyilvánítják.

Különösen kiemelve s kinyilvánítva azt, hogy a többször *nevezett polgárok megengedték mindkét Csepcséni nemeseknek és törvényes örökösöknek a nevezett két muthnai birtokokból s ezeknek erdeiből örök időkre szabadon tűzifát (tüzifa, illetve puhafa)*

és szálfákat, illetve épületfát (gerendát) *curialis házuk javítására vagy új építésére minden akadály nélkül vágni, a kivágottakat kivinni s hazaszállítani.* De oly kikötés mellett, hogy bármely állásu idegen, aki vagy vétel útján, vagy bármily módon és szín alatt a két csepcséni birtokrészekhez jutna, vagy másnak részét bitorolná, vagyis aki nem volna a nevezett nemeseknek törvényes jogutódja, vagy csak névleg testvér, az ily ezen szabadalommal semmi módon nem élhet. Ezenkívül a nevezett nemesek kötelezték magukat és összes jogutódaikat becsület és hit alatt s ezen felhasználati szabadalom elvesztése mellett, hogy sem tüzi, sem épületfákat az erdőben vagy az erdőkön kívül bárkinek ajándékozni vagy eladni, vagy bármily módon a polgárok akarata nélkül elidegeníteni nem fognak, azon esetben pedig, ha bárki a nemesek vagy jogutódai közül a körmöci polgárok által nekik engedélyezett szabadalmat (fajzást) megsérteni vagy megtörni merészné, az ilyen egyénileg és saját személyére nézve holta napjáig megfosztatik ezen szabadalomtól saját tette által; kivételnek a nemeseknek fiai és örökösei, kik ezen szabadalommal élhetnek. Melyekre nézve a nevezett András és Dénes hites polgárok és György jegyző, a körmöci bíró, esküdtek és az egyes és összes lakosok nevében s a város közönségének felhatalmazásával, a nevezett nemesek pedig személyes jelenlétükkel kötelezték magukat. Jelen levelünk erejével s bizonyosságául. Kelt 1523. évben.

1651. évi megerősítés.

Stephani Samuel Körmöcbánya városának hites aljegyzője a város bírájának és a város közönségének nevében bemutatta a Thuróci conventnek Uriel prépostnak 1523. évről keltezett privilegiumát. A convent ezen 1523. évi szerződést szóról-szóra átvevén, Körmöcbánya város részére jogvédelmi szempontból privilegiumával s hites pecsétjével egész terjedelmében megerősítette. 1651. év Mindenszentek előtti csütörtökön.

A bemutatott okmány alapján a Muthnai nemesek a következő feltételek mellett engedték s adták át Körmöknek muthnai birtokukat:

a) Hogy a két Csepcséni nemesek a csepcséni haszonélvezeteket senki másnak, csakis Körmök városának zálogosíthatják el ezentul;

b) Kőrmöc városa szükség esetén a Muthnára vonatkozó összes okmányokat mindig és minden vonakodás nélkül tartozik a nemeseknek kiadni és kézbesíteni és pedig egy esküdt polgár jelenlétében s felügyelete alatt, ki azokat őrzi, nehogy elveszsenek vagy elrongálódjanak, a nevezett nemeseknek az ő költségeikre kiadatnak, s a nemesek becsület és hit alatt azokat épen és sértetlenül visszaadják a polgároknak minden hosszadalmas halogatás nélkül;

c) hogy a két csepcséni birtokrészekre vonatkozó részleges adási levelek vonassanak be, és a két csepcséni birtokokra felvett összeg, amint az adási levelekben és a városi registrumban foglaltatik, a muthnai birtok után járandó fizetésbe beszámíttassék;

d) hogy Kiscsepcséni Mihály Mórnak része ezen leszámítolás alól kivétessék;

e) a Csepcséni nemeseknek s ezek törvényes örököseinek curiális házak javítására vagy újból való felépítésére szükségrendő fát mindkét muthnai birtokból és erdőkből szabad lesz örök időre minden akadály nélkül vágni és azokat hazavinni,

f) ezen épületfa használhatóságának szabadságával és kiváltságával idegen, ki a nevezett nemeseknek nem törvényes örököse, nem élhet;

g) a fát másnak ajándékba adni, eladni, vagy bármily módon, a városi polgárok ellenére elidegeníteni valaki megkísérelné, az ilyen saját személyére nézve egész életére ezen szabadalmi fa kiváltságából elesik, de fiai és örökösei kivételnek ezen privilegium felfüggesztése alól.

Ebből következik, hogy

1. Kőrmöc városa mindkét Muthnára vonatkozó okmányokat a Csepcséni nemeseknek nemcsak másolatban, de ha szükség kívánja, eredetiben is tartozik kiadni, de visszatérítés mellett.

2. Hogy a részletezett összeg, mely különben nincs határozottan jelezve, fizetési többlet gyanánt veendő s az minden egyes eladóra külön-külön észrevétel mellett kiterjesztendő; mert bizonyos, hogy ezen örökeladók közül némelyek ezen összeget ingatlanukra, mások ingóságukra, sőt gazdasági eszközökre, mások pedig hitelre vették fel, egyik-másik kisebb-nagyobb összeget véve fel, s így ezen összegek az eladóknak aránytalanul s eo ipse nem kis sérelem nélkül számíttattak fel.

3. Ezen eladás szerint a Csepceséni nemeseket kizárólag a két Muthnához tartozó erdőkben megilleti a fahasználat, illetve fajzás joga. (Lignatio.)

4. Hogy ezen fajzás a nemeseknek bármely magánszükségletére szabadon gyakorolható, s így csakis a fa elajándékozása vagy eladása tiltatik, ellenőriztetik büntetés terhe alatt.

Összehasonlítván az 1518. évi fassiót az utóbbi megerősítő eladási okmánnyal, ebből világosan kitűnik:

1. hogy az első 1518. évi fassió önönmagától érvénytelen s gyenge, mert ha az első elég erős és önönmagától is állhat, megerősítő segélyre nem volna szüksége, annál inkább, mivel ezen megerősítés a legrövidebb idő alatt minden törvényes indok és minden peres eljárás nélkül s nem is az örök eladók utódai által, hanem Felsőmuthnára maguk az eladók által eszközöltetett.

2. Az utóbbi megerősítő eladási okmány (conformatoria fassio) az elsőtől nem nagyon eltérő, mert az utóbbi tartalmára s terjedelmére nézve az elsőn alapszik; különben az utóbbi megerősítő fassiónak ezen előzménye nyíltán azt jelenti, hogy a második fassióban felsorolt nemesek már az előző időkben a Felső- és Középmuthnára vonatkozó, illetve ott levő birtokukat az általuk felvett pénzüsszegért a városnak örökösen eladták s ezen örök eladást a nevezett nemesek minden egyes cikkelyekre nézve az utóbbi fassió által csak újból és véglegesen erősítették meg s hagyták jóvá.

Az első eladási fassióban határozottan kivétetnek az örök eladás alól Leoncusnak és Györgynek Felsőmuthnán levő curiái, ugyszintén Muthnánszky Gergelynek quartalitiuma.

Itt meg kell jegyeznünk:

Hogy ezen időben két Györgyre keresztelt atyafi létezett, az egyik e sorok írójának őse, a másik pedig Lászlónak testvére s Leoncusnak unokafivére, de mivel kiskoru volt, az eladásba nem folyhatott bele.

Hogy az első örök eladásba egyik György sem folyt bele, sőt az első Györgynek (az író ősenek) birtokrésze határozottan kivétetik az alól, az utóbbi Györgynek illetéke pedig nagybátyjának birtokában bentfoglaltatott, annál inkább, mert fel kell tételeznünk, hogy ezen kiskoru Györgynek illetéke megosztatlan állapotban volt László testvérével, s hogy ismét utóbbi Györgynek nagycsepceséni

része Leoncus nagybátyjának gondviselése alatt állott, mint az 1519. évi iratok igazolják s hogy sem Lászlónak, sem ezen Györgynek nevei a jelzett eladásban (fassio) nem fordulnak elő.

Mert ha ezen Györgynek illetménye részletezve volna, annál inkább bátyjának Lászlónak, mint idősebb fivérnek, részletezve lett volna illetménye.

Hogy Györgynek curiája, mely az örök eladás alól ki volt véve, ezen első Györgyöt, vagyis Sándornak és Gáspárnak testvérét illette meg azon oknál fogva, mivel ezen György vagy idősebb volt Leoncusnál, vagy legalább is kortársának kell őt feltételeznünk s ez okból s a dolog természeténél fogva a szöveg sorrendjében Leoncus György után tétetik, már pedig régi szokás és gyakorlat szerint a testvéröccs nagybátyja előtt nem szerepelhetne.

Ezekből következik:

1. Hogy midőn az 1518. évi fassióban Györgynek illetéke a többiek részétől elkülönítve az eladás alól határozottan kivétetik, ebből következik, hogy ezen György a második megerősítő fassióban, illetve annak megkötésénél személyesen nem vett részt s így neve csakis testvérei által csempésztetett be,¹⁾ de ha részt is vett volna, mivel az első eladásnál az ő illetménye határozottan kivétetett, a megerősítésnél azt bizonyára nem engedte volna át a városnak, s ebbe egyedül azon okból egyezett bele a fassióba, hogy az első eladás egész terjedelmében megerősíthető legyen nagybátyjának Balázsnak birtokrészére is, ki az első eladáshoz hozzájárult, de időközben elhalván, a második megerősítő eladáshoz nem járulhatott hozzá, kinek halála után az ő része, ha áll az első fassiónak érvénytelensége, ami itt nyilvánvaló, valamint a többi eladókra, így a nevezett Györgyre is örökségi módon átszármazott legyen, s így adta beleegyezését a megerősítő fassióba, mert:

Ha ezen György a megerősítő eladás alkalmával illetményét Kőrmöc városának elidegenítette volna, akkor az 1523. évi fassióban ezen résznek határozott felemlítése bejegyeztetett volna s ez esetben az eladási összeg is, mely Györgynek az ő részéért jutott, de a második fassiónak világos szövege azt mutatja, hogy ennek erejénél

¹⁾ S ez esetben világosan kitűnik, hogy örököse azoknak, kiknek nevei az osztályosok által az eladási okmányba becsempésztettek, s akik abba nem folytak be, s ha a fassiót később meg is erősítették volna, a fassió érvénytelenítésére vezethető vissza.

fogva a város semmi újabb jogot nem nyert s ennek segítségével semmi más, csakis az 1518. évi (intézkedés) eladás és az 1502. évi egyezség erősített meg, mert

a) ezen megerősítő okmánynak értelme abban alapszik, hogy a nevezett nemesek az előző években az összes muthnai birtokukra kötött egyezséget és eladást most újból megerősítették és jóváhagyták véglegesen, már pedig ezen „ujból és véglegesen“ szavaknak értelme ismételt ténykedést tételez fel. Már pedig, miután bizonyos tény az, hogy a nevezett György ezen alkalommal csakis először fordul elő a birtokeladók között, ebből világos, hogy ezen tény neki nem tulajdonítható, s így az ő részére vonatkozó megerősítés is nem származhatott tőle;

b) miután a nemesek birtokelidegenítésére vonatkozó első eladás (fassio), melynek alapján a megerősítést foganatosíthatták, akkor a pénzüsszeget már felvették a körmöci polgároktól, mely tény a királyi beleegyezést tartalmazó iratokból is megérthető; s így ezen beleegyező eladási okmányok bizonyítják azt, hogy a nevezett György curiájára nemcsak hogy semmi összeget nem vett fel, de az eladásba be sem folyt, miután ezen fassio alól ki volt véve curiája.

2. Ha végre az 1518. év, vagyis az első eladás (fassio) érvényes lehetett azon tekintetből, hogy az elhalt Balázsnak birtokrésze az unokatestvérek által a megerősítés alól kivetett, azon esetben Körmöc városa mint vásárló a nevezett Balázs által időközben a nagycepcseni birtokra felvett összeget Muthnai Balázs illetékére fizetés fejében auctió címén nem engedte volna el, de szükségképpen, ugymint Kiscsepcseni Mihály Mórnak összegét, ezen elengedésből kivette volna. Ami miután nem történt meg, világos ebből a következtetés, hogy ha a többször nevezett György a megerősítésbe befolyt volna, akkor csakis tisztán a Balázs halála után a reá s az érdekelt felekre szállott örökösödési részre nézve adta volna beleegyezését a szerződésbe, és pedig oly célból, hogy Balázsnak nagycepcseni részét, melynek beruházási összegét a város elengedte, szabadon és minden pénzbeli fizetés nélkül a többiekkel elfoglalhassa. Különben bizonyos, hogy ha ezen megerősítés a Balázs részét illetőleg utólagosan sem következett volna, s ez okból ezen összeg, mely Balázsnak nagycepcseni birtokával is

összefüggésben volt, nem engedtetett volna el a város által, ez esetben mindenki, aki ezen nagycsepcséni részét a város kezéből vissza akarta volna szerezni s az örök eladásba Balázs részét, illetőleg a megerősítés által beleegyezni nem akart volna, a nevezett birtokrészt másképp, mint a terhelt összegnek letevése mellett nem kaphatta volna vissza.

Ha ezen eladásnak jellegét szorosabban vizsgáljuk, nyilvánvaló lesz, hogy ezen megerősítő fassió, ha úgy tekintjük, mint a nevezett Györgynek birtokrészére vonatkozó eladási okmányt, akkor az

1. törvénytelen, alapnélküli; tehát annál inkább sérelmesebb, minél valószínűbb, miszerint Körmöc városa egy betűvel sem tudja igazolni, hogy valaha ezen összeget Györgynek lefizette volna¹⁾ a muthnai részért.

Innét világos, hogy ezen elidegenítés (ha ugyan megtörtént volna valaha) nem az eladás (fassio) categoriájába tartozik, hanem ingyenes adományozás természetével bír, mely egyedül a Felség joga; mivel ugyanis kiki csakis szerzett vagyonával rendelkezhetik, de az ősi javadalmat előny nélkül vagy okszerű szükség nélkül el nem idegenítheti.

Ha az állítatnék, hogy az utóbbi eladásban részletezett összegnek elengedése képezné alapját a György részét illető elidegenítésnek, azon esetben ezen eladás (fassio) igazságtalan és annál sérelmesebb, minél bizonyosabb, hogy ezen elengedés megkülönböztetés nélkül, az első fassionalis eladás értelmében, tekintet nélkül a birtokarányra, mindazokra kiterjesztendő lett volna, kik a pénzt felvették, mert a megerősítő eladási fassiónak szövegéből is látható, hogy ezen összeg elengedése a fizetés gyarapodására vétetett fel, s így csakis azoknak részét érinthette, akik az első eladásba befolytak, feltéve, hogy ezen auctionak ott sem volt helye, hol elidegenítés nem is létezett.

Továbbá, ha a megerősítő fassió a nevezett György jogának elidegenítése gyanánt vétetnék, akkor az

2. nyilvánosan hamis, mert ezen kifejezés: „Hogy magok az alólirott nemesek az előző években a felső- és középső- összes

¹⁾ Ez esetben Simonnak Urinkai ellen 1783-ban megindított ügyében, ha az eladás semmiféle összeget nem tüntet fel, akkor a javadalmak melioratiojára és az épületek visszaesésére vezethető az vissza.

muthnai birtokrészeket az általuk már teljesen felvett pénzösszegért, mint ez a beleegyező okmányból kitűnik, eladták stb.“, a legszembe-
szökőbb hazugságot foglalja magában.

Mert, mint már előrebocsátottuk, az első fassióból, mely a beleegyezés által megerősített, világosan következik, hogy a nevezett György semmiféle összeget nem vett fel, s így birtokot sem adhatott el, s így ama kitétel, avagy magyarázat Györgyre nézve hamisan alkalmaztatik.

Különben mi sem akadályoz, ha azt állítjuk, hogy az ily értelemben vett fassió (eladás) már ezen tény által is

3. semmis. Mert a megerősítés kevésbé jogerős intézkedést tételez fel, már pedig a nevezett György semmiféle sem érvényes, sem érvénytelen szerződésbe nem folyt be, s így részéről mit sem erősíthetett meg.

A fentebbiekből következik, hogy 1518-ban a nevezett Györgynek curiáján kívül még a Nagycsepcséni Leoncusnak curiája, nemkülönben Nyittraszéki Muthnánszky Gergelynek quartilitiuma is világos szavakkal ki volt véve az örök eladás alól.

A mi ezen quartalitiumot illeti, bizonyos az ugyanis, hogy nevezett Gergely a megerősítő eladáshoz nem járulván, sőt 1522-ben a város ellen a vétel miatt, Thurócz ellen pedig az elfoglalás miatt tiltakozván, tehát azt a városnak el nem adhatta. Hogy miképp jutott a város kezére később, csak azt tudjuk, hogy a város tényleges birtokában van.

Leoncus curiájára vonatkozólag megjegyzendő, hogy az az elidegenítések idején az unokatestvérek László és Györgynek részétől nem volt elkülönítve, vagy ha meg is volt osztva, de az ő rendelkezése és oltalma alatt állott.

Tamásnak összes része megmaradt. Bizonyos azonban, hogy az 1518. évi fassióban nemcsak az idősebb Györgynek és Leoncusnak, de az ifjabb Györgynek és Lászlónak birtokrészére is vonatkozott a kivétel, mert sem egyik, sem másik Györgynek, sőt még Lászlónak a neve sem említettik.

S valamint a fentebbiekből következik, hogy az idősebb György, hogy ha nem is tényleg személyes jelenlétével, de legalább névleg beleegyezett az utóbbi megerősítő eladásba; úgy ennek szövegéből kitűnik az is, hogy sem Leoncus, sem László s egyik

György sem vett részt a fassióban, világos ezekből, hogy az ő birtokuk, mely Tamásnak jutott, mindenféle bonyodalmaktól menten maradt s csak ezeknek halála után, Isten tudja mi cimen, jutott a város részére.

Mondhatná azonban valaki, hogy mivel Leoncus a megerősítő fassióban nem említették, ez oknál fogva az ő birtoka talán az előtt (vagy időközben) maga Leoncus által, vagy ha más érdekeltek kezénél volt, az érdekeltek által adatott el örök áron a városnak s hogy ez annál inkább megtörténhetett, mivel a megerősítő eladásnak magyarázásában az összes és egyes nemeseknek, testvéreknek, rokonoknak, fiuk és leányoknak s a birtokosztályos testvéreknek sérelmei és terhei az örökvallók által a fassióba bevétettek, felelet rá:

1. Hogy az állítónak kell állítását bizonyítani.

2. Már más helyen bebizonyítottuk, hogy ezen magyarázat teljesen hamis.

3. Ha nem is volna ezen kitétel (expositio) hamis, de a teher feltételezése itt felesleges és illetlen, mert ha leányainak, kiknek semmi közük a fiuj jogokhoz, terheit is felvették, csodálandó valóban, hogy az angyalok adósságait is nem vették be; magától értve, hogy ezen terhek csakis az eladók részére vonatkoznak.

4. Különben bizonyos az, hogy ezen rész az 1518. évi fassióból ki van véve, bizonyos tehát, hogy Leoncus a megerősítő rendelkezésbe nem folyt be s végre bizonyos az is, hogy ezen megerősítés által a város új jogot nem nyert, tehát bizonyosnak kell lenni annak is, hogy ezen részre semmi törvényes rendelkezés nem történt, annál inkább, mert ha ilyen történt volna, a város az örökösödési perben ezeket tanulmány tárgyává tette volna.

Ezen birtokrészt illetőleg, mivel Leoncusnak és unokatestvéreinek ága kihalt, a Nagycsepcséni nemesek 1776. évi nov. 12-én Vladár János mint a család jogfentartója s ügyvédje által pert indítottak, mely per 1779. évben a felperesek győzelmével végződött, de a megyei törvényszék előtt a bíróság az ősrégi örökség keresésébe bocsátkozván; ez okból a nevezett nemesek ugyancsak Vladár János Gasparovje mint jogfentartó ügyvéd által az ügy érdemére nézve 1783. augusztus 23-án új családi pert kezdeményeztek, melyben, jöllehet minden a leghelyesebben igazoltatott s bizonyít-

tatott a tábla előtt, a felperesek és a fiágon kihaltak közti összefüggés s így a jogi és vérbeli közösség is igazoltatott, hogy mind az eladó felperesek, mind pedig a fiágon kihalt elődök egy és ugyanazon közös törzsből, Balázstól¹⁾ származnak, ami kétségtelenül levezettetett, ennek dacára, s hogy az ügy soronkívül tárgyalatott, mai napig is elintézetlenül függ, vagy legalább a felperesség kérdése eldöntetlenül maradt.²⁾

Az előzményekből ismét következik:

Hogy a nevezett idősb Györgynek, ki Sandrinusnak és Gáspárnak volt a testvére, örökösait három okból illeti meg a muthnai erdőkben a fajzás.

1. A saját részükre vonatkozó, kétségtelen tulajdonjog címén,
2. erkölcsi címen (titulo virtuali) Tamás részét illetőleg, melyet öröklési per után nyert,

3. feltételes eladás címén a fiágon kihalt Balázs nagybátyjának részét illetőleg, mely a család leszármazottaira ment át, de amely mint az első, mint a második megerősítő eladás (fassio) által meg volt támadva.

Ezeket különlegesen előszámlálván, általánosságban még a következőket jegyezzük meg.

¹⁾ És pedig

a) hogy az I-ső Baláznak fia II. Balázs volt, kitűnik a thuróci conventnek 1423. évi keletű jelentéséből, s a városi levéltár jelentéséből, melyet a Sándor Pál-féle pörben adott ki.

b) Hogy ezen II. Baláznak fiai voltak.

aa) Tamás — kir. táblai perből.

bb) III. Balázs, ugyanezen pörben az mondatik, hogy Balázs Tamásnak testvére.

cc) Márton és Mihály, Tamásnak és Baláznak testvérei, világos szavakkal ugyan nem igazoltatik, de mivel a hivatkozott 1519. évi szerződésben az mondatik, hogy Balázs nagybátyja volt Imrének, Jánosnak, Györgynek és Gáspárnak, nemkülönben testvérüknek Sándornak, innét, mivel az 1498. évi okmányból nyilvánvaló az, hogy Sándor, György és Gáspár Mártonnak fiai, János és Imre pedig Mihálynak voltak a fiai, ebből következik, hogy a nevezett Márton és Mihály Tamásnak és III. Baláznak volt a testvére, a II. Baláznak pedig fiai, annál is inkább, mivel Györgynek fia István Literatus Tamásnak Nagycsepcsénben levő részét ezen Tamásnak fiaival vérközösség alapján a Kiscsepcséniectől visszavette.

c) Hogy Tamásnak fiai voltak Mátyás és Leoncus; Mátyásnak pedig fiai László és György, mindnyájan utódok nélkül haltak el az 1491. és 1519. évi okmányok szerint.

²⁾ 1823-ban ezen ügy revisio alá került, de mivel az ügyvéd kötelességévé tétetett, hogy az eredeti ítéletet, mely azonban elégett, mutatná be a hiábavaló vélekedések és kifogások elkerülése végett; a közbírói fiztet Vladár György Istvanovje (az én atyám) vállalta el az ügygel összefüggő okiratok bemutatása mellett.

4. Tekintsük ezen eladások — fassiók — belső természetét, illetve jellegét a kényszerítő okra nézve (miért kellett eladni). A tripartitum 59. Titulus I. szerint az összes fassiók, eladási szerződések három osztályba sorolandók, úgy hogy 1-ször némelyek szükségbeliek (*necessariae*), a végső szükségben (pl. fejkiváltás, vagyis életmegmentés) s így ezek mindig érvényesek, mások *okszerűek* (*rationabiles*), vagyis ha a család haszna miatt, szerzett pénzen előnyösebb javak szereztetnek be, de mivel az okok változékonyak, olykor a fassiók is változók, vagyis érvénytelenekké válhatnak, végre harmadszor, egyszerűek: ha semmi okszerűség, sem kényszerűség nem forog fenn, hanem egyszerűen rosszakaratulag vagy tékozlólag s így jogtalanul adatnak el a javadalmak. Ezen fassió-eladás a törvény előtt mint sérelmes, nem fogadható el.

Hogy ezen muthnai eladás az utóbbi, ugynevezett egyszerűség osztályába tartozzik, maga az ügy mutatja, mert nyilvános dolog az, hogy a muthnai eladók még nem is álmodhattak egyáltalán semmiféle célszerűségi okról sem, de ezenkívül, az első rendelkezési eladás alkalmával, midőn pénzt vettek fel, a célszerűségnek vagy szükségletnek, kényszerűségnek legkisebb nyoma sem említették. Ennek ellenkezőjét a vevő Körmöc városa tartozik bizonyítani.

Miután a második, vagyis megerősítő eladásnak szövege kevésbé valódi, hanem egyáltalában véve valótlan s homályos magyarázattal bír, így a záradék is „*nullum Ius reservatum*“ semmiféle jogot nem tartva fenn, nagyon is bírálat alá veendő. Mert ezen eladás (fassio) világosan azt jelzi, hogy az abban megnevezett eladók a maguk és örököseik számára feltartották ama jogot, hogy a két Muthnára vonatkozó okmányokat kikérhetik a várostól, már pedig ezen ellentmondás semmiféle okszerűséggel sem egyeztethető össze; de bizonyos, hogy az eladók az okmányokra jogaikat feltartották, tehát az eladott birtokra is fel kellett jogaikat tartani, tehát a záradék „*Nil iuris*“ az előbbi jogfentartás által érvényét elveszíti.

Ellenvetheti bárki, hogy a második eladási okiratnak értelme egyenesen feltételezi a megelőző inscriptiót (pénzen vett birtok átíratása) és az örök eladást, szintugy a szerződést, melyet a nevezett nemesek s ezeknek elődei kötöttek, s ezen esetből kifolyólag az utolsó eladásban megnevezett nemesek nemcsak a saját, hanem elődeiknek s őseiknek intézkedéseit is megerősítették, ennek követ-

keztében a jelenlegi örököseik ezen intézkedés ellen, melyet az atyák tettek s a fiuk megerősítettek, hathatósan nem léphetnek fel.

Igaz ugyan, hogy az utóbbi eladásban tétetik említés bizonyos eladásról, melyet az eladóknak elődei tettek, de ez csakis az előző feltevésnek és magyarázásnak hamisságát világítja meg, mert

a) ha azon feltevési vagy ellentmondási magyarázat általában az összes birtokeladókra vonatkozik, s akképp értendő, mintha az eladóknak elődei már azelőtt tettek volna a várossal bizonyos átíratást, eladást vagy szerződést; ez esetben a feltevés az igazsággal ellenkezik, sőt semmiféle bevégzett üggyel nem egyeztethető össze, annál inkább, mert sem az 1502. évi egyezségből, sem az 1518. eladásból ki nem magyarázható, hogy a Nagycsepcséni nemesek elődei közül valaki akár az egyezkedésre, akár az időközben történt eladásra befolyt volna.

b) Ha pedig ezen magyarázatnak tartalma csakis viszonylagos értelemben vétetik, vagyis csakis Kiscsepcsányi Andrásra és Györgyre és Batisz Zsigmondra, ami tulajdonképpen csakis ő rájuk vonatkozik, mert az 1502. transactióba (egyezségbe) az említett Andrason kívül még Kiscsepcséni János és Mihály, az 1518. évi fassióba pedig András és fia Albert folytak be; s ez esetben az első expositio mint hibás és illetéktelen elesik s a nagycsepcséniéknél nem szolgálhat semmi akadályul.

Valamint az eddigi összesen felsoroltakból eléggé érthető, hogy a már többször nevezett s megerősített eladási okmány törvénytelen s alaptörvény nélküli s így illetéktelen, ez utóbbiból következik, hogy az sokáig eredménytelen volt, sőt a hét sarkalatos főkéllékek s feltételek közül egyikkel sem bír, s így maig is érvénytelen, mert

a) ama feltétel, hogy a Csepcséni nemesek az ő csepcséni haszonélvezeti jogukat csakis a körmöcieknek zálogosíthatják el, nem áll, mert ennek ellenkezőjét ezer és ezer eladási okmány (fassiones) által be lehet bizonyítani, hogy a Csepcsényi nemesek kisebb területeket mindjárt a szerződés ideje után, különféle idegeknek és parasztoknak elzálogosítottak s jelenleg is szokták elzálogosítani.

b) A másik feltétel, hogy a város az okmányokat minden ellenkezés nélkül tartozik kiadni, ez sem áll, mert már e tekintetben

is kénytelenek voltak a Csepcesényiek ismételt birói beavatkozást kérni, de különben a város mai napig sem adta ki az összes okmányokat s őszintén soha sem járt el ez ügyben.

c) Ama feltétel, hogy a részletes eladásokban foglalt összeg a teljes fizetés tekintetéből mindkét Muthnára nézve beszámíttassék, nem függ össze az első eladással, mely azt mondja, hogy a város Muthnáért már 1200 frtot teljesen lefizetett.

d) Hogy Kiscsepcséni Mihály Mórnak összege vonassék le abból, ez sem áll, mert a Kiscsepcsényiek ezen Mihálynak és érdekelt társainak Benedeknek és Gáspárnak részét, amely az örök eladás alól ki van véve, hogy visszaszerezzék, jöllehet azért már régóta pörösködnek, még sem tudják.

e) Ama feltétel, hogy a Csepcséni nemesek épületfahasználattal birnak a muthnai erdőkben, ez sem áll, mert nemcsak építkezésre, hanem tűzifahasználattal is birnak, sőt legeltetési joggal is.

f) Hogy a fahasználat élvezetét (fajzást) idegen, aki a Csepcséni nemeseknek nem testvére, nem birhatja, ez sem áll, mert emlékezetet meghaladó idő óta az idegenek is, akik Csepcsénben letelepedtek, a fajzást élvezték s köztudomás szerint élnek is azzal, mit az 1750. évi módosított szerződés is igazol.

g) Végre, hogy nem szabad fát az erdőtől eladni vagy elajándékozni a fajzás elvesztének büntetése alatt, ez sem áll, mert az ilyenmő eladás és elajándékozás használatában anélkül, hogy a használati jogot elvesztették volna, megmaradtak, mint az 1649-ik évi okmány s a jelenlegi gyakorlat is bizonyítja.

Az 1526. évi örökeladás Középsőmutthnára nézve.

Mi, dráskóci Ivánka János alispán, adjuk örök emlékül. Hogy Kiscsepcséni László, Mihály és Miklós magukra vállalván testvéreiknek, fiaiknak és leányaiknak összes terheit és jogi kötelezettségeit, a következő örökvallást tették:

Miszerint édesatyjuk, Benedek és Gáspár a középsőmutthnai pusztán levő nemesi curájukat az összes jogi élvezetekkel, szántóföldekkel, rét és legelővel, vizekkel, s mindennemű az ezen curájokhoz tartozó részekkel együtt, rendkívüli szükséglettől kényszerítette Körmöcbánya város birájának és hites polgárainak, szóval az egész város közönségének 24 forintért a kiváltás idejéig zálogba adták. Miután a jelenlegi bevallókat is égető szükség

kényszeríti, ezért a nevezett László, Mihály és Miklós a nevezett curiájukra már előzőleg 28 forintot vettek fel, most pedig újból 28 forintot vesznek fel és ezen curiát a tartozandóságokkal együtt Körmöcbánya város birájának és esküdteinek, illetve a város egész közönségének most már 80 magyar forintért, többlet címen (titulo auctionis) elzálogosították oly feltétellel, hogy a zálogjogot vagy maguk, vagy fiaik kiválthatják, s ha a pénzt teljes összegben leteszik, a város tartozik nekik a zálogba adott curiát a hozzátartozó haszonélvezetekkel együtt visszaadni, ezen okirataik erejénél s bizonyosságánál fogva. Kelt Thuróc-Szent-Mártonban, Szentháromság vasárnapját megelőző csütörtökön, 1526. évben. (L. S.)

(Körmöcbánya levéltárából.)

Az 1654. évi záloglevél. (Thuróc várm. közgy. jkönyvéből.)

A nevezett évben nagycsepcséni Wladár Gasparovjeh János és György, Imrének a fiai, a Körmöcbánya város tulajdonát képező s Nagycsepcsénben levő házban a körmöciekkel összejövén, a következő záloglevelet kötötték: Wladár Gasparovjeh György nejével együtt már néhány év óta török fogságban szenvedett, hol folytonos kínzásoknak voltak kitéve. A török végre halállal fenyegette, ha a váltságdíjat le nem fizetik. Hogy a fejszerinti váltságdíjat magáért s szeretett nejéért letehesse, kénytelen volt Nagycsepcsénben levő összes birtokát Körmöcbánya városának elzálogosítani. A város 400 forint zálogpénzt adott a birtokra, oly feltétel mellett, hogy akár az elzálogosítók, akár ezeknek törvényes örökösei bármikor kiválthatják a birtokot, ha leteszik a kölcsönadott összeget s a netalán felmerülendő többletet is. Ezen záloglevél megkötöttetett Thuróc vármegye alispánja előtt, 1654. évben.

A birtokeladás ellen emelt tiltakozások.

Eme rendkívüli eladások s könnyelmű elzálogosítások ellen a józanabb gondolkozású Nagy- és Kiscsepcséni nemesek óvást emeltek s tiltakozást tettek, részint a conventi hiteles hely előtt, részint pedig a vármegye útján Körmöcbánya városa ellen. Tették ezt azon nemes intentióból kiindulva, hogy az ősök által szerzett vagyont, ha nem is egészben, legalább részben megmentsék az utódok számára, s így legalább ők érdemeljék ki majdan az utó-

dok hálás emlékét. De leginkább azon indok vezérelte, hogy vagyonukat Kőrmöcbánya város hatalmaskodó invasiója s fufangja ellen biztosítsák, s végre, hogy ami még megmenthető, azt a protestatiók útján az elévülés ellen a család számára biztosítsák. Ezen protestatiók s jogos önvédelmi eljárásokból keletkeztek aztán ama százados perek, melyek a Nagy- és Kiscsepicséni nemesek vagyonának legnagyobb részét hozták áldozatul. De a család e nemes törekvését s jogos védelmét kitartotta s érvényesítette a mai napig, s mint a jelenlegi pörös ügymenet igazolja, százados s önfeláldozó törekvéseiket az igazság érájában siker koronázzandja.

Habár a protestatiók kivonatai más helyen közöltek, a most említett eladásokat s elzálogosításokat követő tiltakozásokat e helyt célszerűnek tartottam másolatban közölni, hogy ezekből kitűnjék részint az eladásoknak célszerűtlensége s az eladóknak könnyelműsége, kik csekély, ugyszólván potom áron vesztegették el őseik örökségét.

Az 1510. évi protestatio.

A thuróci convent prepostja Uriel előtt megjelent providus Fomer János urának, nemes Zablaty Györgynek nevében, ugyszintén nemes Beniczi György és Jánosnak megbizásából is, s ezeknek felhatalmazása folytán óvást emelt s jelentett be Kiscsepicséni András és János, ugyszintén Nagycsepicséni Wladár Balázs és Ketheel Gáll nemeseknek 1509. évi elzálogosításai ellen, s tiltakozik a Thuróc megyében fekvő összes alsómuthnai birtokok eladása vagy bármely néven nevezendő elzálogosítása s elidegenítése ellen; a kőrmöcbányai birót s hites polgárokat, szóval az egész város közönségét pedig a nevezett birtokok megvevésétől s birtokbeigntásától eltiltja; Lajos királyt pedig ezen birtokok eladományozásától vagy a birtok eladására szükségrendő királyi beleegyezéstől óvja s mind ezek ellen az ország törvényei s szokásai szerint ünnepélyesen tiltakozik s ellentmond. Datum feria V. post festum B. Mathiae Evangelistae. Anno Domini 1510.

Az 1523. évi tiltakozás Thuróc vármegye előtt. (Kőrmöcbánya város levéltárából.)

Nos David de Zenth-Peter V. Comes et Iudlium. Comitatus de Thurócz damus pro memoria. Quod cum Ladislaus de Kés Chepchén, Andream, Georgium et Sigismundum de eadem Kes Cseptsén per formam citationis ad nostram Praesentiam evocasset

tandem Partibus coram nobis adstantibus, idem Ladislaus declaravit hoc modo. Quod anno currenti coram Conventu monasterii B. Virginis de eadem Thurócz quamdam piudiciosam cum Communitate Civitatis Cremniciensis, patacti Andreas patruus suus. Georgius et Sigismundus sine scitu et annuentia sua fecerunt Transactionem, qua mediante portionem quoque suam in medio Muthna adhuc liberam et dumtaxat titulo Pignoris pfatae Communitati in certa summa inscriptam involverunt, hoc ipsos a Perrennali Portionis suae Involatione, simul et Dnos Cives de Kremnicza hic quoque psentes sub Titulo tali conservatione vel Detentione qualitercunque facta vel fienda prohibuit contradicendo et contradixit inhibendo, eandemque Transactionem cassat et annihilat pro vanaque atque iuribus suis suorumque Extremae piudiciosam declarat ac insuper eosdem cives de Kremnicza ad levandam pecuniam et remittendam suam ac Michaelis et Nikolai patruelium suorum Portionem in pfata medio Muthna habitam pmoneri curat publice et manifeste coram nobis Testimonio psente mediante. Datum in oppido Zentmarton feria 5. a proxima aute festum b. Nicolai Eppli Anno Dni 1523.

Nagysepcséni Wladár Leoncus tiltakozása az 1523. évi fassio perennalis ellen a megye előtt. (Vármegyei jegyzőkönyvből.)

Vice Comes et Iudlium Comitatus de Thurócz, damus pro memoria; in conspectum per modum Protestationis et Prohibitionis nobis significare curavit in hunc modum, Quomodo ipse exponens Leoncus Nobiles Gallum Kethael, Sandrinum, Ioannem, Emericum, Georgium et Gasparem Wladar de eadem Nagy-Csepchén Fratres suos a perpetuali Venditione piudiciosa, eiusdem Confirmatione Impignoratione et quavis alienatione Totalium Portionum possessionarium suarum in Praedio Superiori Mutthna vocata in eodem Comitatu in Thurócz existenti habitarum, ipsum Protestantem lure haereditasio concernentium, item Sagaces et circumspectos Dnos Iudicem et Iuratos Cives ac totam Communitatum Civitatis Cremniciensis ac alios quoslibet a perpetuali emptione, via facti occupatione Detentioneque et conservatione, seseque quovis quaesito sub colore in Dominium earendum intromissione et sibi ipsis statutione, usu fructuum et quarumlibet utilitatum Earundem perceptione et percipi Factione; Regiam autem maiestatem a Consensus sui regii

adhibitione, quoquo modo iam factis vel fiendis prohibuit et contradixit et manifeste coram nobis Lege et consuetudine Regni requirens. Harum nostrarum vigore et Testimonio Literarum mediante. Datum ad Zenthmarthon Loco Sedis nostrae Iudriae solito. Feria quinta proxima aute Dominicam Iudica. Anno domini 1525.

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)

Ketheel Borbála 1532. évi tiltakozása. (A thuróci convent jegyzőkönyvéből.)

Nos Conventus Monasterii Beatae M. V. de Thurócz. Damus memoriae. Quod nobilis Dna Barbara, filia Nobilis Galli Ketheel de Nagycsepcsén, consors providi Nicolai Kossa Fabri. Nostrum Personaliter veniens in Conspectum, per modum Protestationis et Prohibitionis nobis significare curavit hoc modo: Pfatum Gallum Ketheel Patrem suum a venditione et alienatione, Nobilem vero Franciscum a Fodor Castellanum Castri Zniow ab emptione, sibi-que inscriptione, occupatione Totales Portiones Possessionarias in Possessione pfata Nagy-Csepcsin vocata in Cottu de Thurócz existenti habita. Serenissimumque Principem et Dnum Dnum Ferdinandum Regem Ntrum Gratosissimum a Donatione et Collatione; aliosque universos et Qoslibet ab occupatione, detentione, introductione et sibi ipsis statuifactione, usu fructuum et quarunlibet utilitatum earundem perceptione seu percipifactione, quo-quo modo iam factis vel fiendis publice et manifeste prohibuit et contradixit coram nobis, lege et consuetudine Regni requirente. Harum nostrarum vigore et Testimonin Literarum mediante. Datum in Festo die nativitatis B. M. V. anno Domini 1532.

Nagycsepcséni Vladár Zsigmond tiltakozása 1546. évben a megye előtt a birtokeladás és foglалások ellen.

Nos Georgius de Rakow Vice Comes et quatuor Iudlium Cottus de Thurócz Memoriae commendamus tenore psentium significantes, quibus expedit universis. Quod nobilis Sigismundus Wladar de Nagy Cseptsén coram Nobis personaliter constitutus, tam suo, quam et reliquorum omnium Fratrum suorum Condivisionalium de utraque Cseptsén nominibus et in personis, per modum Protestationis et contradictionis exposuit in haec verba. Portiones suas haereditarias tam in curiis Muthna quam in possessionibus in Terreno eorundem Mutthna inpopulatis in hocce Cottu de

Thurocz existenti habitas Prudentibus et circumspectis Dnis Iudici luratisque ac totae Communitati Cittis Cremniciensis nulla ad id cogente eosdem necessitate a potiori abalienarunt, nonnulli solum usque tempus redemptionis inpignorarunt et cambiarunt, residuas vero adhuc tempus libere possident, quas variis modis ptacti Cives occupare intentunt et occupant. Quae cum eisdem Protestantibus valde nociva et piudiciosa forent, ideo interposita hacce Protestatione pdictus Exponens nominibus suorum etiam eosdem Cives Cremniciensis ab ulteriori pscriptorum Bonorum possessione et a propriatione passumta, item qualicunque occupatione, usu fructuum, et quarumlibet utilitatum perceptione seu percipi factione quomodolibet iam factis vel adhuc faciendis, quamvis iuxta recenter inductam Regni Legem pro Incapacis Haereditariae Possessionis Bonorum Nobilium eadem Civitas iam etiam declarata est. Ex eo adhuc solemnius prohibiut et contradixit publice et manifeste coram nobis.

Harum nostrarum Vigore et Testimonio Litterarum mediante. Datum ad Sanctun Martinum loco Sadis nostrae Iudriae solito, feria quinta proxima aute Dnicam Oculi. Anno Dni 1546.

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)

A muthnai föld minősége és fekvése.

Jóllehet, a muthnai föld a jelzett határok és az 1263., 1290. és 1368. évi okmányokból meritett határjelzések szerint terjedelménél fogva az erdőknek összes ama területét foglalta magában, melynek területén idővel később felső és középsőmuthnai birtokok, Felső- és Alsóturcsek, Szklenó és Ujlehotának, vagyis a mai Felsőstübnyának felerésze, mint telepítvények keletkeztek s eredetileg Muthnának neveztetett, mint főhelye a többinek, ezeket s a hozzátartozó részeket is magában foglalta,¹⁾ dacára ennek, miután az

¹⁾ A nevezett birtok határvonalai, melyek által ezen föld másoknak földjeitől megkülönböztetett, egész az 1502. évi egyezkedés tanuskodik, mert ebből kiténik, hogy az egyezkedő Csepeséni család ezen jelzett birtokokat, ugymint Szklenót, a két Turcseket s Ujlehotának a valódi és régi határjelzésekkel együtt, melyek által a mai birtokok jogaitól megkülönböztetnek, a városnak engedte át s az átengedetteket a város elnyerte. Már pedig ezen régi határok alatt másokat nem érthetünk, mint amelyek a régi határokbán jeleztetnek; ebből érthető, hogy Körmöc városa ezen birtokok elnyerésére nézve sem különös címet, sem a birtokjelölésről okmányt nem tud felmutatni, sőt ha a birtok jelzési címét is meg

1502. évi törvénytelen szerződés által a nevezett birtokok a hozzátartozó részekkel együtt, mint egy testnek tagjai a fejtől, vagyis a muthnai főbirtoktól elszakítottak s a városnak adattak át, s az átengedett muthnai birtokok neve alatt a muthnai birtoknak azon megmaradt része értendő, mely a Szklenó, Thurcsek és Felsőstubnya községeknek belső határvonalai¹⁾ által különítették el s amely így mintegy elszigetelt állásban a nevezett birtokok testéből kizárva, a nevezett okmány alapján a Muthnai nemeseknek jutott.

Ez értelemben tekintve a muthnai földterületet, a következőket foglalja magában:

1. az ugynevezett Kolba erdős területet, mely a Thuróc folyón innen fekszik, s mely éjszokról az alsómuthnai, nyugatról a felsőstubnyai határvonalak által, délnyugatról pedig a Thuróc folyó által záratik be²⁾ s mely 1753-ig a Muthnai nemeseknek fajzrása és legeltetésre szolgált;

2. a Rovne hori terület, mely éjszokról a Pozsehai területet elválasztó Lutocsnik patak határa által, délről a szklenói földek, keletről a Thuróc folyó s nyugatról a hegyes területektől záratik körül;

3. A szklenói irtványokhoz tartozó Hapek (Hochberg) terület alacsony bükkfákkal beültetve, melyen 1753-tól van a Csepcséniek fajzasi engedélye;

4. a Bjeli patak és Cselinec nevű terület, melyen tuskók vannak s fenyőfákkal van beültetve s mely szintén a Csepcséniek faszükségleteire szolgál, de újabb időben a város és az erdőhivatal által elhanyagoltatott, miután a szénégetők egészen kipusztították; s végre

akarja tartani, a Muthnai nemesek részére adott okmányokra kell támaszkodnia. S tényleg 1827-ben a Bars és Thuróc vármegyék részéről kiküldött bizottság előtt, melynek hivatása volt a birtokvonalak kiigazítása a két törvényhatóság között, július 18-án a helyszínén, a Berghi hegy tetején (Jánoshegyen) megjelenvén, a határookra vonatkozó okmányok voltak az irányadók s elismerték, hogy Körmöcnek szorosan vett területe csakis a szentjánoshegyi templomig terjed, vagyis ahol a thuróci és körmöci határ összejön a thuróci és tureseki földek egybeszőgellésénél, s így a két megye, Bars és Thuróc érintkezési pontjái; mire nézve az általam tett előterjesztések, melyeket a Deputacionak írásban bemutattam s levéltárunkban is megvannak, errenézve tájékoztatást nyújtanak.

¹⁾ Ezen előszámított földterületeknek, melyek egykor a muthnai főhelyen feküdtek, jelenlegi kiterjedése a körülötte fekvő erdők kivágatása által tetemesen gyarapodott, úgy, hogy az egykor rengeteg erdőterület nagyjából szántóföldekké és rétekké alakították át.

²⁾ Ezen terület régenté Rovna Hora név alatt szerepel, ami kitűnik az 1729. évi Ocultából, mely Körmöc részére foganatosított a Rovne-hori pod Kolbow-t illetőleg.

5. a Thuróc mindkét oldalán fekvő alacsony terület a Kolba és Rovné hori között, mely a város kaszálórétjét képezi, de csak egyszer lehet kaszálni, máskülönben közlegelő.

Ami a muthnai puszták belső helyrajzi fekvését illeti,

1. a városi major részint kőházakból építve, mely jelenleg is Muthnik vagy Ujmájusnak neveztetik, az egykor alsómuthnai belső — intra villanum — területi helyén létezik s egykor Bene fiainak jogához tartozott.

2. Ezen majortól a déli részen a Kolba területen eredő patak összefolyásánál van azon borókacserjékkel beültetett sík rész, mely egykor Középsőmuthna volt.

3. A városi major, mely a felsőstubnyai földek részén jelenleg is látható s mely régi majornak neveztetik s a régi felsőmuthnai pusztának nyomait viseli magán s mely a Nagycsepcséniek jogához tartozott, s hogy ezen két pusztá miképp választott el egymástól, alig lehet igazolni.

A nagycsepcséni birtok régi és újabb kiterjedéséről és curiákra való felosztásáról.

Nagycsepcsén kiterjedése, mely régente, a XV. század körül beltelkekre nézve (intra villanum) jelenlegi fekvésétől mivel sem különbözött, sőt jelenlegi belső fekvésű kiterjedése a régivel tökéletesen egybevág, s azt a történeti adatok egybevetése nyíltan jelzi; így biztosan állíthatjuk, hogy a Vladár család a belső telkeket nem gyarapította, de a régi s első ízben történt birtokfelosztásnak külső alakját minden változástól menten megőrizte, mi a következőkből vezethető le:

1. Valamint mindkét Csepcsénnek alkotórésze, ugy a tulajdonképpen vett nagycsepcséni belső telek a hozzátartozó részekkel egyenlő arányban osztatott fel a birtokszerző jövevények örökösei között.

2. Az előzmények szerint a 10 egyénből álló birtokszerző család miután a Thiwán-ágban kihalt, a csepcséni földet, hasonlóan a muthnaihoz, ugy osztotta fel, hogy a három ág, vagyis a Premlád, Zumár és Poruchtól leszármazott örökösök részére az

egész Csepcsénnek harmada jutott s amely így elkülönítve a birtoktesttől, Kis-Csepcsénnek¹⁾ neveztetett.

A többi 6 ágnek, amely Balázs, Gyula, Krypech, Kubina, Milost és Ábrahám²⁾tól származott, a megmaradt kétharmad birtokrész jutott osztályrészül s amely a jelenlegi Nagycsepcsén alkotórészét képezi.

3. Ezen 6 érdekelt testvér között létrejött osztásból eredő hat rész kezdetben egy fél curiát képezett, tényleg pedig a curiák ezen elnevezéssel jeleztetnek.²⁾ (Lásd a táblázatot.)

a) Gáspár curiája, régente Martinkovszka, melyben a Gáspárok, Benedekiek és Baltházrok laktak.

b) István curiája, régebben Gyurovszka, melyben Istvánék, Uriel — másképp Vrabczones — laktak.

c) János curiája, Danielkovszka, melynek örökösei Zemplén és Bakabányán laknak.

d) Dávid curiája, Adamovszka, Ulicska, Lackovszka és Kozlaj.

e) Sandrinus curiája, melyben a Sándor család,

f) Kaszay fél curiája, mely a Kaszay, Koncseki és a körmöci részt foglalja magában.

4. Mivel ezen curiák mindegyike 3 háztelekre terjedt ki s így a telkek szűk voltánál fogva kényelmetlen volt az egyes családokra nézve, ebből következik, hogy ezen beltelkek egyes ágak kihalta után időközben változásokon mentek át, míg végre eredeti alakját visszanyerte, mit a 168—169. lapon levő táblázat tünteti fel.

a) A. I. rovat feltünteti a curiák jelenlegi állásának képét az ott jelzett lábmérték szerint számítandó távolságban ;

b) ezen egész terület kezdetben 6 részre osztatott fel és pedig: I. r. Gyula örökösei, II. r. Balázs örökösei, III. r. Krypech örökösei, IV. r. Kubina örökösei, V. r. Milosth örökösei s VI. r. Ábrahám örökösei részére, kiknek nevei a II. rovatban vannak felsorolva.

c) 1390-ben a Milosth család kihalván, a felosztás új képet nyert, mert a Milostiak curiája a fennmaradottak között 5 részre osztatott s ezen kis részekkel a quartalis rész kihasított, mint a III. rovat feltünteti.

¹⁾ Ez később, mivel 3 családágat képviselt, 3 curiára osztatott, mely közül a két első a Csepcsányi család, az utolsót pedig a Poruchtól leszármazott Batisz család bírja.

²⁾ Curia — udvart jelent, a curis — gondozott, vagyis jól gondozott ház. Ovid ezt mondja: „Quam bene conveniens sortita est curia nomen, a gravibus curis — curia dicta.”

d) 1410-ben a Kubina-ág halván ki, az őt megillető s 4. helyen levő rész a többi fennmaradt érdekelték között oszlott meg, de úgy, hogy Gyula örököseinek a felső rész jutott. (IV. rovat)

e) Bekövetkezvén a Krypech család magvaszakadása, az ő öröksége Ábrahám és Balázs örökösei közt oszlott meg; s mivel a Gyula-ágra az előző örökösöktől jutott illetményen kívül a Krypech hagyatékából semmi sem jutott, ebből természetesen következik, hogy a Gyula-ág ezen ideig fiutódokban kihalt, s ezen ág birtoka női ágon különböző módon használtatott Kethel Gál idejéig,¹⁾ ki Nagycsepcsénre női ágon nyert jogot. (V. rovat.)

f) Ábrahám örökösei kihalván, a Gyula-féle rész és a negyedtelkek előbbeni állásukban megmaradtak, a fennmaradt rész pedig idősb Balázs fiai, Márton, Mihály, ifjabb Balázs és Tamás között oszlott meg. (VI. rovat.)

g) Ifjabb Balázs halála után megváltván a negyedet, Tamás illetősége előbbeni állapotában maradt, jóllehet el volt zálogosítva, Mártonnak és Mihálynak örökösei pedig a Kethel-féle fundusok közt fekvő mindkét területet öt egyenlő részre osztották fel maguk között. (VII. rovat.)

h) Kihalván Tamás és János, Mihálynak fia, az intra villanum azon alakban maradt, mint a VIII. rovat mutatja, s ezen alakját maig is megtartotta.

¹⁾ Az ellenkező vélemény mellett harcol, úgy látszik, a már jelzett protestation alapuló ama ellenvetés, melyből az tűnik ki, hogy a protestáló Vladár Leoncusnak testvére volt Kethel Gál; de tüzetesebben vizsgálván a dolgot, nyilvánvaló, hogy ezen Kethel Gál nem mint testvér, hanem mint akkori tényleges kisbirtokos, jóllehet idegen, tekintendő, mert ha

a) testvére lett volna, akkor csakis ifj. Balázsszal lett volna osztozkodó, s ezen esetben, midőn az idősb Balázs-ág kihalt, kivéve az idősb Balázst, az egész nagycsepcséni birtokot két egyenlő részre kellett volna felosztani, de ezt soha nem igényelte s a táblázati kimutatás szerint is használta, nem ment, csakis az bizonyos, hogy ami a Gyula női ág által az előbbi osztozkodásból megtartatott s általa biratott, azt ezen Kethel Gál is folyton hasznélvezte;

b) ezen két név: Gallus és Kethel csak úgy egyeztethető össze, ha azt állítjuk, hogy az első a második tulajdonnévnek az értelmét jelenti, már pedig akár tulajdon-, akár keresztnév legyen az, a Vladár családban ilyen név nem fordul elő, sem a gyakorlati összeköttetés nem utal erre, s így ennek idegennek kellett lennie, annál inkább

c) hogy Kethel Gallus az 1518. és 1523. évi fassióban az eladó Vladárok közt első helyen van, s ebből feltételezhető, hogy vagy kor, vagy tekintélyénél fogva tünt ki a többiek közül; anélkül azonban, hogy akár 1516. előtt, akár 1526. után neve valamely okmányban előfordult volna, végre

d) hogy idegen volt, abból is kitűnik, mive^l halála után az ő nagycsepcséni illetősége különféle szerzésekre adott okot.

Az előzmények szerint tehát a nagycsepcséni birtok 6 részre osztatván fel, minden egyes rész leszármazási fokozattal bir, melyek közül némelyek ugyan már elpusztultak, de a régi nyomokat még felmutatják, amelyek most is közhasználatra szolgálnak, mások pedig részint elfoglaltattak, részint elhagyattattak.

Igy Gyula és Balázs része között máig is út vezet; Balázs és Krypech része között az alsó út most is meg van; továbbá Krypech és Kubina belsősege közt egy terjedelmes út van jelenleg is, végre Kubina és Miloszth része között volt út, mely most a községet hosszában szeli át, az a jelenlegi közút, végre Miloszth és Ábrahám része között a Kontsek-féle fundus felé szintén utnak kellett lenni; ebből következik, hogy Zábava mellett az utirány ezen út nyomaira enged következtetni a Koncsek-féle fundus tájáról, de kissé feljebb alkalmasabb út lévén, ez feleslegessé vált.

Különben a 6. sz. alatt s idegen kéznél levő belbirtokok egész 1630-ig elhagyatott állapotban voltak s szántóföldeknek használtattak s ez okból az utolsó út is, mint kevésbé szükséges, megszűnt.

Azon beltelkek, melyeket a Sándor család a felső végen a Bezeczka út felől használ, s melyek ezelőtt terjedelmesebbek voltak s a folytonos birtokcsere alkalmával a jelenlegi állapotba jutottak, a nevezett Sándor család részére nem osztás útján jutottak, hanem azokat Vladár Sándor Kethel Gáltól Oklepovszka curia név alatt 100 arany forintért örök áron vette meg még 1516. év pünkösöd utáni kedden.¹⁾

A genealogiai összefüggésből megérthetjük, hogy Mártonnak és Mihálynak örökösei részére az összes Nagycsepcséni-jogokból egyenlő résznek kellett volna esnie, de eközben a nagycsepcséni birtokosztás, akár az illetőség szerinti kiigazítás, nem történt meg, természetesen ebből azt kell következtetnünk, hogy vagy maga Márton, vagy örökösei valami magánbirtokot szereztek maguknak, mely a pénzösszeg beszámításán kívül, közös felosztás alá esett oly arányban, hogy Márton örököseire három ötöd, Mihály örököseire két ötödrész Vladár-féle jog esett minden ítélet nélkül; amely pedig a rétekre esett, csakis folytonos használat által erősített meg.

Tekintettel a kültelkek felosztására, feltételezhetjük, hogy a

¹⁾ Ezen curiának „Oklepovszka“ elnevezése eléggé mutatja, hogy Gyulának részét még Kethel Gál előtt bizonyos Oklepa nevű idegen női jogon s beigtatás által bírta.

Zahumni nevű kaszáló, mely valamennyi közt a legrégibb s így a legrégibb felosztás jellegét viseli magán, ezután hasított ki a középső Calcaturából, körülbelül a Krajov tractusig, mely akkor legszélsőbb volt, s végre az ugynevezett Okolo Hajov nevű kaszálónak nagy része, körülbelül a Lopratinus-korcsmától felfelé haladva, igen sokáig műveletlenül hevert s csakis 1564-ben a bozóktól megtisztítatva, a Vladár-atyafiak közt osztatott meg.

A Nagycsepcsénben régente létező quartalisticus (leánynegyedi) jogok.

Több okmánynak szövege azt mutatja, hogy a csepcséni birtokokban több ily kihasított negyedek léteztek a legrégibb idő óta.

1. Már 1356-ban, tehát a csepcséni birtokszerzés után 13 évre, ezen birtoknak bizonyos részecskéje bizonyos Kuman Pál nevű idegenre ment át. Dehogyan ezen részecske csakis 12 frt értékben zálogosított el, ebből valószínű, hogy ez csakis quartalisticus jogon a Muthnai nemesek által történhetett.

2. 1372. évben Mathevka fiának Mihálynak felesége Erzsébet, Kráz (Karaz¹⁾) unokájával, Jánosnak fiával Mihállyal egyezkedett férjének Kiscsepcsénben lévő része iránt, s hogy Erzsébet ezen negyedjogot későbbi időkben használta, mert

3. 1396-ban Csepcséni Kráz unokája, Jánosnak fia Mihály, nővérének Erzsébetnek, atyjának Jánosnak az összes szklenói, muthnai, és csepcséni birtokaiból a leánynegyedét a hozzátartozó részekkel együtt örökösen kiadja.

4. Ugyancsak Csepcséni Jánosnak leánya Erzsébet első férjét elvesztvén, miután Csepcséni Jánoshoz ment nőül, a csepcséni, muthnai és szklenárlehotai birtokrészeket zálog útján kapván, ezen birtokba bevezettetni rendeltetik Nedozeni János közreműködése mellett és egy conventi tag által minden ellenmondás nélkül.

Ez időtől fogva a női ág a quartalitiumon kívül még acquisita

¹⁾ Ezen névnek használata fenmaradt a muthnai rétekben, mely Karaszova Luka néven szerepel.

jogokat is nyert és birt a Vladár-féle birtokban, mely aztán különböző időkben idegen kezekre ment át.¹⁾

5. Ezután quartalisticus kihasítások gyakran fordultak elő Csepcsénben, mert már 1428-ban Vladárnak fia Benedek, fiainak Györgynek és Gergelynek illetőségéből Missnye Imrének és nejének Klárának részére a leánynegyedet kiadta. Hogy vajjon ezen leánynegyed ugyanaz-e, melyet később Muthnánszky Gergely birt, biztosan nem lehet megállapítani? Dacára ennek, Thomkaházy Tamásnak neje Anna mind a muthnai, mind a csepcséni birtokból kihasított quartalitiumot tényleg birta még 1510 előtt, s ezen felül Literatns Tamás leányainak is kiadatott a leánynegyed, ezt az 1519. évi okmány igazolja.

Különben az utóbb nevezett mindkét quartalitium mind a legrégibb időkben,²⁾ ezután is sokáig teljes épségben mint leányjogon szerzett rész fenmaradt.

Azon quartalitium, melyet 1547-ig Thomkaházi Thomka Jánosnak unokája, Tamásnak fia Mátyás Vladár Jánosnak és Gáspárnak örök jogon eladott.³⁾

Ebből következik,

1. hogy mivel leánynegyed jelenleg Nagycsepcsénben nem létezik, idővel ezen quartalitiumok az Erzsébet illetőségén kívül, mely birtokbeigztatást nyert, a Vladár család által hasonló címen vagy visszaszerezetett, vagy visszaváltatott.

2. Valjon a felsőmuthnai quartalitium ezen nevezett Anna által zálogosított-e el a városnak s vajjon ily jogon vagy örökeladás címén birja-e, miután örökeladási okmánynak nyoma nincs, kétségbe lehet vonni.

¹⁾ Hasonló példa vonható az 1456. évi okmányból, melynél fogva Nagycsepcséni Mátyás mossóci ügyvédnek fia Gergely Muthnán és Chepchénben bizonyos részt anyjának, Dorottyának s ennek férjének, Martissonnak, mint mostohájának 12 forintért adott el.

²⁾ El kell hinrünk, hogy ezen már régebben kihasított quartalitium ezen Annára öröklési jogon ment át, mert bár férje örökös volt, de ez alapon neki nem adatott volna ki.

³⁾ Ezt bizonyítja a Sándor-féle pörben a női ág ellen benyújtott okmány.

III. Rész.

VI.

A nagycepcseni és muthnai birtokeladást követő időszak a legújabb időig.

A Kaszay család.

1. Miután Lajos király 1526-ban Mohácsnál gyászos halállal végezte életét, bekövetkezett azon idő, hogy az ország pártokra szakadván, az ország belnyugalma a hatalmasok önkénykedése folytán megrendült, s az ebből származott csapások és szerencsétlenségek alatt 15 évig nyögött, elannyira, hogy 1526-tól számítva 1542-ig¹⁾ a törvény tisztelete kijátszatott; birtokfoglalások, elnyomatások, fosztogatások, zsarnokoskodások, zsákmányfoglalás, birtokokba való erőszakos becsempészések s mindenféle erőszakoskodások s törvénytelenségek halmaza napirenden voltak. Az ezen bajok orvoslására hozott országos törvények bizonyítják az országos bajokat az 1542. évi besztercebányai 21. és 22. t.-c. 4., 5., 8., 9. artic., ugyszintén előbb az 1536—7. évi t.-c.

2. Ezen belzavarok alkalmával élén bizonyos Skavolda, más-kép Fodor²⁾ Ferenc nevű egyén, meghalván 1526. évben Kethel Gál, ennek nagycepcseni birtokát, melyet Kethel női ágon vagy más jogcimen birt, nem tudhatni mi cimen nyerte el ezen Skavolda, de ezután nemsokára meghalt.

3. 1533. évben (Sz. János fővétele utáni kedden) bizonyos Kasza Máté az egész Borcfalvi birtokra, a nagycepcseni házra és

¹⁾ Lajos király halálától 1542-ig számított 15 év és 6 hónap az elévülés jogcímébe nem számítottatott be az 1542. évi besztercebányai országgyűlés 22. t.-cikk erejénél fogva.

²⁾ A családi okmányokban nem fordul elő a Skavolda vagy Fodor név s így feltehetjük, hogy az idegen volt. A megyében Fodor család szerepet játszott — 1372-ben alispán is volt.

curiára ezen Skavalda Fodor Ferenc halála után I. Ferdinándtól donatiót nyert, melynek alapján

4. 1534-ben ezen Kaszza Máté a kir. kiküldött s a nyitrai káptalan egyik tagja által a borcfalvi és csepcséni birtokba bevezetetik,¹⁾ a Vladár család nagy sérelmére és nyilvánvaló kárára.²⁾

Nem kell csodálnunk, hogy a Vladár család a kellő időben nem örködött jogai felett, s ezen donatiót, mely a család és az örökösök jogsérelmével történt, megengedte, de ez nem gyávaságból történt, hanem az idők mostoha viszonyaiból származott, de ezen eset nem áll egyedül, mert az 1542. évi 8. arti. hasonló esetek miatt hozatott, ebből tehát érthető, hogy ezen 15 év alatt sok hasonló eset történt, mely alkalmat adott ezen törvény meghozására.

Amint bizonyos, hogy az előbbi zavaros időkben különféle törvénytelen birtokfoglalások és birtokbehelyeztetések történtek, így már a besztercebányai országgyűlés 1542. évi 12. articulusa gondoskodik arról, hogy a hasonló adományozások Ő felségének Bécsbe vagy más helyre történt eljövételétől számítandó 15 nap alatt az illetők kérelmére, kiknek érdekében történik, előterjesztessenek s hogy vajjon törvényes-e, megítéltessenek; úgy, hogyha azoknak törvénytelenége köztudomásu leend, a birtokszerző a reá ruházott birtokot büntetés terhe alatt azoknak tartozik visszatéríteni, kiknek jogos tulajdona.

Ebből világosan kitűnik, hogy a Vladár család elődei a jogukért való éber felügyeletet s az előző donatiójuknak törvényszerűségét bebizonyítani elmulasztották, mert semmi nyoma a reclamaciónak, mely a már szerzett jog megtartására vonatkozott volna.

Ily viszonyok mellett a Kazza család, mely később Kaszay-nak neveztetett, az elnyert curialis birtok használatában nyugodtan és háborítlanul megmaradhatott; néhány évvel később, vagyis

5. 1564-ben³⁾ Kaszay Miklós a Vladár családdal kezdett

1) Az 1755. évi nyomozás alkalmával a Kaszay család birtokbeállítását nem tudott felmutatni, s így csakis használat (usus) útján ismertetett el nemesnek.

2) Ezen donatio Körnöcre is sérelmes volt, miután bizonyos, hogy a Kaszay család a fajzást is élvezte s élvezi most is a muthnai erdőben, ámbár nem örökös leszármazott.

3) Az 1542. évi 23. articulusból megérthető, hogy az idők mostohaságainál fogva még a törvényes donatiók sem erősíthettek meg birtokbeigátással, ami tehát nem a birtokszerzők gyávaságán vagy gondatlanságán alapszik.

háboruszkodni s Sándor Kristóf réteire terjesztette ki erőszakos kezét, szénáját a rétről elvitetvén, miért pörbe fogatott.

6. Ezen év körül a Vladár atyafiak a Trnovec patak mellett levő földrészt a tövisbokroktól megtisztítván, s az így kiirtott részt a köztük létrejött osztozkodásban lefoglalták s abból a Kaszay családot egészen kizárták. Ezért a nevezett Miklós 1570-ben a Vladár család ellen pört indított, de utóbb a pertől s így a követeléstől is elállott. Ez az oka, hogy a Kaszay család ezen földektől kezdve, a Logratinus tractustól a dubovai határig semmit sem birt s most sem bir.

7. Ezután, valamint majdnem az összes Nagycsepcséni nemesek, úgy a Kaszayak is, sok részt zálogosítottak el azon időben Sándor János birtokszerzőnek, ki Burjánnak is mondatott s aki fia volt Dávidnak.

8. 1598-ban Kaszay János saját birtokrészét, mely a Kaszay-jognak felerészét képezte, Sándor, másképp Burján Jánosnak 400 forintért örökösen és visszavonhatlanul eladta.

Ezen eladás ellen tiltakozott Vladár Dávidnak fia János a saját és másik Jánosnak nevében, mert Kaszay elmulasztotta az előzetes eladási felhívást.

9. 1609-ben ugyancsak Kaszay János belső tűzhelyét¹⁾ Körmöc városának örökösen eladja a szentbenedeki convent előtt.

Ezen birtokelidegenítésnek, mely a Vladár-féle jogokból származott át a Kaszayakra, Csepcsánszky, alias Vladár 1626. évben a thuróci convent előtt ünnepélyesen tiltakozik.

Valamint az előbbeni eladás a pozsonyi 1542. évi 33. artic. által alkotott amortizáció törvény meghozatala után történt, mely amortizáció az 1608. évi 6. artic. által megerősített, azért nincs semmi kétség, hogy ezen curiát vissza lehet szerezni.

10. 1620. körül a Vladár és Kaszay család közt eltérések merültek fel. Miután ugyanis a Kaszayak a Nagycsepcsénieknek elzálogosították haszonélvezeteiket, vissza akarták azt szerezni, akkor a Vladárok a rokoni összeköttetésre s az elsőbbségi jogra hivatkozva, a visszaváltást megnehezítették, miért is per támadván, a Vladárookra háramlott a kötelesség a rokonsági összefüggést kimu-

¹⁾ Olvashatatlan.

tatni,¹⁾ de közbejövén a Bocskay-lázadás, az 1622. évi 58. articulus szerint az ügyet nem lehetett tárgyalni s így az ügyre a döntés függőben maradt, mi abból is kitűnik, hogy a Kaszayak a teljes összeg letevése mellett a Vladárokat a zálog kiadására hívták fel.

Későbbi időben a nagycsepcséni Vladárok megfélelkezve jogaikról, midőn az ugynevezett Kovacsovszke mezőnek közepén új irtványokat kezdtek, a Kaszay család is az előbbi felosztás címén magának jogot követelt abból s egy bizonyos részt. Ezt legujabban is követelték, midőn a Devatornyki tractus felosztatott, sőt midőn a horny hay, máskép Trnovec, eladatott, ez összegből is követeltek részt a Vladárok kárára a következő oknál fogva,

Miután ugyanis a királyi adományozások által világos jog ajándékoztatik, mely a birtokbeigntatás által szokott megerősített, ebből következik, hogy a Kaszay család csakis azon donatióra kapott jogot és csak azt követelheti, mely Kethel Gál, illetve Skavaldá Ferenc után szállott rá. Már pedig kihalván az előbbi birtokosok, miután birtokaikat csakis vevési jogon birták (mert az örökös jog a Vladár családé volt), így a Kaszayak, a többi nem vett s általuk nem birt haszonélvezetekből mit sem bitorolhatnak. Ha pedig az adományosok, vagy ezek utódai ilyesmit a birtokbeállítás alkalmával megkísérlettek volna, ez esetben a Vladárok jogaikat megvédeni el nem mulasztották volna.

Különben, ha ez történt volna, akkor annak előrebocsátása után, hogy a kültelkekre egyenlő jogot nyertek, ez a beltelkekre is alapul szolgálhat, akkor kérdezni lehet, miért nem adatott meg a beneficium, illetve a szerzési jog a kültelkekre nézve is Körmöc városának, a Koncsek utódoknak s a Tharnóczyaknak, miután ezek tényleg birnak beltelkeket? S kérdezhetjük ismét, hogy a Kaszay család miért nem bir az intra villanumokból, mely egy curiának, tehát az egész birtoknak hatodrészt képezi s az ezáltal megrövidített extra villanumok tartozandóságait birja?

Mivel a birtokszerzők bizonyos meghatározott aquisitionalis szabályoknak vannak alárendelve.

¹⁾ Ezen differentiókból származik valószínűleg azon hagyomány, hogy a Vladár család a Kaszayakat Nagycsepcsénből elsőbbségi jogon ki akarván zavarni, csakis az akkori szolgabíró, Sándor Burján János közbenjárásával engedte meg a Kaszayaknak, hogy meghálhatnak, s csak ezen éjjeli szállást — birják most is a Kaszayak Nagycsepcsénben.

A Kaszay család mai napig is némely közjavak használatán kívül van, ilyen beneficium 1. a malomjog a Thuróc folyón, mely a birtokjoghoz mérten egyedül a Vladár család haszonélvezeti joga;

2. ama közös rétszegély, mely „visse Dediny“-nek nevezetik s amely sohasem volt felosztva s egyedül a Vladár család által volt több ízben elzálogosítva, s melyet kizárólag a Vladár család használ.¹⁾

11. Sándor, másképp Burján János, Dávidnak fia, 1650-ben fiutód nélkül halván el, birtokát 3 nővére ragadta magához, ugymint Dorottya, idősb Kontsek Györgynek, Zsuzsanna Keviczky Jánosnak és Mária Dráskóczy Györgynek felesége.

12. 1656-ban a Sándor család ezen elhalt Jánosnak javait per útján elfoglalta, de Burján Dorottya perrel támadván meg követeléseit törvényesítésének szempontjából törvényes utra utasított, annál inkább, mert a nevezett nővérek azt vitatták, hogy a Sándor-féle birtok mindkét nemre vonatkozik.

13. 1661-ben a Sándor család női ága örökösödési pert indított Burján Dávid leánya ellen azon atyai birtokrészért, mely az elhalt Jánost örök jogon megillette, mely perben az ellenrészről a jogegyenlőség követeltetett, de a férfiág által bebizonyított az elhalt Jánossal a jogi és vérbeli összefüggés; igazolván azt is, hogy a Vladár-jogok csakis a fiágra vonatkoznak, s így a fiutód nélkül elhaltnak Sándor-féle javai a Vladár családnak, mint felpereseknek ítéltetett oda 1667-ik évben.

14. A 8. pont szerint a Kaszayaktól vett birtok Sándor Burján Dávidnak leányaira ment át örökös jogon, kik azt mindig birták.

¹⁾ Mikor és vajjon felosztott-e ezen rét? Csak annyi bizonyos, hogy a felosztás mindig a Kaszay család kizárásával történt, mit a következők igazolnak:

a) Ha a Kaszay család a belső telkekből is részének kihasítását követelné, azon esetben a külső telkekre nem volna joga s a törvénytelen s jogtalan donatio dacára nem is bírhat; így sem ama rét, sem a malomjoghoz nem lehet semmi része, mert ezekre nézve nem osztozkodott, miután a Vladár családdal összefüggő jogi és vérközösséget nem tudta bebizonyítani, s így csakis a tényleges adományozott birtokokkal kellett megelégednie, annál inkább, mert ezen család csakis használati jog (usus) alapján vétetett fel az 1755. évi nemesi nyomozáskor; donacionalese pedig birtokbeigátással nem is igazoltatott s így csakis „titulo possessorii“ bírja azt.

b) Ha pedig ezen rétszegélyt bármily részben birta volna is a Kaszay család, mely alapul szolgáltatott volna a felosztásra nézve, ez esetben ezért a felosztást nem lehetett volna érvényesíteni, mert nem volt meg erre az ok, ugyanis az arány nem a kültelkektől függ, mert különben a jogos birtokosok, kik ezen területen silányabb vagy kövérebb rétszalagot birtak volna, a többiek ellenben nagyon károsodtak volna, elég az, hogy a divó használati jogtól eltértek.

S hogy aztán az mely alkalommal s mily címen jutott Dorottyára és örököseire, semmi okmánynyal nem igazolható. Elég az, hogy már 1692. év előtt idősb Kontsek Györgynek¹⁾ mindkét nembeli örökösei birták s birják jelenleg is s a mely Koncsekovszkának neveztetik.

15. 1692-ben idősb Kontsek Györgynek Burján Dorottyától származott gyermekei, u. m. György és Ádám egyrésztől, másrésztől pedig leányai Éva Batisz Jánosné, Julianna ifjabb Velics Jánosné, Zsuzsanna ifj. Keviczky Miklósné és Anna Jezerniczky, másképp Pjatroviech Mátyásné az összes nagycsepcséni, dvoreci, ivánka-falvi, pribóci, tharnói, hadvigai és rudnai birtokokra, melyeket akár ősi joron nyertek vagy vevés által szereztek, a convent előtt abban egyeztek meg, hogy a leányokat a nevezett összes birtokokból pénzben fizetik ki s azokat a fitestvéreknek engedik át, semmi jogot nem tartván fel maguknak, kivéve az örökösödési jogot, azon esetre, ha ezen Györgynek és Ádámnak fiörökösei mindkét ágon kihalnának; akkor a birtok a leányokra és örököseikre szállna vissza.

16. Ezen egyezkedés értelmében, meghalván ifj. Kontsek György, az ő része csakis fiaira Péterre és Pálra szállott, Pál halála után csakis Péter, szolgabíróra a női ág kizártával; 1772. évben pedig Kontsek Péter kihaltával Detrich Mihály a Hradek és Likavai kamarai jószágok jogi igazgatója a kir. fiscus nevében a Koncsek-féle ingó és ingatlan javakat a fiscus számára lefoglalta, mely alkalommal Vladár János érdektársainak nevében is jogfentartói óvást emelt örökös birtokára nézve. De hiába! Mert ezen rendelkezés értelmében Kontsek Péternek nővére, Katalin Okay Györgyné ezen részt örökös joron elfoglalta, mely az örökösök által elzálogosítva, jelenleg is úgy van.

Uj donatio (adományozás).

1. Az 1563. évben a törökökkel megkötöttén a béke, a Vladár család rokonai és pedig néhai Vladár Imrének unokája, illetve

¹⁾ Említésre méltó, hogy a Kontschek család egyes tagjai régi időtől mindig szerfelett vágyódtak a nagycsepcséni részekre, úgy hogy már 1578- és 1580-ban bizonyos Koncsek János Nagycsepcsénben bizonyos usust szerezvén, ezen tulajdonnevet vette fel Koncsek alias Vladár s ezt ürügyül használta a birtokra nézve.

Dávidnak fia János, ugyszintén Vladár Gáspárnak fiai Máté, Benedek, Márton és György, továbbá néhai Vladár Györgynek fiai István és Uriel; Vladár Sándornak fia Zsigmond, ugy Vladár, másképp Sándor Lőrincnek fiai Miklós, Menyhért és Boldizsár s végre néhai Sándor, másképp Vladár Györgynek fiai Kristóf és János valamennyien nagycsepcséni nemesek, beigazolván azt, hogy az őseiknek adományozott nagycsepcséni birtokukra vonatkozó okmányok elvesztek s eltulajdonítottak, I. Ferdinand királytól új donatiót kértek, mely nekik s örököseiknek és utódaiknak királyi jogcímen meg is adatott.

2. Ugyanazon év 1563 szeptember 10-én keltezett a birtokbeigattatási rendelet ezen záradékkal: „Quum nos attentis“ a nyitrai káptalanhoz címezve, melynek értelmében a Vladár család kérelmezői, Keviczky János kir. biztos s egy conventi tag által több szomszédbirtokos jelenlétében, ugymint Nagycsepcséni Kaszay Miklós, a dvoreci, kiscsepcséni, paraska és kevefalvi nemesek, nemkülönben a körmöci polgárok, továbbá divéki, dubovai, kelemenfalvi, ivankó- és bodorfalvi lakosok jelenlétében a névleg felemlített Vladár család egyénei a nevezett birtokba kir. jogcímen ünnepélyesen beigtattattak, s senki sem itt, sem a káptalan előtt óvást nem emelt.

1. A birtokbeigattatási okmány, mely a záradékkal együtt a beigattatási parancsot is magában foglalja, valamint az új donatio is eredetiben a családi levéltárban őriztetik.¹⁾

2. Ezen új adomány, valamint csakis a családbeli testvérekre, kik egymással jogi és vérbeli közösségben állanak, vonatkozik úgy a kiscsepcséniekre nézve csakis az előbbi jognak megerősítésére vonatkozhatnak, ebből következik, hogy a Kiscsepcséniek csak akkor következnek a Nagycsepcséni jogokra, ha az egész Vladár család kihalna és viszont, mert minden ágnak meg kell elégednie a saját

¹⁾ Ezen új adomány elnyerésének oka nem annyira az okmányok elvesztésében keresendő, mert azok Körmöcben őriztetnek, hanem inkább az uralkodóház iránt nyilvánuló hű szolgálat kimutatásában s jutalmazásában. Bizonyos ugyanis, hogy a legtöbb megyebeli család ősi jogát tisztán I. Ferdinánd uralkodásától kezdte megújíttatni, hogy úgy egyrészt az uralkodóház iránti hódolat, másrészt a királyi kegy minél jobban érvényre emelkedjék. Így 1564. évben a Koncsek család is új adomány címén curiáiba beigtattatik, a Jezerniczky és Tarnovszky családok pedig 1557-ben a Markoviczi-Jezerniczky curiákba igtattatnak.

birtokával, még akkor is, (de ezen eset itt nem forog fenn), ha a Kiscsepccséniek neve a donatióban előfordulna; s ez a curiákra nézve is fennáll.

3. Az új adományból kitűnik, hogy a Vladár családnak azon ága, mely Sandrinustól (Sándor) származik, ezen névnek Sándor, másképp Vladár, privilegiumát jogosan használja jelenleg is.

4. Ezen birtokbeállítás alkalmával Literatus Tamásnak curiáját a Kiscsepccséniek használták.

A nagysepccsényi „nižny, vagyis Diacsikovszky Dwor“ curiának története.

Hogy Tamásnak curiáját, mely régebben nižny Diacsikovszky dwornak neveztetett, ezen Deák Literatus Tamás mily módon zálogosította el s hogyan jutott a Kiscsepccséniekre, fentebb már körülményesen leíratott.

Ezeket ismételni felesleges volna, s ezért csakis a visszavételnek története tüntetendő fel.

1. Miután Kiscsepccsényi András és Batisz János a nižny Dwor című curiát, melyet Balázsnak neje Dorottya kapott, csalárd ürügy alatt magukra akarták irattatni, mind maguk, mind pedig örököseik ugymint Csepccsánszky János és Batisz Zsigmond azt 57 éven át 1493-tól számítva háborítlanul birták. Közben történt, hogy a Nagysepccsényi nemesek a Leoncus és testvéröccseinek kihaltával az általuk birt többi Nagysepccsényi illetőségekkel együtt a nižny dwor nevű részt is, melyet a Kiscsepccséniek birtak, ezektől elvenni és a Vladárféle birtokhoz akarták csatolni, s tényleg az 1546. évi ünnepélyes tiltakozás értelmében pert indítván a kétes örökségi jog fenntartására nézve, ezen per által vissza is szerezték, mert

2. 1550-ben Nagysepccsényi Sándor, másképp Vladár György a saját és testvéreinek Gáspárnak és Jánosnak, valamint fiainak Györgynek, Lőrincnek és Zsigmondnak, s végre Vladár Benedeknek, Mátyásnak, Mártonnak, Jánosnak, Dávidnak és Istvánnak nevében Kiscsepccsényi Csepccsánszky János és Batisz Zsigmond ellen a Thuróc megyei törvényszék elé idéztetvén, a tényállást a következőleg adta elő: Hogy ezen birtokrész, vagyis a Nagysepccsényben levő nižny Dwor curia, mely a vádlottak kezénél van, néhai

Vladár Balázs neje Dorottya által női hozomány átíratásának címén elzálogosított s a nevezett Sándorra és testvéreire, mint felperesekre ment át, a mely őket örökös jogon megillette; mert midőn bizonyos pénzösszeget tettek le, a nevezett vádlottakat felhívta, hogy a pénzt vegyék fel, s az átíratási leveleket adják ki, s így a curiát részére rokonság címén megítéltetni kéri.

A vádlott felek azt felelték, hogy ezen curiát mind őseik, mind pedig a vádlottak örök jogon birják, s hogy az okmányokat a meghatározott időben felmutatják. Az okmányoknak ezen felajánlott bemutatása határozatilag kimondatott a vádlottakra nézve.

1552-ben a pör újra felvételre, de barátságos kiegyezés reményében elhalasztatott. Eközben meghalt Sándor, ennél fogva ezen ügy testvéreére Gáspárra és Sándornak unokájára Miklósrá tényleg átszármazott, s így a peres ügy ismét megújított. A vádlottak azt mondják, hogy az okmányuk Körmöc városánál van letéve, s így azt nem mutathatják be, de hogy az osztozkodási okmányt, kikeresve, azokkal akarják az örökséget igazolni, ez okból halasztás rendeltetett el. Megkísértetett a barátságos kiegyezkedés, de meghalt Gáspár. Ezért 1559-ben az ügy újból Sándor Miklós és Vladár János és Dávid által felvételre. A vádlottak bemutatják Alsó Zathurcsay Dénes thuróci alispánnak 1497. évről keltezett bizonyoságlevelét a Dorottya és a Kiscsepcséniek közt létre jött egyezségről s ezekkel kifogásolják a vádlottak a Sedria ítéletét, hogy ezen curia 30 holdat foglalván magában, az értéke meghaladja a 400 ftot; a felperesek bemutatják:

- a) az 1498. évi, valamint
- b) az 1546. évi Protestatiót.

Ezeket bemutatván, 1559-ben a következő ítélet hozatott. Mivel az alperesek által bemutatott iratokból kitűnik, hogy ezen curia, melyet Dorottya az alperesek szülőinek női hozomány, leánynegyed és nászhozományért átengedett, de mivel a nevezett vádlottak az osztozkodási iratokat nem tudták bemutatni, ennél fogva ezen curia a felpereseknek ítéltetik oda a női hozomány és quartalitium fejében. A vádlottak a curiához felebbeztek, de ezt elmulasztván

3. 1559-ben a pervesztes Kiscsepcséniek a „novum indicium” rendeletére a pert megújították. Megbizottjukat visszahívják, az előbbi idézés hiánya miatt kifogást emelnek, a visszahívás nem

engedtetik meg. Továbbá a bíróság ellen tesznek kifogást s a két izben is elévült 70 éves gyakorlatra hivatkoznak. A perujítók megbízottja Sándor Miklós azt feleli, hogy ezen curia nem örökösödési jog alapján tulajdona a perujítóknak, hanem nő által lekötött zálog, mert ha örökségük volna, a többi Kiscsepicsénieket is, mint azoknak osztálytestvéri részét is megilletné. A bizonyítás a Kiscsepicsénieknek adatott át.

a) A bíróság elé tanukat állítanak: Jankoviech Boldizsárt, Kiscsepicséni Benuschovich Urielt; az első azt vallja, hogy anyja Erzsébet, Batisz Zsigmond neje, halálos ágyán ezen Zsigmondnak azt mondta, ne engedje, hogy a testált ezen curiában igazságtalanságot szenvedjen, „mert én, ugymond, minden javaimat eladtam, hogy ezen curiát megszerezhessem“, különben bizonyos, hogy a testált ottan semmit sem birt. A másik tanu azt vallja, hogy ő Csepicséni Jánosnak osztályrészes testvére, de ezen curiában mit sem bir.

b) Továbbá bemutatják az 1519. évi Protestatiót, melyet Balázs és Sandrinus a thuróci convent előtt a Kiscsepicséniek ellen emelt nehogy a Nagycsepicsénben levő Zelmanovska nevű curiát valakinek eladni, vagy bitorolni merészelje.

c) Bemutatták az előző lapon érintett 1498. évi protestatiót.

d) Bemutatják a tótprónai plébános György által 1521. évben adott tanubizonyítványát.

Ezeket bemutatván, miután az idézettek a bizonyításból kifogytak, a curia Csepicsánszky Jánosnak ítéltetett oda s a feperesek követeléseiktől felmentettek. Sándor Miklós a curiához felebbezett, de ott is 1561. évben a törvényszék ítélete erősített meg. Ennélfogva

4. 1564-ben Vladár István, Miklós és az összes érdekeltek nevében az elévült ügyet mellőztetni kérte s a védőt 6 frttal kielégítván, visszahívta, s erről bizonylatot kapott, de 4 év múlva néhány támaszpontot szerezve

5. 1568-ban Vladár Györgynek fia István az érdekelt rokonok nevében perujítást indított¹⁾ Batisz Zsigmond és Csepicsánszky János alperesek ellen s azt vitatta, hogy Literatus Tamásnak curiája

¹⁾ Ezen perujítás miatt a Kiscsepicséni nemesek dühből ezen Istvánt nemsokára megverték, sőt megsebesítették, de mindjárt 1569-ben István őket ezért beperelte.

először általa néhai Medovári János fiának Tamás plébánosnak és Vladár nejének Dorottyanak zálogosított el; később Dorottyától Batisz János és Kiscsepceáni András kezére jutott női hozomány átíratás címén. Ez okból 37 frtot felajánlván az alpereseknek, felhívja őket, hogy az összeget vegyék fel.

Bemutatja a thuróci conventnek 1491. évről kiadott záloglevelét, melynek másolata az alperesekkel közöltetik. A következő terminusban a per újból felvételik, de az egyik vádlott nem jelenik meg, miért is 3 márcza birságban marasztaltatik el. Végre 1569-ben Batisz Zsigmondnak fia János ellen ujíttatik meg a per; a vádlott kéri az elzálogosítóval való összefüggést bizonyítani; felperes azt mondja, hogy Tamás a felperesek osztályos testvére, ezért bemutatja

a) Nagycsepceáni Miklósnak Admonitorio-Testimoniálisát 1491. évről,

b) Thuróc Szentmihályi Thuróczy Miklósnak bizonyáglevelét 1519. évről.

Ezek bemutatása után bebizonyíttván az elzálogosítóval való összefüggés, a curia a felpereseknek ítéltetett oda, s mivel a pervesztesek a felajánlott 37 frt összeget nem akarták felvenni, elmarasztaltatta a Talioban, vagyis mégegyszer oly összegben.

Az alperesek a curiához felebbeztek, ami nekik megengedett 1570-ben, de felebbezés nem következett be, ellenben a pervesztesek pert ujítottak.

6. Ugyanis azon időtől a megyében dühöngő pestis miatt törvényszék nem volt tartható, csakis 1572-ben, miért ez évben az alperesek a novum iudicium iratai ellen kifogást emeltek először azért, hogy az Kiscsepceánben adatott ki; de ezen kifogás elvetett. Az alperesek továbbá azt mondják, hogy az admonitióban, nem jelzi a megyét, amelyben Kiscsepceán van. A felperes kívánja ezt biróilag beíratni; az alperesek azt mondják, hogy a felperes ez által hamisan jár el, midőn az egyezés által kiegyenlített dolgot újból feltámasztja s így ravaszul intézi az ügyet; ezenfelül bemutatnak még nyugtázó iratokat és pedig

a) a Szentbenedeki conventnek 1493. évi bizonylatát.

b) Alsó Záthursay Dénes testimonialesét 1497. évről.

Ezeknek felolvasása után a felperes azt mondja, 1. hogy sem

ő, sem elődei ezen szerződést nem köthették, mert abban neveik nincsenek kitéve, 2. hogy ezen curia az adományozó Dorottya által a Kiscsepicséniekre irattatott, 3. hogy ezen levelek Sz. György ünnepén keltezték, s így nincs jogi erejük, s ezt követte a határozat, midőn az utóbbi okmányok által, melyek a felperesekre nézve elégteleneknek mondattak, ezen curia mégis a Nagycsepicsénieknek ítéltetett oda, az alperesek pedig még egyszer annyi összegben marasztaltattak el. Az alperesek a curiához felebbeztak. Az áttétel elfogadtatik. Többiben a Sedria ítélete itt is jóváhagyatik s 1573-ban a végrehajtás elrendeltetik.

1574-ben az előző ítélet értelmében ünnepélyes végrehajtás foganatósíttatik Eördögh János alispán által Raksánszky Jakab szolgabíró, Keviczky János, Plathy Ferenc, Medováry Miklós és Jezerniczky Péter táblabírák jelenlétében, s ez alkalommal a vesztés felek ellenszegülni akartak, de mivel a teher fizetésére nézve nem érezték magukat képeseknek, szegénységgel mentegetőzve, az ellenállástól visszaléptek, s a vitás curia a Nagycsepicsénieknek jelöltetvén ki, átadatott.

8. A kijelölés megtörténte után a Kiscsepicséniek, hogy zavart csináljanak s a Vladár családot gonosz s alattomos vexatiókkal illessék, új ürügyet találtak ki a per folytatására.

Ugyanis 1574-ben Báthory Miklós országbíróhoz vádlevelet nyújtottak be, melyben azt mondják, hogy bár a nevezett alispánnak és az assessoroknak ezen végrehajtás alkalmával a Kiscsepicséniek kivont karddal szegültek ellene, s így az alispán a végrehajtástól elállott és visszavonult, de másnap a Kiscsepicséniek tudta nélkül ismét visszatért s a curiát a visszaüzés dacára is elfoglalta s a Nagycsepicsénieknek kijelölte, s midőn a panaszosok 3 napra a curiába vissza akartak menni, akkor a Vladárok fegyveres kézzel rájuk rontván, először gyalázatos szavakkal illették s végre véresre verték őket.

Ezen előadás következtében a nevezett Kiscsepicséniek nemcsak a Vladár családot, de magát a végrehajtó biróságot is, részint az erőszak, részint hogy visszaüzetett, a kir. táblához idéztették, de mivel a Kiscsepicséniek szegények voltak, 1577-ben a megyétől szegénységi bizonyítványt eszközöltek ki s ezt terjesztették fel a kir. táblához s ott ügyvédett fogadtak.

9. De elközelegvén a határidő, mind a birák, mind a Nagycsepcséniek a táblához idéztetve, nem jelennek meg s ezért makacsság címén elmarasztaltattak, mint ez a Báthory Miklós-féle bizonylatból kitűnik.

10. Végre 1591-ben a peres felek úgy a Kis- mint Nagycsepcséniek a peres üggyől Keviczky János alispán és 4 szolgabíró előtt egyezség útján 200 frt lekötése mellett elállottak, azon okból, hogy ezen peres ügy minden tekintetben bevégzettnek tekintendő; ezen curia a Nagycsepcséniekre esik, a Vladár család pedig a Kiscsepcsénieknek költségmegtérítés címén, mint felpereseknek kiadás fejében 15 köből (30 pozsonyi mérő) rozsot ad és pedig felét 15 nap alatt, a másik felét pedig jövő év Szentmihály haváig, ezenfelül pedig marhalegeltetésre a nagycsepcséni földön legeltetési engedélyt ígért.

11. 1591. évtől (midőn a török béke felbomlott) az országban háborus mozgalmak merültek fel, melyeket a Bocskay-féle lázadás követett, ekkor ismét minden jog mintegy mély álomba merült, így a két család közt létrejött egyezség is a legeltetés kötelezettségére nézve nem vétetett használatba.

12. Mert 1610-ben (midőn a belzavarok nagy fokra hágtak) a Kiscsepcséni nemesek mint felperesek Forgách Zsigmond országbíró előtt a főtörvényszéki tárgyalás napján megjelenvén (a 7. sz. a. jelzett végrehajtói birák, alispán, főszolgabíró és táblabírák a megjelenés alól kivétettek bizonyos okoknál fogva), Báthory Miklósnak 1579. évi ítéletét a Nagycsepcséniekre nézve megújíttatni s erről bizonylatot kértek.

13. 1611-ben ezen bizonylat értelmében a Kiscsepcséniek a nevezett curiát a kir. biztos és a nyitrai káptalan kiküldöttje által sürgették maguknak visszaadni.

De midőn a végrehajtók ezen curiát a felpereseknek vissza akarták adni, akkor Vladár Gasparoviech Imre a család érdekeltjeinek nevében ezen ősi jogoknak visszafoglalása, birtokbejárás, foglalás és becslések ellen tiltakozott, s egyenként 3 márka birság, (egy márka 12 forintba számíttatva) s így összesen 412 frt lefizetésének s az ellenfélnek az ingatlanokból való kielégítésének kivont karddal, mint a visszaüzetés jelképével ellene szegült. Így a végre-

hajtás elmaradt, de a Nagycsepcséni ellenszegülőket számadás végett egyenként az országbíró elé idéztették a kir. kiküldött által.

Vége ezekkel összefüggőleg:

14. 1612-ben egyrészről a Kiscsepcséni nemesek, másrészről pedig a Nagycsepcséni Vladár család nemesei és a Kiscsepcséniek ügyvédje Tarnóczy Miklós, Beniczky Márton alnádor előtt megjelenve, véget akartak vetni a mindkét részről régen dúló pereskedésnek, s a következő békeegyezségre léptek: melynek erejénél fogva a Kiscsepcséni nemesek a pert beszüntetik, a vádlott Nagycsepcséniek pedig a felmerült költségeikért őket kárpótlandók, az egész vitás, ugynevezett nyžní dvor curiának felerészét a hozzátartozókkal Tarnovszky Miklósnak, mint ezen ügyek directorának, (ki a pert saját pénzén kezdte meg) s mindkét nembeli örököseinek s a felpereseknek s örököseinek örök jogon átengedték, oly kikötéssel, hogy a curiához tartozó földekről, melyek buzával s rozsszal vannak bevetve, a termés felerészét ezen Miklós és a felperesek az alperes Nagycsepcsénieknek tartoznak meghagyni és hogy ezen curiát mihelyt lehet, kora tavasszal az alispán, szolgabírák és hitesek közbenjárása mellett a kiegyező felek közt osszák szét.

Ezenkívül az összes alperesek a nevezett Tarnovszky Miklós költségeinek és fáradozmainak fejében bizonyos elhagyatott közös halastavat,¹⁾ mely alatt valaha malom is létezett, a malomhoz tartozó hellyel örökjogon átadják.

Az 1611-ben foganatosított tiltakozást (contradictio) azon oknál fogva vonják vissza, nehogy ezen Tarnovszky ezentúl bármely peres ügyben a nevezett kiegyezett felek közt fellépjen, hanem őket védeni és előnyeiket előmozdítani tartozik. Tarnovszky pedig megígérte, hogy a Vladár Jánossal, Ádámmal és Györggyel kötött egyezséget, a már 1608. évben kötött eladás, illetve átíratás kivételével az összes ígéretek meg fogja tartani. Az így teljesen záradékolt egyezség Beniczky Márton alnádor által Thurzó György nádor megbízatása folytán jóváhagyatott.

¹⁾ Ezen halastó a Huorka domb alatt feküdt és egész az ugynevezett Hrdza dombig terjedt, úgy, hogy mindkét nagycsepcséni pataknak összefolyását magába fogadta. Ezen halom után közvetlen összefüggésben a malomhely volt; de ezen hely, amennyiben az emelkedés által hasznavehető volt, az újabb időben, u. m. 1794-ben az ulickai curia emberei által erőszakkal elfoglaltatott és a magántelkekhez csatoltatott, mint jelenleg is vannak.

15. Ekközben 1613-ban a Kiscsepcséni nemesek a szerződéshez ragaszkodva, az említett nyžní dvor nevű curiának felét, mely az egyezkedés értelmében rájuk esett, Tharnovszky Miklósnak eladják. (Lásd megyei jegyzőkönyv X. tőtet 111. és 112. lapján.)

16. Így tehát 1613-ban a nevezett Tarnovszky Miklós a saját és a Kiscsepcséniek nevében az előző szerződés erejénél fogva a végrehajtandók végrehajtására és a curia felosztására nézve az alispánt a szolgabírákkal és esküdttel kiküldetni kéri a törvényszék előtt. Ez alkalommal a Nagycsepcséniek óvást emeltek az alispán ellen a végrehajtás miatt s azon nehéztmények ellen ítélethozást kérnek; ez ellen pedig Tarnovszky emel óvást, állítván, hogy a törvényszék ítéletében azért nem nyughatik meg, miután ezen ügy már nádori végzéssel intéztetett el az egyezség következtében. Különben bizonylatot kér a végrehajtás kérelméről, mi neki ki is adatott. Ennek következtében

17. 1613-ban az említett nádori egyezkedés erejénél fogva és értelmében az egész nyžní dvor curiának felerésze a kiküldött alispán, szolgabírák és esküdt által Tarnovszky Miklós és a Kiscsepcséni nemesek részére rendeltetett és jelöltetett ki, de mindjárt a végrehajtás után másnap a Nagycsepcséniek ezen félrészt erőszakosan visszafoglalták és birtokukhoz csatolták.

18. Ugyancsak 1613-ban Tarnovszky Miklós országgyűlési követnek küldetvén a megye által, az országgyűlésen lévén, távollétében a Nagycsepcséni nemesek a közutát, mely Mossócról Privigyére vezet, ösvénynyel bekerítvén, a maguk részére elfoglalták s az utat az elhagyatott Halastavon, mely a közuton felül feküdt s a mely a szerződés értelmében Tarnovszkynak jutott örök jogon, vezetvén keresztül, az ut irányát ekképp megváltoztatták; végre magát a neki jutott Halastavat is a malomhelylyel együtt erőszakkal elfoglalták, s nem engedték meg Tarnovszkynak, hogy malmot építtessen, vagy a régit kijavíttassa.

Az előzményekből világos, hogy az 1596-tól 1614-ig dúló országos belzavarokban mily egyenetlenségek és viszálykodások voltak, és pedig a viszálykodó felek legnagyobb kárára. Különben valamint ezen időszak az 1622. évi 22. articulus által az elévülés beszámításából kivétellett, így a Nagycsepcsénieknek ezen erőszakoskodó merényletek sem maradt büntetlenül,

19. mert 1614-ben a Kiscsepce-séni nemesek és Tharnovszky Miklós a 17. pont alatt jelzett foglalási tény miatt Ruttkay János alispán előtt panaszos visszaállítási pert indított a Nagycsepce-séniak ellen, nemkülönben

20. 1615-ben Tharnóczy Miklós a 18. pont alatt felsorolt erőszakoskodások miatt, különösen a közlekedési út megsértése, ugyszintén a Halastó és a malomhely elfoglalása miatt erőszakoskodás címén a Nagycsepce-séniak ellen a kir. táblánál pert indított.¹⁾

21. Midőn 1629. körül Tharnóczy Miklós meghalt, az utóbbi peres ügy hátrahagyott özvegyére, ennek halála után pedig leányára Ilonára, Balogh János özvegyére szállott át.

22. 1631-ben a Nagycsepce-séni alperesek a királyi táblánál meg nem jelenvén, elmarasztaltatnak, ugyszintén a Kiscsepce-séniak első ügyében, nemkülönben Tharnóczy leánya Ilona jelenleg Plathy Mihály felesége által indított perben makacsolási teherrel, vagyis egyenként három márkában (nehéz sulyu), összesen 412 frtban marasztaltattak el, s midőn ezen végrehajtási ítéletek értelmében a végrehajtás megkíséreltetett volna, ekkor ellenszegüléssel élvén, ezen végrehajtást semmiképpen nem akarták megengedni, miért is ellenállási per indított ellenök.

23. 1635. év Sz. Lukács ünnepén egyrésről Plathy Mihály és neje Tharnóczy Ilona közt, nemkülönben Batisz János, Péter és Miklós között mint felperesek között, másrésről pedig alperes Nagycsepce-séniak közt Znió városában a megyei hatóság előtt mindkét peres ügyből kifolyólag a következő egyezség jött létre, hogy

a) a nagycsepce-séni nemesek bizonyos föld- és rétrészt egy darabban a kiscsepce-séni határok mellett a jogilag odaitélt felpereseknek kihasitanak és 15 nap alatt a Batisz családnak azt átadják, Plathy Mihálynak pedig költség címén 200 frtot fizetnek szintén 15 nap alatt.

b) Hogy a Halastavat és a malomhelyet és az ut használatát Plathy Mihálynak azonnal adják át.

c) Nehogy pedig ezen szerződést, ugy mint elődjeik, kijátszák, ez okból a vádlottak kötelezték magukat, hogy a megígért dolgokat

¹⁾ Az ezen megindított perek következtében mindjárt 1614-ben Vladár Ádám felhívta Tharnovszky Miklóst, hogy a fentebb leírt javait engedje át azért, mivel ezen Tharnovszky a hite és lelke üdve elvesztése alatt tett ígéretének nem akar eleget tenni, de emiatt széksértés miatt elmarasztaltatván, a büntetést lefizette.

az elévülés idején belül minden csalás nélkül teljesítendik rágal-mazás büntetése alatt.

d) Hogy egyik vagy másik fél egymást akár mezőn vagy a faluban sértő s illetlen szavakkal 200 frt büntetése terhe alatt sértegetni nem fogja.

Ezen szigorú alkalmazkodásnak és egyezkedésnek ereje minden pontra azonnal érvényesített, mint a Thuróci convent előtt kötött szerződés alsó szélén olvasható, hol ki van tüntetve, hogy 1635. évben Mindenszentek után való vasárnap a Nagycsepcséni nemesek, nemkülönben Batisz és Plathy Mihály ezen a kiegészítésre vonatkozó egyezséget megerősítették; de ebből levonhatjuk, hogy mindjárt a következő 1636. évben Sz. Lukács előtt való csütörtökön a szerződő Vladár nemesek az ezen szerződés által beszüntetett peres ügyükre nézve a megye előtt is kijelentik: Hogy a szántóknak és kaszálóknak azon része, amelyet a szerződés értelmében a Nagycsepcséniak a Kiscsepcséniaknek tartoztak átadni, nem lehetett más, mint amely a Nagycsepcsént a Kiscsepcséntől elválasztó határokkal összefüggésben, s így az árok által elválasztott határon túl a konotopai tractuson feküdt, mely ugyan kis terjedelmű volt, úgy hogy a jelenlegi kiscsepcséni legelőn (mely a Nagycsepcséniak rétje volt) kívül a rétekből kis rész tartozott hozzá, azon rész, amely vízszintesen a Diakovi föld felé terjedt s amely jelenleg a Batisz család tulajdona.

De különben a szántóknak és réteknek egy darabban való kijelölése más helyen nem lett volna practicus. Ezen vélemény abból folyik, hogy a Nagycsepcséni nemesek 1600 év előtt ezen földeknek bizonyos részét az ugynevezett „na Konotope do Djakovej chotára koncom“ darabot már birták,¹⁾ mely ugyanis a hely fekvéséből, hogy ha a nagycsepcséni ugynevezett Kopanica határától lefelé, vagyis a diakoni földek felé egyenes vonalban vétetik fel, világos, hogy ezen hajlás (eltérés), vagyis a kiscsepcséni szántó-földek jelenlegi tractusa a djakovi földhöz vízszintesen terjedt a

¹⁾ 1580-ban Vladár István, Vladár Uriel ellen pert indított a „na Pjescu“ és a „na Konotope na Djakovej chotár koncom“ nevű 2 szántóföld elfoglalása miatt; s ez utóbbi nem tévesztendő össze a „na kostol koncem“ darabbal, mely már akkor ugy nevezetett s a mely Vladár Gáspár fiainak Mártonnak fassiójából is kitűnik s melyet 1580-ban Vladár Benedek számára tett a „na kostolnu chrast koncom“ nevű földjére kötött szerződés értelmében.

közbeeső konotopai rétekekkel, amely jelenleg a Kiscsepccséniek által, mint legelő használtatik, hogy tehát ezen tractusnak a nagysepccsényi területhez kellett tartoznia.¹⁾

Habár a nevezett ügy a szerződés értelmében teljesen bevégeztetett is, a kiscsepccsényi közbirtokosság között a 85 éven át huzódó vitás ügyek is elintézésre nyertek, ezen egyezség által, mindennek dacára, mégis a Kiscsepccsényi nemesek 1771-ben ezen vitás curiához tartozó²⁾ földtractusért minden rágalmazás kizártával, újból pert

¹⁾ Ezen, a nagysepccsényi területből történt földterületnek kiszakítása alkalmából támadtak azon zavarok, melyeket Körmöc városa az elzálogosított jogok védelmére kihasználni el nem mulasztott. Ugyanis a városnak elzálogosító okmánya nem volt azon föld és rétdarabokra nézve, melyek a na Duba, vagyis a diákfalvi terület mellett és az ezzel egybe-
függő ugynevezett pri Prosisku mellett feküdtek, hogy tehát ezeknek a már régi időtől abba maradt használatát a Sándor József és Kaszay György zálogleveleinek értelmében felujtja, még 1735-ben az ezen tractuson található legelőt felszántotta, s jöllehet, ez ellen a Kiscsepccséniek tiltakoztak a szántást tovább is folytatta. 1740-ben pedig Zaffiry János a város jegyzője ezen nagysepccsényi földrészbe a városi parasztok segítségével s fegyveres kézzel, 8 véka buzát vettetett. De később ezen joggyakorlattól a nagysepccsényi közbirtokosság közbenjárására önként elállott, mit az 1736. évi Inquisitio s az 1740. évi tiltakozás világosan bizonyít.

²⁾ A Kiscsepccsényi nemesek a nagysepccsényi területnek összes ama részét, mely a Mossócról vezető út alatt egész a dvoreci határig terjed, tehát a községnek ama beltelkeit is a rétekekkel, melyek ezen út alatt fekszenek, elfoglalták, ezt az 1352. évi pergamentre irt s pecséttel ellátott s a Vladár családnál levő okmány bizonyítja. Ezen okmánynak értelmében a Nyžny Dvor ezen curiához tartozónak s így ezen jog tartozandóságának lenni, állittatik. Ezen a thuróc convent előtt kiállított okmánynak tartalma és értelme körülbelül ez: „Melynél fogva Péternek fia János, Domonkosnak fia Jakab és Szlanknak fia Batisz azt vallották, hogy ők a Kismájus nevű örökös földjükből ama részt, amely a Konotopa patak és a Thuróc folyó között Csepccsén határai mellett a közúthoz egész a Thuróc folyó medréig és az északi részen Nank fiainak határáig terjed; Pál fiainak Balásznak és Miklósnak, Buda fiainak Endrének és Ábrahám fiának Ábrahámnak mint osztálybirtokos barátjaiknak 16 márka denár és egy festonért (negyed forint) elzálogosították. De hogy ezen okmány hamis, a következők igazolják.

a) Előrebocsátva azt, hogy Kismájus alatt nem Kiscsepccsén, de Ivánkófalú értendő, ebből önként következik, hogy ezen okmány sem Kiscsepccsénre, (kik itt soha, sem ideiglenes, annál kevésbé örökös jogot nem birtak, sem a Nagysepccséniekre nem vonatkozhatik, mert ezen idő körül a kismájusi föld örökös urai Kismájusi Ivánka, István és Mihály voltak, kik később utód nélkül haltak el.

b) Mind a vallók (fatens), mind a vallottak (fassionarii) nevei az 1343. évi csere-szerződésből vétettek át, azon megkülönböztetéssel, hogy itt a vádlók között Domonkosnak fia Jakab is kifejezetten említettik, már pedig fentebb látható a Vidasteleki család történetéből, hogy Domonkosnak fia Jakab unokája volt Kevének, kinek semmiféle összeköttetése nem volt a Csepccsényi nemesekkel s így az előzmények szerint sem Csepccsénben, sem Kismájusban semmi örökséggel nem birhatott, sőt ideiglenesen sem. Így ezen okmánynak hiteles combinációja minden kétséget kizár.

c) Hogy Csepccsén község határa az út mellett egész a Turóc folyó medréig terjedt volna valaha, semmi valószínű okmányból következtetni, nem lehet annál kevésbbé,

indítottak a Nagycsepcséni nemesek ellen, talán azért, hogy okmányok hiányában ez alkalommal okot nyerjenek arra, hogy az okmányokat Kőrmöcbánya városától kikérjék.

Különben ezen nevetséges pörnek illetéktelenségéről később meggyőződést szerezve, annak folytatásától elállottak.

Az új felosztásról. — Némely dolgok.

Miután a nagycsepcséni Vladár család Literatus Tamásnak Nagycsepcsénben levő ugynevezett nižny Dvor curiáját a Kiscsepcséniek kezéből jogos uton visszaszerezte volna, semmi okból ki nem magyarázható, hogy ezen curiát az első adományozott birtok arányban miért kellett a család 5 ága közt elosztani. Jóllehet ezen felosztásra semmiféle okmány nem létezik, mindazonáltal bizonyos az, hogy körülbelül 1590. év után mind a beltelkekre, mind a kültelki tartozandóságokra új rendezés és az első felosztásnak helyesbitése eszközöltetett. Ugyanis a közvádlok irataiból világos, hogy az 1590. év előtt ezen felosztásnak más képe volt mint jelenleg, különösen a kültelkekre nézve. Így például a vármegyei levéltár jegyzőkönyvében levő fassionalis iratokból kitűnik, hogy az Istvanovszka curiának, az Uriel félével, mely régente Gyurovskának neveztetett, rétjei nem a Králova Huorka halom alatt, hanem ezen felül feküdtek; mert még 1587-ben Györgynek

miel bizonyos az, hogy a csepcséni föld északról Nauk fiainak földjével volt határos, ezekről pedig egyáltalán sem előbb, sem utóbb említés nem tétetik; különben is északról a privilegium értelmében a csepcséni föld Konotopa földjével volt határos, mint láttuk.

d) Róbert Károly uralkodásától, vagyis 1308-tól használatban voltak az arany forintok, egy aranyban 15 garas, (grossi lati), s ezen garas később máriásnak neveztetett, egy grossus latusban 6 ezüst denár volt. Ezen pénznek használata sokáig folyt s a pénznek, denárban márkákban és festonékban való használatát kiküszöbölte.

e) Ezen okmány, mely eredetben 1352-ről van keltezve, sem a conventi, sem a városi levéltárban nem található, hol az eredeti példányok őriztetnek, de sem a Bebek által eszközölt nemesi nyomozás alkalmával nem mutatott fel s így egyedül a Kiscsepcséniek kezénél van, anélkül, hogy az a hosszú perek alatt valaha használtatott volna.

Nem érthetjük tehát, hogy ezen okmány használata a határjelölések és privilegiumok tekintetében felmerült viszályok és zavarok alkalmával tekinteten kívül hagyatott volna, annál inkább, mert a törvény sérelmes következményeire fényt vetett volna s így meg lett volna gyakorlati értéke, mindez tehát az általunk felhozott combinatióra vezethető vissza.

fia idősb Uriel Nagycsepcséni¹⁾ u. n. „Hornje Luky“ réteit a „Kralovej Huorké“-től kezdve egész a Nyáry Pál határáig elzálogosította; nemkülönben 1589-ben ezen Urielnek testvére Vladár István a „Visse Kralovej huorky“ nevű rétjét zálogosította el, szintén Nedeczky Krisztinának, ifj. Vladár Uriel hátrahagyott özvegyének, az idősb Vladár Uriel és fiai ellen 1589-ben lefolyt peréből szintén kitűnik, hogy a Dlha luka na Konotope nevű rét a hozzátartozó földekkel az Istvanovszka curiához tartozott. Különben a későbbi módosítás s kiigazítás csakis combinatiókon alapszik s miután így a határjelölések csakis az egybevetések valószínűségéből következtethetők, azért még a következőket kell megjegyezni:

1. amint bizonyos, hogy a legrégebb használat szerint az idősebb testvéreknek mindig a felső-, a fiatalabbaknak pedig az alsórész jutott a szétosztott birtokokból, így az első osztzkodás ideje alatt is ezen szokás megvolt, miből következik, hogy Márton mint idősebb testvér fiainak mindenütt a felsőrész, Mihály mint ifjabb testvér fiainak mindig az alsórész jutott osztályul, mit a jelenlegi birtokállás is világosan kimutat; így tehát

2. elhihető, hogy az első osztzkodás alkalmával Mártonnak fia Sándor, mint legidősebb, a legfelsőbb birtokrészt kapta; s így, miután bizonyos, hogy a jelenlegi Sándor-ág mint legalsóbb, úgy a beltelkekből, mint a hozzátartozandóságokból részt bírja, s így azon ellentét, mely a felosztás és a gyakorlat közt látjuk, igen könnyen összeegyeztethető úgy, hogy a legutolsó osztzkodás alkalmával 1590. év körül a Sándor-ág, mint legöregebb, s a többi közt legjobban elszaporodott, a többiekhez mérten pláne egy fokozattal lejjebb van az ifjabb egyénektől körülvéve, úgy, hogy már az ő unokái az unokatestvérekkel, illetve Sándornak testvéreivel laktak együtt, mint mondatik,²⁾ kik a többi osztzkodók közt

¹⁾ Ezen elnevezés alatt azonban nem értendő az egész Králova huorkától a Nyáry Pál határáig terjedő darab rét, de értendő Urielnek magánrétei, melyeket ezen területen több darabban birt. A Nyáry Pál határai alatt pedig azon terület jeleztetik, mely a Csernyakov földdel volt határos, amely Thuróczy Miklós halála után először leányára, Nyáry Lőrinc feleségére ment át, ezután pedig fiára Nyáry Pálra.

²⁾ Sándor, másképp Wladár Sándor a nižny Dvor curiának perében mint felperes, meghalt 1556-ban. Halála után ezen úgy testvére Gáspárra és ezen Sándornak unokájára Miklóssra szállott.

korra nézve a legkisebbek voltak s így nekik jutott a legutolsó rész De az sem volt akadály, hogy ezen osztzkodás által Mihály utódainak a Králova huorka felett levő darab rét, melyet azelőtt Márton utódai birtak, jutott, mert feltételezhetjük, hogy az a birtokkiigazítás alkalmával történt,

3. jól meg kell azonban jegyezni, hogy a nagycsepcséni beltelkek, melyek egykor Tamás curiájához tartoztak, egész 1630-ig elhagyatva s házak nélkül voltak s így ezen birtok csakis ezen idő után az azon emelt épületek által terjeszkedett tovább, mint ez az 1626. évi csereszerződés szövegéből kitűnik.¹⁾

Ami a nagycsepcséni ugynevezett „Velky Háj“ liget felosztását illeti, bizonyos az, hogy ezen liget már az új donatio ideje előtt, vagyis 1563. év előtt a család ágai közt osztatott fel; mert már 1563-ban Vladár István pert indított Vladár György és Benedek ellen, mivel ezek az ő ligetébe hatoltak. Különben az is bizonyos, hogy a későbbi időkben (talán az új felosztás miatt) ezen liget ismét a közbirtokosságra menvén vissza, azt 1627 körül a közbirtokosság tartotta fel és tilalom alatt volt; nemsokára végre felosztott. Mert már 1627-ben Vladár, másképp Sándor János testvéreinek nevében, kik a Sándor-féle curiát birták, a Vladár család 4 curiájának közbirtokosai ellen birói intést emelt, melynek következtében a ligetet elkülöníteni és abból az 5-ik részt a Sándor-curia részére kihasíttatni kérte.

Ennek következtében, mivel ezen kihasítás a liget közepén nem bizonyult célszerűnek és alkalmasnak, így a legszélsőbb darab (mely különben ezen curiát illette volna meg gyakorlat szerint az új felosztásnál) ötödrészben a Sándor-curia számára méretett ki s a maig is látható föld és kőhatárjelzésekkel kerítettet be. Midőn pedig ezen darabnak jelentékeny része csipkebokrokkal és tövisekkel, melyektől nevét is, „Trnyni“, kapta, volt benőve, ezért azt a Sándor család a gatzól és tövisektől megtisztítván, mintegy átalakította, mert már ekkor is volt neki ezen cserjés mellett szántóföldje.

Különben amint ezen berek a következő években az illető

¹⁾ A thuróci convent előtt keltezett ezen csereszerződés értelmében Daniel a község alatt levő örökös földjét örökösen átengedte testvéreinek Mihálynak, úgy, hogy azon házakat is emelhet tetszése szerint; viszonzásul Mihály Dánielnek a visse Bazovszky nevű szántóföldjét 200 frt zálog mellett cseré címén örökösen elzálogosította.

4 curia között a beltelkek arányában felosztatott, jelenleg is ugyan a régi romladozó határok között.

Mivel a Kaszay család a nagycsepcséni, úgynevezett „Velki Háj” felosztásánál tényleg mit sem kapott, ebből következik, hogy ezen család a „Trnovec Koncom” nevű földnek felosztásánál is kizáratott a részesedésből.

Amennyiben pedig a Kaszay család a Vladár család egyenes leszármazottait megillető mai területen is az Adamovszka Cestička nevű és aközött, mely az Istvánovszke-földekre és rétekre vezet (Dolnie Taliki) birt csekély részt, ezt csakis jogbecsempészés útján foglalhatta el.

Ugyanis az előzmények szerint a Sándor család részére a ligetnek 5-öd része, a legszélső részen a mostanáig felismerhető határokkal midőn elkülönítettett volna, történt idővel, hogy midőn ezen cserjésnek a felső szélén való felosztása a többi 4 curia között eszközöltetett volna, ezen 4 curiát illető részek mérték-megtartása mellett csak a Csornyakov-földtől az Adamovszka Cesta nevű utig terjedtek. Az Adamovszka Cesta ut és a Sándorovszké tractus közt fekvő maradvány a községben megmaradt.¹⁾

Midőn pedig a Sándor-határ mellett fekvő ut a mocsaras hely miatt megszűnt és körülbelül 10 lépésnyire feljebb az ezen közöségben maradt darabhoz képződött újolag, úgy azon csekély helyecske, mely ezen új ut és a Sándor-határok közt terült el körülzárva, mint elhagyatott rész a Kaszay család által foglaltatott el, végével a ligeten túli szántóföldek felé. Jelenleg közös terület.

Hogy az u. n. Horny Pál felső terület határvonalaira nézve kikerültessék minden zavar, legújabbán 1827. évi június havában újabb barátságos kiegyezkedés történt a Gasparovszka curiának területe, nevezetesen a Vladár Jónást illető rész és az Istvanovszka

¹⁾ Később ezen, a közut és az Adamovszka ut közt levő maradvány a Vladár család 5 curiája közt a belső telkeket megillető arányban párhuzamos vonalak által úgy osztatott fel, hogy Gáspár curiájának részére a ligeten túli szélső részecske, a Sándor család részére pedig a ligeten inneni szélső rész jutott és ezen felosztás huzamosb ideig az ágakat megillető arányban biratott.

Végre 1817-ben, midőn a közbirtokosság értekezletet tartott, hogy ezen párhuzamos vonalak kijelölése által elosztassék minden kétely, mérnöki lánc segítségével, meghatározván előbb a helyrajzi fekvést, felmértetett, melynek segítségével a Vladár család minden curiája egy darabocskát kapott, az Adamovszka ut mellett 57 ölet, az alsó közut mellett pedig 47 öl széleset, mely köhatárok által jelöltetett ki.

és Urielske curiának tractusa közt új határkiigazítás eszközöltetett, mely által a két curiát egymástól elválasztó vonal egyenes irányban húzatott és a széleken tölgykaró veretett a földbe.

Az örökeladást követő elidegenítések.

A muthnai birtokokat a Csepcséni nemesek Körnöcbánya városának elzálogosítván, az így kapott pénzt semmiféle hasznos vagy gyümölcsöztető célokra, de szorosan véve csakis pazarlásra és tivornyákra fordították s így természetesen más nem következhetett, minthogy ekkép a nemesek minden jövedelemforrástól elesve, idő haladtával számuk is szaporodván, a megrögzött elidegenítési szokástól indítva, miután már semmi egyébjük nem volt, magát a nagy-csepcséni birtokot is eladni s elidegeníteni nem rettentek vissza.

Bizonyos azonban, hogy a mohácsi vész után zavaros idők s megrázkódtatások történtek az országban, melyeknek az ország a török rabiga alatt 150 évig ki volt téve, részint a belzavarok, különösen a Zápolya-féle zavargások s a Bocskay, Rákóczy György, Tökölyi s Rákóczi Ferenc-féle felkelések alatt, egész III. Károly uralkodásáig, sokat szenvedett az ország 1715-ig, különösen a szegényebb nemesek a gyakori országgyűlések tartása miatt, mint ez az 1526. évi országgyűlésnek 16. articulusból kitűnik; mind pedig a folytonos személyes felkelések¹⁾, mind pedig az adók és hadi segedelmek²⁾ s más bajok miatt is; hogy tehát eme undort gerjesztő anyagi gondoktól szabaduljanak, javaikat elzálogosítván, nagy szegénységre jutottak, sőt némelyek parasztállapotba süllyedtek. Különben, miután ezen családnak elődei amíg Muthnát bírták, a vármegye első tagjai közé számláltattak s így szegény állapotban nem voltak, innen érthető, hogy a család által megkísérelt vagy megtörtént elidegenítésnek oka és alkalmá abban keresendő, hogy Körnőc városa mint pénzverő a nemesi birtokokra nagyon vágyott,

¹⁾ A személyes felkelések az 1542. évi 25. t.-c. értelmében, nemkülönben az 1545. évi és más tények által birtok elvesztés terhe alatt rendeltettek el; az 1545. évi 21. art. pedig elrendeli, hogy az egy telekkel bíró nemesek háborúba menjenek, az özvegyek kivételével.

²⁾ Az 1542. évi 15., 1545. évi 14., s az 1548. évi 21. t.-c. elrendeli, hogy az egy telkes nemesek adózzanak. Így intézkednek az 1550. és 1554. országgyűlés egész Rákóczi Ferenc felkeléséig; minden egyes paraszt 40 frtra becsültetett, s minden ingó és ingatlan után fizettek.

s szomszédja volt a muthnai nemeseknek s nincs rá példa, hogy más megyebeli család annyira belekeveredett volna a pazarlásba s birtokeladásba, mint ez.

Jóllehet a nevezett nemesek a már érintett 1523. évi szerződésnek kikötése szerint a csepcséni haszonélvezeteket csakis Körmöc városának zálogosíthatják el, erre kötelezték magukat, dacára ennek, a Vladár család nemesei, amennyiben körülbelül 1560-tól az elzálogosított okmányoknak nyomai fennmaradtak, nagycsepcséni birtokrészeiket a szerződés ellenére, nem Körmöc városának, hanem a szomszédoknak, vagy pedig a családbeli rokonoknak, különösen pedig először 1580-ig nagyobbára Koncsek Jánosnak, aztán pedig Sándor, másképp pedig Burján Sándornak, az akkori nevezetesebb birtokszerzőknek¹⁾ szokták elzálogosítani, úgy, hogy körülbelül 1609-ig alig volt eset, hogy Körmöcnek zálogosítottak volna el.

A birtokra vágyó körmőciek 1607-ben a szerződés ellenére az idegeneknek történt elzálogosítás alkalmából a Nagycsepcséni nemességet a szerződés értelmében perrel támadták meg, hivatkozva arra, hogy az elzálogosítást senkinek nem engedik meg, s az elzálogosítottakat ők tartják meg s a zálogösszeget leteszik. A Csepcsénieket megtámadták, hogy mutassák be a szerződést, s bizonyítsák a rokonságot az elzálogosítókkal szemben. A törvényszék azt határozta: hogy miután más Csepcséniek is vannak szomszédok-rokonok, s ezek is akarnak a zálogra pénzt adni, ha magukat rokonoknak állítják, bizonyítsák be azt és a szerződést mutassák be, s ezen tett által igazságot nyernek. Burján János protestált, hogy ő valamennyi között a legközelebbi rokon, valamint Vladár György is.

A körmőciek ellenprotestatiót adtak be, hogy a szomszédok és a Csepcséni családbeli testvérek ezen birtokszerzést csakis saját részükre és saját pénzükön tehetik, másokat attól eltiltának.

Vladár János és Ádám ezek ellenére a város ellen ünnepélyesen tiltakoznak, azt állítván, hogy mivel az előző években a város őket erdeikből az elődök által kötött szerződés ellenére kizavarta,

¹⁾ Így 1565. István földjét elzálogosította Polereczky Szaniszlónak, 1562. évben Sándor Zsigmond a Nize Kralovej Horka nevű rétét zálogosította el Borcfalvi Hankó Ádámnak stb.

s még ezután is erre törekszik, s így a szerződést maga a város érvényteleníti és semmisíti meg, ez okból javait nem akarja többé a városnak eltulajdonítani.

A város azt felelte, hogy tekintettel az örökösökre, a szerződéshez alkalmazkodott s jövőre is akar, annál inkább, hogy az idegen betolakodásból származó zavargás kikerültessék, s így a város tekintettel volt a szerződésre, miért

a nevezett 1607. év után¹⁾ az említett ítélettel összevágólag kimutattatván a vérbeli összefüggés, a város arra igyekezett, hogy a Csepceseni örökségeket bármily módon magához ragadja, amely törekvése annál könnyebb volt, minél világosabban kitűnik az előzményekből, hogy a család elődei a könnyű pénzszerzési alkalmától elkapatva, vagy a kétséges birtoknak eladási szokásától indítatva, soha semmibe sem vévén az utódokra háramló sérelmeket, sem semmiféle nehézséget meg nem fontolva, elannyira, hogy bizonyos, miszerint a Csepcesényi nemesek már 1700 körül majdnem

1) Ugyanezen év körül, különösen 1608-ban az Adamovszka és Ulicska curiából származott nemesek, névszerint Imrének unokái, illetve Dávidnak fiai János és Ádám, ugyancsak a nevezett Dávidnak unokája, illetve Imrének fia György magukhoz váltották az összes tartozásokat és terheket, és pedig Dávid fiának Jánosnak és leányainak Zsófiának és Annának, Ádám fiának Mihálynak és Zsuzsanna leányának; Vladár György pedig Lászlónak, Mátyásnak, Dávidnak és Mihálynak, mint testvéreknek tartozásaiért vállaltak kezességet, méltányos tekintetbe vévén Tharnóczy István unokájának, illetve László fiának Tharnóczy Miklósnak kész szolgálatait, amidőn is nekik marhák beszerzésére s élelmiszerek vásárlására pénzt kölcsönzött, elhagyatott házukat és az alsó curiát a szántóföldekkel, és pedig 1. Na Hlinach a dvoreci területen 3 holdat. 2. Na Krajkovszkych 1 holdat. 3. Na Bližnych, melynek alsó vége Burján János halastavához hajlik, 1 holdat. 4. Na Lipatinach 2 holdat. 5. Na paleny Hay koncom 1 holdat. Továbbá a pod Űvaly nevű rétet és az összes cserjéknek, kopárságoknak negyed részét, melyek a felső és alsó curiákhoz tartoznak, a muthnai erdők használatával nevezett Tarnóczy Miklósnak és örökösének örök jogon adják és birtokukba átíratják a garamszentbenedeki convent előtt.

1. Ezen okmány azt fejezi ki, hogy ezen átíratásnak alapja nem a hű szolgálatért való kárpótlás volt, hanem egyszerűen az elidegenítésre vonatkozik s mint ilyen, az 58., 59., 10. sz. visszavonható.

2. Megkísérelte ugyan 1614-ben Vladár Ádám ezen részt Tharnovszky Mihálytól visszaszerezni, azon okból, hogy a hit és lelke üdvének elkárkoztatása alatt fogadott kötezettségének nem tett eleget, de emiatt széksértés címén elmarasztaltatott s letévén a bíróságot, az ügy folytatásától elállott.

3. Az ezen részhez tartozó ugynevezett Baloghovszky vagy Kozlajovszky-beltelek a temetőből vezető út mellett feküdt a község keleti részén. Különben ezen fundus a használati részekkel Tharnóczy Mihály halála után Ilona nevű leánya, először Balogh Jánosnak, ennek halála után pedig Plathy Mihály alispánnak felesége birta, jelenleg pedig az Adamovszky curiának családtagjai birják a Vally családtól és másoktól, mint a Balogh és Kozlay örökösöktől zálog után.

az egész Nagycsepceséni birtoktól megfosztattak, míg ellenben a Nagycsepceséni curiák a város által ide telepített parasztok által népesítették be.¹⁾

Amennyire az utódokra átszármazott hagyomány szerint ezen elidegenítéseknek módja a különféle ígéretések és csábitgatások által történt, röviden megjegyeztetik, hogy a körmöci polgárok a Nagycsepcesénben fekvő s a Sándor-funduson wisse Bezecky prehrady birt majorjukba gyakran kirándulván, magukkal pénzt szoktak hozni, a birtok körül sétálgatván, csalogatásképpen felszólították a nemeseket: „Ha valaki az urak közül pénzt akar, jöjjön a majorba, itt a pénz!” Miért is a nemesek felhasználván az alkalmat, birtokaikat, beltelkeket, földeket és réteket zálogosítottak el a városnak a legnagyobb kárral, úgy hogy a saját megélhetésükre az örökségből alig tartottak meg valamit.

Hogy pedig a város által a nagycsepceséni birtokban követni szokott gyakorlati mód s ezzel összefüggőleg a nevezett elidegenítéseknek állapota jobban kitűnjék, megjegyeztetik, hogy 1690. évben megyei bizottság küldetett ki, részint hogy a bevetett szántóföldeket írja össze, részint hogy a részesedést megállapítsa, mely szerint kivetendő a kath. papok számára járandó képezés. Néhai Vladár Dávid szolgabíró ezen összeírásból 1690—1720-ig terjedő kimutatást állított össze, s ezen eredeti okmányból adjuk a következő kivonatot, mely fényt vet mind a Körmöc város által, mind a Nagycsepcesén által birt 1700 év körüli tényleges állapotokra.²⁾

¹⁾ Az elidegenítésre vannak hasonló példák, mint a Stephani curiában, melynek birtokosa Vladár György 1648-ban fundusát a tartozandóságokkal Balassa Ferenc honti főispánnak zálogosította el.

²⁾ A folyton tartó háborúk idézték elő a hadiségélyt, melynél fogva a megyei nemesek 1694—1719-ig birtokarányban összeirattak s minden évben a tényleg vagy erkölcsileg birt hasznélvezetek után, és pedig az egy köblös, vagyis négy vékával, (egy véka corus, tótul korec) bevetett termés után taksáltatt meg.

Ezen taxa a körülmények különfélesége szerint minden évben változott, legmagasabb taxa volt 1695—6. évben egy köből vetés után 2 frt 20 denár, legalacsonyabb 1703—4. évben 1 köből után 12 denár.

Ezen köbölszámítás szerint a nagycsepceséni birtok 91—113 köbőlben iratott össze, a kiscsepceséni birtok 32 köbőlben, amely a Batisz s a Csepcesáni család közt oszlott meg, és pedig úgy, hogy abból 20 köből a Batisz családra a Hlavatovszka részszel, a 12 köből pedig a Csepcesáni családra, továbbá a Batisz-féle 20 köből a város birt jobbágyaival 4 köblöt, a Csepcesániakéből pedig a felét, vagyis 6 köblöt. A Rakssai birtok 76 köblöt számított.

Jezernice-Markoviccal együtt 34 $\frac{1}{2}$ köblöt.

Ezek közül I. Curia Raksányi (Tarnóczy) és Dráskóczy Gábornak curiája:

**Táblázatos kimutatása a Nagycsepcsénben tényleg létező curiáknak.
1700—1719.**

Nagycsepcsénben van 5 curia és fél Kaszay.	A curiából birtak		Összesen birtak	
	Neme- sek	Körmö- ciek	Neme- sek	Körmö- ciek
<i>1. Istvanovska curia.</i>				
Ezen curia az Uriel és István ág ¹⁾ között két részre oszlik. Ebből az Uriel család bir egy negyedét	1/4			
Körmöc városa másik negyedét		1/4		
István ágából, vagyis a felerészből a város bir négy részt, vagyis.		4/10		
István a családjával bir ötödöt, vagyis . .	1/10			
összesen			7/20	13/20
<i>2. A Sándorovská curia.</i>				
Ebből a Sándor család bir	2/4			
Körmöc városa		2/4		
összesen			10/20	10/20
<i>3. A Gasparoviech curia.</i>				
Ezen curia három részre osztatott				
Ebből a Márthonyi ²⁾ család birt	1/6			
A Bezegh család	1/6			
A Tompiér család	1/5			
Ebből a városé		1/7		
a Nohay család	1/6			
Ebből a városé		1/6		
összesen			21/30	13/42

Raksányi $\frac{3}{4}$ vagyis 9 köből
 Dráskóczy $\frac{2}{4}$ " 6 " } 22 köből.
 Zsellérek $\frac{2}{4}$ " 7 "

II. Curia Hrbaty nevű:

Raksányi és Dráskóczy $\frac{1}{6}$ vagyis 2 köből
 Jezerniczky Hrbaty $\frac{3}{6}$ " 6 " } 12 $\frac{1}{2}$ köből.
 Salaky Koncsek és Sándor $\frac{2}{6}$ " 4 $\frac{1}{4}$ "

Hasonlóképpen Zorkócnak 22 köbőlje volt. Divéknek az érseki részszel 66 köbőlje. Ezek mind combinatiók összevetéséből származnak. Innét kitünik, hogy az összeírás hitelessége kétségbevonható s az akkori s a mostani bevetett mag mennyiségét összehasonlítva, óriási a különbség.

1) Az Uriel ágból leszármazottak időközben a megyéből végképp kiköltözködvén, részüket investitura utján egyedül Istvánnak leszármazottjai birták.

2) Az idegen Marthonyi család az 1741. nemesi nyomozás alkalmával bebizonyították, ármális nemességüket, hogy Nagycsepcsénben és Felsőkelniken anyai ágon ősi birtokuk van. Ebből következik, hogy a Tarnovszky részben volt örökös joga.

	A curiából birtak		Összesen birtak	
	Neme- sek	Körmö- ciek	Neme- sek	Körmö- ciek
<i>4. A Vladár felső curiája vagy Danielkovska.</i>				
Ebből birtak: Vladár Imre $\frac{1}{4}$	$\frac{2}{4}$	$\frac{1}{4}$		
és testvére Vladár János $\frac{1}{4}$				
A más feléből felerészt Körmöc városa . .		$\frac{1}{4}$		
A másik negyedből felerészt, vagyis . . .		$\frac{1}{8}$		
A megmaradt másik nyolcad András és Tamás árváit illette, mely a zálogban levő birtokokkal három részre osztott . .	$\frac{1}{8}$			
összesen			$\frac{20}{32}$	$\frac{12}{32}$
<i>5. Az Alsó Vladár curia, vagyis az Adamovska és Uliczka, mely két részre osztatik.</i>				
Mindkét felerészből a Tarnóczy, vagyis a Plathy család birta a curiának $\frac{2}{14}$, vagyis összesen egy hetedét				
Vége a hátra levő fél részben:				
Dávid János testvéreivel $\frac{1}{8}$	$\frac{4}{8}$			
Adám $\frac{1}{8}$				
Gábor $\frac{1}{8}$				
István, András és János $\frac{1}{8}$				
Az Adamovska ágának második feléből András, János és György-Adameje . .	$\frac{4}{16}$			
Ebből Körmöc városa		$\frac{1}{16}$		
összesen			$\frac{15}{16}$	$\frac{1}{6}$
<i>6. Kaszay fél curia.</i>				
Habár meghamisítva, felerészben azonban az előbbienekhez viszonyítva:				
Ebből a Koncsek család birt felerészt . .	$\frac{1}{4}$			
A másik feléből a város három részben .		$\frac{3}{16}$		
Kaszay család	$\frac{1}{16}$			
összesen			$\frac{5}{16}$	$\frac{3}{16}$

vagyis ami ugyanaz, a Nagycsepcei nemesek az egész birtokból 3 részt, illetve 3 curiát s $\frac{4}{10}$ részt, a körmöciek pedig együttesen 2 részt, vagyis 2 és $\frac{1}{10}$ curiát birtak.

Ezen birtok közbirtokossága ezen idő körül az 1708. évi napló szerint a Vladár és a Kaszay családnak 35 tagjából állott, ide nem

számítva a kiköltözködteket s azon lakosokat, kik Körmöc város joghatósága alá tartoztak, akik a curiákban laktak s a földet művelték, számra 20 egyén s egyszersmind a birtokarány után kivetett adó is jelzi.

Nemesek nevei	Adó	Nemesek nevei	Adó
1. <i>István curiájából.</i>		4. <i>A Felső Vladár-Daniel curia.</i>	
a) <i>Urielék:</i>		20. Danielkije Vladár András 3	
1. Uriel Fererenc	2 ² / ₄	21. N. B. 1709. az előbbi	
2. Uriel József	3	Jakab	
3. Uriel Györgynek özv.	2 ² / ₄	1715-ben előjegyeztettek:	
b) <i>Stephanok:</i>		Vladár Imre és testvére János	
4. Istvanovie István	3 ¹ / ₄	2 ² / ₄ , ezen idő körül András	
5. Istvanovie György	4	és Tamás árvák	
6. Istvanovie János	1 ² / ₄	5. <i>Alsó Vladár curia Adamovie.</i>	
2. <i>Sándor curia.</i>		22. Adamoviech György	3
7. Sándor György	12 ¹ / ₂	23. Adamovie János	2 ² / ₄
8. Sándor András	2 ¹ / ₄	24. Adamovie András	
9. Sándor István	2 ² / ₄	(timár)	2 ² / ₄
10. Ifj. Sándor György	1 ² / ₄	25. Vladár Dávid szolgabíró	4 ³ / ₄
11. Sándor Pál	4 ¹ / ₂	26. János előbbinek testvére	3 ³ / ₄
12. Sándor Sándor	1 ² / ₄	27. Krajcsovie János	2 ¹ / ₄
3. <i>Gáspár curiája.</i>		28. Miles Vladár János	1 ¹ / ₄
13. Nohai Gasparides János	4 ¹ / ₂	29. Vladár Gábor	5 ³ / ₄
14. Ennek testvére Ferenc	1 ¹ / ₄	30. Krajcsovie András	3 ³ / ₄
15. Gasparides István	1 ² / ₄	31. Vladár István	3 ¹ / ₄
16. Bezek András	2 ³ / ₄	32. Vladár Ádám	2 ² / ₄
17. Bezek György	1 ¹ / ₄	Ezen birtokoknak állását	
18. Bezek Gasparides Pál	2 ³ / ₄	lásd előbbi lapon.	
19. Bezek János	3 ³ / ₄	6. <i>Kaszay fél curia.</i>	
A nevezett nemeseken kívül ezen birtokot több paraszt is lakta, kiket Körmöc városa ide helyezett, hogy a curialis helyeket műveljék, kik együttesen 103 dica után szoktak fizetni. ¹⁾		33. Koncsek György	14
		34. Kaszay János	3 ² / ₄
		35. Kaszay András	1

A nevezett nemeseken kívül ezen birtokot több paraszt is lakta, kiket Körmöc városa ide helyezett, hogy a curialis helyeket műveljék, kik együttesen 103 dica után szoktak fizetni.¹⁾

¹⁾ Ilyenek voltak és pedig vetéssel bírók: 1. Mazsjár, 2. Vaszkó, 3. Sagát, 4. Bun, 5. Szampiás, 6. Holess, 7. Szuszták, 8. Povazsán, 9. Bodina, 10. Kolár, 11. Viszoky, 12. Pelafusz, 13. Korausz, 14. Polák, 15. Kasska, 16. Pieszka, 17. Ziman, 18. Malisska, 19. Greguss, 20. Cserny; az utóbbi három a Plathy-joghoz soroltatott. Kiknek nem volt vetésök 1. Csario, 2. Csierny, 3. Kolikovics, 4. Randa, 5. Bodorovinyi.

A Rákóczi-lázadás megszűntével s így a belzavargások lecsillapításával visszatérván a béke, megszűntek az adók¹⁾ és közsegedelmek, melyeknek terhe alatt a lakosok 1720-ig folyton nyögtek s véginiségre jutottak. Ekkor történt, hogy ezen családnak utódjai mintegy az álomból felébredve, 1720-tól örökségeit lassanként kezdé Körnőc város kezeiből visszaszerezgetni, úgy, hogy e század végéig majdnem az összes nagycepcseni visszatartott részek visszakerültek az örökösökre, úgy, hogy maiglan kevés s alig számítható zálogok maradtak a város kezénél.²⁾

A visszavétel oly módon gyakoroltatott, hogy a Nagycepcseni nemesek a jelzálog visszaváltása végett részint Körnőcre, részint Stubnyára mentek a hivatalnokokhoz s a betáblázott zálogösszegeket a hivatalnokok kezébe szokták letenni s a visszaváltandó szerződési levelek fejében viszont ezen hivatalnokoktól csakis privát nyugtákat s elismervényeket vettek ki, s így történt, hogy ezen hivatalnokok a pénzt talán saját céljaikra fordítván, a visszaváltás megtörténtét nem hozták a városi hatóság tudomására, s így az eredeti záloglevelek a városnál maradtak s tényleg sok ilyen jelzálogkötvény van a városi levéltárban, de használaton kívül.³⁾

¹⁾ A közsegedelmek nemein kívül a többiek között az evangélikusok voltak legjobban elnyomva a kath. klerusnak tartozó praestatiók (követelések, vagyis adók) és kepezések által, melyek alatt a Mária Theresia királyné uralkodásáig s így hosszú ideig nyögtek. Így a nagycepcseni birtok is, azonfelül, hogy saját vallásu lelkészéről tartozott gondoskodni, a katolikus plebánosnak is tartozott évente a termésből minden 60 kéve után 16 kévét adni, de melyet később 24 írttal szokott megváltani.

²⁾ Jelenleg a város Nagycepcsenben örökös joron a Kaszay családtól birt fundust épülettel; zálog címén, ezen fundushoz tartozó hasznélvezeteken kívül csak kis részeket.

³⁾ Az ily eljárás folytán a városi levéltárban visszamaradt záloglevelek érvényüket veszítvén, a város különféle kigondolható ürügyek alatt kezdte üldözni a Nagycepcsenieket, azt állítván, hogy ezen okmányoknak érvénytelen fölöslegessége abból származik, mivel a Csepcseni nemesek csalással éltek az elzálogosítás idején, mert ugyanazon egy földet vagy rétet egy időben vagy időközönként többször s különféle célból szokták elzálogosítani s különféle záloglevelek által. S mivel a város ezen állításait különféle nyomozásokkal törekedett törvényesíteni, azért 1796-ban a Csepcseni nemességet vagy a betáblázások visszatérítésére, vagy az erőszakkal visszatartott levelek visszaadására bírőilag intette meg.

Különben bizonyos az, hogy ezen záloglevelek visszaváltásának viszályából származott ama baj, hogy azok, kik pénzzel rendelkeztek, hogy ezen okmányoknak felesleges száma, melyek egy és ugyanazon majorra vonatkoznak, részint az előbb említett módon kiadott nyugták által növekedett, részint a többször ismétlődő elzálogosítások által, úgy, hogy az előbbeni zálogleveleket soha sem adták ki, részint pedig azért halmozódtak össze ezen záloglevelek, hogy egy curiában sok testvér élt, kik birtokukat felosztva, illetőségüket egy s ugyanazon területen zálogosították el s később vagy kihaltak, vagy kiköltöztek, azért a város a függő hátralékoknak, melyek a fassiók által érvényüket veszítették, terhet

Ezen záloglevelek visszaváltásának vizsályából származott ama baj, hogy azok, akik pénzzel rendelkeztek, az idegen örökségeket is, melyek a törvényes elzálogosítással semmi összefüggésben nem voltak, önkéntesen s tetszés szerint kezeikhez szerezték s azoknak használatában maig megmaradtak.¹⁾

A muthnai erdők használatára vonatkozó differentiák.

Ha az örökeladási szerződés (*fassio perennalis*) az elidegenítésnek módozatait és sorrendjét úgy kimerítette volna, amint az eredetileg és világosan ki van téve s megjelölve, sohasem adott volna alkalmat oly sok és nagy vizsálykodásokra.

Azonban valamint akár az első, akár a második megerősítő szerződésnek, illetve eladási okmánynak szövege kevésbé eredeti, hanem mindenben zavaros kitévelt foglal magában, úgy a fahasználat engedélyezésére vonatkozó záradék, mely a megerősítő fassióba foglaltatott, a tényleges alapot nélkülözi.

Ezért nem kell csodálkozni, hogy a zavaros fogalmakból zavaros és hamis magyarázat, s ennél fogva a vizsálykodásra bő alkalom következett s állott be.

Mert bizonyos, hogy a szerződő Csepcséni család sem az első 1518. évi szerződés (melyben a fahasználatról említés sincs), sem

egyedül Istvánnak és Urielnek curiájára háritották, körülbelül 6 ezer jó pénzben, és azt az örökösöktől mint tényleges birtokosoktól bíróilag követelték, de mivel ezen részekre nézve erőszakos elfoglalást nem kísérelt meg, később a neveltséges kívánalmaktól is elállott; különben az Istvanovszka curia részéről ezen kigondolt s alaptalan kívánságokra hozott is bírói felelet (végzés) a vármegye közönsége előtt tett protestatióval együtt.

¹⁾ Ezen önkéntes kiváltásoknak több esete fordult elő. Innét származik ama rendetlenség, mely különösen a kültelkeknel kapott lábra s ami onnat ismerhető fel, hogy némely ág több majorban bir illetőségén felül, vagy pedig másik ágnak birtoka között a földet vegyesen használja, ami bizonyára birtokkiigazítást igényel. S miután ez a jog sferáján belül másképp nem, mint csakis új felosztással vagy kiigazítással érvényesíthető, már pedig ezeknek keresztülvitelére szükséges a sérelem bebizonyítása, vagyis az első felosztás alkalmával felmerült lényeges vagy mellékes hiba, avagy tévedéskimutatása, s miután az első felosztás okmányai nincsenek kéznél, egy sem bizonyítható; különben mindkét esetre (a Tit. 46 : 1. a. 35. szerint) jogelévülés alkalmazható, azért ezen módosítás csakis megelőző *compromissum* által volna érvényesíthető, magától értve, hogy a használati fellevés, mely az elévülésre szóló vonatkozást kizárja s csakis a közjavadalmaknál s így a tényleges beltelkeknel alkalmazható.

az 1523. évi megerősítő eladás által a fahasználat teljes jogáról nem mondott le, hanem csakis az erdők közhasználatát (cousum) engedte át a városnak. Mert ha azonnal az első fassió alkalmával az egész fahasználati jogot a városnak átengedte volna, akkor ezen átengedés a záradékban „Nullum ius“ nyert volna kifejezést, ebből következik, hogy a következő 5 év lefolyása alatt egész a megerősítő szerződés idejéig²⁾ az eladó nemesség a muthnai erdőkben semmiféle fahasználatot nem gyakorolhatott volna s ekközben a fát vagy lopni, vagy vennie kellett, de errenézve semmiféle nyom nem létezik, de miután a körülmények az ellenkezőt bizonyítják: képtelenség lett volna azt továbbra halogatni.

Amennyiben pedig az 1518. évi szerződés kitünteti, hogy a muthnai birtok a tartozandóságokkal, földekkel, erdőkkel, rétekkel, legelőkkel s kaszálókkel s vizekkel együtt s ezen záradékkal „Nullum ius“ tehát semmiféle jog fel nem tartásával adatott el örök áron a városnak, úgy a tartozandóság elnevezése s a záradék „semmiféle jogfentartás“ kitétele alatt, az erdőknek egész használatát s tényleges átadását nem érthetjük, kitűnik a következőkből:

a) Amint fentebb bizonyított, hogy az első fassiónak kitétele hamis, mert az ügyrenddel nincs összefüggésben.

b) Hogy a fassió értelmezésére a záradékok becsusztattattak, csakis az irány és használat miatt alkalmaztattak, de nem az örökösödés formájának kifejezésére.

c) Hogy az előző fassiónak záradékában nemcsak a fa, hanem a városnak átengedett legelőnek használata is ki van téve, jóllehet erre a megerősítő szerződésben hivatkozás nincs, s a Csepcsényi nemesség épp úgy a legeltetés, mint a fahasználat engedményezését teljes joggal maig is élvezi,

d) hogy a záradék „nullum ius“ az 1523. évi megerősítő szerződésben is alkalmaztatik; de ennek tartalmából kiviláglik, hogy a nemesség az okmányokra s így a javakra is fentartotta magának a jogot.

Bebizonyítván tehát a záradékok irrealitását, világos ebből, hogy a nemeseknek a fa használatáról, szabadalmáról szóló záradék az 1523. évi megerősítő szerződésbe bevétetett.

¹⁾ Ezen szerződésbe csusztott be minden alap nélkül azon záradék, mely a nemeseknek a muthnai erdőben fahasználatot engedélyez.

Mert az örökeladás a fahasználatot nem érintette s ezért mint ilyet, a nemesek maguknak fentartottak, így tehát nem állítható, mintha ezen fahasználat megengedettetett volna, mert ezen engedmény az örök vevő város tetszésétől függne, de világos, hogy a nemesek mint eladók szerepeltek, s így az ő tetszésüktől függött, hogy a fahasználati szabadalmat maguknak tartották fenn.

Már fentebb láttuk, hogy Vladár György, Sándornak és Gáspárnak testvére távol van attól, hogy az 1518. évi szerződésbe befolyt volna, mert az ő illetménye abból határozottan ki van véve, tehát ama záradék „concesserunt“ ezen Györgyre, miután az ő részét nem foglalja magában, semmi módon nem alkalmazható, s így miután ezen megkülönböztetés a fassióban nem fordul elő, önként folyik, hogy az előző záradékok (clausulae) mint érvénytelenek becsusztatottak és alapnélküliek és a nyilvános ügy igazságának ellentmondók, s mivel az egész dologra lényegtelenek, nem igen jöhetnek számításba.

Általánosságban ezek előrebocsátása után, amennyiben a fa használatára vonatkozó differentiákat illeti, még a következőket jegyezzük meg.

1. Mindjárt két évvel a megerősítő szerződés ideje után, tehát 1525. Körmöc városa Kiscsepcséni Csepcsánszky László, Szklabina vár alvárnagya szolgálaitól, kik a muthnai erdőben gerendákat vágtak, a fejszéket elvétette, de azok visszaadni kérték.

2. 1563-ban a város eltiltja mindkét Csepcsén nemességét az erdőbemenéstől, a szerződés értelmének ellenére.

3. 1584-ben a Kiscsepcséniek II. Rudolf parancsára a város kérelmének következtében eltiltatnak a Rovni Hori hegyek használatától, kik erre feleltek.

4. Eközben a nemesek kezdték a birtokos várost a fa használatában háborgatni, miért is 1598-ban a város tiltakozott a Batisz család ellen, mivel a város embereit az erdőkben háborgatni merészelte.

5. Ezután a város a nemességet kigondolt ürügyek alatt taxálni és tőlük bizonyos követeléseket akart kierőszakolni; ezen zsarolások ellen a Vladár család 1607. évben ünnepélyesen tiltakozott.

6. Ugyancsak 1607-ben tiltakozik a város a Batisz család ellen, mely a Rovné Hori nevű erdőre való jogát védte.

7. 1608-ban a Kiscsepcséniek ellen idézést kér s tiltakozik a város, mivel az idegeneknek is megengedték a fahasználatot.

8. 1619-ben a város a fahasználat miatt pert indított a Kiscsepcséniek ellen, kik a szerződést áthágták.

9. De a Nagycsepcséniek meg nem ijedve, tetszésük szerint gyakorolják a szabad fajzást Muthnikon és a Rovne Horiban. S mivel ez kihágásnak s visszaélésnek minősítették, azért a tiltakozás ürügye alatt 1625, 32, 36, 39, 46 és 1647.¹⁾ években elejét akarták ennek venni.

10. 1657. év körül a város a „Rovna Hora“ nevű erdő egy részét tilalom alá tette, de ezen tilalom ellen a Nagycsepcséniek 1657-ben ünnepélyesen tiltakoztak.

11. A Nagycsepcséni nemesség az idegenekkel az erdőbe való járást folytatja, az idegenek behozatala ellen a város 1669- és 1675-ben tiltakozott.²⁾

12. 1676-ban a város Lipót királyhoz folyamodott tiltakozási parancsért, mely még azon évben lejött a megye közönségéhez oly indokolással, hogy a nemesek a muthnai erdei kihágásoktól és a szerződés megszegésétől tiltassanak el, melynek következtében Szelessényi alispán a szolgabírákkal és 2 esküdttel küldetett ki s mindkét Csepcsénnek helyszínére kimenvén, az egyenként felsorolt nemeseket megintette.

13. Végre a következő 1677-ben hasonló eljárást indít a város a Csepcséniek ellen a szerződés megsértése miatt, nemkülönben a feltételeknek áthágása miatt, a fahasználatra nézve.

14. De a Csepcséni nemesek nem állottak el a fa és hegyek folytonos használatától, mert 1685-ben a város tiltakozik ezen felesleges használat és a Csepcséniek által gyakorolt faeladás ellen.

15. 1691-ben a körmöci kincstár (camera) hivatalnokai, szolgálk (hajduk) által Batisz Benjovie Jánost, ki más szolgálkkal Batisz Ádámnak szükségletére a Rovna Horán fát készíttetett, elfogatták és az erdőkön gyalázatos módon körülhurcolva és csak különféle kinzások után bocsátották őket szabadon, de a szolgálktól a fejszéket

¹⁾ 1647-ben Körmöc városának tiltakozására azt felelték, hogy az őseiktől öröklött szabadalmakban megmaradni, s azt utódaiknak is átadni akarván, szabadságukat készek halálig is megvédeni. NB. 1649-ben a város az erdei kihágások ellen nyomozást kér.

²⁾ Ez időben az erdők közhasználatára a város által a kir. kamarának engedtetett át.

elvették. Ezen tett miatt mindkét Csepcséni nemesek az adományos jogot ezen erdőkben feltartandók, 1691-ben ünnepélyes tiltakozást emeltek.

16. 1713-ban tiltakozik a város a Csepcséni nemesek által gyakorolt gerendák eladása miatt.

17. 1724-ben Körnőc városa Prónay Mihály szolgabíró és Jezerniczky Mihály esküdt által mindkét Csepcséni nemességet el akarja tiltani a muthnai erdőkben gyakorolt legeltetési használatról, de a közbirtokosság jogát megvédendő, írásbeli nyilatkozatot mutatott fel a küldöttség előtt.

18. 1744-ben a város ellen pert indított az örök eladás érvénytelenítésére nézve Vladár Pál és Vladár Ámos, de mivel ezek a felperességtől elűtettek és a város felmentetett, s így a város felülkerekedvén, a Csepcséni közbirtokosságot különféle sérelmekkel és nyugtalanításokkal kezdé üldözni.

19. 1746- és 1749-ben Körnőc városa ünnepélyesen tiltakozik azon okból, hogy a curia által a városnak joga megerősített, melynek értelmében a Nagycsepcséni nemeseket egyenkint a hegyekre való járástól, s bármely ürügy alatt is a favágástól eltiltja.

Különben mindkét Csepcséni nemesség viszont tiltakozás alakjában mindjárt 1749-ben ellenprotestatiót ad be, s azt állítják, hogy az előbbi per nem a Nagy- és Kiscsepcséni nemesek nevében ujttatott meg s indttatott, s mivel azt csak néhány nemes kezdeményezte, ezen per az összes nemesség jogaira nem vonatkozhatik, sem a közös fajzás tilalmára, s arra hivatkoztak, hogy kiki védheti jogát ama jogi kifejezés mellett „cum moderamine inculpatae tutelae“, a jogvédelem mérséklete nem büntetendő.

20. 1749-ben a város ő felségétől Mária Thérézia királynőtől eltöltő rendeletet nyer, melynek értelmében mindkét Csepcséni nemeseket mind a fa használatától, mind az erdőbe és hegyekbe való járástól (Hora Rovna) el- és kitiltani törekedett.

21. Ezen kegyelmes leiratnak felolvasása után nemes Koncsek Péter a saját és az összes Kiscsepcséni közbirtokosság nevében kijelentette, hogy ezen ügyből kifolyólag ő felségéhez akar folyamodni s a család jogait, vagyis az ősiség címén szerzett fahasználati jogot ő felsége előtt akarja felderíteni s bemutatni; ezenkívül

a tűz és épületekre szükségrendő fahasználatra való jogosultságot, alattvalói hódolattal kéri erre nézve a felhatalmazást.

22. 1750-ben a város kérelmére megérkezett a kir. döntvény a m. kir. udvari tanácshoz intézve, melynek értelmében elrendeltetik, hogy a városi tanács az erdő gondozását az ott létesített hegyi bíróságnak engedje s adja át, hogy ily módon gondoztassék és szaporíttassék az erdő fásítás által, nemkülönben, hogy ezen erdőterületről szabad legyen a Csepicséni családnak tűzifát és épületfát házi szükségletére ingyenes kijelölés mellett beszerezni, de fát eladni, vagy elajándékozni, vagy más bármily okból elidegeníteni a fajzás elvesztésének büntetése alatt megtiltatott. S végre, hogy a Csepicséni család mind az ezen erdőrészebe, mind más erdőkbe való járástól szigoruan eltiltatik.

23. Ugyanezen évben 1750-ben a kir. helytartótanács a kir. Resolutio (döntvény) értelmében a kir. kincstár számára felmerülő haszon szempontjából felhívja a megye közönségét, hogy rendet csináljon, egyuttal a Csepicséni nemesek részére ingyen történendő fakijelölést (assignatio) megparancsolja.

24. Mindjárt 1750-ben új szerződést erőszakolt a város a Csepicséniekre, de ezek soha nem fogadták el, sem nem érvényesítették.

25. 1751-ben a város ismét tiltakozást jelent be, melyet a Csepicséniek reprotestatioja követett.

Végre 1753-ban a legkegyelmesebb kir. leirat értelmében az 1750-ben kiküldött bizottság által az érdekelt részek összejövételén a fajzás módosítására nézve különféle tervezet jött szóba. Végre is a Csepicséni nemesség a várossal s az erdei hivatallal egy új magánszerződésre, vagyis egyezsége lépett a következő feltételek mellett.

a) Hogy mindkét Csepicséni nemesek az ingyen eszközrendő fakijelöléshez szorosan alkalmazkodnak, s hogy azt a kijelölésre nézve meg fogják tartani a curialis házak építésére és kijavítására szükségrendő fák és tölgygerendákra nézve, de az oly tűzifa, mely épületekre nem alkalmas, a kijelölés alól kivétetik.

b) Hogy pedig az erdő a különféle behatolásoktól és idegen bejárástól megóvassék, mindkét Csepicsénben a nemesek részéről jövőre egy direktor rendeltetett, ki az erdészeti hivatal előtt esküt

tesz, s azon hatalommal ruháztatott fel, hogy az adott utasítást meg fogja tartani s az erdei kihágást elkövető nemesekkel szemben irgalom nélkül elégtételt fog szerezni. A directornak tiszteletdíj címén a kincstár részéről 50 frt ajánlatott fel s a büntetéspénznek harmada engedtetik át.

c) Hogy a nemesek, ha házjavítás vagy új épületek szükséglete forogna fenn, a mindkét rész által választott director a darabok számát és mennyiségét egy erdei hivatalnok jelenlétében megállapítja a helyszínén s ennek alapján az erdészeti hivataltól kapnak ingyenes kiutalványozást a szükségrendő fa és tölgygerendákra; valamint a város fűrészei által kivágandó cölöptuskókra, s minden egyes cölöptől 2 denárt tartoznak fizetni; de a tűzifák s mindenféle a szél által leszakított törmelékek, valamint száraztölgyek, nagyobb fenyődarabok, galyak, töredékek, bükk-, nyírfák s másfélék, melyek sem épület, sem bányászatra kevésbé alkalmasak, a jelzett erdőkben, vagy ha ott nem volnának, a szerződésben kijelölt más szabad területeken, melyet előleges bejelentés után az erdészeti hivatal fog kijelölni, szabadon használhatók s szállíthatók haza.

d) A kihágást elkövető nemesektől, kik a kijelölt fákat és tölgygerendákat tűzifául akarják használni, vagy tüzelő gyanánt más, a bányászathoz és építkezésekhez alkalmas gerendákat akarnak kivágni, a director minden darab után 6 frtot tartozik tőlük irgalom nélkül behajtani, s ezen büntetéspénz egyharmada neki jut, másik rész a városé, a harmadik pedig az erdészeti hivatalé lesz.

e) Hogy azon nemesek, kik utalványozás nélkül saját hatalmukkal oly fát és gerendákat, melyek a bányákhoz vagy az építésre alkalmasak, vágnak ki, vagy a kivágottakat idegeneknek adják el, vagy elajándékozzák, vagy bármiképp elidegenítik, vagy idegeneket az erdőkbe bocsátanak, ezeknek pártjukat fogják, vagy elrejtik: a fásítás beneficiumától elesnek s végre mint idegenek büntető törvény elé kerülnek; ez vonatkozik a cölöpökre is.

f) Azon esetben, ha az utalványozás idővel a nemeseknek vagy jogutódaiknak megtagadtatnék, vagy tőlük az utalványozásért pénz követeltetnék, ez esetben a nemesek az erdőbeni szerződést tartják fenn a szabad használatra, a fajzásra nézve.

g) S mivelhogy az első szerződés jogi érvénye s hatálya megmarad, az összes most jelzett esetek a directorra is vonat-

koznak, s hogy mindezen módosítás, mind pedig az első szerződés a director, annál inkább pedig a nemesek által szigoruan megtartandó, s a directornak a pénzbüntetésekől s az idegenek birságából egy harmad engedtetik át.

Hogy ezen szerződésnek módosítása téves, a következőkből tűnik ki:

1. Hogy ezen szerződés a közbirtokosokra nézve annál sérelmesebb, minél világosabb, hogy ezáltal az 1523. évi szerződés egész terjedelmében megerősítették, s hogy a nemesek ezen szerződésnek megerősítése előtt is élvezték s használták a fajzás szabadsalmát, mely részükre fel volt tartva.

2. Az utóbbiból világos, hogy ezen szerződést leginkább azért erőszakolta s alkalmazta a város, hogy annak ürügye alatt az előbbeni sérelmes szerződéseket, melyekre hivatkozik, érvényétől megfoszsza s a saját jogait megerősítse s a közbirtokosságot mind ezen, mind az előbbeni szerződéseknek megújítására rábírja s arra alkalmat szerezhessen.

3. Az erdészeti hivatal beleegyezésével a közbirtokosok közül választandó erdei director az erdei kihágások tekintetében a legfőbb közbirtokossági bíró volt, akitől felelősség nem engedtetett meg.

4. Hogy az erdei director hivatalát elvállalván (mely directorság semmi összefüggésben nem volt a helybeli közbirtokossági directorral), ezen hivatal elvállalása rájuk és örököseikre nézve ártalmas és sérelmes volt, abból is kitűnik, hogy midőn ezen hivatalt elvállalták, nemcsak ezen szerződés, de mindannyiszor az örök eladási szerződést is megerősítették, sőt esküt tettek a szerződésnek megtartására s így közvetlen befolyásukkal kötelezték magukat a sérelmes s tévesen magyarázott szerződésre, vagyis örökre megfosztották magukat azon jogtól, hogy ezen sérelmes szerződés ellen valaha felléphetnének.

5. Ezen szerződés (kivéve azt, hogy az egyik director halála után más választott s a kincstártól még 1831-ben is fizetést kapott) valamint soha nem érvényesülhetett, úgy maiglan sem vétetett figyelembe s nem tartatott meg s ennélfogva maiglan is gyűlöletes, mert

a) az elődök által elfogadott eme súlyos feltételek és lekötöttségek az utódokra, kik az ősi jogokat meg akarják védelmezni,

nem származhatott át, kivéve a jó szándékot, s így nem is kötelezhetők azok betartására.

b) Bármely szerződés csak akkor bír a törvény erejével, ha vagy maguk a szerződő felek személyesen, vagy pedig törvényes meghatalmazottjaik által annak megkötésére közreműködnek; azokra nézve tehát, kik ezen módozat által a szerződésbe be nem folytak, vagy kik már a domicilliumon, a csepcséni birtokon kívül voltak, a szerződés nem vonatkozhatik.

c) Az erdei director által a szerződésnek végrehajtása tekintetéből elvállalt hivatal eredményre nem vezetett. Ugyanis bizonyos az, hogy a hivatalos eljárás nem végrehajtással kezdődik, mint azon directornál alkalmazásban volt, mert ez törvényellenes s erőszakot foglal magában, de bizonyos az is, hogy a csepcséni közbirtokosok emlékezetet meghaladó idő gyakorlata szerint a jogi eljáráson kívül (per) ügyeiket a közbirtokossági igazgató által végezték s intézték, de csakis kisebb s csupán a közbirtok érdekeltsége alá tartozó ügyekben s előzetes megegyezések után.

6. A director az ujitások (reparatio) és az új építések körül előforduló faszükségletet annyiszor, amennyiszer a körülmények követelték, egy erdészeti hivatalnok közbejöttével tartozott ellenőrizni, illetve a szükségletet meghatározni, s közvetlen ezután az erdészeti hivatal által kiutaltványoztatni; mert ha a szükséglet kiutaltványozása megtagadtatott volna, a szerződés értelmében mindannyiszor a fentartott szabad fahasználati jog sértetlenül megmarad oly értelemben, hogy ezen szükségleti illetménynek meghatározása és kijelölése sem nem korlátozható, sem meg nem szorítható, mert ha korlátozható s a tényleges szükségletnek nem megfelelőnek találhatnék, ez alapon, miután sem a director, sem a város kérdőre nem vonható, a nemesekre nem maradna más hátra, minthogy az első szerződésnek szabad fahasználati joga lépne életbe minden utaltványozás kizárásával; ebből tehát következik, hogy a főfeltétel sérelmes.

7. Hogy ha egyik-másik erdőben a favágatás megszűnnék, akkor a városnak és az erdészeti hivatalnak kötelessége, ha az általok létesített szerződésbeli törvényes feltételeknek eleget akarnak tenni, hogy előzetes bejelentés mellett az 1502. évi szerződés értelmében más helyen jelöljön ki fajzást a nemesek részére.

De ezen feltétel is gyűlöletes és sérelmes, mivel az eladó Csepcséni nemesség az 1523. évi szerződés értelmében saját és utódaik számára örök időkre fentartották a fajzási jogot a mindkét Muthnához tartozó erdőterületeken, hogy azt akadály nélkül használhassák.

1. Ezen előbbi módosítás előtt a Csepcséni nemesek a Thurócon innen fekvő, ugynevezett Kolba területéről kaptak fát, ezidőtől fogva pedig a Thurócon túl fekvő sík részen s az ezzel összefüggő hegyes területeken.

2. Hogy ezen szerződés soha nem tartatott be, sőt ma egyik részében sem tartatik meg, kitűnik abból, hogy Körmöc városa 1825-ben a megyéhez beadott folyamodványa alapján azon okból, hogy amennyiben a szerződés tartalma nem tartatnék meg, azt a közbirtokossággal közölje, melynek kihirdetése végett az alispánt a hozzárendelt hatósági közegekkel a csepcséni birtokok helyszínére kérte kiküldetni. S miután ezen hivatalos kihirdetés nem következett be, s hogy vajjon mit fog tenni a város azokkal szemben, kik nem akarnak rá hallgatni, könnyen beláthatjuk, miután az usus ellenére senki sem kényszeríthető annak betartására.

3. Mivel ezen szerződés szerfelett sérelmes, úgy a Tit. 62. és 12. 1-a előírása szerint mindig visszavontnak tekintendő, és pedig az 1761. és 1767. évben Batisz Jánosnak, 1771., 73., 79. években Vladár Gasparovic Jánosnak, 1792. évben Sándor Antalnak, végre 1822. évben az általános, közbevetett ellenmondások és tiltakozások által.

4. Az előrebocsátott dolgok csak annyiban érvényesek, a mennyiben a deputatio működése s az ebből származó bizonylatok a város részéről a szerződés ellenére tévesen nem magyaráztatnak. Különben ezen módosítási eljárás a szerződés jellegét nem viseli magán s így szerződésnek nem is tekinthető, ennél fogva csakis a jelzett nemeseket kötelezi, mert az utódokra, kik azzal nem akarnak élni, nem származhattak át, és pedig

a) minden szerződés a törvényesség határain belül kell hogy magában foglalja és pedig határozottan a szerződők közmegegyezését, mely írásban vagy szavakban nyilvánul. Már pedig ezen közmegegyezés vagy beleegyezés a nemesek részéről hiányzik,

mert a szerződés tartalma azt jelenti, hogy új kötelezettségi teher hármlott rájuk; s ha ez áll,

b) a szerződő Csepcsi nemesek vagy írástudók voltak, vagy nem, ha igen, akkor névaláírást használtak volna, ha nem tudtak írni, legalább keresztvonással vagy más jellel tettek volna bizonylatot hiteles személyek előtt,

c) s mivel természetesen feltételezhető a nemesekről, hogy nemcsak írni, de a latin nyelvet is birták, s így a szerződést, hogy törvény erejével bírjon, a nemeseknek szükségképp alá kellett volna írniok, különben

d) ha az akkor élt Csepcsi nemesek sem írni nem tudtak, sem a latin nyelvet nem birták, akkor a latin nyelven szerkesztett szerződés csak úgy lett volna törvényes és érvényes, ha annak idegen nyelven írt tartalma az 1687. évi 13. art. szerint az anyanyelven is egész terjedelmében közöltetett volna.

S vajjon a törvénynek ezen alaki intézkedése megtartatott-e, okmányilag nem lehet bebizonyítani.

e) Továbbá ezen szerződés tartalmánál fogva a kölcsönös ígéret (compromissum) jellegével bír, melynek főkélléke írásban és aláírásban van, mit a törvény és szokás is bizonyít.

Az sem akadály, hogy maga az örök eladás az íráson kívül más lényeges kelléket nem kíván, mert ezen örök eladás a törvényes előírás szerint, vagy hiteles személy, vagy hiteles hely előtt, milyen a káptalan vagy a convent, az ország rendszeres birái, prothonotarius és cancellaria, kell, hogy készíttessék; a törvény értelme szerint hasonló ténykedés s a hitelesítés tekintélye sem a megyét, sem annak kiküldötteit nem illeti meg.¹⁾

Az 1772-ben Körmöc városa Batisz Jánosnak szolgálit, kik a szerződés ellenére az erdőben fát vágtak, kiüzette s tőlük a szekeret két lóval, láncokkal s más tartozandóságokkal a kiküldött biztosok által elvétette. S mivel a város a lovakat a szekérrel nem akarta birói kézhez szolgáltatni, ezért Batisz János marcalis pert indított a város ellen. Később ezen per barátságos egyezség által kiegyenlített, úgy, hogy a felperes új kocsit, két középminőségű

¹⁾ Decr. Curr. 47. old. 93. és 1622. évi 60. articulus.

lovat a hozzátartozandóságokkal kap, ezenfelül a condirectoratus s az erdészeti hivatal tiszteletdíjul 25 frtot.

Ezen időtől fogva két igazgatóság volt egyenlő tekintéllyel, s egyik a másiknak semmiféle tekintetben nem volt alárendelve s mindkét Csepcsénben egyenként szoktak elhelyeztetni.¹⁾

Ujabb időben ezen szerződést a város sem tartotta meg a maga részéről, mit az erdőknek elhanyagolt állapota bizonyít; mert a város először a Kolba területet elpusztítván, aztán a Bjeli potok Cselinec és a Hapek területek kipusztításához fogott,²⁾ részint fa, részint gerendák vontatására, részint pedig rendszertelen favágás által s rendetlen kezelés következtében annyira elromboltatta s pusztította, hogy ezen területek ma már a Csepcséni nemesség kívánalmainak alig felelhetnek meg.³⁾ Azért nem marad más hátra, minthogy a szerződés érvénytelenítése által, míg az ősi jogok visszaszereztetnek, a tűzifa és épületfa használatának örökös jog alapján az erdő nyilvános sequestum alá tétessék és vétessék, a Directoratus eltöröltessék, s hogy az erdők végképp ki ne irtassanak, a megye gondnoksága alá helyezzessék az egész erdőség.

A szomszéd birtokosokkal való közös perek.

A Kiscsepcséni családdal.

1. Hogy 1550—1635-ig, vagyis 85 év lefolyása alatt mily sok peres ügy merült fel a két Csepcséni nemesek között a Nizňy Dvor nevű curia miatt, már előzőleg láttuk.

2. 1714-ben a kiscsepcséni közbirtokosok Vladár Imre ellen az iratok visszaadására inditattak pert, melynél fogva esküt kellett tenniök az okmányok felfedezésére s így 21 drb okmánynak jutottak a birtokába, melyek közt nevezetesebbek Zelman Benedek özvegyének Ágnesnek 1473. évi fassionalesei s az 1561. évi octavalis per, mások pedig, melyek a Nagycsepcséniakkal közérdekűek voltak, az alperes Vladár Imre kezeinél hagytak.

¹⁾ Ezen intézkedés is eléggé mutatja, hogy nemcsak ellenkezik a contractus szellemével, de a törvényesség kelléke sem volt meg benne, vagyis a nemesek közmegegyezése, mely a compromissumot megerősítette volna, s így a director egyedül a város és erdőhivatal tetszésétől függvén, mit sem tehetett magától.

²⁾ Lásd az általam 1821. évben írt protestatiót.

³⁾ 1825-ben a városnak erdőfentartási módózatot ajánlottam.

3. Az 1735—1740. évi ugynevezett na „Duba“ és „Prosiska“ területeken történt elszántás által felmerült határvillongás (fentebb leírva), de amely barátságosan intéztetett el.

A nagycepcseni földbirtoknak jelenlegi és régi határvonalait a keleti oldalon fekvő kiscsepcseni területtől a „Kopanice pjesky“ és „na Kostol Koncom“ nevű szántóföldeknek, melyek a nagycepcseni területhez tartoznak, szélei és végei jelzik, melyek legujabban ásott árkokkal vannak megerősítve egész terjedelmükben.

A Dvorecz családdal való per.

A Kontsek családhoz tartozó s régente Konotopának nevezett Dvorec birtoknak területe a nagycepcseni területtől, melynek éjszaki szomszédságában volt, semmiféle jelentősebb határokkal nincs elkülönítve, mert a szomszédos szántóföldek között még a gyephatárnak sem maradt fenn nyoma. Mindazonáltal, tekintve az egyenes vonalat, a jelenlegi határvonal a két terület végső pontjától veendő közepén a nagycepcseni területre való terjeszkedéssel, miután pedig bizonyos, hogy a dvoreci berek (cserjés) és az ivankófalvi réteknek fekvése (már fentebb említett) emlékezetet meghaladó időtől fogva a csepcseni határokkal volt szomszédos, mindennek dacára okmányilag¹⁾ nem lehet bizonyítani, hogy a két család között a határkérdés miatt különbség merült volna fel.

A jelenleg látható határvonalak a Konotopa pataktól és az ott látható földhányástól²⁾ nyugot felé terjednek egy kőhatárhoz, mely nem messze az Ivánkafalvába vezető uttól fekszik; ettől a nemrég emelt földhányásig, a „Pod Ljesstin“ nevű szántóföldek végéig; végre ettől jobb felé kanyarodva a malom utig, melynek békés használatában a Vladár család emlékezet óta létezett, ezen út mellett egyenesen a Thuróc folyó partján levő szélső kőhatárhoz,

¹⁾ Legujabban 1824-ben Kontsek Gyureje Ádám szántóföldjének, mely a Sulco határjel mellett feküdt, gyepes részét egész az utig fel akarta ugyan szántani, de a helyszínén meg-ejtett vizsgálat szerint bebizonyodván, hogy ezen gyepes szél tulajdonképpen a nagycepcseni területhez tartozik, a bevetéstől és a további használattól eltiltatott, s azt az előbbeni állapotban hagyta s a föld végén földhányás emeltetett.

²⁾ Ezen földhányásban ásattak el hamvai egy nagycepcseni szolgának, ki magát 1797-ben felakasztotta s a hóhér által ezen helyen temettetett el.

a Csertova nevű meder mellett haladnak és szemlélhetők a határvonalak.

A divékiekkel folyt per.

A Plathy családhoz tartozó divéki birtoknak földterülete keleti és déli részről a nagycsepcséni határ mellett feküdt. Jóllehet azonban semmiféle okmánnyal nem lehet igazolni, hogy a divékieknek s a dvorecieknek lett volna pörös differentiájuk a Vladár birtokosokkal a határra nézve, de mivel a földterületeknek természetes fekvése azt bizonyítja, hogy azon földeknek jelentékeny része, mely a Konotopa és Bisztra patak közt fekszik, egész terjedelmében az idők viszontagsága folytán a nagycsepcséni területtől szakadt el és a divékiek által foglaltatott el, így nem alaptalan azon hagyomány, mely szerint egy divéki földbirtokos egy pör alkalmával csizmáiba szántóföldjéről földet rakván s a kérdéses földdarab helyszínén így megjelenván, megesküdt, hogy ő most a saját földjén áll (a csizmájában levő földön).

A divéki régi s még maig is látható határok ezek:

1. A Konotopa pataktól a bodorfalvi ligetbe vezető ut; 2. a divéki szántóföldek szélén a csepcséni, ugynevezett Dedinszka résztől a hid fölött bizonyos távolságban a Bisztra patak, amely a Devatorniki részig a szántóföldeket választja el, aztán a devatorniki szántóföld mellett levő ut a divéki tölgyligetig és a dubovai határok összefolyásáig.

A divéki határoknak ezen végétől délfelé kezdődnek a dubovai határok, nyugat, illetve éjszak felé haladva, melyek a Trnova patak mellett egész a csernakovi határokig terjednek.

A kelemenfalviakkal való per.

Miután a nagycsepcséni és a kelemenfalvi birtokok közt a választóhatár a Turóc folyó, ebből érthető, hogy e tekintetben a birtokosok közt alig merülhettek fel határvillongások. Máskülönben a halászatra és a Turóc folyó partjainak feltartására nézve felmerülhetők eltérések a kelemenfalvi, budisi, ivancsinai, borcovai, bodo-

rovai és nagycsepcséni birtokosok s Körmöc városa által 1697-ben létrejött szerződés által kiegyenlítették.¹⁾

A Rakovszky család 60 év előtt a nagycsepcséni alsó malom mellett a Thuróc folyónak az alsó réteken levő összes elhajlását elfoglalta, de a használat által ezen különbözet megszűnt.

A Bodor- és Ivánkófalviakkal való per.

Hogy ezen birtokok mi módon jutottak a Csernakov pusztának a használatába, mely nyugatról, illetve délről a nagycsepcséni birtok mellett feküdt, előzőleg már jelezve volt Csernakov.

1. Hogy azonban a nagycsepcséni közbirtokosság a nevezett pusztának közös használatában századokon át létezett, a közbirtokosság sorrendje bizonyítja. Mert már a Bodor- és Ivánkófalviaknak fa- és rétkaszálási használata némileg kimutatható, de a legeltetési használat, melyet a nagycsepcséni birtokosok a cserjésekben, mind pedig kaszálás után a réteken gyakoroltak, a Bodor- és Ivánkófalviak kizárásával, kizárólag a Nagycsepcsénieké volt, úgy, hogy még az 1784. évben a Festetics ellen hozott ítélet sem volt képes megdönteni.

2. 1675-ig semmi nyoma annak, hogy az egyik vagy másik félnek a használati jog megadatott volna, csakis ezen évben, 1675-ben, a Thököly-féle lázongások idején (melyeket az 1681. évi 29. art. az elévülés alól kivett) a Nyáry birtokosok emeltek határokat Csernyákon.²⁾

3. 1717-ben Huszár Imre és fia József tiltakozik a Nagycsepcséniek ellen Csernyakov miatt, de a Nagycsepcséniek is hasonló értelemben viszont reprotestálnak.

4. Ugyanezen évben, 1717-ben Huszár József új határjelölést eszközöl, melyet tetszése szerint, anélkül, hogy az érdekelt birtokosokat Nagycsepcsénbe hivatta volna, nagy távolságban kövekkel jelölt ki. Ebből határvillongási per támadt.

¹⁾ Az 1729. és 1730. évben kötött érdemleges szerződés a Nagycsepcséniek, másrészt pedig a Rakovszky, Nyáry és Huszár családok között.

²⁾ Ami világosan azt bizonyítja, hogy a Nagycsepcséniek már 1600 körül a legelő használatában voltak; bizonyos tehát, hogy a Bodorfalviak a Trnovec patak mellett elterülő s vitás réteknek használatát bírták, mert már 1615-ben Vladár János azt vallja, hogy az ő földje a „cez dubovszky Chodnyk na Trnovec koncom a na Bodorovszke Luky“ volt.

5. 1721-ben a Nagycsepcséni nemesek 28 tanu vallomása mellett ünnepélyes nyomozást kértek a birtokokon.

6. Ugyanezen időben viszályok, veszekedések és verekedések történtek a viszálykodás helyén.

7. 1771-ben alattomban, a Nagycsepcséniak tudtán kívül lát-lelet foganatosított, mely ellen 1771- és 1773-ban tiltakozás adatott be.

8. 1774. évi május 15-én vasárnap az isteni tisztelet alkalmával a Bodor- és Ivankófalviak a Nagycsepcséniaknak marháit ezen rétről elhajtották, ez esetet a Nagycsepcséniak a megyének jelentették be panaszképpen.

9. 1776-ban a Nagycsepcséniak kétféle marcalis pert indítottak gróf Nyáry János megyei birtokos ellen.

10. Végre 1777-ben a nevezett birtokok földesurai, névleg gróf Nyáry János és báró Révay Ferenc, mint a többieknek jogi meghatalmazottai, azon kiszámitott ürügy alatt, mintha a Csernyakői pusztá (melyet ők Ukladiskának neveztek) régente a dubovai határhoz tartozott volna s mintha ezen terület a közbirtokosság által a dubovai határból szakított volna ki és a bodor- és ivankófalvi lakosoknak engedtetett volna át és jelöltetett volna ki, újabb ürügyet nyertek arra, hogy ezen rétet, melyet ők a dubovai területből kiszakított darabnak állítottak, a dubovai birtoktesthez visszacsatolják, 1778-ban a nagycsepcséni közbirtokosság ellen határpert indítottak, amely 1778-ban részben befejeztetett s melynek sorrendje ez:

a) Mivel 1778-ban Révay Imre alispán előtt bebizonyítottak, hogy a legeltetést mindkét rész emlékezetet meghaladó időtől közösen gyakorolja, dacára ennek, az egész csernyakovi terület a legeltetési jog használatának kizárásával a felperesnek ítéltetett oda.

b) Ezen per a transmissionális rendelet folytán a törvényszékhez tétetvén át, 1779-ben az alispáni végzés megváltoztatik s a Nagycsepcséniaknak meghagyatik a közös legeltetési használat.

c) Felebbezés útján ezen törvényszéki határozat a kir. tábla által is megerősített 1786-ban.

d) 1800. év július 16-án Kiss előadó hitelesítőszemlét tart, amely — mint némely adatokból kitűnik — a Nagycsepcséniaknak volt kedvező. De mivel Kiss nemsokára meghalt s a hitelesítés is

elveszett, ezért 1821-ben Végh Antal előadó új helyrajzi hitelesítést tartott szokatlan s meglepetéskép anélkül, hogy a Nagycsepcsénieknek idő engedtetett volna a tanuk előállítására, minek folytán ezen helytelen eljárás s információ alapján

e) ezen per még azon évben a hétszemélyes tábla által felülvizsgáltatván, az alispánnak előbbeni ítélete jóváhagyatik s végrehajtása elrendeltetik, mi tényleg

f) 1822. év április 29-én a felperesnek odaitélt ezen vitás terület végrehajtás mellett magánhasználatra átadatott s kijelöltetett. Ezen időtől fogva a nagycsepcséni közbirtokosok a Csernyakov terület használatától elúttelve, csakis az engedtetett meg, hogy jószágait ezen részen keresztülhajthatják legeltetés végett más területekre.

Ezen pörre alkalmat maguk a Nagycsepcséniek szolgáltatnak, miből következik, hogy bizonyos Vladár András 1750-ben, ki magas természeténél fogva Obor-nak neveztetett, magát Huszár határában felakasztotta, megégettetett a Nagycsepcséniek nyilvános sérelmére. Hogy ezen területnek fekvése annál inkább kitűnjék, 1800-ban néhai Raksányi György az alperes Nagycsepcsényiek részére földrajzi térképet készített, mely a család levéltárában őriztetik s amely az alperesek jogi védekezését foglalja magában.

a) Hogy a csernyakói adományozott határjelölések éjszokról a bodorfalvi úton van a határ, az út mentén pedig a Turóc medrének még nyomai vannak,

b) hogy csakis ezen út felett fekvő rész, mely Ukladiskának neveztetik, s melyen a Nagycsepcséniek csakis legeltetéssel birtak, engedtetett át pör útján,

c) hogy az út alatt levő darab, melyre nézve legeltetési és fahasználati joga volt, a Huszár-féle határ által a nagycsepcséni földből valószínűleg kiszakított; ebből megtudhatjuk,

d) hogy a Bodorfalviak és Ivankófalviak a Nagycsepcsénieknek ezen legeltetési használatát a Huszár-féle foglalási területen nem ellenezték, csakis a pusztának rétjeiből akarták kizavarni.

De bármit állítsunk is, elég az, hogy ezen pusztát a dubovai határ visszahelyezésének címe alatt nem lehet érteni. Mert bizonyos az, hogy ezen pusztá mindig megkülönböztetett birtoktest volt és Dubovához soha sem tartozott. Mert ha a legeltetési használat a

régi szokás szerint mindkét részre egyenlő is volna, de az eredeti privilegiált határvonalakat a körülményekhez képest egy részre sem lehet egyenlőképpen alkalmazni, s így a Nagycsepcséniek számára új peres eljárás volna alkalmazandó, mely annál inkább kedvezőbb volna rájuk nézve, ha a sérelmes Végh-féle hitelesítés megdöntetnék és a felmerülhető körülmények tekintetbevétele mellett újabb helyrajzi szemle tartatnék.

A kérdéses csapáson való marhahajtási engedély a Nagycsepcséniek részéről mindjárt a végrehajtás alkalmával igazoltatott, s ennek használata maig is érvényben van.

Körmöccel való per.

Az eladási állapot előtt, tehát majdnem a város keletkezésének első szakától egész azon időig, midőn a Csepcséniek a muthnai birtokból kiszorítottak, a város és a Muthna-Csepcséni nemesek között a legelkeseredettebb perek folytak (mint már az illető helyen láttuk). Különben a szerződés ideje után is a peres elkeseredések nem kisebbedtek, hanem inkább növekedtek, mint a következőkből kitűnik, úgy, hogy midőn Muthna a város tulajdona lett, a kölcsönös ellenségeskedés tüze sohasem aludt ki.

1. 1565-ben Nagycsepcséni Vladár István, Dávid, János és Menyhért Mére Mihály nádor előtt megjelentek, hogy birtokaikat és jogaikat, melyeket Szklenón, a két Turcseken és felerészben Felsőstubnyán birtak, s melyeket az 1502. évi egyezés szerint a Kiscsepcséniek a városnak elidegenítettek, a várostól visszaszerezzék és visszavehessék, Ngos Révay Jánossal oly egyezésre léptek, melynél fogva, mivel ezen nemesek birtokaik és jogaik visszaszerzésére anyagilag képtelenek, ez okból felhatalmazták Révay Jánost a visszaszerzésre, ki is oly feltétel mellett kötelezte le magát, hogy kedvező eredmény esetén a visszaszerzett javak két részre felosztatva, a nemesek és Révay János között oszoljon meg.

Ezen engedményes egyezés következtében

2. 1567-ben ezen Vladár István, Dávid, János és Menyhért nevében a város ellen a kir. tábla előtt per indított, melynél fogva Felső- és Alsóturcsek, Szklenó községek és Ujlehota fele-

részét; továbbá az egész felső- és középsőmuthnai pusztákat a fassiók és sérelmes egyezségek visszavonása mellett a felperesek kéri a maguk részére visszaitéltetni és pedig amennyi a felpereseket jogilag megilletné, minden pénzbeli visszatérítés nélkül, a többi részre nézve pedig, hogy azt közös becslés útján váltják meg.

De ezen pert a folytonos családi viszályok s a török zavarok miatt, melyek alatt az ország majdnem 200 évig nyögött s a folytonos nemesi felkelések következtében úgy az 1681. évi 29. articulusban elszámolt bajok miatt nem lehetett folytatni, illetve befejezni.

Hogy a Révay család az előző egyezés értelmében a későbbi időkben is segítette a Nagycsepcsénieket, kitűnik a „Recommendatoriis Revayanis“-féle okmányból, melyet a városnak ajánlott fel 1643-ban, hogy a nagycsepcséni Gasparoviecz-cel és a Vladár családdal viselt pereket barátságosan egyenlitse ki.¹⁾

3. 1600—1700-ig sok rendbeli per folyt le a Csepcséniek és a város közt; így például 1607-ben a jelzálog előkiválthatása, 1644—47-ig Kaszay János és Vladár György ellen a Turcsek (talán Turóc) folyón halászati jog címén, végre szerződés áthágása miatt, mint ez az 1697. évi megyei tanuzáslevélből kitűnik; végre 1656-ban a város hat rendbeli erőszak címén panaszt ad be a Csepcséniek ellen.

4. A megelőző században a Csepcséniek sok pört indítottak a város ellen, melyek közül a következőket jegyezzük fel:

a) 1744-ben Vladár Ámos és Pál²⁾ a város ellen a fassiók érvénytelenítésére indított pere a Felső- és Középsőmuthna curiális birtokokért, a két thurcseki birtokért, ugyyszintén Szklenó és az ujléhotai birtokokért a következő sorrendben:

aa) 1748-ban, miután a város nem védekezett, „per non

¹⁾ Az előzményeket figyelembe vévén, kitűnik, hogy a Révay család sokáig birt tűzifahasználattal a medovári major szükségletére, mint ez az elzálogosítási okmányból kitűnik, melynél fogva br. Révay Ferenc főispán ezen majort trebosztói Révay Gáspárnak II. Ferdinand király idejében 1200 frtért elzálogosította, hol is a fajzás a záloglevélbe bevétetett. Később a fahasználat elévült a pártfogással együtt.

²⁾ Amosius és Pál, kik a Danielkovszka curiából származtak s mindketten a megyén kívül laktak, ezen pert kizárólag saját nevükben, a többi érdektársaik tanácsa nélkül kezdeményezték.

defendit“ alapján elmarasztaltatott s a kérdéses birtokok a felperesnek ítéltettek oda s a törvényes végrehajtás elrendeltetett,

bb) különben a felperes bizonyos okokból s érdemleges válasz elnyerhetésének reményében az elmakacsolási határozattól visszalépve, a per további folytatását megengedte a városnak.

Igenleges és nemleges hivatkozás történik, s mivel legtöbbet az okmányok kiadásáról vitatkoztak, ugyanazon évben a következő kivonatos határozatot fogadták el:

Alperes (város) ragaszkodik Muthnához az 1518. évi örök-eladás jogánál s a királyi megerősítés beleegyezésénél, nemkülönben birtokbeigtatás által nyert jogánál fogva, mely jogot 1523-ban az eladók, illetve azoknak örökösei megerősítették s mely a felperesek részéről is az erdők használata által megerősített, a felperes pedig azon jogot megdönteni nem tudván, a többi peres birtokokra pedig mit sem tudván bizonyíthatni, az alperes felmentetik.

cc) A tilalom elsorolt okainál fogva felperes az ítélet által eltiltatik.

dd) Ugyanazon évben viszont határoztatott, a felperesek által kellőleg nem igazolt felebbezések és előterjesztések következtében, az előbbeni határozat érvényes.

ee) felperes felebbez, de 1749. január 23. a felebbezéstől eláll.

ff) 1780-ban Amosius és Pál újból pert indítottak a város ellen, de mivel ezen új perbe több birtokát, nevezetesen a hájit, felsőstubbyait a fürdővel és Cseremosnával bevették, azért

gg) 1783 körül határoztatott: Az elődök által létesített egyezség érvénytelenítésére megindított per az előbbi ítélet által elvettetik.

Ha a felperes az érvénytelenítésre felhozott indokokat eredeti alakjában mutatta volna be, felmentő ítéletet nem lehetett volna hozni. Az ügynek illetően való kedvezőtlen kimenetele kizárólag csakis a perlekedőknek ártott, de a többi közbirtokosokat nem érintette.

b) 1777-ben a Kiscsepcséni nemesek Csepcsányi Mihály nevében a város ellen az okmányok kiadásának ügyében igénypert indítottak; a vádlott város az okmányok kiadását megtagadta s inkább azt akarta, hogy elítéltesék, s tényleg költségek fejében 500 forintban, „Evictoratus és Silentioratus“ címén pedig 800 forintban marasztaltatott el. Midőn végrehajtásra került a dolog, a város ellenszegült, s

ellenérvül 46 darab okmányt mutatván be, felmentetett, de mivel jelzálog címén 1300 frtban marasztaltatott el, mely a birtok végrehajtására kebelezetett, a város ezt visszafoglalván, ebből újabb s harmadik per támadt, mely azonban nemsokára kellőleg elintéztetett.

c) 1775-ben a nagycsepcséni közbirtokosok Sándor Pál nevében hasonló pert indítottak a város ellen, az irományok kiadatása iránt. Ezen perben a város 32 darab okmányt mutatott be s mivel a város jegyzője hitvallomás alatt elismerte, hogy ezen 32 darabon kívül még sok ilyen okmány van a városi levéltárban, melyek a nemesekre vonatkoznak, s így a pör tovább folyván s a kiadás megtagadtatván a város evictoratus címén 500 frtra s a költségek megtérítésére ítéltetett el, melyet a hétszemélyes tábla is jóváhagyott. Ezeknek behajtására végrehajtás kíséreltetett meg. A város mindezáltal, anélkül, hogy a tényleges alapot kijelölte volna, ennek ellenében 1784. június hó 7-én 500 frt értékű záloglevelet adott ki azon esetre, ha egy év alatt nem ujittatik meg a per, ha pedig ezen záloglevél kiutalványozása szempontjából pert kellene indítani, ez esetben birtokára nézve szabad választásra kötelezte magát a város, s kamat fejében 30 frtot tett le egy évre.

d) 1785. január 3-án Vladár Gasparoviecz János a rokonok nevében indított pert a város ellen az okmányok kiadatása iránt, a mely az okmányok kiadását rendelte el. A város 20 darab okmányt közölt a felperessel, de mivel a város levéltárnoka eskü alatt vallotta, hogy nincs több okmány, 1788. év november 24-én a kir. tábla a pert beszüntetettnek nyilvánította ki.

e) 1785-ben a város a február 21. végzés értelmében a Sándor Pál-féle pert megújította, de újabb eskü letételének szükséglete nem forogván fenn, a perújító alperesek felmentettek és az előbbi alapítélet ujittatott meg.

Különben a város azon az alapon, hogy a pert egy év alatt megújítja s az eskületét által beszüntetteti s így a záloglevél feltételeinek eleget tesz, azonban nemcsak a lekötött összegből járó kamatot hanyagolta el, de magát a tőkét letenni is vonakodott, ezért

f) 1796-ban a nagycsepcséni Vladár család a nevezett záloglevél értelmében végrehajtási pert indított ifj. Vladár Mátyás és Vladár Krajcsovje János nevében a város ellen, melynek követ-

keztében a város mint alperes perköltség címén a Sedria által 60 forintban ítéltetett el. 1802-ben megkíséreltetett a végrehajtás, de ezen idő alatt a város „Transmissionale mandatumot“ kapván, a pernyerteseket s a végrehajtó bírakat kijátszotta. Ezért a városnak a kir. táblához beadott felebbezési kérvénye alapján a pernyertesek a kir. táblához idéztettek 1803. évben, hol az ügy 20 évig eldöntetlenül hevert.

Végre 1823-ban¹⁾ a perujítás megindított, amikor is a törvényszéki ítéletnek jóváhagyása mellett a felebbezés folytatásának címén még 80 frt behajtása háramlott a városra.

A város ugyan felebbezett, de 1825-ben ettől elállott. Miért is azonnal 1825 június 6-án a végrehajtás foganatosított, mely alkalommal a város az elmarasztaltatási összeg, tőke s az ettől járó, de elhanyagolt kamatnak címén s perköltség fejében a végrehajtási számla szerint 2068 frt és 49 krban marasztaltatott el s melyet a város minden ellenkezés nélkül ki is fizetett.²⁾

g) 1776. nov. 12-én a Nagycsepcséni nemesek Vladár János felperessége alatt örökösödési pert indítottak, mely részleteiben ugyan nekik kedvezett, de a törvényszék által pedáns ítélet hozatván 1783-ban, ebből nagy táblai per lett s jóllehet soron kívül tárgyalatott, még most is függőben van.

Ezeket kívül még több pert is folytatott a város ellen Vladár Gasparovie János, de ezek nem közösek, melyek közül nevezetesebbek a sőr-, panaszc- s mocsárperek. Mivel pedig Vladár János mint meghatalmazott és a többiek jogi képviselője, ezen közös pereket némely részben saját költségén viselte s a kiadásokat barátságos uton nem kaphatván meg a Nagycsepcséniektől, ezért a közbirtokossággal kellett perlekednie ezen költségek visszatérítése miatt.

¹⁾ Éppen azon időben, midőn én mint kir. táblai joggyakornok Pesten tartózkodtam, alkalmam nyílt a Revisio (perujítás) megsürgetésére a kellő lépéseket megtehetni.

²⁾ Ezen összegből 260 frt az ugynevezett „Jarok Kontsekovicz“-féle közös rét visszaváltására fordított, mely Vladár Jónásnak zálogosított el 1823. évben a Vladár-féle perujítás szükségletére, hogy alap legyen, s ez összegből 50 frt lett neki Pestre küldve. A kik pedig saját pénzüikkel mozdították elő a pert, azoknak visszatérítés adatott. A fennmaradt 1550 frt mint tőke letétbe helyeztetett s a közbirtokossági igazgató számadása alá helyeztetett.

A legujabb s jelenleg is folyó pör.

Mint az idézett okmányokból láttuk, a Nagy- és Kiscsepcséni nemesek részint zálogjog, később pedig örök bevallás alapján átadták volt földbirtokaikat Körmöcbánya városának, s ennek fejében azonban kikötötték, hogy szabad tüzi és épületi fajzásuk legyen az átengedett felső- és középsőmuthnai erdőben. Ezen jogukat az 1523. évi adásvevési szerződés biztosította, hogy Körmöcbánya városa kötelezte magát arra, hogy abban az esetben, ha e két erdőségben nem találhatnák elegendő fa, más erdőből fogja a szükséges fát kiadni.

Ennek a tüzi és épületi fajzásnak miként való gyakorlása iránt 1753-ik évben a három nemesi, Wladár, Csepcsányi és Batisz család újabb egyezsége lépett. Ebben elhatározták, hogy a családok évi szükségleteiket minden évben be fogják a városnak jelenteni s ez fogja számukra a szükséges fát kijelölni. Hozzá tették azonban, hogy ha a város nem adná ki a szükséges fát, akkor a családok visszatérhetnek szabad fajzási joguk gyakorlatához.

1862. évben a három család telekkönyvkiigazítási pert indított Körmöcbánya város ellen, melyben a muthnai erdőkre nézve a maguk számára a tulajdonjog megítélését kérték. A per folyamán azonban belátták, hogy igényük meg nem állhat, s épp azért azt az ellenbeszéd beiktatása után használati szolgálat megítélésére változtatták át.

A kereseti kérelem megváltoztatásának azonban — a város ellenzése folytán — hely nem adatott és a kereseti kérelem 1870. évben hozott turócmegyei törvényszéki ítélettel elutasított.

A muthnai erdő Szklenő község határához tartozván, a szklenői urbéri rendezési pernél eljáró alispáni bíróság elnöke: Tomcsányi Mór, akkori turócmegyei alispán tisztázni akarta a három nemesi családnak muthnai fajzási jogát. Felhívta tehát Körmöcbánya városát és a három nemesi családot, hogy 1867. év november 25-ére jelenjenek meg Stubnyafürdőben és adják elő, miben áll a muthnai erdőben levő fajzási joguk, s hogy ily módon barátságos egyezség jöhesse létre a fajzási szolgálat kielégítésére nézve. Az ekkor felvett jegyzőkönyvben úgy Körmöcbánya városa, mint a három nemesi család egyetértőleg kijelentették, hogy ez a fajzási szolgál-

lom a három család tagjainak minden néven nevezhető szükséglete kielégítésére szolgál és bár eredetileg a felső- és középsőmuthnai erdőre kötött ki, az jelenleg semmiféle meghatározott erdőterülethez kötve nincs, hanem Körnöcbánya mindig bizonyos erdőterületeket jelöl ki a fajzás gyakorlatára. Egyezség azonban nem jött létre. De midőn a szklenói volt urbéresek és Körnöcbánya városa mint volt földesur az urbéri rendezési perben 1868. évben egyezséget kötöttek, ebbe az egyezségbe felvették, hogy a három család fajzási joga a jövőre nézve is ugyanabban az állapotban tartatik fenn, mint az az 1867 november 25-én felvett jegyzőkönyvben körül van írva.

Ezt az egyezséget Körnöcbánya városa is aláírta és azt aztán a m. kir. curia is jóváhagyta.

Az 1879. évben hozott erdőtörvény a községek erdeire nézve gazdasági üzemtervek készítését rendelte el. E gazdasági üzemtervek készítésénél a fajzási szolgálommal terhelt erdőkre nézve e szolgálomak minőségét, terjedelmét és értékét is ki kellett mutatni. Ez iránt tehát okvetlenül meg kellett volna hallgatni a muthnai erdőkben fajzásra jogosult nemesi családokat, mert Körnöcbánya városa a gazdasági üzemterv egyoldalú elkészítésénél a fajzási szolgálomát kisebb mérvűnek adhatta volna elő és ezáltal a fajzási szolgálommal terhelt erdőt kisebb területre szoríthatta volna. Mindamelllett Körnöcbánya városa 1885-ben mégis egyoldalulag készítette el az erdőgazdasági üzemtervet Muthna erdőre nézve és azt a miniszterium által a három nemesi család meghallgatásának mellőzésével jóváhagyta.

Ezt annál könnyebben tehette, mert a három nemesi család fajzási szolgálmi joga a telekkönyvben bekebelezve nem volt. E fajzási szolgálmi jog telekkönyvi bekebelezése céljából a három nemesi család 1887. évben pert indított Körnöcbánya városa ellen az 1523. évi szerződés alapján.

Ebben a perben Körnöcbánya városa, a fent elmondottak dacára, tagadta a három nemesi család fajzási szolgálmi jogát, de mégis köteleztetett a fajzási szolgálom bekebelezésére. A szolgálmi jog bekebelezése azonban csak a telekkönyvileg „Mutnik“ elnevezés alatt levő erdőterületre nézve lett elrendelve. Mert bár a nemesi családok a perben azt vitatták, hogy a két muthnai erdőterület a

telekkönyvben „Mutnik“ elnevezés alatt előfordulón kívül más erdőterületeket is tartalmaz, ez bizonyítani képesek nem voltak.

Az 1523. évi szerződésnek az a pontja pedig, mely szerint Körmöcbánya városa egyéb erdeiben is köteles a fajzást megengedni, ha a muthnai erdőben a fajzásra elegendő fa nem található, nem nyújtott bizonyítékot arra, hogy a „Mutnik“ erdőben nem lenne fajzásra elegendő fa.

Ezért a három nemesi család 1897. évben új pert indított Körmöcbánya városa ellen a fajzási szolgalmi jog kiterjesztésére, bizonyítván, hogy a gazdasági erdei üzemtervben számukra kijelölt erdőterület nem elégséges fajzásuk fedezésére és hogy Körmöcbánya városa a szklenői urbéresekkel kötött urbéri egyezségben a muthnai erdőnek egy részét kiadta a szklenői urbéreseknek erdei illetőségük fejében.

Ebben a perben a fajzás mennyiségének megállapítására nézve számos vitás kérdés került döntés alá.

A nemesi családok azt vitatták, hogy az 1867. évi november 25-ről kelt jegyzőkönyvben és a szklenői urbéresekkel kötött egyezségben Körmöcbánya városa világos szavakkal elismerte, hogy nekik mindennemű szükségletük fedezésére van szolgalmi joguk, míg a város a fajzási jogot csak a curiális házak tüzi és épületi fajzására akarta szorítani. Tehát ki akarta zárni a cselédházaknál és a gazdasági épületeknél szükséges tüzi és épületi fajzást, továbbá az épületi fajzást újonnan emelendő curiális házaknál és azt csak a már fennálló curiális házakra akarta szorítani. És meg akarta tagadni a fennálló curiális házak fentartására szükséges épületi fajzást is, ha az illető ház tulajdonosa nem lakik Nagy- vagy Kiscsepcsényben. Ki akarta zárni a nemesi családok leányait is a fajzásból, hogy ha azok máshoz és nem a három nemesi család férfitagjaihoz mentek férjhez. Végül ki akarta zárni a három nemesi család özvegyeit a fajzásból, ha azok születésükre nézve nem tartoznak a három nemesi családhoz.

Körmöcbánya városa azonban a kir. ítélőtáblán pervesztes lett és arra köteleztetett, hogy az eddig fajzásra kijelölt erdőt 39 holddal pótolja.

Az 1907. év június hó 19-én curiai ítélet folytán a család a fajzási jogért folytatott pert általánosságban megnyerte és ezzel ez

véglegesen befejeztetett. Ezen legvégső ítélet lényege, hogy a Nagycsepcsényi Vladár családnak úgy fi-, mint nőágon, ha birtoka, illetve curiális beltelke van Nagycsepcsénben, akkor joga is van a fához, és pedig ha ott lakik, tüzi- és épületfákra, ha nem lakik ott, az esetben csak épületfára. Ezen jog tehát csak a curiális beltelkekre vonatkozik.

Nagycsepcsén rövid leírása.

A városok, községek, tartózkodási lakhelyek stb. elnevezésüket vagy az alapítók tulajdonneveitől,¹⁾ vagy a vizektől és folyóktól,²⁾ fáktól,³⁾ vagy magának a helyszini fekvésnek különös jeleitől s tulajdonságaitól⁴⁾ vették.

1) Kevefalva, Bodorfalva, Ivankafalva, Ábrahámfalva, Lászlófalva, Balázsfalva, Zorkfalva, Kelemenfalva, Bodó- és Vachotfalva elnevezéseit ezen tulajdonnevektől: Keve, Bodor, Ivanka, Ábrahám, László, Balázs, Zork, Kelemen, Bodó Vachutól vették.

2) Budis (Büdös) ásványvizétől nyerte nevét, mely kénzagot ébreszt s innét, valamint a viz, a hely is Büdös viznek neveztetett s mely összevont s elferdített alakban Budis lett. Így Vidass földje, mely a jelenlegi Bodorfalva, Paraszka és Kevefalvát foglalta magában, a Sarnóca folyó mellett fekvő terület Zsarnócamelléké-nek neveztetett.

Jezernice község a szláv Jezeró (tó) mocsár szótól, mely mellett feküdt, vette nevét,

3) A jelenlegi községek Dubova, Jeszenova és Briesztya, mivel erdőségek között feküdtek, az azon területet körülzáró s nevü fáktól vették nevüket. Dubova elferdített alakja Dobozföld-nek. Jeszenova a körüsfától, Ujjeszen, Briesztya a Breza-nyírfától.

4) A helyi körülményektől vett elnevezések:

a) Nedozer községe, mely régente Nádasérnek neveztetett, a nádat termelő mocsaras vidéktől.

b) Liesno községe, régente Lesnek neveztetett azon oknál fogva, hogy a tótprónai földesurak a régi birtokokkal összefüggő s határos erdőkben őrszolgálatot végeztek; örködni, őrszolgálatot tenni annyi, mint Lesni (az ellenséget) s innét származik a Liesno elferdített alakban.

c) Hasonlóképpen a jelenlegi Hadviga községnek a fekvését ha tekintjük, elnevezését a helyi fekvés körülményeitől vette. Mert tekintve azt, hogy ezen helység a terjedelmes prónai birtok legszélsőbb végén fekszik, ezért neveztetett el Hátvég-nek (finis dorsalis).

d) Rudna helység emlékeztet meghaladó időtől Vámhely volt, melynél fogva az átmenők sorompó, vámmel, ruddal zárattak el, hogy a vámot megfizessék, innét a Rud, magyar és naj vagy najom szláv-irányítam szóból származik.

e) Medová község, később pusztá, rengeteg erdő közepén keletkezett s medve- vadászatra alkalmas hely lévén, medvevárnak nevezték a magyarok.

f) Próna város mind nagyságra, mind regiségre felülmúlja az előbbieket. A régi lakosok, kik a szomszéd hegyeken pogány szertartás szerint, pogány isteneknek (Bohus-sovia) áldoztak; ezen görög szótól „Pronaum“ (pogány templom pítvara), illetve magától a pogány templomtól, mely itt legtovább megmaradt, neveztetett Próna, Prouna, Porouna-nak, később a XV. században Pravna.

g) Divék (Divég), mivel az erdőkön kívül a déli oldal végén terült el mint síkság s így a megyének mintegy déli végét képezte, Délvég-Dilvegh-nek, de semmi esetre sem a későbbi Divják-tól származik.

S mivel ezen helyi elnevezések legtöbbször a magyar értelemnek felelnek meg, ebből következik, hogy a régente divó elnevezések a magyarok beköltözködéseinek s bejövételének idejére vihetők vissza, s eredetüket a beköltözködő magyaroktól, illetve ezeknek vezéreitől s vezetőitől, mint birtokszerzőktől vették.

Előre bocsátva azt, hogy azon kerület, melyet a csepcesényi föld a művelt térségen magában foglal, Thuróc vármegyének végső határán feküdt, s hogy továbbá az erdős és cserjés részszel, tehát műveletlen helyekkel volt szomszédos, ezen körülmények tekintetbe vételével megérthetjük s megmagyarázhatjuk magyar elnevezését ezen magyar szóból Csepegő (extremus) s így a helység csepegő (csepchen) locus finitimusnak neveztetett.

A helységnek fekvése, eltekintve attól, hogy folyóvize nincs s hogy továbbá a beltelkek régente tágasak, jelenleg összeszoritottak, eléggé kényelmes, mert az éjszaki szélről meg van óva s mély forrású s egészséges kúti vizekkel van ellátva.¹⁾

Fekvésének régiségét a többi közt a síkságok közt fekvő utvonalak, melyek a régiség miatt s a felhőszakadások folytán néhol 2 ölnyre is a mélységbe vájódtak, eléggé feltűntetik s azt látszanak jelezni, hogy régente 1200 körül ezen föld András fiainak birtoka lehetett, kiről utóbb a kir. fiscusra szállott s az egész 1343-ig, a birtokcsere idejéig, az is maradt. Mert ama 5 ekényi földterület, melyet 1248-ban Ramzolon Konotopán (Dvorec) kapott, hogy András földjéből szakított ki, az erre vonatkozó Donatio világosan jelzi.

Mivel pedig mind a cserjés területeken, mind a közös legelőkön, melyek a Vladár-féle jog elnyerésétől nem vették el, barázdák és más, a földművelést feltűntető jelek látszanak, ebből következik, hogy ezen területeken az irtványos részek kiirtása s művel-

h) Muthna a rengeteg s homályos erdőknek nagy kiterjedését foglalta magában s mivel az utasoknak alkalmat adott az eltévedés s bolyongásra, a tótok által Muthnának neveztetett.

i) Stubnya így nevezetve, a szomszédos németek által ezen szótól Stuben, az egyik Alsóstubnyának, a másik Felsőstubnya — Uj Lehota — Neustubennek.

¹⁾ A Thuróc folyó a csepcesényi föld nyugati határait mosta, a forrásokból eredő patak pedig, mely a község felett ered s a községet körülölel, régente az ugynevezett zárt halastavaknak szolgáltatott vizet. Különben a csepcesényi föld, mely a déli kör közepén fekszik, balterületéhez nem tartoznak erdős részek, de fajzasi kiváltsággal bír, mely őt a többi curialis helyekkel, de csak is azokkal, melyek a hegyek tövében fekszenek, megilleti.

tetése sokkal előbb meg volt, még mielőtt a Vladárok arra jogot kaptak volna.

Ami a csepcséni föld nagyságát, illetve kiterjedését illeti:

a) a beltelkek terjedelme körülbelül 36400 □-öl, vagyis $32\frac{1}{3}$ hold;

b) a kültelkek tartozandóságai és pedig:

aa) a három calcaturára osztott szántóföldek, a vetést tetejével mért vékával számítva, középszámítás szerint az összes szántóföldekbe vettetik, körülbelül 2910 véka (latinul *corus*, a szláv *corec*), vagyis 1936 pozsonyi mérő (egy véka 30 liter);

bb) a réteken egyremásra 200 szekér széna terem.

cc) A rendes legelőknék terjedelme 215 hold, beleszámítva a cserjés részeket is, melyeken csakis moha terem. Ebből világos ama vizsás helyzet, hogy Nagycsepcsén a Csernyakovi puszta elvesztésének ideje óta legelő szükében van, mely annál jelentékenyebb, minél nagyobb a marhaállomány aránytalansága, mely különösen nyári időben aránytalanul nagyobbodik a legelő szük méretéhez képest.¹⁾

Tekintve a tetmőföld minőségét, úgy látszik, hogy a nagycsepcséni föld valamennyi vetésre alkalmas. Mindazonáltal a nedves talajnak silánysága s hideg természete (mely a kő- és homokrétegből származik) gyakori trágyázást s nehéz szántási műveletet s boronázást igényel, mindennek dacára ezen földterület a turócmegyei földek osztályozásához mérten, s tekintve a termési hozamot, a második osztályba sorolható, s ezen birtokosztály bevallás leginkább érvényesül, ha a föld természetéhez hideg esőzés járul, ellenesetben, ha száraz időjárás van, alig sorozható az ötödik osztályba.

A rétek háromszor kaszáltatnak s első osztályba sorolhatók, kivéve, ha a Thuróc gyakori s rohamos kiöntések által meg nem rongálja.

¹⁾ Nagycsepcsénben 1831-ben volt 80 igás ló, 60 ökör, 80 tehén, összesen 220 drb. Tekintve, hogy minden darab marhára szükségeltetik legalább egy holdnyi legelőterület, ezen számítás által már túl van haladva a legelőterület befogadóképessége, annál inkább, mivel a szántás alá kerülő földek aratás után azonnal felszántatnak tavaszi alá. De mivel még a nevezett marhaállományon kívül van még körülbelül 300 juh, 160–200 sertés, 300–400 darab lud, melyek a közlegelőn legeltetnek, következik, hogy az igavonó és más szarvas állatok, mivel a közlegelőből alig jut rájuk $\frac{1}{3}$ rész hold, majdnem egész éven át istállózni kell.

3. Rendszeres mészárszék, jelenleg azonban nincs. A mészáros azonban a körmöci házban lakván, a legeltetési jog neki megengedett s ezért a községi pénztárba fizet.

4. Korcsmai jog, a rendetlen italmérés miatt most nincs.

5. Halászat. 1697. évi szerződés szerint bárkinek szabad.

6. A „Na Dedinszkij“ nevű egy darab szántóföld, mely tényleg Vladár Szarvassan Jánosnak és Sándor Simon özvegyének használatában van zálog címén.

7. A „pod Trninami“ káposztáskert, mely Vladár Antalnál van zálogban.

8. Rétszélek és pedig:

a) az „Obecny jarok z vissza Dediny“ egész a Bodorovska cestáig terjed. Ennek jövedelme közös, az uton felüli részt a község pásztora használja;

b) a „Pastersky jarok“ nevű rét a szántók szélén a pod palenym Hajom-ig terjed, mely a tehenek legeltetésére a csordásnak van kijelölve;

c) a „na Konotope hornej“ nevű rét a mezei őrnek van átengedve.

9. A muthnai erdő, a már említett feltételek mellett.

10. Bizonyos liget, vagyis azon rész, mely az Istvanovska mezőre és rétekre vezető út alatt a Kaszay-területtel határos, különösen azon négyszögterület, mely a Sándor-féle részre vezető egyrészről egyenes, másrészről pedig a görbe út között, nyugatról pedig a liget oldalán V betű alakjában fekszik.

11. Legelő, és pedig:

a) rendszeres, melynek használata csapásokban gyakoroltatik:

aa) pod hajom;

bb) a velky Haj területen, mely egykor a curiák közt osztatott fel s ezek egyenként használják, ennek erdős tartalma az 1787. évi felmérés szerint $92^{36}/_{64}$ hold;

cc) a Horny Háj¹⁾ nevű terület, mely régente közös használatban volt. Terjedelme az előbbi felmérés szerint $76^{55}/_{64}$ hold;

¹⁾ Ezen terület vadon és sűrű erdőségek közt fekszik s régente közös használatra szolgált, végre 1818-ban a fa 2400 forintért Lányi Józsefnek adatott el s a pénz a közbirtokosok közt egyenlő arányban osztatott szét s ettől egészen kiirtatván, közös legelőnek használtatik.

dd) a na Bruotkach nevű kis darabka,
 ee) a na Okruchlis nevű darab, mely a patak s a főrétek,
 ugynevezett Dolnje Luky közt fekszik;

ff) a na Huorky nevű dombon,

gg) a muthnai erdőkken — fajzás arányában;

b) kevésbbé rendszerezített, mely a rétszélekből és a főszántó-
 földekből van kivéve, részint szénatermelésre és vetésre közösen
 használtatik.

12. Temető a nem nemesek részére.

13. Gyepes telkek, házak s a hozzátartozók részére, némelyek
 feltétlenül, mások feltételesen közösek.

a) közösek:

aa) a pásztorviskó a mellette levő kerttel.

bb) az alsó malom a tartozandóságokkal,

cc) harangláb — közös haranggal.

b) Kevésbbé közösek, de nem is magánosak s ezért némely köz-
 birtokosnak és pedig azoknak tulajdona, kiknek költségein állanak:

aa) kenderszáritó viskó a tartozó kertekkel,

bb) a patakon tul levő zsellérház kertecskével,¹⁾

cc) a felső malom.

A közös beltelkekhez tartozik a „za Hradzov“ nevű fundus is,
 vagyis a „Holikiano“ kőmagtártól a jelenlegi patakárokig terjedő
 rész, mely hajdanta zárt halastónak használtatott, hol tényleg
 Vladár Györgynek vannak épületei. Ugyanis a beltelkek régente
 csakis ezen patakidig terjedtek s ennek nyomai most is léteznek,
 melyek a patak mellett levő magtárig terjednek. Mivel pedig az
 Uliczka-curiának birtokosai ezen fundust a tulajdonjog címén elfog-
 lalták körülbelül 36 évvel ezelőtt, azért ezen telek a b) alatt jelzett
 részekkel pör útján a közösségbe helyeztetett vissza, annál inkább,
 mert ezt Griger Fábius egykor mint közöst birta.

A gazdasági eszközök a közbirtokossági igazgató²⁾ által őriztetnek.

Közszolgák: a) pásztorok, b) éjjeli őr, c) toronyőr.

¹⁾ Ezen viskó szomszédságában van a közös kert, melyet a községi csordás használ,
 ezzel határos egy másik kertecske, melyet Vladár Jónásnak zsellérje használ.

²⁾ Közös használati eszközök a malomkészleteken kívül: a) 10 öl hosszú mérnöki
 lánc, b) száraz mérték fémből C. T. betűkkel, c) vízmértékek, d) súlymértékek $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, 1, 2,
 4 fontosak, e) 3 vashorog tűz esetére, f) 1830-ban készített csigaemelyű, g) Directoralis
 ládák és levéltári ládák lakattal.

Az 1831. évben élő közbirtokosok névsora.

A) A Vladár család közbirtokosai, amennyiben 1831-ben tényleg éltek, birtokaik szerint a következő sorrendben jegyeztetnek fel:

I. Gasparovie curia.

Tényleges
birtok

Birtok-
arány

3 részre osztva.

1. Idősb Vladár Jónás Pál és kiskoru fiaival	$\frac{1}{3}$
2. Vladár Antal Mátyásnak fia, előző évben halt el	$\frac{1}{12}$
3. Györgynek özvegye János fiával	
4. Imre, néhai Jánosnak fia iparos	$\frac{1}{12}$
5. József, néh. Jánosnak fia	
6. Lajos Mátyásnak fia	$\frac{1}{6}$
7. József, Lajos fiával	$\frac{1}{6}$
8. Simon, néh. Simonnak fia	$\frac{1}{6}$

II. István curiája.

9. Károly Györgynek fia ¹⁾	$\frac{1}{4}$
10. Jónás, Dávidnak fia Pál testvérevel	$\frac{1}{4}$
11. Péter Pálnak a fia, Ferenc özvegyével	$\frac{2}{4}$

III. Daniel curiája.

Ezeknek örökösei jelenleg mind Zemplén és Hont megyében laknak. Ebből látszik, hogy a Vladár család a múlt századhoz képest visszafejlődésben van.

IV. Adamovska curia.

Ezen curia a Kozlay örököshöz tartozik $\frac{1}{12}$ részben, a $\frac{11}{12}$ rész pedig az Adamovska és Uliczka ág közt oszlik meg.

Az Adamovska ágból:

12. Zsigmond Pálnak fia	$\frac{3}{16}$
13. Pál, Pálnak fia	$\frac{3}{16}$
14. Ádám	$\frac{2}{16}$
15. János, János fiával Krajčovie	
16. Mihály, ezen János fia Lőrinc nevű fiával	
17. János Szarvasan	
18. János, néh. Ádámnak fia	
19. Mihály, ugyancsak Ádám fia	
20. József, Dániel fia	
21. György fazekas, Györgynek fia	

V. Sándor curiája.

22. Antal	$\frac{1}{4}$
23. Sámuel, Sámuel fia	$\frac{1}{4}$
24. Simon özvegye kiskoru fiaival Lászlóval és Péterrel ²⁾	$\frac{1}{4}$
25. László, Andrásnak fia	$\frac{1}{16}$
26. Sámuel sztmártoni cipész	$\frac{1}{8}$
27. János György, Mihály, József fiaival	$\frac{1}{16}$

B) Ami a kiköltözötteket illeti, ezeknek száma sokkal nagyobb, mint az itt levőknek, mert minden curiának, sőt minden ágnak

¹⁾ 1831. május 6-án 70 éves korában hunyt el.

²⁾ Ennek osztályosa Sándor Pál főszámvevő fiával, Károllyal, jelenleg Pribócon lakik.

van kiköltözöttje, részint olyanok, kiknek kiköltözködése tudva van, de nem tudjuk életben van-e, vagy kihaltak, részint olyanok, kikről az sem tudatik, mikor költözködtek ki, sem hogy életben s hol léteznek, mert az egész országban elszéledtek, vagy nemességükön kívül, pórállapotban vannak. Okmányszerüleg a kiköltözötteknek a következő sorrendjét közlöm:

A Turóc megyéből kiköltözködött Vladár család azon tagjai, kik a megyétől kaptak nemesi bizonyítványt.

1. Az 1600. év előtt az Uriel-ágból kiköltözködött Vladár László és fiai István, György és Tóbiás Szepesmegyébe, örökségüket nagybátyjuknak Györgynek és Jánosnak zálogosították el. Györgynek és Jánosnak utódai pedig a nógrádmegyei Ebeckre költözködtek. NB. Ezen ág régente Csepcsányi vagy Csepcsánszky alias Vladár melléknevet is használta, jelenleg a Vrabecz (Veréb) nevet használják.

2. Vladár Márton, Györgynek és Batisz Krisztinának a fia prosapialist kapott 1604-ben. (1604. február 26-iki vármegyei közgyűlési jkönyv IX. sz.)

3. Vladár Mátyás, másképp Gasparoviech, Imrének és dráskóci Krasznecz Dorottyának a fia, aki Galgócon cipész, illetve chismagia volt, 1621. év november 11-én kapott bizonylatot. Gáspár-ág. (IX. sz. közgyűlési jegyzőkönyv 340. lapján.)

4. Nagycsepcsényi Benedikoviech, másképp Bezek Mihály 1646. évben kapott prosapialest. Ebeckre költözködött ki. Gáspár-ág. (Közgyűlési jk. XIV. sz. 713. lapján.)

5. A Zemplénbe költözködött Vladár György, Imrének a fia 1651-ben kapott bizonyítványt. Gáspár-ág. (Közgyűlési jkönyv XXXI. szám, 99. oldal).

6. Vladár Gasparoviech György, Jánosnak és dráskóci Ilgó Annának a fia. Bakabányán letelepedvén, 1701. okt. 13-án kapott prosapialest. (XXI. sz. közgyűlési jk. 622. l.)

7. Vladár János, Györgynek a fia 1724-ben kapott prosapialest. Uriel-ág. (XXIV. sz. közgy. jk. 581. lap.)

8. Vladár Ádám és Imre 1724. évben kaptak bizonylatot. (XXIV. sz. közgy. jk. 675. l.)

9. Vladár, máskép Csepcsányi István és László, Mátyásnak a fiai nemesi bizonylatot kaptak 1725-ben. Uriel-ág.

10. Vladár Pál, Jakabnak a fia 1729-ben kapott bizonylatot. Dániel-ág. (XXVII. sz. közgy. jk. 398. l.)

11. Vladár János, Jánosnak a fia 1731. évben kapott nemesi bizonylatot. (XXVII. közgy. jk. 1731. 579. l.)

12. Vladár János, Jánosnak a fia s öregebb Jánosnak az unokája 1732-ben kapott bizonylatot. (XXVII. sz. kgy. jk. 711. l.)

13. Vladár Sándor, Dániel Györgynek a fia 1735-ben kapott prosapialest Barsmegyébe. Sándor-ág. (XXVIII. sz. közgy. jk. 122. l.)

14. 1736 előtt a Gáspár curia harmadából kiköltözködtek Vladár György és Mihály, Martinkovie Andrásnak a fiai s Mihály-nak az unokái s részüket Jánosnak s ezen utóbbi fiainak Andrásnak és Ferencnek zálogosították el. Az illető $\frac{3}{4}$ rész birtokosai 1831-ben Egerben és Esztergomban laktak. Gáspár-ág.

15. Vladár Sándor 1741-ben Hontba költözködött. A Laczkovszka nevű örökségük Ádám örököseinél vannak, Sándornak fiai Imre és Samu és Samunak fia Pál, Pusztá Sulyokon laknak. Adamovszka-ág.

16. Vladár András, Ádámnak a fia 1743-ban kapott prosapialest. (XXVIII. sz. közgy. jk. 917. l.) Gáspár-ág. Gyöngyösön lakott.

17. Vladár Ádám, Bezek Jánosnak a fia 1743-ban kapott prosapialest Gyöngyösre. Gáspár, Bezeg ág.

18. Vladár Bezegh János, Dánielnek a fia Szepes-Késmárkon telepedvén le, bizonylatot kapott 1748. év aug. 29. Gáspár-ág. (Közgy. jk. XXIX. 437. lap.)

19. Vladár János, Jánosnak a fia s Györgynek unokája Nógrád-ban Bér községben telepedvén meg. 1751-ben kapott prosapialest. Uriel-ág. (XXX. sz. közgy. jk. 806.)

20. Vladár Mátyás, Imrének a fia beleznai ezredbeli katona a háboruban sebet kapván s a Rokkantak intézetében feküdt, ezért nemesi bizonyítványt kért s kapott a megyétől 1753. január 3-án. Gáspár-ág.

21. Vladár Gáspár, Györgynek a fia s Dávidnak unokája nyitrai várnagy 1754-ben kapott prosapialest. Adamovszka-ág. (XXX. sz. közgy. jk. 2045. l.)

22. Vladár Pál, Imrének fia s Jakabnak unokája zemplén-

megyei Gattal községbe költözvén, prosapialest kapott 1755. január 7. Dániel-ág. (XXX. sz. közgy. jk. 2066. l.)

23. Vladár Dániel, Imrének a fia s Jakabnak unokája Krasznamegyei N. községi lakos, valamint testvére Dániel zempléni lakos 1755-ben kaptak prosapialest. Dániel-ág. (XXX. jk. 2071. l.)

24. Vladár (Uriel) György és János fiai Mátyásnak s unokái Györgynek nyitramegyei Tőkésujfalusi lakosok 1755-ben kaptak prosapialest. Uriel-ág. (Közgy. jk. XXX. 2189. l.)

25. Vladár Márton, Györgynek a fia s idősb Györgynek unokája Zemplénbe kapott prosapialest 1756. évben Gáspár-ág. (Közgyűlési jk. XXXI. sz. 99. old.)

26. Vladár János Ádámnak a fia, nógrádmegyei, Bágyon lakó, nemesi bizonylatot kapott 1756. március 15-én. (XXXI. sz. közgy. jk. 80. l.)

57. Vladár András, Andrásnak a fia, nógrádmegyei legendi lakos 1764-ben kapott prosapialest. Sándor ág (Közgy. jk. 1764. év XXXII. sz. 295. lap.)

28. Legendi lakos Vladár Ádám, Györgynek a fia s unokája Jánosnak 1764-ben kapott bizonylatot. Uriel-ág. (1764. évi XXXII. közgy. jk. 295. l.)

29. Peresztini lakos (Nyitram.) Vladár György, István és Imre, fiai Imrének s unokái Györgynek. 1767-ben kaptak prosapialest. (XXXII. sz. közgy. jk. 1767. év 631. l.)

30. Vladár György, fia Jánosnak s unokája Györgynek nógrádmegyei Sziráki lakos 1768-ban kapott bizonylatot. Sándor-ág (XXXII. sz. közgy. jk. 747. l.)

31. Vladár Mátyás (testvére Mihály) Jánosnak a fia s unokája Andrásnak, osgyáni lakos s provisor 1769-ben kapott bizonylatot. Gáspár-ág. (XXXII. közgy. jk. 865. l.)

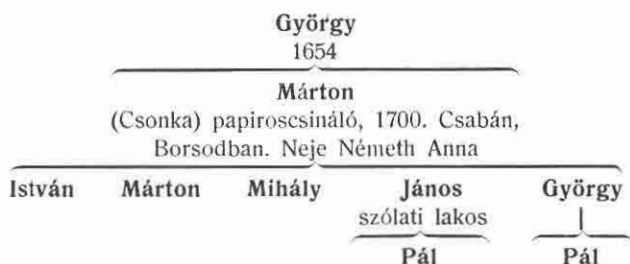
32. Vladár János, fia Jánosnak, ez fia Mátyásnak, ez fia Mihálynak, ez fia Dánielnek, bakabányai lakos 1769-ben kapott prosapialest. Dániel-ág. (XXXII. közgy. jk. könyv 880. l.)

33. Vladár Ádám, ki fia volt Imrének, ez fia Imrének, ez fia Menyhértnek, ez fia Jánosnak, nagyszombati patikus 1777-ben kapott nemesi bizonyítványt. Gáspár-ág. (1777. évi közgy. jk. 309. l.) testvére Mátyás volt.

34. Vladár János és Tamás, András fiai s Mihálynak unokái hontmegyei, Egyházasmárothi lakosok, anyjuk Mandota Anna, 1779-ben kaptak prosapialest. Sándor-ág. (Közgy. jk. 500 l.)

35. Vladár István, Márton és Mihály, ugyszintén Pál és másik Pál egri lakosok 1790-ben kaptak bizonyítványt. Gáspár ág.

Leszármazásuk ez:

36. Vladár Mihály, Andrásnak a fia, trencsénmegyei podragyi provisor Osztroluczkyánál 1817-ben kapott prosapialest. (Közgy. jk. 1817. év 1284. sz.)

37. Vladár Simon, ki fia volt Simonnak és Szulyovszky Annának trencsénmegyei felsővadicsi lakos 1845-ben kapott. prosapialest. Gáspár-ág. (Közgy. jk. 1845. 656. sz. alatt.)

38. Vladár József, Jánosnak a fia trencsénmegyei zsitnai lakos. Sándor-ág. (Közgy. jk. 1845. év 658. sz. alatt.)

39. Vladár Gergely Mátyás, Jónás főadószedőnek a fia, pesti kereskedő prosapialest kapott 1842. év 597. sz. alatt. Gáspár-ág. Gergely fia Viktor.

40. 1846. évi közgy. jk. 85. sz. szerint.

41. 1769-ben Vladár János, Jánosnak fia, ez fia Mátyásnak, ez fia Mihálynak, fia Dánielnek Bakabányára kapott prosapialest.

1. Ezeken kívül vannak még, kik részint később költöztek ki, részint időközben kaptak prosapialest, mint Vladár Bezek Pálnak és Mihálynak örökösei, kik közül az egyik 1824-ben kapott bizonylatot. Különben a Kaszay családnak is igen sok kiköltözöttje van az ország egyes részeiben.

2. Az itt lakó közbirtokosok mindnyájan evangélikusok s Ivankófalván van templomjuk.

A Vladár család jelesbjei a régmúltban s egyes nevezetesebb szemelvények a család történetéből.

Valamint minden családnak voltak kiválóbb tagjai, kikre büszke önérzettel tekint vissza a jelenlegi generatio, ugy e családban sem hiányoztak oly kiválóbb egyének, kiknek történeti szereplését felemlíteni a hála s a tisztelet kötelez. Voltak nevezetesebb egyénei, kik a család beléletében szerepeltek, pl. birtokszerzés által tűntek ki, de voltak többen, kik a harc mezején vitézségük által hagytak dicső örökséget az utódokra. Nem a hiuság vezérel őket felemlíteni, s mintegy nevüket megörökíteni, hanem a kegyeletből folyó kötelességérzet s ama nemesi motivum, hogy tündöklő példái legyenek ők az utódok előtt, hogyan kell a hazát szeretni s érte nemesen működni.

Habár talán többen voltak, kik önzetlen feláldozással szolgáltak a hazának, de kiket a régmúlt idők homálya az ismeretlenség sphaerájába takart, mivel róluk semmiféle irott nyom nem maradt hátra, vannak azonban olyanok, kiknek emlékét nem annyira a traditio, mint a családi okmányok örökölték meg.

Magister János, Karaszunnak a fia, a körmöcbányai levéltári adatok szerint 1364-ben Thuróc vármegye alispánja. Megjegyzem, hogy N. Lajos király idejéig Thuróc vármegye közigazgatásilag a nagy Zolum (Zólyom) megyéhez tartozott, s csak az ő idejében kebeleztetett ki Thuróc Zólyomból, s a nevezett János 3-ik alispánja volt a függetlenített megyének. Ugyan ő az 1372. évi okmány szerint Szklabinyán mint várnagy szerepel.

Bálint (filius Batisz de Mutthna). Az 1368—1400. okmányok szerint 1374-ben Thuróc vármegyei alispán. Habár a Batisz család őse, de mint Muthnai nemes szerepel a Poruch-ágból.

Mihály (filius Joannis) szentmihályi pap, különben Mutthnai nemes, mint birtokszerző szerepel a család beléletében.

Gergely a Gudrum ágból, Tamásnak a fia és a Chepchéni birtokszerző Gyulának az unokája. Ulászló király udvarában főtisztiséget viselt, a király kincstárnoka volt. Vitézségével örököltette meg nevét, 1444-ben Várnánál elesett.

Vladár Balázs és Márton (filii Blasii de Nagh Chepchen) a harc mezején tűntek ki. Mátyás király hű vitézei voltak a csehek

ellen viselt hadjáratban, miért Mátyástól nagyobb birtokot kaptak. Balázs később Blatnica várának kapitánya volt, ki azonban utód nélkül halt el. Ők voltak, kik erősen tiltakoztak a muthnai birtok elzálogosítása, avagy eladása ellen, mely azonban, sajnos, haláluk után gyorsan bekövetkezett.

Literatus Tamás, a két előbinek édes testvére volt a Gudrum-ágból. A deákfalvi birtok szerzője, mely tőle kapta nevét is. Különbben is mint tudós szerepet játszott a család beléletében is. 1491. évben említik utoljára az okmányok.

Sandrinus, a fentebb említett Mártonnak a fia s a Sándor, illetve Vladár családnak az őse. Mint tudományos férfi szerepelt ugyan, 1520-ban szolgabíró (Iudlium). Tudományossága mellett azonban sajnos, ő volt, ki a muthnai birtokot *fassio perennalis* útján 1523-ban Körmöcnek elzálogosította.

Áttérve hazánk történetének ama szomorú korszakára, midőn e hont az olygarchák önkénykedése enyészettel fenyegette s midőn a hazát a nemzeti villongással egyetemben a török invasio a sir szélére ragadta, a nemzeti önvédelem sok vért követelt a nemességtől. A haza veszedelme a megyei nemességet is fegyverre hívta.

A Lustra, vagyis harcosok összeírása, járásonként eszközöltetett. Thurócban 4 járás volt, s ez időben a járás a szolgabíró neve után neveztetett el, így pl. a IV. járás „processus Nicolai Sándor Iudlium.”

A török ellen viselendő hadjáratra összeíratlak, mint lovas vitézek a következő Nagycsepcséniek, kik a mohácsi vészben részt vettek: Sandrinus Sándor, Sándor Zsiga, Vladár Boldis, Lachus, Vladár János, Sándor János, Vladár Mátyás, Vladár Bernát, Vladár Miklós, ifj. Vladár János és öregebb Vladár János; Kontsek György de Nagycsepcsén és Kakas Márton de Nagycsepcsén; összesen 13 nemes.

A család tradíciója szerint az összeírt Nagycsepcséni vitézek közül 10-en estek el Mohácsnál.

Ugyancsak 1557-ben foganatosított az összeírás (*conscriptio equitum de 1557 in processu Sandrini Vladár Iudlium*) Vladár Sándor szolgabíró járásában. A thuróci nemesség ez időtájt Hatvan-nál harcolt a török ellen, s valószínű, hogy ezek is ott vitézkedtek.

Az összeirt lovasok ezek: Vladár Gábor és Vladár András alias Krajcsoviech.

Különösen felemlítendő, hogy Vladár András lovas 1686. évben Budavár visszavételénél esett el.

Több Lustrát nem sikerült felfedeznem egész 1703-ig.

Következett a magyar nemzetre a dicsőség s a magyar vitézség ama hős korszaka, midőn a hon jobb fiai az elnyomatás s az absolutismus rabszolgaságából kiemelkedve, „Pro Deo et Libertate” kardot fogtak a szabad vallás s a haza függetlenségének kivívására. Magyarország vezérsillaga feltűnt keleten, s a legendás hős felhívására fegyverkeztek e hon nemesei. Rákóczi Ferenc „Pro Deo et Libertate” hívó szózata Thurócmegyébe is elhangzott s a megye közönsége 1703. évben elhatározta, hogy Rákóczi mellett fegyvert fog az elnyomott haza felszabadítására.

1703-ban november havában ejtetett meg a harcképes nemesek összeírása.

Nagycsepcsénben a következő harcképesek irattak össze: Wladár Bezeg Imre és Dániel és Wladár Ádám lovasok; összesen 3 lovas.

Gyalogosok a következők: Bezeg György; Uriel Imre és István; Istvanoviech György; Wladár János, Mátyás, Gábor, Ádám, István és János; Adamoviech András és János; Sándor József, Sándor, István és András; Hámorik György; Kaszay János; Gasparides János és István; Krajcsovits János; összesen 21.¹⁾ Zsellérek, mint hajduk 17-en voltak Kiscsepcsényből Wladár Jakab gyalogos 1. Összeiratott 42 harcképes.

Harcképtelenek, testi fogyatkozás, vagy agg koruknál fogva Bezegh Imre, Wladár Ádám, Sándor András, Wladár Imre, mivel a harcban nem vehetnek részt birtokarányban tartoznak kiállítani 3 lovast s 6 gyalogost.

A szécsényi országgyűlés articulusaira felesküdték 1706. évben a vármegye közönsége előtt a következő Nagycsepcséni nemesek: Wladár János, Jakab, György; Sándor András és István; Wladár András, István és Ferenc.

¹⁾ A különféle névalakok mind Vladárt jelentenek, de mivel igen sokan voltak, megkülönböztetésül a családban különféle mellékneveket vettek fel, mint ez az egész megyében a nemeseknél szokásban volt.

Az ónodi országgyűlésen jelen voltak: Wladár János Martinovie, Sándor András, Batisz Dávid és Csepcsányi András.

Lezajlott a nagy harci esemény. A kuruc sereg maradványa a majthényi sikságon lerakta a fegyvert. A hontalanná lett fejedelem sirva hagyta el hazáját, mely újból rabigába görnyedt. A német katonaság s az idegen zsoldos had újból előzönlötte az országot, elfoglalva a nemesi curiákat, üldözve az elnyomott s úgy is földig leigázott szegény nemességet. A vármegye behódolt a királynak s vele a nemesség is egymás után letette a hűségesküt.

Császári rendeletre német deputátusok özönlik el a megyét, hogy a behódolt nemesektől kivegyék a királyi hűségesküt. A császári kiküldött deputáció 1709. év június és július havában kezdte meg működését.

Históriailag feljegyzésre méltónak találtam megörökíteni e műben azoknak a nevét, kik végleg kitartottak Rákóczival s még 1709—1710-ben is harcoltak, midőn már alig volt föld a kurucok hatalmában.

1709. év június és július havában Szklabinya várában összeirt infidelisek, vagyis kurucok, kik még Rákóczival harcoltak, ezek:

Csepcsányi János és Pál kurucok.

Wladár György, János és másik György, Istvanovie Ferenc, Uriel János, Koncsek Mihály, János és Sándor (Nagycsepcsénből valók) és Batisz Dávid.

Conscriptio infidelium, anni 1710. máj. 21. Szklabinkán. Uriel József fiai Imre és János, még Rákóczi katonái.

A második császári deputáció Nagycsepcsénben összeülvén, a következőket irta össze. Megjegyzendő, hogy akik 1711-ig be nem hódoltak, birtokvesztésre ítéltettek. Természetes, hogy az otthonlevők a vis majornak engedve, letették a hűségesküt, ezek:

Istvanoviech István fiával, Györggyel letette az esküt. Wladár Ádám, Miklós és László testvérek hűségesküt tettek, 4-ik testvérök, János, még kuruc.

Krajcsoviech János császári, testvére György még a Dunántul harcol Rákóczinál.

Istvanovich Pál kuruc, testvére György mesterember, kisebb testvére István tanuló.

Uriel József 1708-ban Trencsénnél elesett, fia Uriel Imre a szécsényi országgyűlésen halt meg, másik fia még Petrőczy ezredében harcol Rákóczi mellett.

Wladár Dávid fiával Imrével és leányával Erzsébettel hű császári, de II. fia, György, Radvanszkynál katonáskodott, jeienleg Stréter ezredében szolgál.

Istvanoviech Ferenc 3 fiával s leányával letette a hűségi esküt, 4-ik fia katona, nem tudni él-e, vagy elesett? 5-ik fia János még Rákóczival harcol.

Bezegh János, Dánielnek a fia, Huszár Józseffel még a Felvidéken harcol.

Midőn Mária Terézia uralkodása alatt a magyar királyi trónt s evvel együtt a hazát is minden oldalról veszély fenyegette, a királynő hű magyarjaitól kért s kapott segílyt. A poroszok elleni hadjáratban ott látjuk ismét vitézkedni a magyar nemességet. Szűk keretbe foglalva az akkori nemesi felkelést, csupán a Nagycsepccsénieket említjük fel.

A poroszok elleni hadjáratra Nagycsepccsénből a következők irattak össze. Nagycsepccsén akkor a 3-ik járáshoz tartozott; az összeirottak személyesen tartoztak felkelni (insurgálni) vagy maguk helyett egy lovast kiállítani.

Koncsek Péter 1, Wladár 39, Feja 1 (zálogban birt földet), Mártoni 1, Kaszay 3, Kardos 1; összesen 46 összeirt lovas.

1771-ben a rendes összeirt felkelő számon kívül még 3 önkéntest ajánlott fel Nagycsepccsén.

Napoleon elleni hadjárat 1808. és 1809. években. Midőn Napoleon Magyarország ellen megindította a nagy hadjáratot, Ferenc császár a magyar nemességet felkelésre hívta fel. Tekintve a nagyszerű hadi készülődést, a megye a többi megye példájára nemcsak vérben adózott, hanem hadisegélyt is vetett ki a nemességre.

A Nagycsepccséniek sem maradtak el a szent ügy elővitelétől. Önkéntes bevallás szerint a birtok után 469 frt 68¹/₁₀ kr. hadi segíly vettetett ki a Nagycsepccsénii birtokosokra. Összesen 46 nemes iratott össze. Az összeirt Nagycsepccsénii nemesek között 32 Wladár szerepel. Három Kaszay, 3 Raksányi, Koncsek János, Thomka József, Boczko Gábor, Bada János, Ruttkay Miklián

György, Bulyovszky János, Paraszka János, kinek fia lovaskapitány volt a győri csatában, és Csepcsányi János, valamennyien Nagycsepcsényi földbirtokosok. Legtöbbet adományoztak öregebb Wladár János 39 frt, Wladár Ádám (adameje) 38 frt, ifj. Wladár János 44 frt, Wladár Mihály 39 frt, Wladár Pál (ferkeje) 32 frt.

A megye ezenkívül felszólította a tehetősebb birtokosokat lovasok kiállítására. Nagycsepcsényből két nemes adott egy teljes felszerelésű lovast, u. m. Wladár Ádám (laczkeje) és Ruttkay Miklián György.

Következett az 1809. év, midőn Napoleon győztes hadseregével Magyarországba vonult. Ferenc császár ismét a magyarokhoz fordult segélyért. A nádor insurrectióra hívta fel a nemességet, mely Győr alá volt gyülekezendő.

A turócmegyei felkelő nemesség két ezredbe lett beosztva; a lovasság Paraszka Lőrinc kapitány vezérlete alatt a barsi felkelőség ezredéhez (*legio equestris barsiensis*). A gyalogság pedig a nyitrai ezredhez. (*Nobilis Insurrectio Nitriensis Phalanx pedestris*.) Ivánka Miklós kapitány vezérlete alatt.

A lovasság vezetői Paraszka Lőrinc kapitány, Dávid György főhadnagy, Nagy Lajos (Markovitzról) hadnagy. A gyalogság vezetői Ivánka Miklós kapitány, Csepcsányi Albert főhadnagy, hadnagys (inferiores locumtentes) Zathureczky Ferenc, Kossuth Zsigmond, Velits Ferenc és Thomcsányi Sándor. Az 1809. évi insurrectióra Nagycsepcsényben összeíratott 50 nemes s ezek közül fegyverfoghatásra képesnek találtattak a következők: Wladár György (Gaspár), Wladár Imre (Gaspár), Wladár Ádám, Wladár Simon, Wladár János és Mihály (Krajcseje), Wladár József, Wladár József (Mátyáseje), Wladár Samuel és ifj. Wladár Samuel, Wladár Lajos, Wladár Samuel (mészáros B.-Gyarmathon), Wladár János, Wladár Jónás (ennek fia János), ifj. Wladár János (Krajtseje), Sándor András, Kaszay Gábor és Pál, Ruttkai Miklián György, Thomka Pál, Busffy István és Buotz Ferenc. 1809. év május 9-én tartott Lustra alkalmával fegyver alá összeíratottak és pedig, akik személyesen részt vettek a hadjáratban: Wladár György, Wladár János, ifj. Wladár Jónás, Sándor Pál, Jánosnak a fia, Kaszay Gábor és Pál, Bulyovszky Péter, Rakcsányi István.

Maguk helyett katonát állítottak a következők: Wladár Samuel, Ádámnak a fia (állította N. N.), Wladár Mihály maga helyett állította Vojtech Pált, Wladár János (Kusniere) Grigért Andrást állította, Wladár Jónás (Junaseje) maga helyett állította Tichy Andrást, Sándor Antal maga helyett Chvojka Mihályt, ör. Wladár Jónás Kmethy Mihályt, Wladár János, Pálnak a fia helyett Leffler Györgyöt, Wladár János (Laczkeje) maga helyett Studnicska Andrást, Ruttkay Miklián György maga helyett Wladár Józsefet állította.

Lovas Nagycsepcsénből egy iratott be, s vett részt a hadjáratban: Melisek György, kit a harcra alkalmatlanok állítottak ki.

Az így összeírt s felfegyverzett nemesség azonnal indult a táborba, s az összes nemesség Győr alá vonult Napoleon ellen. A döntő ütközet 1809. év június 14-én történt Győr mellett, a félórányi távolságra fekvő Kismegyerén. A magyar nemesség egy ideig hősiiesen védekezett, de Napoleon jól fegyverkezett erejének nem volt képes ellentállani, s iszonyu veszteség árán kénytelen volt visszavonulni.

A szerencsétlen kimenetelű győri csata után a béke helyreállván, a felkelő nemesség is hazaszéledt. Királyi leirat szerint 1810. év január hó 6., 7., 8. és 19. napjain történt a leszerelés a vármegyében Kálnásy generális, Paraszka Lőrinc lovas s dráskóci Ivánka Miklós gyalogsági kapitányok jelenlétében. A gyalogság Turócszentmártonban a megyeháza előtt, a lovasság pedig Jahodnikon szerelt le. Először Kálnásy ezredes bucsuztatta el a nemesseget s üdvözölte a megyei deputátiót hazafias áldozatukért, ezután pedig Zathureczky István főjegyző először latin, azután szláv nyelven üdvözölte a házi szentélyükbe visszatérő hősokeket, kiemelvén a harcban tanusított hősiességüket, hálát adva Istennek, hogy Mars mezejéről szerencsésen visszavezérelte őket a béke otthonába, a béke áldásait terjeszteni. Ez történt január 8-án.¹⁾

A következő napon, január 9-én történt az összeírás, kik jöttek vissza s kik estek el a csata mezején a thuróciak közül.

A győri csatában résztvevő 234 thuróci nemes, kik közül elesett Ilgó Imre és Miklya (Miklián?) Mátyás, Buotz fogságba

¹⁾ Habár ezen történeti visszapillantás egyetemlegesen az egész vármegyét illeti, érdekesség szempontjából e műbe is felsorolandónak s felemlítésre méltónak találtam.

esett, Kuján Tamás szökevény. Összesen visszatért s leszerelt 230 felkelő nemes.

Nagycsepcséniek közül az előbbi lapon említettek vettek részt mint gyalogosok a győri csatában, s valamennyien visszatérve, leszereltek.

Lovasok közül a győri csatában résztvett 79 lovas. Visszatért 74, és pedig 3 tiszt, 1 orvos, 1 trombitás, 1 kovács, 1 kapitányi szolga és 67 legény. A *csatában elesett 5 lovas* és pedig: Valach István (porubai), Danovszky György Necpálról, Hanusz György Vrickóról, ezeket a zniói uradalom állította ki, továbbá Gáspár Ignác Felsőstubnyáról, Laczkó Ádám Szklenóról, kiket Körmöcbánya városa állított ki.

A Nagycsepcséniek által kiállított Melitsek György visszatért.

Függelék.

VII.

A muthnai jogok fentartására vonatkozó óvszerek.

Jóllehet, a Csepcséni nemesektől elvett muthnai javaknak jogbirtoklását régi időtől fogva bírja Körmöc városa, mindazonáltal a következőkből kitűnik, hogy az adományozás idejétől a mai napig a jog fentartására vonatkozó óvintézkedéseket a „Protestationes és Contradictiones“ folyton alkalmazták és érvényesítették a Csepcséni nemesek, s ezek által ősi jogukat az elévülés veszélyéből megmentve, feltartották.

Ami pedig a két Thuresek s Szklenói birtokokat s az Uj Lehota birtok felerészét illeti, valamint az első időbeli adománylevelek határjelöléseiből s az ezt követő birtokjárások s a leánynegyedek részére történt kihasításokból s más előbbeni okmányokból is kitűnik, hogy a fekete erdőségben levő ezen birtokok, amelyek a főmuthnai birtok belső területén telepítették, az ezekre adományozott nemesi jogokat az 1502. évi szerződést megelőző idő előtt a nemesek bírták és használták, jóllehet a város részéről folytonos támadásoknak voltak kitéve s így ezen jogukat fenn is tartották.

Ez időtől, nevezetesen pedig 1518. és 1523. évtől kezdődőleg, midőn a főbirtok Muthna a városnak elidegenített, a nemesek ezen ősi radikális jogaikat folyton fentartották, a törvény által előírt időben folyton óvást emelve a jogelidegenítés ellen a közbevetett Contradictiók által, melyek a következő sorrendben foganosítottak.

Szám és
kelet**A protestatiók kivonata**A jogfentartás eredménye
kiterjesztetikAz egyik tiltakozástól a
másikig számítandó év

1. 1525. Nagycsepcséni Vladár Leoncus az 1518. évi örökbevallásnak és az 1523. évi megerősítésnek ellene mondott s óvást emelt testvérei ellen az eladás miatt, úgy a város ellen a vevés s a királyi beleegyezés ellen a megyei törvényszék előtt. S mivel a besztercebányai 1542. évi 22. arti. szerint az 1542. évi március 1-től számítandó 15 év és 6 hónap az elévülés alól kivételik s így ezen tiltakozás úgy tekintendő, mintha 1541. évben tétetett volna s amely így jogfentartó érvényét megtartja egész 1573-ig 2
- I. Ha az előbbeni protestatio nem is tétetett volna, elég hivatkozni az 1542. évi 22. articulusra, mely a városoknak foglalása ellen tiltakozik s azt érvénytelennek mondja ki.
- II. Középső Muthnára vonatkozik az 1520. évi protestatio.
2. 1546. Vladár Zsigmond az elődöknek akár örökös, akár ideiglenes birtokelidegenítése ellen a thuróci törvényszék előtt tiltakozik, amely érvényes egész 1578-ig 5
3. 1567. Vladár István, Dávid, János és Menyhért az összes előbbeni szerződések és eladások érvénytelenítése szempontjából a várost a királyi táblához idézteti, de az ügy nem vétetett fel azonnal.
- Ezen eljárás megsemmisítettén, az elévülés érvényben maradt egész 1599-ig. De mivel időközben az 1622. évi 58. artic. értelmében az elévülés alól az 1596. évtől számítandó 18 év kivételik, így ezen előző idézésnek érvénye kiterjed egész 1617-ig 21
4. 1584. Kőrmöc városa a Csepcséni nemeseket a muthnai erdők használatától eltiltja, de viszont ezen alkalommal Batisz János tiltakozik a város ellen az erdők használata miatt, az előbbeni eladásokat csakis elzálogosításnak jelentvén ki a szentbenedeki convent előtt.
- Ennek érvénye megmaradva egész 1634-ig 7
- de mint felesleges, kihagyandó.

Szám és
kelet

A protestatiók kivonata

A jogfentartás eredménye
kiterjesztetikAz egyik tiltakozástól a
másikig számítandó év

5.
1600. Csepcsányi, másképp Vladár László a többi Nagycsepcséniek nevében az előbbeni szerződések és eladások miatt ünnepélyes óvást emelt II. Rudolf király cancelláriája előtt. A 18 évet 1596-tól egész 1614-ig számítva, az előző tiltakozás úgy tekintendő, mintha 1614-ben adatott volna ki s ez értelemben érvényes egész 1646-ig. Mindazonáltal, mivel 1649. évi articulus szerint az 1642. évtől számítandó 7 év az elévülés alól kivéttetik, ily számítás mellett az előző protestatio mint jogfentartó 32 évig terjed, vagyis érvényes egész 1653-ig 12
6.
1647. A Csepcséni nemesek siralmasan panaszkodnak Isten és a megye előtt s jogaik s nemesi szabadságukért a város ellen protestálnak. Ezen protestatio mintha 1649-ben történt volna, úgy tekintendő, s így érvényes 1681-ig. De mivel az 1681. évi 29. artic. értelmében az 1670—1680-ig számítandó 10 év az elévülés alól kivéttetik, úgy érvényes egész 1691-ig 28
7.
1657. A Nagycsepcséni nemesség jogainak fentartásáért tót nyelven panaszt ad be. A jelzett 10 év az elévülés alá nem esvén, a protestatio érvénye kiterjed 1699-ig
8.
1691. Időközben 1686-ban a várost az erdők fölösleges használatától tiltja, az ellen viszont a nemesség szóbeli tiltakozást jelent be a bele nem egyezés ellen, de az írásbeli nyilatkozat megtételét fenntartja magának.
- Velics Zsigmond mindkét Csepcséni nemesek nevében a Batisz Ádám elfogatásának alkalmából ünnepélyesen s komolyan tiltakozik azért, mivel a körmöci kamara hivatalnokai a muthnai erdőkre nézve a boldogemlékü királyoktól kapott jogokban a nemeseket megsértik és zavarják. De mivel ezen protestatio az 1715. évi 70. artic. értelmében az elévülés alól kivéttetik, így 8 év, mely a jogfentartásra vonatkozik, érvényes egész 1731-ig 24
- Jóllehet ezen protestatio az adományos jogfentartására vonatkozik, de mivel sem tilta-

Szám és
kelet

A protestatiók kivonata

A jogfentartás eredménye
kiterjesztetikAz egyik tiltakozástól a
másikig számítandó év

- kozásról, sem jogsérelemről abban említés nem tétetik, tanácsosabb volna, hogy inkább a szomszéd vármegyékben vagy a conventekben más protestatio kerestetnék ki ezek helyett, esetleg 1684—1699-ig.
9. Julius 9-én mindkét Csepcsi nemesek írás-
1724. beli protestatiót adtak be, melynél fogva a várossal kötött szerződéseket, melyek ellen tiltakoztak, újból visszavonják. A várost a muthnai tanya építésétől tiltják. Ennek érvénye kiterjed egész 1756-ig 25
10. Vladár Pál és Amosius az örök vallások
1744. érvénytelenítésére pert indít, mely 1748-ban végződött s az elévülés kizártával érvényes.¹⁾ 1780-ig 20
Ekközben a Csepcsi nemesek nemcsak szóval, de tényleg a fassio perennalis ellen perlekedve, azt érvényteleníteni igyekeznek,
11. Ezért Kőrmöc városa ez ellen protestatiót
1746. adott be, melynél fogva a Csepcsi nemesseget a colectivo actoratus által Vladár Pál nevében, mivel a szerződést nem tartotta be a fajzástól eltiltja azon alapon, hogy a két muthnai pusztá Kőrmöc városára részint örökös csere útján, részint készpénz lefizetése mellett szállott át.
Ez alkalommal s az előbbinek tartalmánál fogva Vladár, másképp Sándor László ünneplyesen tiltakozik, a saját és érdektársainak jogfelügyeletét magának tartva fenn s a szolgabíró kiküldetését kéri a sérelmes ügy megvizsgálására, mely ügyben Kontsek Péter szolgabíró járt el.
Ezen jogfentartás kiterjed egész 1778-ig 2
12. Csepcsányi Batisz János a Kiscsepcsi köz-
1765. birtokosság nevében mind a perennalis fassio és a muthnai jogok, mind pedig az 1753.

¹⁾ Mivel ezen ügy csakis privatim Vladár Pál és Amosius által indított s fejeztett be, nehogy az ellenvetésekre alapot adjon; mivel ezen per egyesek által indított az érdekeltek hozzájárulása nélkül, így a közös jogokat sem érintheti s így a jogfentartás sorozatából különben mint felesleges kihagyandó.

Szám és
kelet

A protestatiók kivonata

A jogfentartás
kiterjesztik
eredménye
Az egyik tiltakozástól a
másikig számítandó év

	évi módosítás ellen tiltakozik a thuróci convent előtt. Ezen protestatio jogérvénye kiterjed egész	1797-ig 19
13. 1771.	Vladár Gasparoviech János a többi birtokosztályosok nevében a Batisz János által beadott protestatiohoz ragaszkodván, azt egész terjedelmében ismétli a thuróci convent előtt. Így a jogfentartást kiterjeszti egész	1803-ig 6
14. 1779.	Ugyancsak Vladár János az elődök által Körmöccel létesített ténykedéseket (acta) beszünteti és visszavonja s ellene mond azoknak a vármegye közönsége előtt. Így a jogfentartás ideje terjed egész	1811-ig 11
15. 1792.	Vladár Sándor Antal az összes jogi tárgyalások s bonyodalmak ellen tiltakozik a megye közönsége előtt. A jogfentartás érvénye kiterjed	1824-ig 13
16. 1822.	Vladár Károly mindkét Csepcesn nevében az összes jogsérelmeket és bonyodalmakat visszavonja, minden actákra és ténykedésekre nézve, különösen pedig a szerződések és örök vallások ellen tiltakozik a megye előtt. Ezen protestationak jogérvénye megmaradt	1854-ig 30
	Ujabb időben is léteznek egyes protestatióknak nyomai, pl. Vladár Györgyé 1794 körül s Vladár Jónásé 1813. évről.	

Mivel az előzmények combinációjából nyilvánvaló az, hogy ezen családnak Muthnára vonatkozó örök joga a jelen korig (1831-ig) az elévüléstől folyton megőriztetett, a családnak közérdeke kívánja, hogy a lehető legnagyobb igyekezettel kiszabadíttassék s elvétessék a város kezeiről és a család ősi birtokába kebeleztessék vissza. Ez esetből kifolyólag s a jog visszaszerzésének szempontjából az eddig lefolyt peres eljáráson kívül még a következő perrendtartás volna eszközzendő s indítandó a város ellen.

1. Örökösödési per a Turcsek, Szklenó és Ujlehota községek részéről, azon okból, mivel Literatus Tamásnak magvaszakadtával

ezen községek joga egyenlő arányban ezen családot illeti. S ezen per annál kedvezőbb kimenetelű volna, minél indokoltabb, hogy ezen Tamás semmiféle szerződésbe vagy örökösödésbe be nem folyt.

2. Ösiségi jogon (*iure radicali et accessoria*), elhárítván minden akadályt, mely a visszaszerzést hátráltatná az összes muthnai jogokra nézve. Ezen peres eljárásnak azonban, amennyiben Szklenó s a két Thurcsek községeket s Felsőstubnyának felerészét is érintené, ellene látszik mondani az 1502. évi egyezség. Jóllehet, ha bebizonyíthatnák is az, hogy a Kiscsepcséniek kizárólag a Vladár család közbejötté s beleegyezése nélkül s ugyszólván minden felhatalmazás nélkül készítették a szerződést, de mivel ezen egyezség az 1523. évi szerződés s az 1752. évi szerződési módosítás által határozottan a Nagycsepcséniek által is megerősítettett, nagyon óvatosan kellene eljárni, nehogy bármely tekintetben ok adassék a rágalomra. Miért is a fentebb jelzett megjegyzések szerint a pör csakis a muthnai birtokra terjesztetnék ki.

3. Az örök vallások érvénytelenítésére vonatkozó per sérelmes voltánál fogva az utódokra nézve, kik abból semmi előnyt vagy hasznot nem élveztek, de annál inkább sérelmes kárt okoztak a jogokra nézve, ilyenek, mint fentebb láttuk Györgynek utódai, kiknek nagyobb része az 1743. évi szerződésbe nem is folyt be.

De mindenekelőtt el kellene állni az Amosius féle pertől, mely a visszaszerzést akadályozná a felperességre nézve.

Amennyiben pedig ezen pernél egyedül a tény kérdésének tárgya lenne megállapítandó, így a felperességre nézve a vád megindításának szempontjából bebizonyítandó lenne az örök vallókkal való összefüggés, valamint az ősi jog, mit különben Körmöc városa, az örök vallásra hivatkozva, nem is tagad. Ha pedig tagadná és talán az ettől elkülönített jogra hivatkoznék, akkor azt nem bizonyíthatná be, mint hamisító és hazug lenne büntetendő.

Igy tehát ez értelemben „*ius iuri non opponendum*” egyedül a sérelmes tény kérdése, vagyis a fassiónak célszerűtlensége, vagyis hogy miért köttetett, szolgálhatna ellenvetésül; a célszerűségnek bebizonyítására pedig a városnak kellene érveket felhoznia.

Mert jóllehet bizonyos, hogy ezen örök vallások merően egyszerűek, de magának a fassiónak szövege is elárulja, hogy azokban nem található semmiféle szükség az eladásra nézve. Hogy a fajzás

fenntartása nem elégséges ok az örökös jogok eladására nézve, a fentebb említettekben világos. Végre mivel ezen per folytatásához az eredeti ősi okmányok bemutatása szükségeltetnék, s mivel a város ezeket egész teljében sohasem adta ki, ezekért is pert kellene indítani.

4. Az okmányok visszatartásának bűnpere.

Különben, hogy a muthnai jogok a további bonyodalmaktól megóvassanak, ellenmondások által folyton fenntartandók, hogy ez által mielőbb visszaszereztessenek s hogy az utódoknak visszaadattassanak, ez legyen mindennapi törekvésünk s buzgólkodásunk.

**A Nagycsepcsényi és Muthnai
Vladár család
leszármazási táblázatai.**

II. Tábla.

Balázs (L. az I. táblán)	Literatus (Deák) Tamás, 1491	Mátyás, 1491	László, †. György, †. 1519 Ezen ág 1450-ig egészen kihalt, anélkül, hogy muthnai részét, mely az örök eladás alól ki volt véve, zálog címén elide- genítette volna.
		Leoncus, 1491, 1519	
		Hedvig, †, 1491	
		Zsófia, †, 1491	
	III. Balázs, 1491. Szklabinya várában tar- tózkodott, neje a ravasz Dorottya, Zelman Miklós özvegye	Lina, †, 1491	
		Dorottya, 1491	
		Sandrínus 1498, 1511, eladó 1518 és 1523. — Ettől szár- mazik a Sándor, vagyis Vladár-család.	
		György, 1498, 1511, 1512. — Ettől származik az Uriel s Istvánovje család	
	Márton, 1498	Gáspár, 1498, 1511, 1512, örökvalló 1518, 1523. — Ettől származik a Gas- parovie, aztán Martin- kovie, Benedekovie (Be- zek) és Balthazarovie (Tompjer) család.	János Uj adományt kap, 1563. — Ettől származik a Danielkovie család.
		Imre 1498, örökvalló 1518, 1523-ban eladó	
		János 1518 eladó, 1523-ban az uj adományozás előtt †	
	Mihály, 1498		Dávid idősb uj adományos, 1563. — Ettől származik az Ada- movie és Uliczka család.